M:2
285746
koll. 2.

1684
quarto Rect.

Thing.h.
1932 a 40

RÖVID MAGYAR KRONIKA

SOK REND-BÉLI FÓ HISTORIÁS Könyvekbol nagy ſzorgalmatoſsággal egybe ſzedettetett és IRATTATOTT

PETTHÖ GERGELYTŰL.

Sicut Gentes, quas delevit Dominus in introitu tuo: ita vos peribitis, ſi inobedientes fueritis voci Domini Dei veſtri. *Deut. 8. cap.*

Non fuit, qui inſultaret populo iſti, niſi quando receſſit à cultu Domini Dei ſui. *Judith. 5. cap.*

KASSÁN,
Nyomtattatott az Akademiai betűkkel 1753. Eſztend.

Ex Bibl. Com. F. Széché-nyi.
M 285746/12
Kall. 2

NOTANDUM QUOD

Rama.	Boſzna.	Boſzna.
Servia.	Raſcia.	Rácz Orſzág.
Gallitia.	est Major Valachia	Havas al-földe.
Lodomeria.	Ruſcia.	Oroſz Orſzág.

EGYNEHANY EMLEKEZETRE MÉLTÓ,

Hatalmas Világ biró Fejedelmeknek, és Jeles személyek idejének, fól-jedzése.

ANNO

A mundo condito

2772.

Ebben az esztendőben veszett, és rontatott-el Trója.

3212.

Roma, Romulustul, és Remustul építtetett.

3334.

Nabuchodonozor Kiràlysága, és Monárchiája.

3434.

Cirus Királysága és Monárchiája.

3478.

Xerxes Király birodalma.

3628.

Alexander Királysága, és Monárchiája.

3677.

Pirus Király ez üdőben vólt.

3747.

Hannibal, és Scipio ez üdőben hadakoztak.

3859.

Marcus Tullius Cicero ez üdőben született.

3865.

Julius Császár született, és Birodalma vólt 3902.

3893.

Virgilius született.

3921.

Augustus Császár Ién Római Monárcha.

PRIVILEGIUM ALEXANDRI MAGNI, REGIS MACEDONUM.

Sclavis, & eorum linguæ concessum, ex quodam Græco libro vetustissimo de verbo ad verbum translatum, & in latinum redactum, apud Constantinopolim repertum tenore sub hujusmodi.

Nos ALEXANDER Philippi Regis Macedonum Hircus Monarchiæ figuratus, Græcorum Imperii Inchoator, Magni Jovis Filius, per Anechtanabum Regem Ægypti annunciatus, & electorum Græcorum, & Arabum, Solis, & Lunæ Conculcator, Persarum, & Medorum Regnator, & Dominus mundi ab Ortu úsque ad Occasum, & meridie, úsque Septentrionem.

Illustri Prosapiæ Sclavorum, & eorum linguæ, gratiam, & pacem, atq; salutem à nobis, atq; Successoribus nostris succedentibus, in guberntionem mundi. Quoniam nobis semper affuistis in fide veraces, in armis strenui, Nostri coadjutores bellicosi, & robusti: Damus, & conferimus Vobis liberè, & in perpetuum totam plagam terræ, ab Aquilone, usq; fines Italiæ Meridionalis, ut nullus valeat, seu audeat ibi manere, seu residere, aut se locare nisi Vestrates. Et si quis alius inventus fuerit ibi manens, sit Vester servus, & posteri eorum, sint posterûm servi Vestrorum. Datum in Civitate Nova, nostræ fundationis Alexandria, fundatæ super magno fluvio Nili. Anno Regnorum Nostrorum duodecimo arridentibus magnis Dijs Jove, Marte, & maxima Dea Minerva.

Testes hujus rei sunt Athleta noster Illustris, & Locateta, ac duodecim Principes Nostri, quos Nobis sine prole decedentibus constituimus hæredes, & totius Orbis Dominos.

ANNO

373. Elsö ki-jövetelek a' Magyaroknak Scitiából Pannoniába.
401. Atila elsö Magyarok Királlya.
411. Buda épéttetett.
630. Mahumet sectájának eredeti.
744. Második ki-jövetelek a' Magyaroknak Scitiából Pannoniába.

A' MAGYAR ORSZAGI

Keresztyén Királyoknak Nevek, számok, és idejek.

Regiminis,

983. Szent ISTVÁN, Geisának fia Coronáztatik.
1038. PÉTER Szent István Húga fia Német.
1041. ABA, a' kinél Szent Istvánnak Húga vala.
1047. ANDRÁS, a' Kopasz László Herczegnek fia.
1059. BÉLA, az André Királynak Eocse.
1062. SALAMON, az André Királynak fia.
1073. GEISA, Béla Királynak öregbik fia.
1076. Szent LÁSZLÓ, Béla Királynak fia, Geisának öcse.
1096. KÁLMÁN, Geisa Királynak öregbik fia.
1114. ISTVAN II. Kálmán Királynak fia.
1131. Vak BÉLA II. az Almus Herczegnek fia.
1141. GEISA II. Vak Béla Királynak öregbik fia.
1161. ISTVÁN III. Második Geysának öregbik fia.
1172. LÁSZLÓ II. Vak Béla Királynak fia.
1173. ISTVÁN IV. Vak Béla Királynak fia.
1173. BÉLA III. Második Geisa Királynak fia.
1196. IMRE, a' Harmadik Béla Királynak öregbik fia.
1200. LÁSZLÓ III. az Imre Királynak fia.
1201. ANDRÁS II. a' Harmadik Béla Királynak fia. *Hierosolymitanus dictus.*
1235. BÉLA IV. a' Második André Királynak fia.
1275. ISTVÁN V. a' negyedik Béla Királynak fia.
1277. KUN LÁSZLÓ IV. az ötödik István Királynak fia.

1290. ANDRÁS III. a' máſodik André Királynak Unokája. *Venetus dictus.*

1301. LÁSZLÓ V. Cseh.

1305. OTTÓ, Bavariai Herczeg Német.

1310. KÁROLY Király Olaſz.

1342. LAJOS, Károly Királynak fia.

1382. MARIA, Lajos Királynak őregbik leánya.

1385. KÁROLY II. Olaſz.

1386. SIGMOND Német, azután Római Csáſzár.

1438. ALBERT, Bécsi Herczeg a' Sigmond Csáſzárnak Veje, azután Csáſzár.

1440. LÁSZLÓ VI. Lengyel.

1444. Iffiu LÁSZLÓ VII. az Albert Csáſzárnak fia. *Poſthumus dictus.*

1458. MÁTYÁS, a' jó Hunyadi Jánoſnak jó fia.

1490. LÁSZLÓ VIII. Cseh Orſzági Király, Cazimir Lengyel Király fia. *Dobſe dictus.*

1508. LAJOS, ennek a' Láſzló Királynak fia.

1526. JÁNOS Zapolyai.

1527. FERDINAND, Bécsi Herczeg, a' Károly Csáſzárnak Focse, kinél Anna Aſzſzony, Lajos Királynak Nénnye vala, Janos Király ellen Coronáztaték Székes Fejér-Várbã, azután Romai Csáſzárá.

1563. MAXIMILIÁN, Ferdinándnak őregbik fia Apjának éltében léſzen Király, azután Római Csáſzár.

1572. RUDOLPHUS, Maximiliánnak őregbik fia, Apjának éltében léſzen Király, azután Római Csáſzár.

1608. MÁTYÁS, Máximiliánnak fia, és Rudolphuſnak Ocse, Báttyának éltébẽ léſzẽ Király, azután Római Csáſzár.

1618. FERDINAND II. a' Gréczi Károly Herczegnek fia (ki az első Ferdinánd Csáſzárnak fia vólt) Mátyáſnák éltében Coronáztaték Kiralyá, azutan Római Csáſzár léſzen.

1625. FERDINAND. III. a' máſodik Ferdinánd Csáſzárnak fia, Apjának éltében Coronáztaték Magyar Orſzági Királlyá Sopronban.

E MA-

E' MAGYAR KRÓNIKÁNAK, ELSÖ RÉSZE,

Melly magában foglallya, a' Magyaroknak Elsö, és Máſodik Scitiából-való ki-jöveteleket Pannóniába, A' Királyoknak egymásután-való kövétkezését, a' Harmadik András Királyig, kit Velenczei Andráſnak hinak. Ugymint kiben a' régi Sz: Királyoknak magvok ſzakadott, és azoknak idejekben történt fö dolgokat.

A' MAGYAROKNAK ELSÖ KI-JÖVETELEK PANNONIABA.

ANNO 373.

A Magyarok ez eſztendöben jövének Hunniából, avagy Scitiából bé Pannóniába Válens Csáſzárnak, és Damaſus Pápának idejekben, Tiſzer-való ſzáz ezeren, és nyólczván ezeren; kik elött valának Hadnagyok Béla, Kéva, és Kadika, ezek a Chéla fiai, Szémen nemzetéböl valók vóltak. Annak fölötte Atila két Eocsével Kémennel, és Budával a' Vén Bendeguz fiai; ezek, a' Kádár nemzetéböl valók vóltak. Ezeknek Kádár vala itélö Meſterek, kik véres Tört hordoztak köztök, és az-

zal hirdették őket egy bizonyos helyre hadba. A kik engedetlenek vóltak, azokat kegyetlen halállal ölték-meg, és minden marhájokban zákmányt tettek.

Halván azért ezeknek jöveteleket Martinus, Római Tisztartó, azontól ellenek maga erejéhez, több segétséget kére. Azert ennek segetségére eljöve a' Verónából-való Detre nevő Kapitány, és nagy Tábort járának a' Potentiána környül nem meszsze Szász-halomhoz.

Kik mikoron a' Magyarok meg-hallották vólna, éjjel a' tömlőkön által-kelének a' Dunán, Szent Gellérd hegye alatt, melly helyt az által-kelésről, mind ez mái napig kellen földének hívunk, és azon éjjel véletlenül megűték a' Római Tábort Potentiánál, és meg-verék őket, holott el-hullának a' Rómaják közzül két száz tiz ezeren: a' Magyarok közül száz huszon öt ezeren a' Kéva Capitánnyal együtt, kit el-temetének a' Magyarok nagy Tiszteséggel egy nagy járt út mellet, kit kéve házának, másképpen pedig kaászónak hívunk.

Azután nem sok űdő múlván, a' Rómajak ismég meg-gyűlének fölső Pannoniában, nem meszsze Bécshez, Tulnánál; mellyet mikor meg hallotrak vólna a' Magyarok, ismét reájok menének, és mindenestől fogva el-verék őket, holott el-esék Martinus, Detré pedig a' nyil vasat homlokában (mellyet a' Magyarok oda lőttek vala) bé-vivé Romaba, erről nevezék őtet Haláltalan Detrének, hogy olly hosszú úton, annyi ideig a' vasat el-szenvedhette homlokában. A' Magyarok közül pedig ott negyven ezeren hullának-el, harom Nemes Capitánnyal együtt, Bélával, Kémennel, és Kadikával, kiknek testeket kéveházára hozák, és el-temeték nagy Tisztességgel a' Tárnok völgyénél, holott annak előtte azűtközet lett vala. Azért illyen nagy véróntással foglalák-el a' Magyarok Pannoniát a' Németektől. Mivel hogy pedig az előttők Járó Capitányok a' két ütközetben el-vesztek vala, és a' környőlők-való sok idegen nemzet között, nem lehetnek vala féjedelem nélkül, azért minnyajan egyen-lőképpen.

ANNO 401.

ATILAT, avagy Ethelét, a' Bendeguz fiát, választák Királyokká; mivel-hogy ez igen bölcs, és okos hadviselő Vitéz ember vala.

Atila azért el-foglalván Pannóniat, és a' Magyarokat belé helyheztetvén, es le-telepétvén, magának Sicambriában választot vala lakó helyét. Az ő Záslóján, egy aranyas Koronás kesellyő vala irva, és ezt a' czimert viselték a' Magyrok a' hadakban, mind a Geisa Herczegnek idejéig.

ATILA'NAK HADAI.

AZután nem sok űdő múlva Atila tiz száz ezer Magyarral föl-kele, és meg-hódóltatá Trácját, Misiát, Akáját, és Macedóniát, ezzel meg-

tére

tére Sicámbriába; kinek alája adák magokat, Valemir a' Góttusoknak Királya; és az Aldarik a' Gepidáknak Királya, ennek fölötte a' Marchománusok, Svévusok, es Erulusok.

Atila a' Veroniai Detrik Capitánáyt sok adományával, és maga ajánlásával magához hajtá, és Kapcsolá, ki azután mindenütt mellette hadakozott, Német, Olasz, és Franczia Országokban

Azután Atila ismét Táborát indétá, és meg-vévé Thót Országot: holott a' Szifzeki Váraft, Sibenyikot, Szényt, Zádort, és Pólát mind földig le-rontatá: Német Országot mind el-járá, Sigmond Királyt meg-veré, Argentinát meg-vévé, és mind földig le-rontata. Tovább menvén Galliaban meg-vévé Luxuniomot, Bizanciomot, Chalomot, Mostihont, Lygónt, Burgundlát, és Lugdunomot. Végre juta a' Cathalon nevű mezőre, és ott Eccius Patriciusal meg-víva, holott nepében száz hatván öt ezer embere veszet, de mindazonáltal az ellenség el-méne előtte. Itt anyira meg-ijedet vala Atila, hogy egy nagy rakás Nyerget hordatott vala ölzve, és arra föl-üle, és meg-parancsolá, hogy ha az ellenség meg-verné őket, a' rakás Nyerget alatta föl-gyujtanák, hogy az ő ellensiginek elevenen kezébe ne kerüllyön. Honnan Táborát indétván jöve Tráhásnak Várasára, mellybe Szent Farkas bé-bocsátá őtet, és kegyelmet nyere tőle a' Várasnak. Azutánn méne Tolosnára, az-is hamar fejet hajta néki. Tovabbá méne Ramisesre, és azt meg-vévén, népet mind le vágatá. Végre Colóniára, holott, meg-ölék Szent Orsolát a' tizen egy ezer szűzekkel a' Rén vézén. Azutánn hogy mind a' Gadiát, mind a' Flandriát, el-rontá jöve Turingiábá, Végre a' Dánusokra, és Normannusokra, és Litvanusokra, kiket mikor mind meg-hódoltatott vólna, meg-tére Sicambriába.

ANNO 411.

ITt Atila igen meg-haraguvék maga Attyaffiára Budára (ezt némellyek Blédának irják) hogy Sicambriát, mellyet mostan Budának hivunk (az ő hagyásából épétett) nem nevezte vala Atilá nevéről Atilának, hanem a' maga nevéről Budának, kiért meg fogatá, és maga kezével meg ölé őtet.

Másik okát, mellyért meg-ölte ezt irjak: Mivel hogy e' két Attyafiak fölötte igen külömbőző erkölcsűek vóltak. Mert Buda szelid békeség szerető, igen ember bőcsűllő, bév-kezű, és adakozó vala, senki marháját hamissan nem kivánta. Atilá pedig ellenkező-képpen, igen kemény természetű, hadakozó, kegyetlen, és Vér szomjuhozó fősvény, és telhetetlen ember, még a' Magyaroktúl-is ragadoz vala. Buda azért gyakorta intette, hogy a' sok hadakozastól immár meg-szűnnék, és meg-elégednék ennyi sok és gazdag Országoknak birodalmával, mellyeket magok birodalmok alá hódoltattak. A' Magyar nemzetnek nagy dücsőségére, és jó hirére 's nevére elégséges vólna

az

az hogy a' Romaiakat, ki ez szelés világon leg hiresseb hadakozó nemzetség vólt, illyen hatalmas Országokból ki-verték, és őket meg-győzték vólna. Azért ezekben az Országokban mellyeket a' Magyarok számtalan sok vérontásokkal magok birodalmok alá hajtottak, meg köllene immár nyugtatni mind magát, mind a' maga népét. Atilá Budának illyen szép intésit nem türheté, és semmiképpen nem szen-vedheté, hanem haragjában, érette meg-égette Budát, és a' testét az Dunába vetteté, hogy az hólt testét se láthassa senki.

ANNO 427.

ANnak utánna, meg emlekezék Atilá az ő népének Veszede lméről, melly történt vala az Cathalonnak mezején, és ismét etejét odafelé indétá, és mentében a' Tenger mellet sok Várasokat el-ronta, Végre Aquileját az erős várast meg-szállá, kit három esztedőre vehetet-meg. Azután méne, Ravénárá. Továb menvén Pádvát, Julius Várását, Verónát, Vincenciát, Brixiát, Cremónát, Mántuát, Pergamot, Feráriát, és sok egyéb kerétet várasokat meg vévé. Az után mene Lyguriába. Ofztán jőve Mediolánomba, holott minden várasokat földig le-rontatott. Mediolánomban midőn a' Római Császárokat aranyas Királyi székekben űlve, a' Scitakat pedig lábokhoz borúlva, az képpen le-festve látta vólnak: Mágat iratá le-űlve a' szép Királyi szében, és előtte a' Romai Császárokat, kik vállokon Sákokat hordozván, azokból lábai eleiben aranyat tőltnek vala. S-mint hogy foga vásék Romára, oda is el-indúla, kinek Leo Papa nagy Processióval eleibe méne addig az hèlyig, a' hól Mincius Vize Pádus vizébe szakád, kőnyőrőgvén néki, hogy el-térétené hadát Romától. Kitt szavával annyira meg-szoréta, hogy azontul oda való menetelét el hagya, és békeséget igérvén a' Pápának, lova száját más felé térété-Kitül mikor aző vitézi kérdenék miért szokása főlőtt engedet a' Pápanak? azt felelé hogy a' Pápa feje felőtt látot egy nagy embert papi ruhában fénlőt, az ki hallálal, mezételen fegyverrel fenegette őtet, ha meg nem térne, és a' Pápa kőnyőrgésének helyt nem adna, és el nem hadná Romará váló menését. Hibető, hogy ez a' ki Atilát el-ijeszté, és Romátul el-térété Szent Péter Apostol vólt, kivel együtt-hogy Szent Pál Apostolis a' Pápa feje főlőtt Atilának meg jelent légyen, némelly Historiát-irók föl-jedzik; azért ezzel Atilá Sicambriába tére békével.

Haza szálván Sicambriába, Kéretni kezdé az Valentiniánus Császár Hugát feleségül magának. De mivel hogy Pogány vala, nem adá Valentiniánus néki, kin meg haraguván, ismét Olasz Országra igyekezik vala menni, és ha tovább élhetett vólna, véghez is vitte vólna szándékat.

Végre

Végre ofztán, hozatá magának feleségül, a' Bactriabéli Király leányát, kinek Mikocz vala neve, ennek örömèért a' Menyegzőjekor, mikor fölöttéb erőltette vólna magát a' Szerelém dólgában, és fok bort-is ivott vólna, éjjel ágyában mikor el-alutt vólna, vér indula az orrából, melly mind fzáját, torkát, hogy hanyattá fekfzik vala, meg-tölté, és a' miatt meg-fullada Atilá; melly dólgot az leány fem vett vala, virrattáig éfzre. Azért igy lén halála Atilának, kitül mind az fzéles Világ retteg vala; kit az Magyarok nagy bánattal, és Siralommál el-temetének a' Keveházának koporsójában, birodalmának negyven negy, a' Magyarok Scitiából való ki jövéfeknek utánna hetven hét, életének pedig fzáz hufzon négy efztendejében. Kinek halálakor Valentiniánus Csáfzár álmában azt látta vala, hogy az Atilának kézija-meg fzegett volna.

AZ ATILANAK TITVLVSSA.

IGy irattya vala pedig magát Atila: En vagyok az Atilá, Iften akarattyából az Bendeguznak fia, a' nagy Nemrothnak onokája, ki föl-neveltettem Engádiában, Magyaroknak, Medufoknak, Gottufoknak, Gepidáknak Királya, e' világnak fejedelme, és Iftennek Oftora.

Az Atilának ket fia, Chába, és Aladárius a' verónából-való Detre Kapitánynak álnok Meftérségéből (hogy a' Magyarokat meg-fzaggathafsa, és igy könnyebben femmivé tehefse, és el-fogyathafsa a' Magyar nemzetséget) egybe háborodának az birodalomért; azért Sicambriánál meg-vivának egy-másfal, holott tizen ötöd napig tarta az viadal köztök. Olly nagy vérontáft tévének, hogy a' Duna vize véresen foly vala alá. Az elsö ütközet Chábának álla, ki az Görög Csáfzár leányátul való vala, e' mellé állottak vala nagyobb réfzre a' Magyarok. Az mádodik ütközet álla az Aladáriufnak a' Német afzfzontul való gyermeknek, ki mellé állottak vala a' Veróniai Detre Kapitány, a' Németek, és egyeb féle nemzetek, kiket Atilá birodalma alá hajtott vala; de el-vefze Aladárius. Chába pedig látván hogy a' Magyarok inkáb mind el-vefztek vólna, nem mere ennyi-fok idegen nemzetség között, illyen kevés néppel meg-maradni, hanem föl-kele, és tizen öt ezer Magyarral, és a' tőbb Eoccseivel, kik hatvanan valának, bé-méne Görög Orfzágba Honórius Csáfzárhoz az Annya rokonsagához, holott tizen három efztendeig lakozék. Annyira el-vefztek vala a' Magyarok ebben a' Viadalban, hogy a' fok, és megfzámlálhatatlan Atilá népe közul ötven ezeren alég maradtak-meg. Azután föl-kelvén bé-méne Scitiába, és ott az ő ősét az vén Bendeguzt elévenen találá, kinek tanácsából ott meg házafodék, és lén két-gyermeké Edemon, és Ed De. Mig Chába e' világon éle mind addég meg-emlekezék a' Pannoniának

 kövér

kövér földéről, és inti vala az ő fiait, hogy jövendőre ismét mennének reája.

Az több Magyarok pedig, kik az útkőzetrűl, és Chábátul meg-marattanak vala, egyetemben föl-kelének, és meg-Szállának Erdélynek a' Móldva felőlvaló részében, kik mind e' napiglan ott lakoznak, és Székelyeknek hivattatnak. Osztva vadnak pedig hét Vármegyékbe, avagy a' mint ők nevezik székekbe, mellyeknek ez nevek. 1. Csik, Gyergyó, Kászon. 2. Kézdi. 3. Szepű. 4 Orbaj. 5. Aranyos Szék. 6. Maros Szék. 7. Udvarhelyszék. Az előttők járókat, kiktől igazgattatnak, és minden dólgokban függenek Kápitányoknak hják.

ANNO 462.

VElenczét ez esztendőben Fundálák az Aquiléjabéliek, az Adriaticum nevű Tengernek Szigetében, hová Atila előtt futtottak vála.

ATILÁ HALÁLA VTÁN PANNONIANAK Fejedelmi ezek vóltak.

ANNO 469.

Duzio Pannoniának Királya.

ANNO 493.

Hennacus Pannoniának Királya.

ANNO 535.

Zeliorbos Pannoniának Királya.

ANNO 577.

Aváres Pannoniának Királya.

ANNO 606.

Cajánus Pannoniának Királya.

ANNO 912.

A' Thótok, és Horvátok meg-szállák Illyriát, és Dalmatiát, kik mind ez napiglan rajta laknak.

ANNO 627.

Mahomet kezdé Arabiában a' Törők tévelgést, és azt egy Sergyius nevű ki-szőkőt Barát Alcoránba irá.

ANNO 642.

ACsehek egy részét Német Országnak meg-vévék, mellyet őrökségűl magoknak foglalának, és rajta le-telepedének.

Ezek Vandal nemzetek valának; de aző Capitányokról a' Csehről, Csehknek Neveztetének.

Krakó névű fejedelem ezen űdőben szállá-meg Lengyel Országot, az Van-

Vandal nemzettel, kinek nevéről a' fő Váraſt a' Viſzla Vize melett, Krakónak Nevézték. A' Lengyel nevet pedig vévék más Kapitánytul, Kinek Leh vala neve. Az Deák nyelven pedig a' Poluſról hívattatnak Polónuſoknak.

ANNO 654.

Krakó ez ůdőben Fondáltaték Lengyel Orſzágban.

Ugyan azon eſztendőben az Perſiaiaknak fejedelme, feleségével és negyven ezer emberrel együtt Conſtántinápolyba jőve, és ott mindnyájan meg-kereſztelkedvén, a' CHRISTUS Evangeliomát vévék.

ANNO 656.

Prága fundáltatott Cseh Orſzágban.

ANNO 687.

A Velenczéſek ez ůdőben emelének magoknak Herczeget avagy poteſtáſt.

ANNO 713.

A Németek ez ůdőben lének Kereſztyénekké a' Bonifácius barát által.

ANNO 718.

Seita Pannoniának Királya.

A MÁGYAROKNAK MÁSODIK Ki-jővetelek Pannoniába.

ANNO 744.

A Magyarok Scitiába-való bé-menetelek utann, Pannoniában kűlőmb kűlőmb-féle változáſok lettek, miglen ez eſztendőben, két dolgoktul fel-indétatván, a' Magyarok iſmét ki-indulának Scitiából. Első a' Chábának az Atila fiának Teſtamentoma, ki mikor meg-halna, a' Damaſes Iſtenre kénſzerété őket, hogy ha meg-ſokaſodnának, iſmét Pánnoniának földét el-foglalnák, és az ő Attyának Átilának ellenségin boſzſzút allanának. Máſodik, indétá őket az Alom látás, a' mellyet látot vala ugyan ott Hunniában az Eleudnak felesége Enodbila aſzſzony, terhes vólta korában. Ki álmában ezt látta vala: hogy egy igenſzép Saskesellő a' fejét az ő kebelébe hajtotta, kinek nyugovásának győnyőrűségéből az ő méhéből egy nagy ſzép folyó Patak folyamékki, és nagy bévséggel egy idegen földre alá folya, holott meg-gyűlvén, mind ellepé az földet. Ez álom felől az Scitiabéli jővendő mondók ezt magyárázák, hogy az ő magzattyából támadna oly fejedelem, ki Hunniából nagy néppel kimenne, és az Pannoniának kővér földét iſmét el-fóglálná. Kitűl midőn ůdő bé-telven, egy ſzép férjfigyermek ſzületet vólna, az-ő Attya azt, feleségének Látásárul, és Almáról, Almoſnak nevezé. De hogy ez nyilvábban légyen, illik az Atilának eleitűl fogvá-való nemzetségét elő-ſzámlálnúnk.

ATILA KIRÁLYNAK
Genelógiája.

1. Nóé
2. Iáfet.
3. Hám.
4. Chus.
5. Nimróth.
6. Hunor.
7. Bór.
8. Dama.
9. Keleed.
10. Keve.
11. Keár.
12. Bellér.
13. Rádár.
14. Othmár.
15. Farkas.
16. Bondosárd.
17. Buken.
18. Czanád.
19. Rudli.
20. Belztur.
21. Mike.
22. Miske.
23. Ompud.
24. Kulcze.
25. Levénte.
26. Lehel.
27, Zámir.
28. Zambur.
29, Bólug.
30. Bóczu.
31. Zóltán.
32. Berénd.
33. Chadicza.
34. Opos.
35. Ethei.
36. Szemein.
37. Turda.
38. Bendeguz.
39. Atila.
40. Chába.
41. Ed.
42. Ugek.
43. Eleud.
44. Almos.
45. Arpád.
46. Zóltán.
47. Toxus.
48. Geiczà.

Ipſe mutat tempora, & ætates, & trasnfert Regna, átque conſtituit. Dan. .2 Cap.

ARpádnak idejében azért, ki indulának a' Magyarok Hunniából, és által-jövén ſok Orſzágokon, és tartományokon, által-kelék a' Tanais Vizét, és jövének Muſzka Orſzágba, azután Oroſz Orſzágba. A' Székelyek azért az Atilá Királynak maradéki, kik immár Erdélyben le-telepedtek vala, ha-

halván a' Magyaroknak jövetelit, eleikbe menénekOrosz Országba, és bé hozák őket Erdélységbe. Holott hét föld Várat csinálának,mellyekben egy ideig meg-nyugovának. Erről a' hét föld Várról immar mind é napiglan az Erdély neveztetik hét halomnak, deákul septem Castrának, Németűl pedig Szibenburgnak.

A Székelyeknek pedig akkor adák a' Nemeséget, és szabadságot, mint Atilá maradékinak, és az Magyarok régi hiveinek. Mert Atilának halálátúl fogva, mig a' Magyarok esmét másszor ki-jövének ez Országba, el-nem feletkezének az ő elejekről.

Továbbá, emelének ugyan ottan Erdéllyben hét Kapitanyt, és mindenik alá adának harmincz ezer embereket,hadra alkal matosokat.Ennek fő-őtte szerzének szászadosokat, és Tizedeseket minden seregben. Valának azért mindenestől-fogva szólgáknak, gyermekeknek, és Asszony embereknek kivüle, ket száz tiz ezeren.

Vala pedig e' hét Kapitány közzűl egy Arpád nevű, ez a' tőbinél gazdagabb, és Nemesebb vala,ki-az Atila nemzetéből-való vala.Ennek az Apja Almos meg-hala Erdélyben, és nem láthattá Pannoniának földét, mint Aron az igéretnek földét, hogy nem láthatta.

Ennek utánna bocsátának-el egy kémet, kinek neve vala Kuszid, ez a' Kundnak fia vala, hogy a' Pannoniának földét minémű vólna, és micsoda népek lakoznának rajta, meg-látná. Azért a' Kuszid el-járá a' földét mind a' Dunáig, és meg-tértében vin a' Kapitányoknak egy palaczk Duna vizet, egy marok füvet, és egy marok fekete földet. Kiket mikor az Kapitányok meg-láttak vólna, igen jónak itélék azokból lenni a' Pannoniának földét. Arpád pedig azon helyt Scitiának módgya szerént, egy aranyas hadi kürtőt megtőlte a' Duna vizével, és föl-emelvén azt, monda nagy föl szóval: mi Attyánk Mars, és Hercules, nágy hálákat adunk néktek, hogy minket a' ti jó-vóltotokból ide vezéreltetek, és hoztatok. Ennek okaért Könyörgünknéktek, hogy e' Pannoniának földén minket meg-szállicsatok, és őrök birodalmúl minékünk adgyátok. Az Dunának Istenét minékünk engesztellyétek, és visellyetek oly gondot reánk, hogy a' környülűnk valo ellenségünk miátt el-ne veszszünk. Az Magyarok erre nagy föl szóval haromszor Deust kiáltának, melly helyet, erről mind ez mái napig, az Deusról Désnek hívunk, holott mostan egy váras vagyon közel Szamos vizéhez.

Az ődőben birja vala Pannoniának Országát egy Suatapolug névű fejedelem. Maróthnak fia, kinek küldének a' Kuszid által egy fejér Lovát aranyas fékkel, és Nyereggel, és könyörgének néki földért, hón lakozhatnának. Suatapolug nagy víg kedvel el-vévé az Lovat, és igére nékik lakó helyet az Országban, gondolván azt, hogy valami munkás, és szántó emberek vólnának.

A' Kusid meg-térvén meg-mondá nékik a' választ, mellyen a' Magyarok igen örülének, és a' Kuszit mindjarást vissza-küldék, és meg-izenék a' Suatapolug fejedelemnek, hogy el- menne az földről; mert az föld övek vólna, mellyet ők áron vették vólna meg-tőle; a' fejér lovon a' földét, a' feken a' füvet, a' Nyergen pedig a' vizet. Halván ezt Suatapolug igen meg-búsúla rajta, és monda: ha ez így vagyon, én a' lovat agyon veretem, a' féket a' rétbe vettetem, a' Nyerget pedig a' vizbe haítatom. Erre Kuszid így felele: ha azt míveled-is, abban a' Magyarok semmi kárt nem vallanak. Mert az Ebek meg-eszik a' lovat, a' kaszászok meg- találllyák a' féket: a' halászok pedig a' Nyerget.

Azonban a' Magyarok mind Táboroftól meg-indulának; mellyet halván Suatapolug ki-szálla eleikben, és meg-ütközvén vélek, meg-vereték az Magyarokrúl, Suatapolug pedig el-futamodván bé-szőktet Vácznál a' Dunaba, és beléhala a' vizben, mellyen az Magyárok lének nagy örömben, és azon helt Pannoniában le-telepedének, mellyben mind ez napiglan, a' mint látrtyátok lakoznak. Ez lén Constantinus Császárnak az Leo fiának, és Zakariás Pápának idejekben.

AZ KAPITÁNYOKNAK NEVEK.

1. Arpád az elsö Kapitány, székes-fejér-várnál szálla-meg.
2. Szabolcz a' második. Ettúl Származott a' Cháki familia, ez a' Tiszsza mellet telepedék-meg, és népével az egész Nyirséget bé-tölté, kinek az ő föld vára most-is fön-vagyon a' Tiszsza mellet Rakoma-zon föllyúl.
3. Kund az harmadik Kapitány: A' Kendi familia innen Származott.
4. Gyula a' negyedik Kapitány. Ez Erdélyben telepédek-meg, kiről most-is az hely Gyula-fejér-várnak neveztetik. Az Gyulaffi familia innen való.
5. Berbulcz az ötödik Kapitány. Ez a' Balaton mellet szálla-meg.
6. Leh az hatodik Kapitány. Ez Galgocz táján szálla-meg nepével.
7. Urs az hetédik Kapitány, ki az Sajó-vize mellet szálla-meg.

AZ MAGYAROKNAK HADAI.

1. Az Magyarok hogy meg-szállák Pannoniát, hat esztendeig meg-nyugovának. Az hetedik esztendőben Cseh Országot, és Morvat meg-rablák, és meg térének Pannoniába, mellyben egy esztendeig meg-nyugovának.

2. Azután menenek Carinthiára, holott meg-ütközének az Carinthiai, Carnioli, Stiriai, és Moraniai Herczegekkel, kik ellen az Magyarok diadalmasok lének, és az ő földőket mind el-rabolván, meg-térének Pannoniába, és vesztes valanák három esztendeig.

Ismét

3. Ismét el- indulának az Magyárok, és az egész Bólgár Országot el-rablák, és égetek, és nagy predával békével visszza-térének.

4. Annak utánna menének Lombárdiára, és meg-vévék Pádvát, és azt meg-égeték; Hetruriát, Alsatiát, és Lotaringiát mind el-rabolván, és el-égetvén, nagy gazdagsággal haza jövének Magyar Országba, és meg-nyugovának tiz esztendeig.

5. Ez után ismét föl-kelének az Magyarok, és menének Német Országra, és mikoron meg-rablottak vólna, Saxóniát, Turingiát, Svéviát, Franciát, és Burgundiát, örömmel térének-visszza Magyar Országba, és meg-nyugovánnak tiz esztendeig.

6. Conrád Császár idejében az Magyarok ismét Német Országra menének, holott nagy sok rablás-után seregiket ket-felé osztták, kinek a' felé Augustát meg-szállá: a' fele pedig rabláni méne. A' kik Augusta-alatt valának, azok meg-verettetének az Csészártul, és ott ket Nemes Kapitányok el-fogattaték Lehel, és Bolcsu. Kiket mikor az Császár eleibe vittek vólna, monda nékik az Császár: Miért kegyetlenkedtek ti olyigen a' keresztyének ellen? Mondának amazok: Mi vagyunk az Istennek boszszu-álló Ostori. Azért, ha mi még szününk titeket háborgatni, minket bűntet-meg Isten. Mondá ismét az Császár nékik: válaszszatok halált magatoknak; mert meg-kől halnotok. Monda erre Lehel: Adgyák énnékem az én hadi kürtőmet, had kürtőllyek véle meg egy-szer halálom előtt. Es mikor elő-hozták vólna a' kürtőtt, kerengeni kezde véle, és fúni, és föl-huzván azt, ugy üte a' Császárt agyon véle, hogy mindjáráft meg-hala a' Császár, és mondá: Menny-el előttem, és az más Világon-is szólgály nékem; kiért a' Németek Ratisbónában, mellyet mi Rézennek hívunk, mind, a' két Capitányt, Lehelt, és Bolczut föl-akasztaták. A' más Sereg pedig a' ki rablani ment vala, meg-térőben meg-veré a' Császár seregét, és sokat rabolván nagy nyereséggel meg-térének Magyar Országba.

7. Nem sok üdő mulva a' Magyarok ismét nagy sokasággal el-indulának, boszszut akarván állani az Németeken. Es el-rablák, 's el-pusztiták Lotaringiát, és meg-utkőzvén az Németekkel meg-fogák a' Lotaringiai Herczeget, és a' Brabancziai Herczeget a' viadalban Strozpurg-alatt, és mind a' két Herczegnek fejét vévék. Bellyeb indulván Francz Országra menének, holott nagy pusztaságot mivelének. Tovább menvén el-rablák a' Mecz, Trier, és Aquisgrana tartományokat. Annak utánna meg-vévék, Segusa, és Taurina várasokat. Végre fegyverrel útat nyitván magoknak, egy-szer, mind el-pusztiták, egesz Lombardiát, és mondhatatlan nagy prédával jövének-visszza Magyar Országba.

A' Nagy Károl Császár nem akarván szenvedni a' Magyaroknak illyen sok kegyetlen hadait, mellyekkel sok Országokat meg-nyomoritottak vala. Annak

nak okáért nagy haddal reájok jöve, és nyólcz egész esztendeig rettenetes nagy vér-ontással, és számtalá sok embereknék veszedelmével hadakozék ellennek. Sicambriát a' Chábára a' Magyarok fejedelmére meg-szállá, meg-vévé, és a' Chábát-is benne meg-öle. Végre az gyakrán való ütközetekben (mert a' Magyarok nem hadgyák vala magokat, hanem mindenkor vitézül támádnak vala ellene:) mind el-veszének a' Magyarok között való Nemesek. A' köszég-is igen meg-fogyatkozék. Es a' nagy sok gazdagság, mellyet ennyi sok Országoknak el kóborlásával, és ráblásával egyben takartak vala, mind el-vesze tőlök. Azért kénszeretetének a' Magyarok Károl Császárnak meg-hódulni, és néki fejét hajtani.

Ezenközben a' Saxóniaiak el-hagyák a' keresztyén hitet, mellyre az előtt a' Császár segyverrel hajtotta vala őket. Ezt halván Károl Császár ismét reájok méne, és meg-veré őket, az ott, való népet föl-vévé, és Magyar Országban Erdélyben helyhezteté a' Magyarok kóziben. Ezeket hiják Erdélyben Szászoknak. Ezek építék Erdélyben Szebent, Kolosvárat, Szászvárast, Szászlebest, Besztreczét, Régent, Megyést, Segesvárat, Kőhalmot, és Brassót.

NB. Istvánffi *in suis Historiis lib: 13. fol. 220.* Azt irja, hogy soha semmi bizonyós Historikusokból a' nyilván ki-nem teczik, hogy valaha Károl Császár a' Magyarokra hadakozott volna; hanem az első Geisza Király a' Szent László-nak Bátya hozta-bé Erdélybe a' Szászokat, mellyről való privilegiomokat szemével latta ő maga Istvánffi.

ANNO 832.

Gemistul a' Thót Országi Király ez üdőben vólt.

ANNO 880.

Sveropilus Dalmatiának, és Thót Országnak Királya, ez üdőbe vette-föl a' keresztyén hitet, mind az ő Országával együtt.

LINDEUTOT a' Nagy Károl Császár halála után választák az Magyarok Herczegnek. Ez mindjárást el-szakada a' Római birodalomtul a' Dalmatiabeliekkel, Austriáiakkal.

8. Halván ezt Lajos Császár, nagy néppel reájok indulá, és meg-ütközvén Lindeuttal diadalmas lén ellene. Lindeut mikor az ütközetből el-szaladott vólna, Könyörgésre vévé a' dólgot, és kegyelmet nyere a' Császártul. Ez igy lévén, a' Magyarok ismét Franczuzoknak birodalma alatt lének.

9. Meg hala Lajos Császár, és egyben háborodának a' fiai a' birodalomért. Mellyet látván a' Magyarok ismét el-szákadának a' Római birodalomtul; és nagy sereggel el-indulának, és el-kezdvén az Németeken, sokat rablának a' Császári birodalomban, nagy kegyetlenséget mutatának minden emberek ellen, és minden helyek ellen.

10. Annak utánna a' Frencuzokra menének, hogy azokon bosszszut állaná-

nak; mivel hogy a' Nagy Károl Csáſzár onnan jött vala reájok, és ő általok oly igen meg nyomorétotta, és meg-alázta vala a' Magyarokat; nagy puſztaságot mivelének azért tüzzel fegyverrel Franczia Orſzágban, valakit elő találnak vala mind le-vágyák vala, annak utánna haza térének Magyar Orſzágba nagy predával, és gazdagsággal.

11 Máſodik eſztendőben kikelettel indulának a' Görőgőkre Conſtantinus Csáſzár idejeben, és a' főlsö Miſiat, Illyriát, Traciát, és Macedóniat mind el-rablák, és égeték, és ez Orſzágoknak minden kincsében zakmányttévének. mellyel kinſzerétették az Görőgöket adó-fizetéſre.

12. Annak utánna menének Bolgár Orſzágra, holott mikoron meg-ütköztenek vólna vélek, a' Magyarok Diadalmaſok lének, és ezeket-is adó-fizetéſre kinſzeréték.

13. Továbbá menének iſmét Olaſz Orſzágra, kinek akkor Királyok Berengér vala; válának pedig a' Magyarok nagy ſereggel, kiktul az Olaſzok-el jedének, és mikoron meg-ütköztenek vólna egymáſsal, a' Magyaroké lén a' győzödelem. Azután el-rablák az egéſz Olaſz Orſzágot, kiktől az Olaſzok nagy pénzen vévének békeſséget, és adó-fizetéſre kötelezék magokat. Ugy jövének viſzſza Olaſz Orſzágból.

14. Ezután iſmét a' Németekre indéták hadokat, és Alhaczot, és Saxóniát mind el-rablák, és valamit elő-találának, azt mind lé-vágák. Lőn pedig ez Henrik Csáſzár idejében; népet győjt azért Henrik Csáſzár, és eleikben ſzálla a' Magyaroknak Merſpurg váras alatt, és ott meg-veré a' Magyarokat, és minden predájokat el-vévé tőlok.

15. SALÁRDOT válaſzták a' Magyarok Herczegnek az Lindout halála után. Ez iſmét bé-méne Olaſz Orſzágba, és ott uionnan nagy puſztétáſt tévének, predálókkal, tuzzel, és fegyverrel, az Ticium nagy váraſsal egyetemben.

16 Annak utánna iſmét Morvára, és Cseh Orſzágra indulának nagy néppel, és azt-is mind el-dullák, és rablák, nagy predával jövének viſzſza Magyar Orſzágba.

17. Egy néhány eſztendő múlva iſmét Olaſz Orſzágra menének. De Henrik az Bavariai Herczeg ellenek támada, és két ütközetben meg-győzé őket, és viſzſza ſzaladának Magyar Orſzágba.

ANNO 931.

Az Csehek ez üdőben bé-vettéka' CHRISTUS Evangeliomát.

Toxus a' Zóltán Herczegnek fia, lén Magyaroknak Herczege.

18. Toxus azért iſmét ki-indétá a' Magyarokat Olaſz Orſzágra, hogy boſzſzút állanának rajtok, ez előtt-való rajtok tett boſzſzúságért. Kit halván az Olaſzok igen meg-iedének, a' Berengár Királynak fiát Albertot Toxus

eleibe küldék; ki-is sok könyörgések utánn békeséget nyere Toxustul, tiz kőből pénzt adván a' Magyaroknak; és ezzel meg-térének a' Magyarok.

19. Ezután ismét indulának a' Németekre; lén pedig ez Ottó Császárnak idejében, ki hamar nagy néppel a' Magyarok eleibe szálla, és meg-ütkőzék vélek. A' Magyarok pedig nagy emberséggel, és álhatattosággal vinak vala ellene annyíra, hogy egynéhány nápig tarta a' viadal köztők; de a' sokáig való vívásban maid mind el-fogytak vala a' Magyarok. Végre Ottó lén győzedelmes ellenek; hollott három Capitánnyok esék fogva, kiket Ottó Császár mind fől-akasztata.

30. Egynéhány esztendővel ezután, indulának ismét Fránczia Országra, és mikor mind el-rablották vólna őket, nagy predával viszsza jövének, és a' Rénvizén által-kelvén három részre oszlának, kiknek az eggyik részével meg-ütkőzének a' Saxoniaiak, és ott mind el-veszének a' Magyarok. Mikor a' két rész értette vólna a' harmadiknak veszedelmét, a' Rabokat mind lé-vágván, az predát-is mind el-hagyván egybe-utték magokat, és igy jövének haza.

ANNO 958.

GEYSA a' Toxus Herczegnek fia, lett Magyaroknak Herczege. Ez igen jámbor ember vala, csendes erkölcsü, és békeség Szerető, Isten félő, és Szent életü. Ez Isteni jelenésből, melly almában lőn, igyekezik vala azon, hogy a' Magyarokat keresztyénekké tegye, és a' fene hadakozásokból viszsza vonnya.

ANNO 969.

Szent István az Geisa Herczegnek fia, Születék Esztergamban a' Sarólta Asszonytól, a' Gyula leányától, kitt meg-Keresztele Szent Albert a' Prágai Puspók.

DEVS judicium tuum Regi da: & justitiam tuam filio Regis: Judicare populum tuum in justitia: & pauperes tuos in judicio. Psal. 71.

KŐVETKEZNEK A' MAGYAR Országi keresztyén Királyok.

Et nunc Reges intelligite: Servite Domino in timore: Et apprehendite disciplinam. Psal. 6.

ANNO 983.

Confortare, & esto robustus (ait Dominus Iosuæ) *& custodias atq; facias*

cias omnem legem, quam præcepit tibi Moyses servus meus. Jos. 1. cap.

SEnt István a' Geisa Herczegnek fia elsö Magyar Országi keresztyén Király ez üdöben választaték Királyá. Ennek a' hetedik Benedek Pápa küldé Angyali jelenésböl egy Coronát, mellyet mind e' napiglan Angyali Coronának hívunk. Ezzel azért meg-Coronázták ötet a' Királyságra. 1001 esztendöben.

ANNO 990.

SEnt István Király az egész Magyár Országot a' régi Scitiai Pogánságból a' Római Keresztyén hitre térétette. Geisa Herczeg meg-hólt Anno 997.

ANNO 1003.

A' Törökök Hierusálemet meg-vévék.

ANNO 1031.

SEnt Imre Herczeg, Szent István Királynak eggyetlen-egy fia meg-hala: mellyen az Attyának, és véle eggyetemben az egész Országnak lén nagy bánattya.

Mivel hogy pedig Szent István meg-betegedet vala, és meg-esmérte vala magán, hogy abból ki-nem gyógyúlna, és föl-nem kelne. És mivel hogy gyermeki nem valának, gondolkodott azért, hogy azö Vér-szerént-való rokonsági közzül hadná vala-mellyikét a' birodalomban halála után. Ennek okáért hamar el-küldé Szolgáját a' Szakállos Budát Egrudnak fiát Nitrára, hogy onnan Vázult az ö rokonságát hamar alá-hozná, hogy minek-elötte meg halna, ötet Királyá tétetné. Vala pedig a' Vázul igen szép ifiú-legény, kit Szent István Király az ö vásotságáért, furcsaságáért, és furfántságáért, Nitrán fogságban tartat vala. Melly dólgot Buda meg-jelentet a' Királyné Asszonynak Geislának (Keislának is irják) ki a' második Henricus Császárnak Huga vala. Ez azonhelt Buda elött Schust Nitrára bocsátá, és a' Király szavával a' Vázulnak mind az két szemét ki-tolatá, és a' füleit ónnal bé- önteté. Ezt pedig azért cselekedé rajta, hogy Pétert tétetné Magyar Ország Királyává, Szent István Királynak halála után. Azonban Buda-is oda juta, és látván e' dolgot meg-rettene rajta; de mind az által Vázult a' Királyhoz vivé. Kit mikor az Király meg-látot vólna, igen síra rajta, és azonhelt a' Kopasz László fiait Andrást, Bélát, és Leventét magahoz hivatá, és meg-hagya nékik, hogy mindjárast az Országból ki fussanak, és magokat a' Királyné Asszontúl meg-óltalmazzák. Azok pedig ezt halván azonhélt nagy Keserüséggel Cseh Országba futának.

ANNO 1038.

SEnt István Király meg-hala Nagy Bóldog Aszszony napján, kit el-temetének a' Magyarok székes-Fejér-Várban nagy siralommal, és bánattal; kinek ha ála után harom esztendeig Magyar Országban minden vigasság tévő Musika meg szűnék. Ez igen jámbor, és Isten félő Szent életű fejedelem vala. Nagy sok gazdag Templomokat, és Calastromokat csináltatot Magyar Országban, Püspökőket, és egyéb szerzetesket szerze, kiket mind ez napiglan szemünkel látunk.

Ennek fölötte az Országot Vármegyékre osztá, mellyekben fő Ispánokat, Vice-Ispánokat, és birákat szerze, hogy azoknak vigyázások által a' keresztyén hit jobban gyarapodnék, az igasság-is az Országban jobb móddal szólgáltatnék.

A' MAGYAR ORSZAGI

Vármegyéknek Nevek, és Számok.

Subditi igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. 1. Petr. 2. cap.

Admone illos, Principibus, & potestatibus subjectos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse. Ad Titum cap. 3. V. 1.

1.	Szerem.	Vármegye.	15.	Komaróm.	Várm.
2.	Valkó.	Várm.	16.	Esztergam.	Várm.
3.	Posga.	Várm.	17.	Pilis.	Várm.
4.	Verocze.	Várm.	18.	Poson.	Várm.
5.	Thólna.	Várm.	19.	Nyitra.	Várm.
6.	Baranya.	Várm.	20.	Bars.	Várm.
7.	Somogy.	Várm.	21.	Hont.	Várm.
8.	Beszprim.	Várm.	22.	Nógrád.	Várm.
9.	Fejérvár.	Várm.	23.	Pest.	Várm.
10.	Szala.	Várm.	24.	Bács.	Várm.
11.	Vasvár.	Várm.	25.	Bodrog.	Várm.
12.	Sopron.	Várm.	26.	Zólyom.	Várm.
13.	Moson.	Várm.	27.	Liptó.	Várm.
14.	Gyor.	Várm.	28.	Arva	Várm.

29.

29. Thuróczy. Várm.
30. Szepes. Várm.
31. Thorna. Várm.
32. Vjvár. Várm.
33. Borsod Várm.
34. Gömör. Várm.
35. Ungh. Várm.
36. Beregh. Várm.
37. Ugólcsa. Várm.
38. Máramaros. Várm.
39. Szathmár. Várm.
40. Szabolcz. Várm.
41. Közép. Szólnok. Várm.
42. Külső. Szólnok Várm.
43. Bihar. Várm.
44. Kraſzna. Várm.
45. Beren. Várm.
46. Békes. Várm.
47. Zaránd. Várm.
48. Csanád. Várm.
49. Thorontál. Várm.
50. Thömös. Várm.
51. Szörén. Várm.
52. Zemplin. Várm.
53. Trenchén. Várm.
54. Solth. Várm.
55. Kis-Heves. Várm.
56. Nagy-Heves. Várm.
57. Sáros. Várm.
58. Csongrád. Várm.
59. Haron. Várm.
60. Macsó. Várm.
61. Orbacs. Várm.
62. Kraſzó. Várm.
63. Arad. Várm.
64. Kövény. Várm.
65. Ztebernik. Várm.

AZ THÓT ORSZAGI VÁRMEgyéknek Nevek.

1. Várasd Várm. 2. Zábrág Várm. 3. Kőrös Várm.

AZ ERDÉLI VÁRMEGYÉKNEK NEVEK.

1. Kolos. Várm.
2. Doboka. Várm.
3. Belső Szólnok. Várm.
4. Thorda. Várm.
5. Kükőllő. Várm.
6. Feyérvár. Várm.
7. Hunnyad. Várm.

A' SZEKELYEK SZÉKEI, AVAGY Vármegyéi ezek.

1. Maros-ſzék
2. Csik-ſzék.
3, Szepsi ſzék.
4. Kézdi-ſzék.

5. Orbai-ſzék.
6. Aranyas-ſzék.
7. Udvarhely-ſzék, és e' leg fő b a' többi között.

SENT ISTVAN KIRÁLI HADAI.

ELső hada lén a' Kupán ellen, ki-Zirind fia vala; ez Somogyságnak Herczege vala: Es igen bánnya vala, hogy Szent Iſtván Király a' kereſztyén hitet bé-hozta vala Magyar Orſzágba. Annakokáért, hogy jobalkolmatoſsága lehetet vólna a' kereſztyén hitnek Magyar Orſzágból-való ki-gyomlálására, és az elébbi Pogány hitnek helyre-való állatására, az Iſtván Annyát, Sarólta Aſzſzonyt akarja vala magának feleségül venni, hogy a' több pártoſoknak ſegétségekből utánna Királyá lehetne. Ertvén ezt Szent Iſtván Király, igen-meg háborodek rajta, és mindjáráſt minden erejét az Kupán ellen indétá. Venczelt az egéſz had előtt válaſztá fő Capitánynak. Venczel után valának Hunt, és Páznán, mind a' hárman Németek, jeles, okos hadviſelő ferfiak, és igen értekeſek; kik-is a' Király mellett nagy embérül, és vitézül viſelték magokat. Ezeknek erejekkel, hatalmokkal, és okoſságokkal, kénſzerétette Geiſa Herczeg, és Szent Iſtván Király a' Magyarokat a' kereſztyén hitnek fel-vételére. Ezekkel tehát a' hadi Vezerekkel moſt-is ſzeméllye ſzerént réa indúla az Király Kupán Herczegre, és a' Garan Vize mellet a' Kupán hadát igen meg-veré, és a' pártoſokat mind el-veſzté, a' Kupánt pedig a' Venczel Capitány maga kezével le-vágá; kit azután a' Király néggyé vágata, és annak minden jóſzágát az Győri Szent Marton Kalaſtromához adá.

ANNO 1002.

MAſodik hada lén az Gyula Capitány ellen, ki ő néki Annyáról Eősi vala; oka pedig az hadnak ez vala, hogy a' Gyula Erdélyben, igen kegyetlenkedik vala. Továbbá, igen ellenzi vala, hogy Szent Iſtván Király az Kereſztyén hitet bé-hozta vala Magyar Orſzágba. Azért Szent Iſtván meg-fogá őtet mind fiával, és feleségével eggyütt, és hozá őket Magyar Orſzágba. Ugyan azon utában kénſzerété fegyverrével az Erdélyieket-is a' Kriſtus Evangeliómának bé-vételére.

Harmadik hada lén Kéán ellen, az Bolgárok Herczege ellen; de azt-is meg-veré: és meg-ölvén Kéánt, hagyá az Orſzágban az vén Zóltánt az ő Annyának Attya-fiát.

ANNO 1038.

II. PÉTER, az Bilhelmuſnak, az Burgundiai Sigmond Herczeg Báttyának fia, válaſztatótt az Szent Király halála után Magyar Orſzági Királyá, és meg-coronáztaték Székes Fejér-Várban. Ez Német vala, és Szent Iſtván Király

rály Húganak fia vala: a' Magyar Nemzetet-is igẽ gyűlöli vala, és rajtok igen kegyetlenkedik vala. Továbbá, az Országnak kincsét mind Német Országba takarja vala. Ennek fölötte minden Tiszteket a' Németeknek, és Olaszoknak osztt vala. Mellyeket a' Magyarok tovább nem türhetének; azért kénszeréretének szábadságok mellet Péter Királyra meg-koronázásának utánna harmadik esztendőben támadni; kik előtt három fő Magyar Ur támada-fel, tudni-illik Viscó, Toislán, és Pezli. Ezek Péter Királyt ki-üzék az Országból: a' szakállos Budat az Egruthnak fiát, ki-által Pétert az Királyné Asszony, Magyar Országba hozatá Német Országból, mind konczról konczra vagdalák előtt a' két fiáinak-is mind az két szemeiket ki-tolaták. Az Sebusnak pedig, ki az Vázulnak szemeit ki-tolta vala, mind kezeit, lábait meg-törék, és szörnyű halálal meg-ölék őtet, mind azokkal eggyütt kik ezekhez, pártolók valának.

ANNO 1041.

III. ABa választaték, és Coronáztaték Péter helyében Magyar Orszá Királyá. Ez-is Német vala, és Szent István Királynak Húga vala nála. Ez csináltatot Gönczön föllyül az Hernád mentében egy föld várat, mellyrul mind é napiglan az ott való vármegyét Aba Ujvármegyének híják. Ez fölötte kegyetlen, és hamis fejedelem vala, és méltábban neveztetett vólna gyilkosnak, hogy sem Királynak. Mert az parasztságból választott vala tanácsokat magának, és azokat emelé tiszteséges méltóságokra; az hasznos Tiszteket-is azokra bízá. A' Magyar Urakra pedig duhöskődék, és egy nap ötven Urat egy házban bé-rekesztvén, lé-vágata, oly kegyetlenül, hogy meg sem hagya gyónni nékik, Urat sem engede venni magokhoz. Kin a' Magyarok fölötte igen meg-búsúlának, és el hagyván őtet, küldének ismét Péter Királyért, ki-Henrik Császárnál vala. Mellyel a' Császárt föl-is inditák, hogy Péter Királyt ismét székiben ültesse. Halván é dólgot Aba Király, azonhelt Austriát, Bavariát, és Carinthiát el-rablá, és el-égeté. De azután el-jöve nagy haddal Henrik Császár, kinek Aba Király, eleibe szálla, és meg-útkőzék véle; de meg-vereték az ő gonoszságáért, és el-szaladván a' Tisza Vize táján meg-öleték a' maga szólgaitul, és el-temetteték az Sári Kalastrombán. Hívattatik pedig az ütkőzetnek hele Ferliorom pajernek, Magyarul pedig veszet Németnek; mert ott számtalan sok Német veszet vala el.

ANNO 1044.

Pétert azért ismét Királyi székiben ülteték: de Péter ismét úgy cselekedék, és duhöskődék a' Magyarokra, mint annak előtte; mert nem bizhatik vala a' Magyarokhoz. Azért az ő kegyetlenségéért ujobban ki-veték birodalmá-

ból,

ból, és szemeit ki-tolák. Végre meg-hala, és el-temetteték Pécset a' Szent Péter egyházában, mellyet ő csináltatot vala.

ANNO 1047.

IV. ANdrás avagy Endre, a' Kopasz Lászlónak fia Coronáztaték Székes Fejér-Várban Magyar Országi Királyá. Ezt, és ennek az Eőcsét Leventét bé-hozák a' biródalomba kivált képpen ezek az Urak, tudniillik Vilcó, Bua, és Buna, kik az többb Magyar Urak közőt értékkel, és gazdagsággal főbbek, és nagyobbak valának. De külőmben nem állának az Magyarok Endre Király, és Levente mellé, hanem meg-kölletek nékik engedni az Scitiai Pogány hitet; mert azt mondgyák vala, hogy attúl fogva jó szerencséjek el-hajlott volna tőlők, miólta keresztyénekké lettek. Azért Vatha, és János ennek fia lének elsők az urak közzül, kik a' régi Scitiai Pogány Szertártást elő-vévék. Továbba, azt-is meg-kölletek engedni nékik, hogy az Püspőköket, és Szerzeteseket meg-ölnék. Annak fő ötte az Németeket, és Olaszokat, kiket Péter Király bé-hozott vala az Országba. Azért az Püspőkőkre, és egyéb szerzetesekre támadának, és kegyetlenul ölik vala őket szegényeket. Az Templomokat, és Kalastromokat ronttyák, dullyák, és föl-kóborollyák vala. Sz. Gellérdet az Csanádi Püspőket ez udoben ölték meg kit lébocsátának, és le-taszitának az Magyarok egy taligán az nagy magas kőszikáról Budánál; melly hegyet erről, mind e napiglan Szent Gellérd hegyének hínak.

Véle egyetemben Bezterus, és Buldus Püspőkőket meg-ölék. Zonuchust az Albániai Herczeget a' Németekkel, és Olaszokkal, a' kiket meg kaphatának, hasonlóképpen mind meg-ölék.

A' Péter, és Aba Királyok, és a' Herczegek haza jövetele miatt igen megnyomorodék, és ugyan el-szégényedék Magyar Ország.

Ennek utánná, hogy az Endre Király meg-erősődött volna a' birodalomban, mindjárást fő veszités alatt való parancsolattal meg-kiáltatá, hogy minden ember azt a' hitet kövesse, mellyet Szent István Király hagyott, és az Pogánságot el-hadgya. Továbbá, hogy minden Váras, és falu az el rontott, hányott Egyházakat meg épécse, az Püspőköket, és Papokat Tiszteségben tarcsa. Annak fölőtte, hogy valaki az Egyházi marhákban el kóborlótt, azt mindjárást helyre állassa, és azon Egyházaknak meg-térécse. Azért igy kénszerité ismét Endre Király az Magyarokat az keresztyén hitre. Ez pedig az Levente Herczegnek hólta után lén; mert annak idejében mjirást az hit dólgában nem tehetet Endre Király; mivel hogy Levente igen hajlandó vala a' bálványozásra.

Azon közben nem sok udő múlva Levente meg-hala, ezokáért András Király ki-hivatá az második Attyafiát Béla Herczeget Lengyel Országból, hogy

az

az ő halála után, az Orszáq reá szállana. Es adá az Országnak harmad részét Béla Herczegnek, hogy azt addig Herczegségül birná. Ezzel az Országnak meg oszlásával, sok haborúságok, viszsza-vonyások, pártütések, számtalan vérontások, Országbéli romlások, és pusztulások következének az Fejedelmek között, és az Országban, a' mint ide elől bévséggel meg-irtam.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

ANdrás Királyra az Harmadik Henrik Császár nagy haddal jöve, hogy ő rajta, és a' Magyarokon, az Péter Király haláláért boszszút állana. Es Posont meg-szállá, mellyet-is két hólnapig vítata. De mivel az Magyarok között a' Várasban egy Zotmund nevű búár találkozék, ki éjjel az Duna vizében búván, az Császár hajóit mind által fúrá, ugy hogy az hajók reggelig mind el-merülének, el-kölleték az Császárnak szállani Posony alól.

II. Második esztendőben Henrik Császár nagyobb hadat győjtvén ismét el-jöve Magyar Országba. Ki előtt Andre Király, és Béla Herczeg, az föld népét, és az barmot mind az all földre szálléták, és tákaréták. Az gabonát pedig, és az szénát, a' melly útában vala, mind el-égetteték, és azzal a' Németek között nagy éhséget szerzének. A' Császár azonba mind a' haiókat várja vala, mellyeken bévséges elést hoznak vala utánna a' Dunán. Hatta vala pedig a' hajók előtt a' Császár Gibartot a' Frizingi Püspőkőt, maga Báttyát: ki-is mikor az élésel Győrre érkezet vólna, onnan a' Császárhoz küldött vala levelet, mellyben tudakozá tőle, hová patancsolná vinni az élést; de az André király vitézi, történet szerént a' követet a' levélel el- fogák az után, és a' Királyhoz vivék. Az Király azért mindjárást egy áll levelet irata a' Császár nevével az hajók előtt való Capitánynak Gibártnak, hogy nem vólna immár szukséges az élés; mert ő az Magyarokkal meg békélvén, immár megtérőben vólna; hanem mennyen viszsza az élésel, és azt utában adgya-el. Ki is hin a' levélnek, és az szerént cselekedék. A' Németek pedig mind meg-halnak vala a' nagy éhség miátt. Mert más felől a' Magyarok gyakorta meg-ütik vala Táborokat, és untalan harczolnak vala vélek; és ezzel igen fogyátak őket.

Látván azért a' Császár, minémű nagy nyavalyában, és veszedelemben vólna, kénszeréteték követeket küldeni Andre Királyhoz; kik által meg-békélének a' Fejedelmek illyen forman: hogy a' Császárt minden népével bocsássa békével viszsza Andre Király, és élést-is küldgyen néki, mellyért a' Császár megeskuvék néki, minden Herczegivel eggyütt, hogy ők soha Magyar Országra nem törnek, s nem hadakoznak, se szóval, se tselekedettel ellene nem lésznek, ha

pedig ők azt meg-nem állanák, tehát az Istennek haragja szállyon reájok. Ennek nagyobb bizonságára, és erősítésére adá a' Császár a' maga leányát Sófiát Salamonnak, az Andre Király fiának feleségul. Azért igy jára Henrik Császár a' Magyarokkal. Innen immár hivattatik az a' hegy, holott a' Németek valának Táborban, vértestnek; mivel hogy a' Németek ott igen meg-veretetének.

Azonban meg-házasodott vala Endre Király, és hozta vala magának hazas társul az Admundát az Oroszok Herczegének leányát, és lén néki két fia Salamon, és Dávid; azért meg nem tartá fogadását a' Király Béla Herczegnek, mert Salamont éltében meg-Coronáztata az Királyságra őt esztendős korában. A' Béla pedig látván hogy Salamont Coronázta-meg a' Báttya, félvén fejének el-méne Lengyel Országba Meskó Királyhoz az ő felesége Apjához, ki Bélának az ő vitézségéért, még ennek előtte atta vala az ő leányát feleségül. Mert ez a' Béla Herczeg a' Meskó Király helet vívott vólt meg halálig a' Pomeránusok Fejedelmével, kiknek a' Királyságáért magoknak ketten kőllőt vólna megvinniók, és meg ölé Béla Herczeg a' Pomeránusok Fejedelmét, kinek birodalmát azután békeséggel birta a' Meskó Király.

III. Azért Béla Herczeg nagy hadat kére Meskótúl, és Magyar Országba, bé-jövén, meg-veré András Királyt, ki futtában fogva esék, és a' fogságban meg-hala szegény Kőszvényes jámbor vén Király. Es el- temetteték a' Balaton mellet a' Tihani Calastromban, mellyet ő csináltatot vala Szent Anianus nevére.

ANNO 1051.

SÁDOK a' Törökőknek első Hadnagyok ez üdőben vólt.

ANNO 1059.

V. BÉLA Herczeg a' Kopasz Lászlónak harmadik fia, és az András Királynak Eöccse, mikoron diadalmas lett vólna, és az András Király az ő Báttya meg-hólt vólna, Székes Fejér-várba méne, és ott meg-Coronáztatá magát. Ez igen jambor, és békeség szerető fejedelem lén, áz Szomszéd fejedelmekkel szép békeséget tarta. Továbbá, törvényeket szaba. A' Vásárlásban módot rendele, hogy az áruban, el-adásban, és vételben csalárdság ne lenne. Ez kezde Magyar Országban elsőben Ezüst pénzt veretni. Az Országnak nagy adóit, és Vámait meg-engedé, és sok szép szertartásokat szerze az Országban. Ekképpen kevés udeig igen meg-gazdagúla ismét az Ország.

Ennek idejébe a' Magyarok ismét a' Scitiai Pogány bá'ványozásra akarnak vala hajlani: de Béla Király ennek indétóit, Székes-Fejérvár alatt mind lé-vágatá; azért annak utánna soha nem merék emléteni az Scitiai Pogány szertartást. Béla Király meg-hala esés miat a' Kanisa viz mellet, és el-temetteték a' Szekszárdi

diKa lastromban mellyet ő rakatot vala. Vala pedig Béla Király fekete szeg szénű, Kopasz, és Sánta, Kiről ostán a' Váraſt nevezték Szekszárdnak.

Három fia marada, Geisa, László, és Lampert Herczegek.

ANNO 1062.

VI. SALAMON az Andre Királynak fia, mikor meg-hallotta vólna, hogy az Béla Király meg-hólt vólna, a' negyedik Henrik Császárral nagy haddal bé-jöve Magyar Országba, és Székes-Fejér-várban Gyűléſt tétete, holott a' Magyarokat a' Császár igen meg-feddé álhatatlanságokért, és igy Salamont székibe ültete. Ez a' Henrik Császár, a' Salamon feleségének Báttya vala.

Gejza pedig, és László a' Béla Király fiai Lengyel Országba menének segetségért; de végre ostán az Urak által meg-békéllének Győrött a' Salamon Királlyal illy ok alatt: hogy Salamon maradgyon a' Királyságban, Gejza pedig, és László meg-elégedgyenek a' Herczegséggel, mellyet az Apjok birt Endre Király idejében, tudni illik az Országnak harmad részével. Annak föllőtte, hogy a' Salamonnak mint törvény szerént való Magyar Országi Királynak engedgyenek.

A' Király a' Herczegekkel Győrrűl Pécsre méne Husvét innepére. Az Attha Nádorispan, Pécs tartományában Szalodsagban Szent Jákab Kalastromát épétette vala, mellynek meg-szentelésére el-hivá az Királyt a' Herczegekkel.

SALAMON KIRÁLY HADAI.

I. ELső hada lén Dalmátiára a' Corontályok ellen, kik a' Dalmátiaí Fejedelemre Zolomirre mentek vala haddal, kinél, a' Gejza, és László Herczegeknek Huga vala feleségül. Azért Salamon a' Herczegékkel el-méne Dalmátiába Zolomirnek segétségére, holott meg-verék az Carinthiaiakat és Dalmátiából ki-uzék őket.

II. Hada Lén a' Cseh Országi Bratiszló Herczeg ellen, ki az Országot Trincsinig el-rablá, és tuzzel el-pusztétá. De Salamon és a' Herczegek mindjáráſt nyomában lének, és Cseh Országba bé-menének, és mikor a' Csehek nem akarnak vala viadalt állani, mind el-dúlák, és rablák az Országot, és nagy nyerességgel haza jövének.

III. Hada lén Osulal, a' fejér Kunok fejedelmek ellen, ki bé-jövé Mára Maros felől az Országba, és el-rablá a' földet egész a' Nyirségig, Biharig, és Tiszáig; kinek eleit aliá Salamon a' Herczegekkel Dobóka váraſnál, és megtértekben a' hegyekben mellyeket Cser-halomnak hinnak, meg-verék a' kunokat minden erejekkel. Itt Kűzkődék-meg László Herczeg egy Kunnal, ki háta

meget egy szép leányt viszen vala a' ló farán, kit a' Herczeg el-ére, és a' Halabárdal le veré a' lóról, a' Kun azért gyalog újjab harczot kezde a' Herczeggel, de ott-is meg-győzetteték, és feje vetetek a' kunnak.

IV. Hada lén a' Görögökkel, Bolgárokkal, és Káczokkal, kiknek fejedelmek Kázár vala, ezek által-jöttek vala a' Dunán az Országba, és sokat rablottak vala. Azért réájok méne Salamon a' Herczegekkel, és Nándor-Fejér-várnál meg veré a' Káczokat, kik a' várasnak segétségére jöttek vala. Az Görögök pedig, és a' Bolgárok, kik a' Várban valának, a' meg-szállásnak utánna harmadik hólnapra meg-adák Salamonnak, és a' Herczegeknek a' várat. Azért Nándor Fejér-vár, ez üdőben kele a' Magyarok kezébe, mellyet annak előtte a' Görögök birnak vala, és innen hiták-is Alba Grecának. Ebben a' hadban Opos, és Bors igen vitézkedtek az fejedelmek mellet.

V. Hada lén az két Herczeg ellen, kiknek előmenteket, és jó hireket, Neveket, Tiztességeket Salamon igen irégyli vala. Végre a' Vid hadnágynak rosz tanácsából mind a' két Herczeget meg-akarja vala öletni. Kit mikor a' Herczegek meg-értették volna, Gejza nagy hamar el-küldé László Herczeget, a' Cseh Országi Herczeghez segétségért: de míg oda jára László Herczeg, addig Gejza meg-veretteték Salamontúl árultátas miátt. Kémeiben, a' fő árulók pedig ezek valának: Petrud, Szunyog, és Bika, kik az útkőzetben mind el-veszének, maga Gejza el-szaladván a' Duna mellett föl igazodék Cseh Ország felé, és ahol mostan Vácz vagyon, ott elő találá László Herczeget az Ottó Herczeggel, az ő Sógorokkal eggyütt, hogy alá jönek vala nagy néppel. Ezeknek eleikbe siete Salamon Király, és meg-útkőzvén vélek, meg-veretek tőlők a' Nyomorod hegye alátt, az Istentelen áruló-is a' Vid Hadnagy ott el-esék, Salamon Posonba szalada a' Herczegek előtt. Azért igy jára Salamon a' két Herczeggel a' gonosz tanácsok miátt. Meg-hala későre, és el-temetteték Pólnában, Istriában, maga Országán kivül való budosásában.

ANNO 1073.

VII. GEJZA, és László Herczegek, mikor Salamon Királyon győződelmesek lettek volna, és őtet a' birodalomból ki-üzték volna, Székes-Fejér-várba menének, és oda az Országnak, gyülést hirdetének, holott Gejzát Magyar Országi Királyá meg-Coronázák; László Herczeg pedig a' Herczegséget magának foglalá.

Ez igen jámbor, és ígasság szerető fejedelem vala, de rövid ideig vala a' birodalomban. Végre meg hala, és el-temetteték a' Váczi egyházban, kit ő maga épéttetett vala mind a' Várassal egyetemben, a' Vácz nevü Remete nevére. Két fia marada Kálmán, és Almus. Ezt hítták Nagy Gejza Királynak.

AN-

VIII. LÁszló Herczeg a' Béla Királynak fia, és a' Gejza Királynak Eöccse, Salamon Királynák éltében válásztaték Magyar Országi Királyá. Ki mind addig sem hatta magát meg-Coronázni, míg az ő Attyafiával Salamonnal meg nem békéllett.

LÁSZLO KIRÁLY HADAI.

I. LÁszló Király meg-békéllék az Urak által Salamonnal; de viszsza vonyásnak, és háboruságoknak el-távoztatásáért az Ország nem hagyá őtet bé-jönni Magyar Országba. Azért Salamon ismét ellene kezde igyekezni, kit meg-értven László Király, meg-fogatá Salamont, és Visegrádba tartá fogva egy Bod nevü Urral, de ismét el-bocsátá.

II. Azután hogy el-bocsáta, méne a' Kunok fejedelméhez a' Cuthesehez segétségért, és ennek Erdélyt igérte vala, ha bé-vinné a' Királyságba László ellen; ki mikoron mellete fölült vólna, és az Országban sokat el-rablot vólna, László Király reájok méne, és igen meg-veré őket, holott tiz ezer Kunnál tób veszet-el de az Cuthese fejedelem mind Salamonnal el,szalada. Ez után Salamon nem vágyódék tőbszőr a' Királyságra, László pedig nagy predával visza tére Budára.

III. Ez üdőben mikoron a' Zolomir a' Dalmátiának, Horvát, ~~és Thót~~ Országoknak Királyá, kinél László Király Húga vala, magtalanúl meg hólt vólna, László Király bé-méne a' Húgához, kinek a' Húga minden jussát, és igasságát adá. László Király azért mind a' három Országot Magyar Országi Coronához foglalá; mert ők-is örömest,és szabad akarattyok szerént engedének néki. Azért azóltától-fogva Dalmátia, Horvát, és Thót Országok mind eggyet tartottak Magyar Országgal, és egy fejedelmek vólt, egy törvénnyel-is éltek.

IV. Hada lén az Kunok ellen, kik ismét ki-jövének, és az Erdélyt mind el-rablák, és égeték. Tovább menvén, Magyar Országba jövének, és Bihar, Szabólcz vármegyét, Tokai tartománnyát, és a' Tiszsza partot mind a' két felől el-rablák, és tüzzel el-pusztéták. Kiket László Király az Tömös viz mellet elérvén, meg-ütközék vélek, és igen meg-veré őket, minden predájokat el-nyervén tülök, Kapulcz-is a' Kunoknak fejedelme az ütközetben el-esék sok fő néppel együt. Azért az Király nagy nyereséggel, sok fő Kun rabot hozván magával, meg-tére Magyar Országba.

V. Hada lén a' Kunokkal, kik az ő fejedelmeknek, és sok nemzetségeknek veszedelméért a' Magyarokon boszszút akarván állani, újjóbban bé-jövének Magyar Országba: de a' Király a' Magyarokkal eleikben álla, és meg-ütközék vélek; az ütközetben a' Király nagy föl szóval ki szóllétá az Kunok

fejedelmét, kinek Acus vala neve. Azért mikor ő-is elő állott vólna, a' két fejedelmek egyben csapdosának; de Láſzló Király ugy üté a' Szekerczével az Acuſnak fejét, hogy mindjáráſt lé-esék lováról, és igy által vervén meg-ölé a' Kunok fejedelmét. Látván a' tőbb Kunok, hogy fejedelmék el-veſzet vólna, azonhelt el futamodának, kiket a' Magyarok kéméletlen ölnek, és vágnak vala.

VI. Annak utánna méne Láſzló Király a' Oroſzokra, kik ellene ſegétséget attak vala a' Kunoknak; de ezek meg-alázák magokat a' Király előtt, és meg-hódulának néki.

VII. Hada lén az Lengyelyek ellen, kiket meg-vervén meg-ſzállá Krakkót, és midőn immár azt három hólnapig vítatta vólna, nagy éhség támada mind a' Várasban, mind pedig a' Táborban. Azért Láſzló Király mint Okos, és ravaſz had viſelő fejedelem, egy éjjel az váras előtt nagy föld halmot tőltetett, mellyet fölljül liſztel vékonyő meg-hintetett, látván ezt a' várasbéliek azt vélik vala, hogy mind liſzt vólna az a' nagy halom. Azért mivel hogy nagy éhség vala kőztők, mondák, hogy ők a' váraſt addig nem tarthatnák, míg az a' nagy rákás liſzt el-fogyna az Magyarok Táborában, és igy meg-adák az váraſt a' Királynak. Kinek őrők emlekezetire moſt-is, az Váras előtt áll az a' nagy föld halom.

VIII. Lengyel Orſzágból méne Cseh Orſzágba, és ott meg-bűntetvén az ő ellenségit, felette ſok rábokkal, és ſzámtalan gazdagsággal őrömmel jőve Magyar Orſzágba.

Továbbá, mikoron az máſodik Orbán Pápa az egéſz kereſztyén fejedelmeket az Tőrőkőkre föl indétotta vólna, hogy Hjerusálemet, és az Kriſtus Urunk Koporsóját meg-ſzabaditanák az Pogányoktúl; követeket külde a' Pápa, és a' kereſztyén fejedelmek Láſzló Királyhoz, és kérék őtet, hogy az egéſz had előtt való fejedelemséget, és fő Capitánságot fel-venné. Melly Tiſztet és méltóságot, mint Iſten féllő vitéz, és hadakozó fejedelem nagy áhitatoſsággal fel-vévé; de nem viheté jó, és Iſtenes igyekezetit véghez. Mert azon kőzben meg-betegedék, és meg-hala magtalanúl; mivel feleſége ſoha nem vala. Kit az Magyarok el-temetének nagy bánattal az Váradi Egyházban, mellyet ő épéttetett vala: holott moſt-is egy érczből öntetett, és aranyazott nagy lovon űlvén, egéſzſzen főn áll igen ſzép aranyaſon a' képe. Ez tőb embereket magas termetiben a' vállával föllyül halad vala.

Ez igen jámbor, Iſten féllő, Szent Eletű, és igaſság ſzerető, Vitéz fejedelem vala. Ezt hiák Szent Láſzló Királynak, kinek ſzentségét ſok jelek, és csudák bizonyétották-meg hólta után. Ennek a' képét verik a' Magyar Orſzági arany forintokra mind e mái napig való Királyok.

A' Zá-

A' Zábrági szép Egyházat-is ő fondálá, és rakatá-föl: holott az eggyik óltaron mostán-is egészszen fön-áll igen szép aranyasson a' képe.

ANNO 1096.

IX. KÁLMÁN az Gejza királynak fia Székes-Fejér-varat Coronáztaték Magyar Országi Királyá. Ez Váradi Püspök lévén, mikor László Királymagtálanúl hólt vólna-meg, a' második Orbán Pápa engedelméből hagyá-el a' Puspókséget, hogy Királyá lehetne; és erröl híják az Magyarok könyves Kálmánnak mind é máj napig. Vala pedig a' Kálmán Király igen rutt termetü, és undok tekéntetü, szürös, és bójtos testü ember, mint egy Esau, kezei, és lábai horgasok, pelyp nyelvü, görbe, és csomós hátú, az mellye béhorpadot, ennek fölötte sánta-is vala, ugy hogy termetével hasonló vala az Esopushoz. De nem csak termetében, hanem erkölcsében-is minden képpen kölömbözet Szent László Királytúl. Mert igen ravasz, álnok, kegyetlen, és Istentelen vala, ki-némelly Uraknak, tudni illik: Márknak a' Simon fiának, és Achilesnek az Jakab fiának tanácsokból, a' maga Eöccsének Almos Herczegnek szemeit ki-tolatá. Ennek az Almusnak egy szép kis fiacskája vala Béla nevü, és ennek-is, az ártatlan gyermeknek ki-tolatá szemeit, és meg-hagyá, hogy meg-herélnék szegént: de az hohér félvén az Istent, Kegyelmesb vala hozzá a' Báttyánál Kálmánnál, és nem herélé-meg a' gyermeket, hanem egy kölket heréle meg-helette, és annak a' két golyóbisát vívé a' Királynak, és azt mutatá-bé néki. Kiket oztán a' Demesi Kalastromba küldé, hogy ott tartanák őket. Végre halála óráján, egy Bott Benedek nevü lator szólgáját el-küldé hogy meg-ölné a' szegény vak Almust, és Bélát az ő fiát a' Kalastromban, de a' Bottot az uton iszonyú képpen meg-szaggaták és meg-évék az ebek, és nem viheté azt véghez. Ezt pedig mind azért miveli vala rajtok, hogy hólta után a' Királyság réajok ne szálana az ő fiaitúl.

Ezt-is meg kinálák a' Pápa, és a' fejedelmek azzal a' nagy méltósággal, mellyel László Királyt meg-kinálták vala, hogy a' Szent Hadba fő Capitány lenne, de a' rosz Kálmán Király meg-veté azt a' méltóságos tisztet (mert nem-is vala méltó, hogy ollyan Szent Hadba, illyen Istentelen, Attyaffi Vérszopó, kegyetlen ember lett vólna fő Vezér. Sőt meg-is tiltá, hogy a' keresztyén fejedelmek Magyar Országon által ne mennének, és ellenek őrzőket vete a' határokon: de a' keresztyén fejedelmek el- vervén az őrzőket az határokról, akarattya ellen által menének Magyar Országon.

KÁLMÁN KIRALY HADAI.

ELső hada lén az Oroszokra, kik meg-alázáván magokat, békességért könyörgének néki; de Kálmán Király nem akara engedelmes lenni hozájok

zájok, hanem reájok méne. Kik azért egyben gyűlvén, éjjel meg-ütték a' Király Táborát, és ott igen meg-verék a' Magyarokat. Oda marada a' Királynak minden hadakozó szerszáma, és hadi ékessége, ő maga-is nehezen jőhete el közűlők.

II. Zádor egész Dalmátiával Kálmán Királyhoz hajla a' Velenczésektűl; de a' Velenczések ismét visszza vévék Zádort a' Magyaroktúl, Dalmátiát-is meg-hódultaták, az ott való Urakat, és Nemeseket fogva vivék bé Velenczébe, és közzűlők sokat nagy kegyetlenűl meg-ölének. Kikre Kálmán Király nagy haddal méne, és Zádort meg-szállá. Ennek segétségére el-jőve nagy haddal az Velenczések Herczege Ordefalus Faledrus, és ott meg-ütkőzék a' Királlyal. Végré erős, és nagy viadal után igen meg-veré Kálmán Király a' Velenczéseket, melly ütkőzetben Ordefalus halva esék. E' győzedelem után a' Király Zádort egész Dalmátiával Magyar Országhoz foglalá a' Velenczésektűl. Annak utánna-is sok hadai vóltak Kálmán Királynak a' Velenczésekkel, kik Dalmátiát el-akarják vala foglalni tőle. de a' Király nagy diadalommal meg-szábadétá tőlők Dalmátiát. Végre meg-hala birodalmának tizé nyólcz adik esztendejében, és el-temetteték Székes-Fejér-Várban. Két fia marada László és István, de László igen idején meg-hala.

ANNO 1114.

X. István második, a' Kálmán Királynak Kissebbik fia igen iffiu korában Coronáztaték Magyar Országi Királyá, ki-nyólcz esztendeig Gubernáltatott másoktúl. Ez-is, mint az Attya, igen nagy akaratú, és igen kegyetlen fejedelem vala; sőtt ezzel pótolá meg-Apjának kegyetlenségét, hogy az artatlan Báttyát a' Vak Almus Herczeget ki-űzé az Országból. Ki a' Gőrőg Császárhoz menvén, tőle nagy tiszteséggel fogadtaték, és hóltig való tisztleséges lakással tiszteltetéc. Annak felette ez a' Király, az embereket lábóknál fogva fől-fűgeztetvén, az égő szővétnekeket az alfelekbe csőpegetteti vala, és ugy őleti vala meg-őket. A' Ráczoknál, és Gőrőgőknél olly rettenetes vala a' neve-is, hogy mikor a' sivó révó gyermekek előtt említik vala-is őtet, féltekben mindjárást meg-csendesednek vala.

Egykorban a' Király igen nagy betegségbe esék, ugy hogy immár kétségbe estenek vala élete felől: fől indulának azért ketten, eggyk a' Borsus Ispán, másik az Ivánkó, és pártot űtvén, némelly pártosokkal Királya tétetéc magokat; mert azt vélik vala, hogy a' Király meg-halna abban a' betegségben. De azonban a' Király meg-gyógyúla, és meg-bűnteté, az Ivánt halálos bűntetéssel. Borsust pedig ki-űzé az Országból, és lén Gőrőg Országban számkivetésben.

IS-

ISTVÁN KIRÁLY HADAI.

I. ELső hada lén a' Lengyelekre, kiknek nagy földőket el-rabolván és tűzzel el-pusztétván visszza tére.

II. Meg ütközék a' Csehekkel az Orosnya viz mellet a' Sólt nevű embernek árultatásából, és ott a' Palatinus-Jánosnak a' Brósa fiának vitézsége által diadalmas lén a' Cseheken.

III. Hada lén az Oroszok ellen a' Bezen Herczeg mellet, kit az önnön Attyafia ki üzött vala a' birodalomból Ezt a' Bezent István Király ismét visszza akarja vala vinni székibe, de nem lehetett; mert Orosz Országban megölék a' Bezent egy vár alatt. Kit a' Magyar Urak meg-értvén mindnyajan meg-térének a' Király akarattya ellen a' hadból.

IV. Hada Lén a' Görögök ellen, mellyben őtet a' Görög Császár igen meg-veré a' Krassó vize mellett; mivel minden ok nélkül hadákozék ellene.

Végre meg-hala vérhasbã magtalanúl, birodálmának tizen nyólczadik esztendejébẽ, és el-temetteték a' Váradi Templombã.

Vak Béla Herczeget pedig az Urak titkon föl-tarták az Országban, kinek a' Macedóniai Uros Herczegnek leányát Ilona Asszont hozák feleségül.

ANNO 1131.

XI. VAK BÉLA Herczeg, ezen névén második az Almus Herczegnek fia, Coronáztaték Székes-Fejér-várban Magyar Országi Királyá, kit Kálmán Király meg-vakéttatott vala. Ez igen jámbor, Isten felő békesség, és igazság szerető, fejedelem vala, az Országban igazságot szólgáltatott mind szegényeknek, mind bóldogoknak egy-aránt.

Ez a' jambor Király mindenkoron a' Szent Dávidnak illyen szép mondását, mint egy kőz beszédét forgattya vala: *Az Ur, a' ki meg-világosíttya a' vakokat.* Ismét: Az Ur lett az ő óltalma, ő viselte őtet az ő nagy irgalmasága szerént: ő adott magzatokat néki, és azok kőzzül ultek az ő Királyiszékiben. Továbbá az ő fiának gyakorta mondgya vala: tanullyatok szenvedni, és e' világiakat meg-utálni. Azt-is: a' jókban nem tud az győnyőrkődni, a' ki soha nyomoruságban részes nem vólt.

Béla Király Aradon Gyulést tétette, és mikor mind az egész Ország eggyűt vólna, a' Király a' Királyné Asszonyal, és a' fiaival az Ország kőzibe méne; és mikor le-ült vólna, a' Királyné Asszony igy kezde szóllani. Tisztelendő Uraim. A' természet mindeneknek két szemet adot, hogy azok vezérellyenek minket e' nyavalyás életben. Mondgyátok-meg tehát ennékem

mi az oka annak, hogy a' Királynak egy szeme sincsen, jóllehet az Isten adot néki négy szemet (mutatván a' négy fiát) maga a' szükség azt kiváná, hogy ő más embereknél többet látna. Ez okáért azt akarom, hogy mindjárást meg-jelencsétek e' Gyülekezetben az ő vakságának okait, és kik méréfzlettek az ő kezeket a' Királyra bocsátani, hogy ugyá itt e' helyé beszszút állyatok érrette azokon, hogy egyebek-is példát végy e' k ő rólok. A' Király ezt hal án gyakorta meg-szóléttya vala az Aszszonyt, es kéri vala, hogy el felejtené haragját. De azomban az ország fel-rohana, és ki kezdék keresni az bunősöket, és ki-ragadván őket, mindjárást hatvan nyolcz Urakat le-vágának, némellyeket konczonként hányának, némellyeket horogra vetének, némellyéket őrök tőmlőczre, némellyeket pedig őrok hitlenségbe vetének és feleségiket, gyermekiket számki-vetésre kergetének. Ezek között pedig fők valának Lampert Ispán két fiával Miklóssal, és Noinóttal, (ettul Származott a' Mailátt familia) ki Acus Nemzetségéből való vala. Ezeket az önnön Attyafia ki- vonyá a' Király lábai közzul, a' hová száladtak vala, és Lampert Ispánt egy székkel agyon veré, Miklóst pedig, és a' Noinótot a' Gyülésben le-vágatá.

Hada Béla Királynak csak egy lén Bóriczal a' Kálmán Király fattyu fiával, kit az Sajó mellet minden népével el-vere. Ezt a' Bóriczot a' pártos Urak, kiknek ronkoságit meg ölette, és az Országból ki-üzette vala (a' mint oda föl meg-mondám) a' Király, hozták vala bé ellene. Ebben az utközetben ölték vala meg a' fő pártos Urakat, tudni illik, Fodort, Tituft, és Samfont. A' Király mellett pedig nagy hivséggel forgolódnak vala ebben az utközetben Miksa, Gáb, és Bátthur.

Ennek utánna mind hóltáig békével regnála az Országban. Végre-meghala birodalmának tizedik esztendejében Vizi betegségben. Négy fia marada Gejza, László, István, és Almus Herczegek.

ANNO 1141.

XII. GEJZA második a' Vak Béla Királynak öregbik fia Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlyá, Szent Cecille Aszszony napján. Ez-is igen jó erkölcsú fejedelem vólt.

GEJZA KIRÁLI HADAI.

I. GEJZA Királynák, első esztendéjében, Henrik az Bécs Országi fejedelem meg-lopá a' Posoni Várast. Azért Gejza hadat indéta, és a' határban meg-utközék az Németekkel; kiket nagy erős viadal után meg győze, és meg-vere; Rapolust-is a' ki-Posont meg-lopta vala, meg-fogván. Ebben az utkö-

ütközetben hét ezer Német veszet-el, kiknek Táborokat, és minden hadakozó szerszámikat el-nyerék a' Magyarok. Azért nagy nyereséggel, és örömmel tére-meg az Király Magyar Országba.

Továbbá Ladomir a' Kunok fejedelme, az Oroszok Fejedelme ellen támada, kinek léanyát vette vala Gejza magának feleségül; azért nagy sereggel segétségére méne az ő Ipájának, és Lodomért igen meg-veré, és nagy nyereséggel jőve haza.

Végre mikoron Tiszteségesen birt vólna az Országnak épségével, meghala birodalmának húszadik esztendejében, kit az fiai Székes-Fejér-Várban nagy tiszteséggel el-temetének. Négy fia marada, István, Béla, Arpád, és Gejza.

ANNO 1161.

VIII. ISTVÁN harmadik, a' második Gejza Királynak öregbik fia, Coronáztaték Magyar Országi Királlyá, Székes-Fejér-Várban.

Ez mindeneket szép rendel, és jó tanácsal cselekedik vala; három esztendeig való szabadságot ada mind az egész Országnak. Ez sok szerzéseket szerez vala az Országnak kedvére, és békeségben igyekezik vala meg-tartani az Országot.

A' Görög Császárral kötést tén, kivel egyetemben sok veszélt tett a' Velenczéseken, kik Dalmátiában ismét bé-ütötték vala körmőket.

Végre László Herczeg az Vak Béla Királynak fia el-lopá az Coronát, és némelly pártos Uraknak segétségekből méltatlanúl ki-üzé az Országból birodalmának tizen eggyedik esztendejében. Hólt-meg Zemlinben maga Országán kivul 1173. esztendőben.

ANNO 1172.

XIV. LÁSZLÓ második, az Vak Béla Királynak második fia, a' harmadik István Királynak éltében el-lopá a' Coronát, és egy néhány pártos Uraknak segétségekkel Királlyá Coronáztaték. Ki birodalmának hatodik hólnapjában meg-halván temetteték Székes-Fejér-Várban.

ANNO 1172.

XV. ISTVÁN ezen néven negyedik, a' Vak Béla Királynak harmadik fia, Ennek a' második László Királynak Eőcse, a' harmadik István Királynak éltében Coronáztaték Királlyá. Ki birodalmának hatodik hólnapjában meg-hala 1173. esztendőben. Mind ezen a' kettőn, a' harmadik István Király, Istennek igaz itéletiből lett nagy boszszu-állását látá, 's meg-érté néki Királyságából méltatlanúl való ki-üzetéséért.

ANNO 1173.

XVI. BÉLA harmadik a' masodik Gejza Királynak második fia, és a' harmadik István Királynak Eöccse; mikoron a' viszsza vonnó Királyok meg hóltak vólna, és a' Magyar pártos Urak egymásal meg-békéllettek, és meg-egyenesedtek vólna, Coronáztáték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlyá. Ez igen jámbor, és fő Fejedelem vala, a' latrokat, és tolvajokat igen bunteté; mert az előbeni Királyok alatt való pártolásokban, igen megtőlt vala az Ország orvokkal, tolvajokkal, és minden féle latrokkal; kiket ha valaki meg-akart vólna-is bűntetni, ottan a' más párthoz futottak, és eképpen meg-menekedtek.

Továbbá, olly szertartást-is rendele, hogy ha valakinek valami igye, avagy dolga vólna a' Királynál, azt supplicatióban bé-irná, és úgy adná-bé a' Királynak. Mert ennek előtte, ha kinek valami igye, avagy dolga vólt, azt ő maga beszéllette-meg a' Királynak. Melly igen nehéz, és alkalmatlan dolog vala. Ennek felette, a' tőrvények folyását-is e' hozta-bé az Országba: Tőbb sok szép rendeket, és szertartásokat is szerze az Országban, és minden felől jó módgyával birta, és óltalmazta az Országot. Ez Zádort, és Dalmátiát Ujjobban Magyar Országhoz el-foglalá a' Velenczésektül; és éppen éltéig birta s' hatálmason oltalmazta ellenek. Végre birodalmának huszon harmadik esztendejében meg-hala, és el-temetteték Székes-Fejér-Várban. Két fia vala Imre, és Andras.

ANNO 1196.

XVII. IMRE a' harmadik Béla Királynak őregbik fia, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlyá. Ennek idejében viszszavévék a' Velenczések Zádort Dalmátiában az Magyaroktül, de igen nagy vérontásal.

Ennek idejében némelly pártolkodó Magyar Uraknak ősztőkélésekből András Herczeg az Imre Királynak Eöccse, a' Bátrya ellen támada: kit midőn Imre Király sem levelei, sem követi által le nem csendesíthetet vólna, kételen hadat indéta András ellen, és szemben szálla véle. Mikor pedig, mind a' két sereg egymás-előtt álván, az ütközetet készé várná, halhatatlá dolgot cselekedék Imre Király. Mert le-vetvén fegyverét, a' Királyi Coronát fejébe tévé, a' Királyi Istápot kezébe vévé, és maga egyedül az Eöccse seregébe menvén igy szólla. Vitézlő férfiak, imhol vagyok én, kicsoda közzüllettek az, a' ki a' Király vérében kezét merné festeni? kiakarná ti közzülletek azt bántani, kit a' Szent Istvánnak szentsége e' méltóságba hozott? ki akarná közzulletek a' Ki-

a' Király fölségét meg-förtöztetni? Ti végezéftekből, és Iftennek akarartyából vagyok én Magyar Orfzági Király; ki-ellen fogtatok azért fegyvert? Attyámfiai hadgyátok el a' ti gonofz fzándéktokat, és foha meg nem emlékezem a' ti indúlatotokról. Látván ezt a' Magyarok, mindjárift nagy engedelmességgel le-veték fegyvereket, és fejet haitának Királlyoknak. Kiknek-is mind az András Herczeggel az ő Eocsével eggyütt meg-kegyelmeze a' Király, és igy meg-csendefsedék mind a' két felől a' had.

Ez csendes, és békefséges Király vala, fzeléd erkölcsű, és mindenben az Attya példáját követi vála.

Végre meg-hala birodalmának negyedik efztendejében, és el-temetteték Székes-Fejér-Várban. Ennek egy fia marada László.

ANNO 1200.

XVIII. LÁSZLÓ harmadik, az Imre Királynak fia, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Orfzagi Királyá. Ki-birodalmának hatodik hólnapjában meg-hala magtalanúl. El-temetteték nagy tifztelséggel az András Herczegtul Székes-Fejér-Várban.

ANNO 1201.

XIX ANDRÁS ezen néven mafodik, a' harmadik Béla Királynak mafodik fia, és az Imre Királynak Eőcse, válafztaték, és Coronáztaték Magyar Orfzági Királyá Székes-Fejér-Várban. Ezt hitták ennek utánna András Jerofolimitánufnak.

Ez vén feleséget magának a' Német Nemzetből Gedrudát, kitűl fok magzatokat nemze, tudni-illik, Bélát, Kálmánt, Andráft, és a' Szent Ersébet Alzfzonyt.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

ANNO 1222.

MIdőn Honorius Pápa az egéfz kereftyén Fejedelmeket a' Törökökre, avagy Saracenufokra fel-indétotta, hogy Jerusálemet, és Krifttus Urunk koporsóját meg-fzabadétanák; azon Pápa, és az egéfz kereftyén Fejedelmek, ezt az André Királyt válafztták az egéfz had előtt való Fejedelemségre, és Capitánságra; melly méltóságot az András Király örömeft is fel-vévé, és elméne a' haddal Jerusálem felé.

Hatta vala pedig a' Király helytartóúl az Orfzágban Jánoft az Bánk Bánt, hogy addig, míg ő oda hadokoznék az egéfz Orfzágra gondot viselne. Ennek hivsége alá ajánla a' Királyné Afzfzont-is.

Mikor azért egykoron a' Bánk Bán az Orſzág gondviſelésében kin vólna; maga feleségét, ki igen ſzép, és jámbor Aſzſzony vala, Budán a' Királyné Aſzſzony mellet hagyá. Azonközben juta Német Orſzágból az Királyné Aſzſzonyhoz az ő Eőccse, hogy vigaſztalná Nennyét; mivel hogy az Ura távul vala tőle. Ez igen meg-ſzereté a' Bánk Bán feleségét, és a' Királyné Aſzſzony ſegétségéből erőſzakot-is tén rajta. El-jővén azért a' Bánk Bán, a' felesége eleiben elsék, és nagy ſiráſsal meg-panaſzlá jámbor Urának a' gyalázatot, mellyet a' Királyné Aſzſzony, és az ő Eőccse addig rajta tettek vala. Latuán Bánk Bán é dó got, igen meg-haborodék, és más nap bé-méne a' Királyné aſzſzonyhoz, és boſzſzúságában a' hegyes-tőrrel által-veré őtet.

Magyar gyomra vólt ám ennek.

EZ dolog után mindjáráſt fel kelvén méne a' Király után, kit Conſtantinápolyban találá, és a' Király eleiben menvén monda a' Királynak. Fölséges Uram, te vágy nékem mind birám, mind fel-pereſem; te hozzád jőttem, mert tudom igaz biró vagy: nem akartam futáſra venni dolgomat, mivel a' te igaz itéletedből akarok mind élni, s-mind halni Imhól fölséges Uram a' véres-tőr, mellyel meg-őltem Gédrudot: ha méltatlan cselekedtem, ugyan ezzel ölés meg mindjáráſt; de ha méltán őltē-meg őtet, könyőrgők fölségednek, hogy példa légyek mindeneknek; mencs-meg-is engemet, hogy tessék-ki minden ember előtt, hogy nem hiában hoztā fejemet a' te igaz itéleted eleibe. Az után elő-ſzālálá a' Király előtt a' dólgot mindenképpen, a' mint történt vala.

A' Király nagy álhatatoſsággal mind el-halgatá a' Bánk Bán beſzédét, és monda néki: Bánk Bán, bizom a' te hévségedben, azért ha a' dolog ugy vagyon, a' mint előmbe attad, térj hamar viſzſza az Orſzágba, és jár-el hiven a' te tiſztedben, mellyet reád biztam, mikor viſzſza-térek Magyar Orſzágba, akkor törvént téſzek felőle; azért ezt mondván viſzſza-bocsátá őtet.

András Király azért Conſtántinápolyból által-vivé az hadat Aſiába, és ott a' több Orſzágok, és fejedelmek hadával egybe gyülvén, az több keresztyén fejedelmeknek egyenlő akarattyokból, és végezésekből Damiatát, egy igen erős, és fő Váraſt, mellyet az Nilus vize környül-foly, meg-ſzállá. Ebben a' várasban hetven ezer Törők rekeſzkedet vala bé, kiknek éléſek, és hadakozó ſzerſzámok, oly bévségeſen meg vala, hogy erőſséggel, Népnek, és éléſnek ſokaságával Damiata győzhetetlennek láttatnék lenni. Mikor azért ſokáig, és közel eſztendeig vítatná André Király Damiatát, látván hogy azt ſem erővel, ſem éhséggel meg nem vehetné; a' jó Iſtenhez folyamék ő, és az egéſz had, imádsággal, és böjtöléſsel az Iſtennek Könyőrgvén, és eſedez-

dezvén a' győzödelemért. Meg-halgatván a' jó Isten hiveinek alázatos Könyörgésiket, hertelen való, iszonyu nagy dög halált bocsára a' Várasbeliekre, ugy annyíra, hogy a' hetven ezer Török közzül, több harom ezernél elevenen nem maradna. De ebben a' keresztyének semmit nem tudának, miglen egykorban a' Táborból némellyek a' Várasnak kapujához, és vártáihoz nem menének látni, és halgatni, mi állapatban vólnának ottben; mivel hogy nagy csendességben valának. Kik bellyebb bellyebb menvén, jutanak szintén föl a' fokra; és mikoron sohol sénkit nem látnának ottben a' Várasban, hamar viszsza-térének, és a' Táborban hirt tévének, hogy senkit a' Várasban nem látnának. Mellyet halván a' Király (nóha elsőben valami nagy csalárdságtúl tart vala) hertelen lajtorjákon meg hágatá a Várast, és senki ellenek nem á.la. Látván azért hogy a' Várasban a' házak, és uczák, rakva vólnának számtalan hólt testekkel, mindnyájan el-ijedének, és csudálkozának rajta; és az Istennek illyen csodálatos nagy irgalmasságáért, és hozzájok való jó vóltáért az egész had a' Fejedelmekkel eggyetemben nagy hálákat adának. Illyen csudalatos képpen jutottak azért ehez a' győzhetetlen helyhez a' keresztyenek, a' meg-szállásnak utánna tizen két hólnappal.

Damiatát meg-vévén, az ott való allapatnak a' Királytúl lett helyes elrendelése miátt sok ideig kőlleték a' Várásnál késni a' hadnak. Onnan azutan az egész keresztyén Fejedelmeknek végezésekből, és akarattyokból Cair, és Babilónia alá indulának, tudván azt, hogy ha ezt a' két helyt meg-vehetik, egész Asiából kőnyē ki-verhetik a' Törökőket. A' Török szultā is számtalā Törökökkel és élésel meg-raká mind az két helyt. Meg-szállá azért a' Király Babilóniát, melly mellet a' Nilus vize foly vala. Az Török Szultán-is Babilónián alól a' Nilus vize mellet szálla táborban, és ott erősen bé-sánczolá táborát, kit a' Király soha semmi mesterséggel harczra, és utkőzetre ki nem hozhata a' tábor sánczából. Azonkőzbē a' Török Szultán illyen nagy álnokságot gondola, hogy a' Nilus vizét által-tőlté nagy magassā, és temérdeken, és annak folyását a' Király Táborára fordétá, ugy annyíra, hogy az egész mezőt el fogván az őzőn viz, egy lingnyíre a' földen főllvul sohól száraz helyt nem találhatnak vala magoknak. Melly dolognak a' Király, és a' több Fejedelmek semmiképpen ellene nam tudának álláni; mert a' tőltés mellet vala a' török sáncz, mellyben a' tábor feksik vala. A' viz miátt azért az egész hadnak élése, és partékája elazék, és el- vesze. Innét olly nagy inségre jutá a' keresztyén had, hogy immár sem magoknak, sem lovoknak élések nem vala, hanem ehel halnának-meg az emberek, és lovak: ki se jőhetnének semmi uttal onnan. Látván azért a' Király a' több Fejedelmekkel a' hadnak illyen nagy el- távoztathatatlan veszedelmét, az egész keresztyén Fejedelmeknek akarattyaból, készeréttteték a'

Tő-

Török Szultántúl nagy gyalázatos frigyet kérni. Azért illyen módon alkovék-meg a' Szultán a' Kirallyal hogy Damiatát mind az több varakkal, mellyeket tőle el-vettek vala, minden benne való szerszámmal eggyütt éppen a' Szultánnak adnák, a' Rabokat mind a' kèt felől el-bocsátanák. Ezzel azért a' Kiraly az egész haddal visszá-tére. Illyen vége lén André Kiraly hadakozasanak Jerusálemért Asiában.

Mikor André Király a' Jerusálemi hadakozásból meg-tért vólna Budára, nagy szép csendességben, és békességben találá az Országot.

Másod napon azért mindjárást törvényszékbe ule; és mivel Bánk Bán meg bizonyétá a' Királyné Asszony vétkét, a' Király ollyán Sententziát monda-ki, hogy a' Királyné Asszony méltán öletett vólna meg, Bánk Bán pedig ment és a' buntetésre méltatlan vólna.

Hozott vala pedig a' Király magával sok Ereklyéket, tudni illik Szent István Martyrnak fejét, Szent Margit Asszonnak fejét, Szent Thamásnak jobb kezét, Szent Bertalamnak-is jobb kezét, az Aron Pap veszszejének eggyik ágát, és az eggyik nagy kő-vödrőt, melyben Krisztus Urunk a' vizet borrá valtoztatta vala, és több sok Ereklyéket.

Ez a' boldogságos emlekezetu András Király a' meg-nevezet hadból haza jövén, az egész Országbeli Urakat, és Nemeseket, mellette tött nagy vitézségekért, sok szép, és erős szabadságokkal őrök privilégiomúl meg-boldogétá, ékesété, és ajándékozá. Mellyeknek meg-tartására eskusznek meg minden Magyar Országi Királyok Coronázattyoknak idején mostan-is.

Mivel pedig, a' mint mondám, Bánk Bán meg-ölte vala feleségét, hozá magának feleségúl a' Hésztyeni Fejedelem leányát, kitúl egy fia lőn István, ki a' harmadik András Királynak Apjá vala.

Azután nem sok üdő múlva meg-hala, és a' Magyaroktúl nagy bánattal és óhajtassal el-temetteték az őrök emlekezetre méltó Király Eggressen.

ANNO 1235.

XX. BÉLA negyedik, a' második André Királynak öregbik fia, Apjának halála után választaték, és Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlyá.

KUTTEN a' Kunoknak Fejedelme, az egész Kunokkal ki-futa Országából a' Tatárok előtt, és folyamék az alatta valókkal Béla Királyhoz, könyörögvén néki azon, hogy fogadná-bé őtet Országába, szállétaná, és telepétené bé Magyar Országba. Es azzal ajánlá magát a' Királynak, hogy ő mind az alatta-való Kunokkal meg keresztelkedik, és a' Krisztus Evangeliomához ragaszkodik. Továbbá, hogy néki mindenben engedelmesek, és hivek lésznek szintén mint a' Magyarok. Azért Béla Király ezen igen kapa; elsőben, es kiváltképpen,

pen, hogy a' Pogányságból, ennyi sok ezer lélek a' keresztyén hitre térne. Azután hogy ollyan hatalmas Fejedelem, ki hatalommal ő hozzá hasonló, és fogható vala, az ő birtokába adgya magát.

ANNO 1242.

EL jöve azért Kutten a' Kunoknak Fejedelme feleségével, gyermekivel, és Attyafiaival Magyar Országba, negyven ezér Kúnnokat Asszony ember, és gyermek nélkül, hozván magával, kiknek Béla Király nagy haddal a' határba eleikbe méne, és őket nagy örommel, 's bőcsulettel bé-fogadá az Országba. Igérete szerént meg-keresztelkedék Kutthen (kinek az Király lén komja, és keresztt Attya) feleségével, gyermekivel, és Attyafiaival együtt; az egész Kunság is fejenként meg-keresztelkedék. Ez meg-lévén; a' Király őket Magyar Országba bé-szállétá, és széllyel a' Vármegyekben el-osztá a' végre, hogy igy el-oszolván erőtlenbek lennének, és ha a' szükség azt kivanná, könnyebben birhátnanak a Magyarok vélek; mert igen félnek vala tőlők, és semmiképpen nem-is hihetnek vala nékik; mivel a' Kunok eleitül fogva nagy ellenségi voltak a' Magyaroknak, és sokszor, sok, és nagy károkat-is tettek Országokban. De nem sok üdővel ezután a' Kunok, ugy mint vád, és goromba nemzetségek nagy hatalmaskodásokat, és csintalanságokat cselekesznek vala a' Magyarokon, nem csak marhajókban, és jószágokban kárositván, hanem feleségeken, és leányokon-is erőszakot tévén, még a' Nemes renden valókon-is. Ezeket pedig a' Király mind el-szenvedi vala nékik, és a' Magyaroknak panaszszokat meg-sem halgattya vala; sőt ha valamelly Kun. a' Magyarra panaszlot, bátor bűntelen volt-is a' Magyar, azt a' Király mindjárást, minden kegyelem nélkül, kegyetlenűl meg-buntette. Mellyért a' Magyarok Béla Királyt igen megutálák, és gyulölék, sőt el-is idegenettek vala tőle; mivel a' Kunokat inkább szereti, és bőcsulli vala a' Magyaroknál. Ennek fölötte, azért-is boszonkodnak vala igen a' Királyra, hogy ennek előtte a' Dienes Nadorlspánt minden meltó ok nélkul, mind a' két szemét ki-tollyatván, meg vakétotta vala. Annak fölötte egynéhány fő Urak, és Nemes emberek közül, kit le-vágatot, kit Országából ki-uzőt vala. Melly elő szám ált dólgaiért a' Királynak, csak hamar ezután nagy romlása, és szörnyű veszedelme következék Magyar Országnak.

BÉLÁ KIRÁLY HADAI.

I. BÉLA királynak hetedik esztendejében, a' Kunoknak pedig Magyar Országba való bé jövetelének mindjárást masodik esztendejében, a' Tatárok ötszáz ezeren 'é-jövének Magyar Országba, kiknek fő Fejedelmek Batthus, ennek viczeje Bochetor vala. Valának többenn-is ezek után való Fe-

fedelmek, ugy mint Cádán, Coacton, Féjcán, Petta, Hermeus, Cheb, és Ocadár. Mellyet halván Béla Király, a' Nador Ispánt haddal a' határba küldé eleikbe; ki-is meg-ütkőzvén vélek, igen meg-vereték, de még-is ő maga a' Királyhoz jövén, és szaladván, meg-beszéllé néki mint történt a' viadal a' Tatárokkal. Azt-is meg-jelenté az Királynak, hogy sietséggel minden erejével ellenek készüllyön; mert hatalmas nagy erővel jőnek reá a' Tatárok. Ezen a' Magyarok fölőtte igen meg-indúlának a' Kunok ellen, azt rebezgetvén, hogy a' Kunok a' Tatárokkal egy értelemben vadnak: és azért jőttek-bé Magyar Országba a' Kunok a' Tatárok előtt barátságnak szini alatt, hogy egy részét az Országnak birván, a' földnek, és Magyaroknak állapattyokat-is meg-kémlelvén, vélek egyetemben könnyebben el-foglalhassák Magyar Országot tőlők. Es végre a' Király-is a' sok kiáltások miá ugyan azon vélekedésben, és gyanóságban esék a' Kunok fellől. Nóha Kutthen mind a' több Kunokkal együtt ebben bűntelenek valának. Azért a' Király meg-parancsolá hogy Kutthent, a' Kunok Fejedelmét, egynéhány fő Kunnal meg-fogják, és őrizet alatt tarcsák. De a' Magyarok a' Kutthen Fejedelmet sok több Kunokkal eggyetemben nagy méltatlanúl meg-ölék. A' falukbann is széllyel sokat le-vágának a' Magyarok a' Kunokban. Ertvén azért a' Kunok az ő Fejedelmeknek Kutthennek halálát, egybe gyülekezének, és mindnyájan a' Tatárok mellé adák magokat; kikkel egyűtt Magyar Országot szörnyűképpen égették, dúlták, és rablották. Ebben a' veszélyben és valamikor Magyarhoz vágot valamelly Kun, ezt szokta vólt mondáni néki: ezt az csapást szenyved jó kedvel a' Kutthen haláláért

Béla Király azért minden erejét egybe-gyűjté, és a' Sajó, mellet Mohinál meg-ütkőzék a' Tatárokkal; de nem birá vélek; mert igen zokan valának. Azon fellyűl a' Magyarok sem fogtak szűvek szerént a' dólogho,z a' Király mellett; mivel hogy igen el-idegenettek vala ő tőlle a' főllyeb meg irt okokért, mondván! Am hadakozzék mostan a' mi Királlyunk, ki a' Kunokat a' mi gyalazatunkra, bé- hozta az Országba. Némellyek pedig azt mondogattyák vala: Hadakozzék mostan a' Király azokkal, kiknek a' mi jószágunkat, és őrökségűnket osztogatta. Azért nóha a' Király semmit hátra nem hagya dólgában; hanem igen emberűl vitézkedett a' harczon; mind-azáltal végre a' sokaságtúl, és a' Magyaroknak tunyaságoktúl, és hozzá-való kedvetlen-ségektűl meg-győzettetvén, igen meg-veretteték Béla Király a' Tatároktúl, holott-is Magyar Országnak minden ereje iszszonnyúképpen le-vágattaték. Itt veszet-el Mártyás az Esztergami Ersek: Ugolinus a' Kalacsai Ersek: Györgyi a' Győri Püspők: Rajnaldus az Erdélyi Pőspők, a' Nyitrai Püspők. Miklos a' Sibeniczi Püspők, és Cancellárius: Berthalan a' Pécsi Püspők: Benedek a' Varadi Püspők: Bulzo a' Csanádi Püspők, és többen sokan az Egyházi rendről valók.

A' Vi-

A' Világi rendből való Uraknak, és Nemeseknek pedig számát ugyán lehetetlen lett vólna meg-irni, és meg-számlálni az mennyen ott el-vesztek. Jóllehet ebben az ütközetben a' Tatárokbann is harmincz ött ezeren el-vesztek. Ennek utánna-is egynéhányszor meg-ütközöt a' Tatárokkal a' Király, de mindenkor szerencsétlenül. Végre minden népét el-vesztvén, ö maga-is a' Király a' Tenger mellé szálada. Azonközben a' Tatárok az egész Országot el-rablák, pusztéták, és magoknak foglalák. Tovább menvén Orosz Országot, Lengyel Országot, Sleziát, Morvát, és Austriát el-rablák, és tüzzel el-pusztéták. Magyar Országot három esztendeig birák, mellyben sohol semmi erösség meg-nem maradhata elöttök több, hanem a' fölsö Magyar Országban Szepesben egy Kalastrom, mellyben Néma Barátok laktak; mellyet innen mostan Folyamat kövének hínak. Dunán innen pedig Györi Szent Márton, Székes-Fejér-Vára, és Esztergam maradott-meg tölök. Esztergamot Gróff Simon Spanyol, az alatta való vitézekkel, óltalmazta vala meg-tölök.

Végre mikor immár a' Tatárok három esztendönél tovább dühösködtek vólna széllyel Magyar Országban, és azt mindenestül el-pusztétották vólna, a' Ródai keresztes vitézek, és a' Frangepán Urak nagy haddal a' Királynak segétségére jövének, és ötet Magyar Országba bé-hozák, és Királyi székibe ismét bé-ülteték, melly jó tétemányért a' Király a' Ródai kereszteseknek az Országban sok, és nagy Uraságot, és jószágot ada. Ezeket híják mind ez mái napig Auránai Perjeleknek, Deákül, Priores Auranæ. Az Frangepán Uráknak pedig az egész Tenger mellyéket adá. Es egy czipó kenyeret vévén a' Király meg-szegé azt, és meg-eskuvék nékik, hogy vala-meddig egy czipó kenyere lészen, soha el nem hádgya öket, söt azt is vélek akarja közleni. Ennek bizonságára ada nékik czimerül két Oroszlánt, kik elsö lábokban két czipó kenyeret tartnak. Kiknek mind é napiglan ez a' czimerek.

A' Tatárokban, sokan maradanak Tót Országban, és ott-meg házasodván, jószágos fö emberek valának: ugy mint, a' Bradácz familia, Berzei, kiknek nem régen mi üdünakben szakadot magvok: Záboki familiának-is Mislin Tatár vala gyökere. Továbbá, Mirkóczi, és Pohákóczi (ez mind egy familia) Kadarkauz Tatártúl valók. Budor familia, e' Burdúr Tatártúl való, és többen-is sokan.

A' Tatárok rablása után Magyar Országban halhatatlan nagy éhség vala: mert a' Tatárok miátt semmi-féle veteményt nem vethettek vala az emberek.

Dög halál-is iszonyú nagy vala az Országban; mert a' számtalan hóltt testektül az ég meg dögleltetett vala. Azért a' ki a' Tatároktúl nagy nehezen meg-maradhatot-is, a' nagy éhség, és döghalál miátt kéllött néki meg-halni.

Illyen rettenetes inségben vala akkor szegény Magyar Országnak állapattya.

Nincsen e' világon olly elme, és nyelv, a' ki elő tudná számlálni, és meg-mondani azokat a' számtalan, és halhatatlan iszonyú nyomoruságokat, és pusztulásokat, mellyeket azon üdőben Magyar Ország a' Tatárok miátt szenvedett.

II. Második hada lén ugyan azon keresztes haddal, Friderikkel az Austriai Herczeggel; kire Német Ujhelt meg szállá, és benne meg-ölé a' Herczeget; Austriát is mind el-raboltatá, és égetteté. Melly dolog innen támadot vala: hogy minek-előtte a' Tatárok bé-jöttek vala az Országba, Béla Király nagy haddal bé-méne Austriába, holott nagy dúlást, és égetést tén: magat a' Herczeget-is nagy Somma pénzben meg sacrzoltatá. Erre-nézve az után mikor a' Tatárok előtt Austriába futot, és szaladot vólna Béla Király, elsőben a' Herczeg jó kedvet mutata hozzá, és nagy tiszteséggel bé-fogadván Országába, egy-néhány napig jó gazdalkodék néki. Azután pedig reá emlekezteté Béla Királyt, miképpen minden ok nélkul el-pusztétotta vala Országát, és melly nagy Somma pénzt vett vala rajta. Azért el nem bocsátá a' Királyt, mig az ő pénzét, és minden kárát meg nem fizeté néki; melly oly nagy somma pénzt tén, hogy a' Herczeget kész pénzel meg nem elégéthetné, hanem szép drága arany mivel fizetne-meg néki: sőt még ahoz az határban, három vármegyét-is adna néki. Azon fellyul látván ez a' Herczeg, hogy a' Magyarok a' Tatároktúl illyen igen meg-nyomoréttattanak vólna, föl-kele, és a' Dunáninnen való Magyar Országot Győrig mind el-rablá, és el égeté. Holott még az a' föld a' Tatároktúl éppen meg-maradot. Ahoz a' széllyel futó, és bujdosó Magyarokat valahól találllya valá, mind meg-öleti vala. Azért Béla Király, ezekért való boszszúságában ment vala mostan az Austriai Herczegre haddal, hogy boszút állyon rajta.

III. Hada lén Ottokárussal a' Cseh Királlyal 1260. kivel jóllehet erős viadált, és hárczot tarta; de végre hadának kevés vóltaért (mert a' Magyarokat a' Tatárok igen el-fogyatták vala) meg-veretteték a' Király. Ebben az ütközetben három ezer Magyart fogtak-el elevenen, két ezeret, és hét százat öltek-meg; a' Csehekben pedig öt ezeret, és két százát vágtak le a' Magyarok.

E' jámbor Fejedelem vala, és igazság szerető, mindenben az Apjának ererkölcsét követi vala; de a' hadakozásban igen szerencsétlen vala. A' Zábraghi váraft-is ez épétette vala.

Végre meg-hala Budán, birodalmának negyvenedik esztendejében: eltemetteték Esztergamban a' Cséri Batátok Boldog Asszony Kalastromában, mellyet ő épettetett vala, feleségével Maria Asszonnyal, a' Görög Császár leányával, és fiával Bélával. Ennek két fia vala, István, és Béla, ki Apjának éltében hala-meg.

To-

Továbbá, az tőbb leányi-közzül egy Margit Aſzſzony nevű vala: ez az Apácza Aſzſzonyok Kalaſtromaba méne; kit-is az ő csódálatos, ſzent, és ſanyaru életiért az ſzentek közibe ſzámlaltak. Ennek az Apja Béla Király Budánál a' Duna Szigetiben egy Kalaſtromot rakatot vala Bóldog Aſzſzony nevére, mellyben mind hóltig a' tőbb Apácza Aſzſzonyokkal lakék; és innen azt a' Szigetet mind ez mái napig Szent Margit Aſzſzony Szigetinek híják, ennek előtte pedig azt, Nyulak Szigetének híták.

ANNO 1275.

XXI. ISTVÁN ötödik a' negyedik Béla Királynak fia, következék az Apja halála után a' birodalomban, és Székes-Fejér-Várbán Coronáztaték Magyar Orſzági Királlyá. Ez ſzerencsés vala a' hadakozásban, és megveré az Auſtriaiakat, Cseheket, és a' Bolgárokat. Ki ha tovább élhetet vólna, kétség nélkül jéles Fejedelem lett vólna.

ISTVÁN KIRÁLI HADAI.

ELső hada lén az Ottokárusſal a' Cseh Orſzági Fejedelemmel. Ki mikor az Auſtriaiákkal, és Brandeburgiakkal bé-jött vólna Magyar Orſzágba, nagy kárt tén az határban. Iſtván Király azért eleiben méne, és a' Rábcza viz mellet meg-ütközék véle, és ott Ottokáruſt igen meg-veré.

Máſodik hada lén a' Bolgárokra, kik nem akarnak vala engedelmeſek lenni néki. Azért el-rablá minden földőket, azután Bodont az ő váraſokat megvévé, és igy az ott való Fejedelmet mind Orſzágával eggyütt zóldoſsá tévé.

Meg-hala birodalmának harmadik eſztendejében, és el-temetteték Budán.

Ennek egy fia marada Láſzló, és egy leánya Maria, ki Siciliai Sánta Károl Királynak hazaſéttatott vala, kitül a' Karolus Martellus ſzületett.

ANNO 1277.

XXII. LÁSZLÓ negyedik, az ötödik Iſtván Királynak fia. Coronáztaték Apjának halála útán, Magyar Orſzági Királlyá.

Ezt hítták Kun Láſzló Királynak. Ez igen mord, és kegyetlen természetű ember vala; Es mindeneket mivelt vala az ő kivánsági ſzerént.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

I. ELső hada lén az Ottokárus ellen, a' Cseh Király ellen, kit a' Morva vize mellet meg-veré, és magát-is meg-ölé Ottokáruſt.

ANNO 1282.

II. MAsodik hada lén Oldamirral a' Kunoknak Fejedelmével, ki az Országba nagy haddal bé-jött vala; László Király azért a' Hod álló viz mellet meg-utkő etek vele, és sok erős ülközetek után meg-veré őtet, és minden Táboriesztkőzében zákmányt tén.

ANNO 1285.

III. HAda lén ismét a' Kunokkal, és a' Tatárokkal, kik egybe adván magokat, egész Dunáig mind el-rablák, és égeték az Országot. Azután minden viadal nélkül meg-térének, nagy predát vivén magokkal.

ANNO 1290.

IV. HAda lén ismét a' Kunokkal Kőrősztszegnél, kiktül ugyan ott megveretteték, és maga-is meg-ölletteték birodalmának 14. esztendejében. Ez magtalanúl hala-meg, temettetet Csanádon.

Ezt fölötte igen gyülölték mind az Urak, 's mind a' keresztyén Fejedelmek az ő nagy paráznaságáért; mert az ő feleségét a' Siciliai Károly Király leányát meg-utálván, sok kulőmbb külőmbb Kun Asszonyokat tart vala; kik közul kiváltképpen való Agyasi, valának, Aidva, Kupesek, és Mandula Kun Asszonyok; és ugyan erről nevezték vólt Kun László Királynak. Kiért végre a' Pápa-is meg-átkozta vala; de ő azzal keveset gondol vala.

Ennek idejében a' sok rablás, és az Urak közőt való visszza vonyás miátt, annyira meg-nyomorodot vala Magyar Ország, hogy sohol sekeret sem láthatnak vala, hanem Taligán hordnak vala szükségekre valót; azt-is az emberek magok vonnyák vala. Melly dologrúl a' Taligát mostan-is Kun László Király szekerének hiják.

ANNO 1290.

XXIII. ANDRás harmadik, az István Herczegnek, a' második Andre Király fiának (kit a' Héstieni Herczeg leányátúl nemzet vala) fia, Coronáztaték Magyar Országi Királlyá Székes-Fejér-Várban. Ezt Velenezei András Királynak nevezték vala.

ANDRÁS KIRÁLY HADAI.

I. ELső hada lén az Austriaiak ellen; mert meg-szegték vala a' Magyarokkal való kötést. Kiknek Országokban rablásokkal, és égetésekkel nagy Kárt tén Andre Király.

II. Második hada lén a' Károl nevű gyermek ellen, kit egy-nehány pártos Urak (kik közőt ezek valának János, és Henrik Bán, Pochi Ugrin, és az

Vi-

Vjlakiak) a' Pápátúl meg-kérvén András Király ellen, bé-hoztak vala az Országba. Ez a' Károl a' Siciliai Király fia vala, kit a' Mária Asszontúl az ötödik István Király leányátúl nemzet vala, a' mint oda föl meg-mondám.

Meg-hólt magtalanúl, és el-temettetet Budán a' Szent János Kalastromában birodalmának tizedik esztendejében.

Ebben szakadott a' Magyar Szent Királyoknak maguok a' férfi Agból.

ANNO 1300.

OTMAN Ortogúl pólgár fia, lén leg-első Királyok a' Tőrökőknek, kiről mind e' mái napig való Tőrök Császárok Otománoknak hivattyák, és irattyák magokat; mivel hogy ő tőle vettek mind méltóságot, mind eredetet, és birodalmat magoknak. Ez Bittiniát, és a' Pontus mellet való Országokat, és tartományokat el-foglalá, és Natoliában (ennek Tőrökül, Anadol, Deákúl Asia neve) valaszta lakó helt magának.

KÖVETKEZIK A' MAGYAR Szent Királyoknak, Toxus Herczegtúl kezdetvén, igaz GENELOGIAJOK

Toxus.

Gejza — Mihály.
Szent István.
Szent Imre. Kopasz László. Vazul.
András. Béla. Levente.
Salamon. Dávid. Gejza. Szent László. Lampert.
Kálmán. Almus.
László. István. Vák Béla.
Gejza. László. István. Almus.
István. Béla. Arpád. Gejza.
Imre. András, Jerusalemi.
László. Béla. Kálmán. András. István. Sz: Örsébet.
István Béla. András Velenczei: Ebben Szakadot. magvok az régi Kiralyoknak fiérfi Agból.
Kun László. Maria. Ez a' Siciliai sánta Károl királytúl
Karolus Martellusi, az első KAROL Királynak Apját nemzé.

E'MA-

E' MAGYAR KRÓNIKÁNAK, MÁSODIK RÉSZE.

Melly magában foglallya a' külömb külömb féle idegen Nemzetbol való Magyar Országi Királyokat, mind az Austriai avagy Bécs Országi Herczegekből lett Királyokig. Es Azoknak idejekben történt emlekezetre méltó dólgokat.

XXIV. VENCZEL, mellyet a' Magyarok Cseh László királynak híttak, a' Cseh Országi Venczeszlaus királynak fia, mikor a' Magyar Szent Királyoknak a' férfi ágból tellyességgel magvok szakadot vólna, és mikor a' Magyar Urak a' Király választásban a' Károl gyermek ellen, meg-hasonlottak vólna, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlyá. Mert az Országnak nagyobrésze semmi-képpen nem akará Károlt Urallani, mivel hogy őtet a' Pápa, küldötte vala bé a' Királyságba, ők pedig szabad népek lé-vén a' Pápa hire és akarattya nélkül-is szábadon Királyt választhatnak vala magoknak, és ezzel az ő szábadságokat, ugy mint a' Szábad Király választást, nem akarák el-vésztetni.

Ez Annyáról Magyar vala; mert az Ottokarus ennek Eosi vette vala feleségül a' negyedik Béla Király leányát, Anna Aszszont, kitül születet a' Venczeszlaus a' Cseh Király, annak a' Kis Venczelnek Apja, kiről mostan emlekezünk.

ANNO 1303.

A Cseh Országi Venczeszlaus Király, értvén minémű nagy viszsza-vonyásban vólnának a' Magyarok, igen félti vala fiát, azért nagy hadat gyűj-

te, és Magyar Országba jöve, és Pestbe bé szálla, a' hová által hivatá fiát Budáról, a' Budai biróval Verner Lászlóval eggyütt, kiket mind a' Coronával eggyütt fel-vévén Cseh Országba vivé magával.

ANNO 1305.

XXV. OTTO Bavariai Herczeg a' Magyar Uraknak pártolkodásokból a Pápa ellen és a' Károl Királyfi ellen, bé-hozattaték Magyar Országba, és azon Coronával mellyet a' Cseh László Király elvitt vala magával, Székes-Fejér-Várban, Coronáztaték Magyar Országi Királlyá. Mert ez az Otto viszsza szerzette vala a' Coronát László Királytúl.

A' Coronázás után, Budán minden uczákon alá s-fölsétál vala Otto Király, a' Coronát feién viselvén, hogy mindeneknek tuttára lenné, hogy ő a' Magyar Ország Királlya vólna.

Budáról Erdélybe méne, hogy ott-is minden Várasokban hasonlóképpen fársángolna a' Coronában; de ott az Erdéli László Vaida meg-fógá őtet és a' Coronát él-vévén tőle, a' tömlőczbe tétété. A' honnan ki sem bocsátá, még a' Királyságnak ellene nem monda. Minek utánna pedig elbocsátá, haza vakarodék Bavariába.

Bonifácius Pápa azonban meg átkozá a' Magyarokat, és minden Szentségektűl, és temetéstűl el-tiltá őket, mind addig, még-len a' Károlt meg Coronáznák. Látván azért a' Magyarok, hogy az Isteni szólgálat mindenűt meg-szűnt vólna, és hogy minden Egyházak, és tzinteremek, rakva vólnának hólt testekkel, mivel hogy a' temetést-is mindenűt meg tiltották vala, kénszerittetének bé-venni, és meg coronázni a' Károlt.

ANNO 1310.

XXVI. KÁROL, a' Károlus Mártellusnak fia, ki Károlus Rubertusnak hívattatot, Coronáztaték Székes-Fejér-Várban Magyar Országi Királlya.

Ez igen jámbor, és aitatos Király vala: épétette a' Székes-Fejér-Vári Monostort, melly a' sok gyuladások miátt mind el-pusztult vala, és azt meg-hejaztatá ón peléhekkel; de mivel nem sok űdő múlva ismét megége, másod-szor-is meg csináltatá nagy költséggel.

Annak fölötte igen vitéz Fejedelem vala, az Országnak határit minden fellől killyeb terjeztette, és meg őregbittette: Bosznát, Rácz Országot, Havasal földét, Módvat, Bolgár Országot, és az Oroszokat adó fizetésre haitotta.

KÁROL KIRÁLY HADAI.

I. HAda lén az Erdéli Szászok ellen, kik pártot ütének, és nem akarának néki engedni; de nagy hamar őket meg-haitá, és az engedelmességre kénszerité.

II. Második hada lén Kassánál a' Trincsini Máthéval a' Péter Palatinus fiával, kit-is nagy erős harczal és nepének nagy veszedelmével az Hérnát mentében meg-vere. Itt sok Urak, és Vitézek hullának el, az Omode-is két fiával eggyűtt, kik engedni, és fejet hajtani nem akarának Károl Királynak. Ezeknek lakó helyeket Gőncznek aránta a' hegyekben, a' Király mind földig le-ronttatá; melly mind ez napiglan Omode várának hívattatik.

ANNO 1329.

KÁrol Király, mikor feleségével, és gyermekivel eggyűtt Husvét Innepiben Visegrádban vólna, szintén ebéd felet az ebédlő palotába bé juta egy Felicián nevű szólgaja, Zaacs nemzetből való; ki Kardgyát kirántván a' Királyhoz vága. De mivel a' Király meg-vonyá magát, csak az jób kezét sérheté-meg egy kevesé néki. Azután a' Királyné asszonyhoz vága, és annak jób kezén, negy uiját vágá-el. A' Király fiaihoz-is hozajok kezdet vala; de azoknak Mesteri ellene állának, és még véle ellenkedének a' Király fiai ki szaladának a' házból. Látván ezt a' Királyné Asszonnak Pohárnokja Patoczi János, azon helt a' kést torkában űté Feliciánnak, és meg ölé véle; Azutánn konczról konczrá apréták, és széllyel az Városokban küldözék testét, sőt még az eggyik leányának (kinek Klára vala neve) az orrát ajakastul el-meczék, azután nyólcz uiját el-vágák, és ló farkon hurtzoltaták-meg. A' másik leányának pedig (kinek Sebe vala neve) Léván vévék feiét. Eggyetlen egy fiát-is mind szólgájával eggyűtt nagy kegyetlen halállal ölék-meg.

A' Felicián dühőskődésének, e' vala oka tudnillik: igen szep feleségе vala Feliciának, kit a' Királyné Asszonnak Eőcse el-csal tőle, és azal éle—.

III. Harmadik hada lén, a' Tatárokkal, kik ellen győzőződelmes, és diadalmas lén.

ANNO 1330.

IV. HAda lén Havasal földében a' Bazarád Vajdával; de ott nem jól jára; mert oda veszté minden népét, és ő maga-is csak alég szaladhata-el, mivel minden méltó ok nélkűl ment vala réa.

An-

Annak utánna meg-hala birodalmának harmincz ketedik esztendejében, kit el-temetének a' Magyarok nagy bánattal Székes-Fejér Várban.

Negy fia vala az Ersébeth Aszszontul a' Casimir Lengyel Király leányátúl: Károl, László, Lajos, és András.

ANNO 1328.

ORCHAN, az Otomannak fia, lén Apjának halála után a' Tőrökök Királlya, ki sok tartományokat, és Várasokat hajta maga birodalma alá. A' Tatárokkal-is nagy erővel meg vívot; de azoktól meg-veretteték, és ő maga-is meg-öleték számtalan Tőrökökkel eggyütt, birodalmának huszadik esztendejében.

ANNO 1342.

XXVII. LAJOS, a' jó Károl Királynak jó fia, következék, és Coronáztaték az Apja halála után Magyar Országi királlya Székes-Fejér-Várban.

Ez fölötte igen jámbor, Isten félő, fő hadakozo, igen bölcs, és tudós Fejedelem vólt. Az Egi csillagoknak forgásit, és járásit igen tudta, és azért minden hadakozásit, a' csillagok forgásinak itéletiből indétotta. Mivel pedig minden hadakozásiban fölötte jó szerencsés, és diadalmas vólt, erről a' Magyarok Eordőngős Lajos Királynak Nevezték. Az Apjátúl reá maradot Országot erőssen, és jó tanacsal birta, hatalmasul óltalmazta, és öregbétette, ugy hogy, az ő előtte való Magyar Országi Királyokat mind főllyűl halladta vala.

LAJOS KIRÁLY HADAI.

I. ELső hada lén az Erdéli Szászok ellen, kik el-hailottak vala tőle; mivel hogy az előbbeni Királyoknak Tiszttartoi nagy törvénytelenséget cselekedtek rajtok. Ezekre azért reájok méne és erővel ismét a' Magyar Coronának engedelmére hajtá őket.

II. Hada lén a' Sándorral a' Havasal földi Vajdával, és azt-is uijonnan a' Magyar Országi Corona alá haitá.

ANNO 1345.

ANDRÁST, a' Lajos Királynak Eocsét ki Neápoli confirmált Király vala, meg-utálá Joánna az ő felesége, és málokkal paráználkodván maga latraival Conráddal, és a' Czensa Vitézzel, Avers Várasában megfójtatá őtet.

III. HArmadik hada lén az Joánna ellen, kire minden hadával Neápolisba méne, és ott meg-öleté mind azokat, kik az ő Attjafiának halálában részesek valának. Onnet, el-végezvén dolgát, meg-tére Budára. Neápolisban, maga képében hagyá Laczkffi Istvánt, és a' Wolfgángus Kapitánt.

IV. Hada lén a' Cseh Országi János Király ellen, ki a' Casimirus Lengyel Királyra Krakkót meg-szállotta vala. Ennek leánya Margit Alzszony Lajos Királynál feleségul vala; azért Szécsi Miklóst, és Pohárnok Pétert szép haddal el-küldé, és meg-segéte maga Ipát Casimirt a' Cseh Király ellen.

V. Hada lén a' Tatárok ellen, kik Erdélyben a' Székely földet igen rabollyák vala. Ezek ellen küldé Laczkffi Andrást az Erdéli Vaidát; ki-is meg-ütközvén vélek, igen meg-veré őket. Az Atlámnak, a' Tatárok Fejedelmének fejét vévé, és azt a' Királynak hozá sok Zászlókkal eggyütt.

VI. Hada lén az Horvátok ellen, ugy mint Luriánczi Gergelly és Mellepeczi Iván ellen, kik engedetlenek valának néki. Ezekre Horvát Országba méne szintén Bihacsig, és Klokocsig, és ott Táborba szállván hadával, azokat-is meg-haitá.

VII. Hada lén ismét Neápolisban Laczkffi István által a' Joánna Urával Lajossal; kit Laczkffi meg-vere, és sok Várasit Lajos Magyar Király birodalma alá haita.

VIII. Hada lén személye szerént, ismét azon Lajos ellen Neápolisban. Ebben a' hadban ezek az Urak kesérték őtet: Gilethi Miklós a' Palatínus, Gilethi János, Thót Miklós, Lőlkős Bertalan, Bebék István, Bebék György, Szécsi Miklós, Laczkffi András, Kanisai Lőrincz, és egyebek nagy sokan, kikkel Oláfz Országnak sok Várasit meg-vévé. Végre osztán Romába bé-méne, és a' Siciliának birodalmát a' hatodik Innocentius Pápának ajánlá. Mert tőb kárt hogy sem hasznot ismére belőle lenni. Azután nagy békével minden népével háza jöve Magyar Országba.

IX. Hada lén egynehány uttala' Velenczésekre Dálmátziáért, és végre arra hozzá a' dólgot, hogy a' Velenczések adót adnak vala a' Királynak. Ebben a' hadban sok fő Magyar Ur, és fő válogatot Vitézek vesztek-el, és szántalan vérontással méne véghez ez a' hadakozás.

Laczkffi Istvánnak hiv szólgálattyáért adá ajándékul Strigót, és Csáktornyát egész Murakőzzel.

X. Ha-

X. Hada lén a' Litvák ellen, kiknek Országokat el-rabolván viszsza-tére Budára. Az Fejedelmeket-is elevenen el- fogá, és el-hozá.

XI. Hada lén az Oroszoknak ellenségivel; mert akkor az Oroszok Magyar Országhoz tartoztak vala; azért azokat-is meg-vervén viszsza-tére Magyar Országba.

XII. Hada lén a' Pápa mellet Laczkffi Miklós által; de ott is jó szerencsével el jára.

XIII. Hada lén, a' Bécsi Herczeg ellen, és ott-is nyertes lén Laczkffi Pál által.

XIV. Hada lén a' Bosznai Urak ellen, Cont Miklós Palatinus, és Miklos Érsek által; kikkel hamar fejet haitata.

XV. Hada lén, a' Bolgárok ellen, kik nem akarják vala adójokat bé adni Lajos Királynak. Azért reájok méne, és meg vévé Bodont, és Stramezot, az ő Királlyokat Strahmért meg fogá és Budára hozá. Kit a' Zábrághi Püspök Várában Ghömnécsbe küldé, és ott tartatá fogságban.

XVI. Hada lén, a' Károl Császár ellen, de meg békéllek véle.

XVII. Az hadával, egész Morva Országot mind el dullatá és pusztitatá László Herczeg, és Péter Bán által.

XVIII. Hada lén, a' Havasal földi Vajda ellen, kinek Layk vala neve, kit a' Magyar Coronának engedelmességére hajta. Szörént és Tárcz Várát meg épitteté, hogy el ne szakadhassanak a' Magyar Coronától; ebben a' hadban sok fő Urak veszének el, tudnia illik az Erdéli Miklós Vajda Péterrel, az ő Vice-Vajdajával, Deső, és Vőrős Péterel és többékkel eggyűtt. Az Győződelem pedig Gara Miklós Bán vitézségének tulajdanitatott.

Moldvát ez ődőben szállák meg az Oláhok, mely a' Tatárok miátt mind el pusztult vala, és senki ottan nem mér vala lakozni.

XIX. Hada lén, a' Móldvai Bogdán Vajda ellen, kit a' Magyar Coronának engedelmességére meg hajta, ugy hogy a' Magyar Királyoknak minden esztendőben adot adna, az Ostffi Damankos és Gara Miklós Banak által, és Szemere Vice-bán által.

Lajos Király ki üzé a' Zsidókat Magyar Országból.

ANNO 1382.

LAjos Király meg hala Septembernek 11. napján, birodalmának negyven esztendőjében, kit el temetének a' Magyarok nagy siralommal Székes-Fejér Várban.

Ennek fiu magzattya nem vala, hanem az Eorsébet Asszontul a' Bosznai

nai István Bán leányátul nemze három leánt: Katalint, ki gyermek Korába meg hala. Mariát, kit még kicsin korában ada Sigmondnak, a' Brandeburghi Herczegnek, ki Császár Nemből való vala, ezt fiává, fogadá és őtet rendelé az Ország őrökösenek. Advigát pedig adá a' Litvaniai Herczegnek.

Az Remete Szent Pál szerzette ennek a' Királynak idejében kezde, ki-váltképpen virágzani és sokasodni Magyár Országban, nóha elsőben ennek az Apja Károl Király hozta vala bé őket, kiknek egynehány Calastromat rakata, és azokat sok jövedelmekkel meg ayándékoza. Ennek idejeben hoztákbé Velenczéből Magyar Országban a' Remete Szent Pál testét, és azt helyheszteték Szent Lőrincz Calastromában közel Budához, kinél sok csodak történtenek.

Továbbá, Német Országban Stiriában a' Czeli Calastromot Isteni jelenésből ő fundálá és épitteté a' Boldog Asszony neve tiszteségére, a' Királynak a' Kardgya és Sarkanttyuja mind eddigis ott-vagyon, a' Királyné Asszony szoknyájával egyetemben. Melly Calastromnál most-is nagy bulcsujjáras vagyon, és számtalan csudákkal fémlik ez mai napig-is.

ANNO 1349.

MURÁT, Orchánnak a' fiá, Apjának halála után foglalá el a' Török birodalmat. Ez jöve elsőbben a' Tengeren által Europában, hatvan ezer Törökkel, és minden Töröktül két arany forintot ada a' hajós mesternek, hogy által hozta hadát Europában. Ezt Paleologus a' Görög Császár hitta vala segétségére az Eőcse ellen, a' kivel a' Görög Császárságért veszekedik vala, de rövid ődő mulva meg ostták kősztők a' Törökök a' birodalmat. Mert 1350. esztendőben Murát Fejedelem barátságnak szine alatt Drenápolt el foglalá, és Magának ott-választa lakó helyt, azután Lazár Despottal a' Rigó mezéjén meg ütközék, kit igen meg vere, és magat-is elevenen meg fogá, és iszónyu kegyetlen halállal meg öleté. Ezt látván Milos Kobilics Lazár Despotnak szolgája egy jeles Rácz fő vitéz ember, meg boszonkodék Urának halálán, azért, Murát az Fejedelemtől Audientziát kére magának, mint ha ő néki valami jéles dólgot akarna igen titkon meg jelenteni, kit mikor az Sátorba maga elejében bé bocsátott vólna, által veré a' Murát Fejedelmet Milos Kobilics, és meg ölé őtet az Ura halálájért. De őtet-is meg ölék érette a' Törökök, ez történek 1372. esztendőben. Ennek utánna immár soha egy keresztény embert sem bocsátnak az Török Császárnak eleiben Audientziára külőmben, hanem előbb a' Törökök mind meg keresik környüllette, ha valami fegyver a' vágy bátor

csák

csak kés vólna-is nála, s-még ugy-is ketten fogják két felől, és ugy viszik bé a' Császárok elejébe őket.

ANNO 1373.

PAIAZET, a' Murátnak fia, következék az Apja heljében a' Törökök Királyságban. Ez az ő Attyafiát Szulimánt meg öleté. Ez Bulgáriát és Szeremséget el foglalá, Marko Királyeviczet az ott való Fejedelmet az egész Nemességgel meg öleté, Bosznának és Görög Országnak nagyob részét meg hoditá. Constantinápolt meg szállá, de meg nem veheté még éz uttal. Ezt a' Törökök, meny-ütő kőnek hitták, az ő nagy meréségéért és szerencsés voltájert.

ANNO 1380.

Sibaris nevű Barát találá elsőben a' Puska port, és a' lövő szerszámot

ANNO 1382.

XXVIII. MARIA, az Lajos Királynak leánya, az ő Attyához való Szeretetekből az egész Országtúl választaték, és nem csak Királyné Asszonnyá, de ugyan Királlya Coronáztaték Székes-Fejér-Várba. Ez az Apjátúl Lajos Királytúl, igen üdőtlen Korában jegyezteték Sigmondnak a' Brándenburghi Herczegnek, a' negyedik Károl Császár fiának, ki üdőtlen vala, illy okkal, hogy az ő halála után, Sigmond lenne Magyar Országi Király (mert férfi magzattya nem vala Lajos Királynak) mellyre az egész Ország reá álla, és meg esküvének néki.

Mert fölötte igen szereték vala mindnyájan Lajos Királyt, mivel hogy sokakat emelt vala föl alacson rendből nagy és Uri méltóságokra, mind Egyházi, s-mind Világi állapotra, ahoz nagy bocsületben-is, és szabadságokban-is meg tarttya vala őket. Ez confirmálá meg-ujobban, sőt meg-is jobbitá a' második András Király privilegiomát, kit a' Szabadságról adot vala az Országnak.

Ugyan akkor választák Mária és Ersébet Királyné Asszony mellé Gubernátorul a' Gara Miklóst, ki Lajos Királynak Nádori Ispánnya vala. Es mivel hogy Gara Miklós jambor és igen eszes ember vala, mindeneket ennek tanácsából cselekeznek vala mind az Annya, 's mind a' leánya Mária. De mivel hogy az ő tanácsa az Urak közzűl nem vala mindennek hasznos, mert láttya vala, hogy a' hatalmasb, és maga biró Urak bizván nagy értekekben és erejekben, meg vetették vólna a' Királyné Asszonyok birodalmát, és nem gondolván semmit parancsolattyokkal, ellenek rugódoznak vala. Azért Gara Miklós tanácsából, a' Királyné Asszonyok, egy-

nehá-

nehány engedetlen nyakas Uraknak Tiſzteket, Méltóságokat, és Uraságokat, el vévék tőlők, hogy ezzel az Urakat hamaréb engedelmeſségre haithaſsák, mely dologért az Urak kőzzűl nemellyek, nem csák a' Gara Miklóſt, de a' Királyné Aſzſzonyokat-is meg gyűlőlék, és pártot űtvén ellenek azon kezdének tanácskozni, miképpen más Királyt hozhatnának bé az Orſzágba az Királyné Aſzſzonyok ellen. Az fő pártoló Urak pedig ezek valának, A' Pál Zábrághi Püſpők, egy Oláſz kit Lajos Király tett vala Püſpőkké, Laczkffi Iſtván az Erdélyi Vaida, és András ennek Attyafia, Simontornai Iſtván, Horvát János a' Horvát Orſzági Bán, Kereſztes János, és az Auranaj Perjel. Maga ezeket mind alacſon rendből emelte vala fel Lajos Király, ollyan nagy méltóságokra. Ezek azért bé hozák a' Ki.ályné Aſzſzonyok ellen

ANNO 1385.

XXIX. KÁROLT, az Apuliai Királyt, Andráſnak fiát, kit kis Károlnak neveztek vala, Székes-Fejér-Várban, a' Mária Király ellen, a' Királyné Aſzſzonyok ſzemek láttára Magyar Orſzági Királlya Coronáztak. Melly méltatlan dólgon a' Királyné Aſzſzonyok igen ſirnak és buslakodnak vala, kiket Gara Miklós igen meg ſzána, és tanácſot tarta a' Királyné Aſzſzonyókkal hogy meg őlnék a' Károl Királyt. Azért mikor a' Gyűlésből el Oſzlott vólna a' Sokaság, Gara Miklós minden ſzólgaival bé méne a' Budai Várban, A' Királyné Aſzſzony hiveinek-is meg hagya, hogy ſegyveres kézzel kéſzen lennének a' Vár kőrűl, mikor a' ſzűkség kivánna. A' Királyné Aſzſzonyok azért bé hivák az ő házokba Károl Királyt, hogy ott tráctálnának véle a' Sigmond Herczegről. Holott Forgács Balás ugy vágá agyon a' Királyt, hogy ketté haséta a' fejét. Az okra nézve az Iſſiu Királyné Aſzſzony adá néki czimerűl a' maga képét, és ennek a' familiának mind e' mái napig ez az-ő czimerek. E' meg lévén; Gara Miklós a' Királyné Aſzſony hiveivel az Olaſzokat ki vágá a' Várból, és azt el foglála a' Királyné Aſzſzonyok ſzámára. Ki-lén Gyerttya ſzentelő Boldogh Aſzſzony napjan.

Nullum violentum durabile.

ANNO 1386.

AZután maid fél eſztendő mulva, mikoron immár a' Királyné Aſzſzonyok ſenkitűl nem félnének, és mulatni menének az Orſzágban Gara Miklóſsal, Forgácz Baláſal, és csák az udvári népével, Déáko felé, holott Szent Jakab napján Horvát János a' Horyát Orſzági Bán, ki a' Károl

rol Királynak fő párttya vala, reájok ůte, és a' Gara Miklóſt, és Forgács Baláſt a' Királyné Aſzſzonyok láttára lé vágatá, az Eorsébet Királyné Aſzſzont az Boſzuta avagy Varhas vizébe vetteté, Máriát pedig Krupa várában viteté, és ott tartatá fogva.

Halván e' dólgot Sigmond Herczeg, nagy haddal Magyar Orſzágban ſiete, és Budán bé ſzálla. Kit mikor Horvát János meg hallott vólna, és Sigmond Herczegnek Budá-való bé jővetelét értette vólna, igen meg háborodék rajta. Azért Mária Királynét eleiben hivatván, reá feleltete, sőt ugyan meg esküdteté őtet, hogy az Uránál kegyelmet nyér néki, és ſoha boſzſzut rajta nem állat vélle. Azért a' Horvát Orſzági Urákban mellé adván, nagy tiſzteſséggel el bocsátá az ő Urához Sigmond Herczeghez, kinek eleibe menvén Sigmond az Urakkal, és az Udvari népével, nagy örömmel Budába bé vivé őtet.

ANNO 1386.

XXX. SIGMOND, az Brandeburghi Herczeg, a' negyedik Károl Csáſzárnak fia, kinek Lajos Király az ő öregbik leányát Máriát atta vala házas-társul, Coronáztaték Székes-Fejér-Váratt Magyar Orſzági Királlyá.

Ezt Lajos Király mindenűt maga mellett tartotta és nevelte, hogy a' Magyar nyelvet és ſzokáſt, meg tanulván, annyival jobban tudná annak utánna az Orſzágnak gondgyát viſelni.

Ez igen ſzép termetű Fejedelem vala. Annak fölötte igen fő, Okos, Nyájas, és bővkezű, de az hadakozásban fölötte ſzerencsétlen. Ennek idejében kezdettek leg elsőben a' Törökök Magyar Orſzágra törni és hadakozni.

Ez előſzőr Magyar Orſzági Király lén, azután Cseh Orſzági Király, Végre Romai Csáſzár, azért egyzer-ſmind ennyi Orſzágoknak vala Fejedelme.

SIGMOND KIRÁLY HADAI.

I. ELső Hada lén Horvát János ellen, ugy mint ki az ő feleségét meg fogatta vala, és annak az Annyát a' Vizbe ölette vala. Továbbá a' Boſznai Urak ellen, kik magok között pártot ütöttek vala. Azért Táborával bé méne a' Boſznaságba, és azt a' tartománt meg hódóltatván Horvát Jánoſt és a' több pártoſokat meg fogá. Horvát Jánoſt Pécsen előſzőr tűzes fogókkal meg ſzaggattatá, azután Uczánként ló farkon hordoztatá, végre néggyé vágatá, és a' tagjait a' Kapuk eleibe függeſzteté; igy vévé jutalmát latorságának Horvát János; a' több pártoſoknak fejeket ſzede-

té. A' Zábrághi Püspökőt, az ő méltóságáért meg nem meré őletni, hanem őrők fogságra vetteté, és minden marháját el vévé.

ANNO 1390.

II. HAda lén a' Móldvai István Vaida ellen, ki pártot ütvén, nem akar vala engedni, az régi Vaidáknak módgyok szerént, kivel mint engedetlennel, nagy erős ütkezet után fejet haitata.

ANNO 1392.

III. HAda lén a' Havas-al-földi Vaida ellen, ki magát az Törökökhöz adta vala, és semmiképpen nem akar vala Sigmond Királynak engedni. Azért réá méne és mind a' Törökökkel igen meg veré őtet, azután meg vévé kis Nikapolt a' Duna parttyán, és abban Magyarokat hagya.

Ugyan ezen esztendőben meg hala az-ő felesége Mária Királyné Asszony magtalanúl, ki után lén nagy bánatban, temettetet Váradon.

Ezen üdő Korbã a' Hedervári Cont István harmincz kettőd magával mind fő-renden való Nemesekkel, nem akarván Sigmond Királyt Urallani az Országban széllyel buydosik vala, kitől a' Király igen tart vala, hogy az Országban valami háboruságot inditana. Azért reájok küldé a' Vaidafi Györgyöt, kiket egy éijel meg kerülvén, mind meg fogdosá őket, és kötözve szekerekre rakván Budára a' Királyhoz küldé. De Korpádi János nem vala akkor véllek, mert azon eijel el ment vala tőllők. azért mikor a' Király elejében vittek vólna őket, olly nagy vakmerő Keménységbe tarták magokat, hogy a' Királynak sem nem kőszönének, sem térdet nem haitának, sem süveget nem vetének. Kiknek kemény vóltokat látván a' Király a' Szent György piaczán mind fejeket szedeté. A' Hedervárinak az Inasa, kinek Csóka vala neve, látván Urának halálát igen sir vala rajta, látván a' Király az ablakról az Inasnak Sirását, monda néki: Ne siry szegény, én teneked jóbb Urad Lészek annál. Felele az Inas a' Királynak, nem lészen soha ennekem illyen Cseh Diszno Uram, mint te vagy; halván ezt a' Király azonhelt néki-is fejét véteté. Melly dologért igen meggyülölék a' Királyt a' Magyarok.

ANNO 1396.

IV. HAda lén a' nagy Nikapolly alatt, kit mikor a' Király meg szállot vólna, és ott hadát meg mustrálta vólna, látván a' sokaságot, fel fuvalkodék, és monda a' Király: ez a' Sereg, nem hogy a' Törők ellen nem vólna elégséges, de ha az ég le szakadna-is meg tartaná aztott a' Kopia hegyeken. Azért a' Pajazet Király nagy erővel, reá jőve,

hogy

hogy a' Váras alól a' Királyt el üzné, kit értvén a' Király, mindgyáráſt ellene ſeregeket rendele, és az elsö útközetet a' Franciák meg kérék a' Királytúl. Kik mihelen a' Törökneк elejében jutának, azon helt az ö roſz módgyok ſzerént lovokról lé Ugrándozának, és gyalog a' Törökkel igen vivának. Kiknek viſzſza futó lovokat látván a' Magyarok, vélvén aztot hogy a' Franciák mind oda veſztenek, azon helt meg futamának, és igen meg verettetének, a' Király-is csak elig ſzalada egy kis hajon Conſtántinápolyban a' Görög Csáſzárhoz, oda veſztvén huſz ezer embert, mind Táborával és hadi ſzerſzámával eggyütt, annak fölötte az egéſz Magyar Orſzágnak ſzinét. A' Törökökben. 32. ezer veſzet el akkor. Jóllehet Bonfinius *Dec. 3. lib. 2.* hatvan ezer Törököt ir hogy ott veſzet volna el.

Evvel a' veſzedelemmel nagy okot vévének a' Magyarok a' Király ellen való támadáſra.

ANNO 1397.

TAMERLAN, avagy Tamburlán, némellyek Demerhánnak-is nevezik a' Tatárok Fejedelme. (Ez Ménes páſztorból hatalmás Fejedelemmé, és Tatár Chámmá lett vala) Azért tizen Kilencz-ſzer való ſzáz ezer Tatárral ki jöve, és a' Török Fejedelemmel Pajazettel, ki nyólczſzor való ſzáz ezer Törökökkel vala, meg viva, kit Tamerlán rettenetesſen meg vere, önnön magát Pajazetet, feleségét, és két fiát elevenen el fogá. Pajazetet vas kalitkában, Arany lánczon mindenüt magával hordoz vala, és meg mondhatatlan gyalázatot és nagy kiſsebséget teſzen vala raita. Végre bánattyában meg hala. Ez az útközet lén Galiciában a' Csillag hegye alatt, holott kétſzerte való ſzáz ezer Török veſze el, mind Fejedelmekkel eggyütt, a' Tatárok közzül pedig ſzáz negyven ezeren veſzének el.

ANNO 1398.

MEHEMET, a' Pajazetnek fia, a' föllyül meg irt útközetböl el ſzaladván, a' több Attyafiait, kik a' biradalomért hadakoznak és Veſzekednek vala vélle, meg öletvén foglalá el az Apja veſzedelme után, a' Török birodalmat és Királyságot.

ANNO 1401.

ANik' polinál lett nagy veſzedelem után mikor Sigmond Király bé jütt vólna Budára, a' pártos Urak, kik mindgyáráſt a' veſzedelem után Sigmond ellen pártot ütöttek vala, ugy mint kinek immár a' Magyar Coronához, mivel hogy Mária Királyné Aſzſzony magtalanúl meg hólt vólna, ſemmi köze nem vólna, mivel hogy ö utánna birta vólna a' Magyar

Országi Királyságot. Továbbá, az ő kegyetlenségét forgattyák vala, hogy Horvát János Bánt, és Hedervári Cont Istvánt, annyi sok Urakkal és Nemesekkel meg ölette vólna. Végre hogy a' nagy gondviseletlenség miatt olly nagy hadat, és az egész Országnak szinét Nikápolinál el vesztette vólna, azért 1401. esztendőben, a' pártosok, kik kőzőt fők valának Laczkffi István, és Simontornyai István, melléyek vévén a' több pártos Urakat Budán a' Királyt meg fogák, és adák őtet kezekben a' Gara Miklos két fiának, Gara Miklósnak és Jánosnak, hogy őrzenék őtet, kik az ő Várokban Siklyós Várában vivék őtet, és ott nagy erős fogságban tarták a' Királyt.

Azonkőzben küldének a' pártosok a' Neápoli László Királyért a' Károl Király fiáért kit Forgácz Balás meg ölt vala, és kérék őtet hogy a' Magyar Országi Királyságot venné fel, és sietne bé jünni kőzikbe, ki Zádorig el-is jöve és ott várja vala végét a' dolognak.

A' két Garának az Annyok azért igen bánnya vala, hogy a' fiai a' Királyt kezekhez vették vala, és Siklyós Várában tarttyák vala fogva, kiért őket igen meg feddé és pirongatá. Azért a' Királyhoz menvén kegyelmet talála a' fiainak, Ifiuságokról, és tudatlanságokról mentvén őket. A' Király az Aszszont Annyává fogadá és a' fiait Eőcsévé, és meg-is esküvék nékik hogy ez dólgot soha szemekre nem veti. Azért a' Kiralyt ki hozván a' tőmlőczből bé vivék Morvában.

Et sic: *Ludit in humanis divina potentia rebus*,

László Király hogy meg értette vala Sigmond Királynak szabadulását, eszében juta az Apja mint járt vala Magyar Országban, láttya vala Sigmondal-is mint bánnának a' Magyarok, Zádorról viszsza pironkodék Neápolisba.

A' pártosok-is igen meg ijedének a' Sigmond Király szabadulásán.

Sigmond Király pedig nagy sok Németekkel, Csehekkel, és a' felföldi Magyarokkal 's a' Morva felől való Vármegyékkel, kik mind az ő hivségében maradtak vólt meg, Budára jüve, a' pártosok pedig ide 's tova szaladoznak és lappanganak vala előtte.

Annak utánna mikoron Sigmond Király ugy cselekedet vólna, Gyűlést hirdete Thót Országba kőrős Udvarhelyre, hová Laczkffi István-is sok Katonáival el jőtt vala, és mikor a' tanácsba bé jőtt vólna, a' Nemesek a' jel-tétel után le kapák őtet, és feyét Véteték néki, kit értvén az ő szólgai mindgyarást fel zendülének, és a' Gyulés házat Kőrnyül vévék, de mihellyen az Uroknak fejét az ablakon alá vetettek vala kőzikben, azon helt lé csendesedének. Azután a' több pártosokat-is elő fogá, és mind fejeket szedeté érdemek szerént. Némellyeket számkivetésben kulde né-

mel-

mellyekre Summa fűzetéſt vete, rővideden ſenkit bűntetés nélkűl nem hagya. Meg bűntetvén igy a' pártos Urakat érdemek ſzerént a' Király, azután ſoha ſenki nem mere ellene ſemmit probálni, hanem mind hóltáig békével birja vala Magyar Orſzágot.

Ez a' Laczkffi, olly nagy latorságot akart inditani, hogy Pajazetnek a' Tőrők Fejedelemnek irt, és vélle illyen praktikában akart indulni, hogy az ő léányát adná féleségűl Láſzlonak a' Néápoli Királynak, és őtet óltolmazná meg a' Magyar Orſzági Királyságban Sigmond Király ellen, a' kinek levele jutott vala Sigmond Királynak kezéhez.

V. Hada lén Galambocz alatt a' Duna mentében, egy magas Kőſziklán Rácz Orſzágban, kit mikor Sigmond Király meg ſzállott vólna, réá jőve a' Tőrők Fejedelem, és el veré alóllá őtet. Ennek fölöttte, az egéſz Szeremséget el rablá, kin annak előtte ſoha Tőrők nem járt vala. Azért ettől fogván kezdék a' Tőrőkők a' Magyar birodalmat laſsan kezek alá haitani.

ANNO 1410.

Sigmond Királyt válaſzták Német Orſzágban Romai Csáſzárrá.

ANNO 1415.

HUſz Jánoſt eretnekségéjért meg égetteté Sigmond Csáſzár idejében a' Concilium, kin a' Csehek igen meg buſulának, és annak hellyében egy fél Szemű embert, kinek Ziska János vala neve, válaſztának magoknak Fejedelműl Sigmond ellen.

VI. Hada lén ugyan azon eſztendőben a' Boſznyai Hervoja Herczeg ellen, kit Spaletrai, Horvatúl Szpliteri Herczegnek hinak vala; ez a' Sigmond hivségétől el ſzakadvan a' Tőrőkőkhoz haila, és véllek Sigmond Király birodalmában nagy rabláſokat téſzen vala. Azért a' Király reá kuldé Gara Jánoſt a' Nador-Iſpánt, Maróthi Jánoſt a' Horvát Orſzági Bánt, és Czupor Pált, kik meg vivának a' Hervoja Herczeggel, de a' Herczeg meg veré őket, holott mind a' három Hadnagy fogsagban esék, a' két Jánoſt meg Sarczoltatá nagy ſumma pénzben, de a' Czupor Pált egy ökőr bőrbe varratván a' vizbe őleté. Mely dolgat azért mivelé rajta. Mert ez a' Hervoja Herczeg igen goromba és paraſzt módon ſzólló ember vala, és azért mikor Sigmond Csáſzár Udvarában jőtt vólna, Czupor Pál vélle tréfálni akarván Eokőr módon bőgvén ſzóllittya és tréfál vala vélle. Azért a' Hervoja Herczeg midőn fogságába eſett vólna azt mondá, mivel hogy éltében ő engemet Eokőr módon ſzólitott, hallyon ő is Eokőr módon meg. itt Horvát és Magyar Orſzágnak ſok nevezetes vitézi veſzének el.

VII. Hada lén Havasal-földében Losonczi István által a' Dán Vajda ellen, Ki a' Tőrökökhöz hailott vala, a' Mircze pedig a' Vajda Eocse Sigmondtúl kére segitséget a' Báttya ellen. De az útkőzetnek Kőzepin meg ölék az Oláhok Losonczi Istvánt és meg verék a' Magyarokat, Mircze Vajdával eggyűtt; ott Magyar Országnak sok válogatott vitézi hullának el.

VIII. Hada lén a' Macedóniai Péterfi Miklós által a' fölső Boszناságba az Ikács ellen, kit a' Mehemet Tőrök Fejedelem, biradalma alá hajtván azt a' földet, ott Fejedelemmé emelt vala. Azért Ikács nagy rablásokat tészen vala Sigmond Király birodalmában. Kire reá menvén Péterfi Miklós igen meg veré őtet, és ő magát is meg ölé Ikácsot.

IX. Hada lén Bolgár Országban ugyan azon Macedónjai Péterfi Mikós által, ki kevesed magával a' rabló Tőrökökkel meg útkőzék, és meg veré őket, és nagy gazdagsággal viszsza tére földében.

ANNO 1419.

Második Murat, a' Mehemetnek fia, következék Apja helyében a' Tőrök Királyságban. Ez verte meg Lengyel László Királyt Varnánál.

X. Hada lén Ziska Jánossal, ki a' mint fellyebb meg irtam a' Csehekkel a' Husz János haláláért Sigmond Császárra támadott vala. Ez valahól Papot, Barátot talál vala, mindenűt Iszonyúképpen öli vala őket. Cseh Országban a' szép gazdag Calastromokat és egyházakat mind el égetteté és pusztittatá, kik mostann-is pusztán állanak, az szerzeteseket mind ki ölvén belőllők. Azután Morvá és Silesia ellen menvén, ott-is hasonlóképpen cselekedék. Végre Cseh Országra tére, és Prágát Sigmond Császár ellen meg tartá, ki alóll el kelle menni a' Császárnak.

Azonban az Isten nem szenvedvén tovább az ő Istentelenségét, mirigyet ereszte reá. És meg hala az Istentelen ember. Ez a' rosz lator halálának idején Testamentomában azt hagyá, hogy hólta után meg nyuznák testét, és azt a' Vadaknak és madaroknak vetnék. A' bőréből pedig dobot csinálnának, Kivel valamelly hadban dobolni fognának, azon helyt az ellenség meg futamodnék előtte. El Temettették Csálzló Várasában Cseh Országban.

Deszpot György Sigmond Császárhoz jőve Budára és Nandor-Fejér-Várát őrökké való hivségének jelentésére ajándékon Sigmond Császárnak adá. A' Császár-is látván Deszpotnak illyen emberségét Szalankement, Pécset, Kelpent, Világosvárát, Tokait, Munkácsot, Tállyát, Regéczet, Szath-

Szathmárt, Beſzerménť, Dőbrőczőnt, Turt, Varsánt és Budán egy ſzép házat Deſzpot Györgynek fiuról fiura ajándékoza.

XI. Hada lén a' Blaskó ellen, ki tőlle Nagy Szombatot meg vette, a' benne lakazó népet mind lé vágatá és a' Dunáig mindent tüzzel meg eméſztett, kinek Szarvát a' Sigmond Király Kapitánnya hamar le törő.

XII. Hada lén a' Biró Antal ellen, kit a' paraſztság, Erdéllyben Királlyá emelt vala. Es a' Nemeſeket nagy kegyetlenül dullya és őli vala.

Továbbá, Biró Márton ellen, kit haſonlóképpen a' paraſztság Nyirségben, és a' Szamos kőzében Királlyá emeltek vala; ez-is igen kegyetlenkedik vala a' Nemeſeken, kiknek az ő erejeket igen nehezen verék meg az Urak Sigmond Csáſzár erejével, az támadókat pedig erőſsen meg buntetek.

ANNO 1432.

Sigmond Király Coronáztaték Romai Csáſzárrá az Eugenius Pápátúl.

ANNO 1436.

Sigmond Csáſzár és Király Morvában a' Znoymai Várasban meg hala, Bóldogh Aſzſzony fogantatáſa napján, idejének hetven eſztendőjében, Magyar Orſzági birodalmának pedig őtven eggyedik eſztendőjében. Temetteték Váradon.

Ennek fiu magzattya nem vala, hanem a' Ciliei Hermán Gróf léányátúl Borbála Aſzſzontúl (ki igen gonoſz életű Aſzſzony vala) egy léánya vala Eorsébet Aſzſzony, kit éltében az Albertnak a' Bécſi Herczegnek házaſitot vala.

ANNO 1438.

XXXI. ALBERT, az Auſtriai Herczeg, kinek Sigmond Csáſzár és Király az ő utólsó feleségétűl való egygyetlen egy léányát Eorsébet Aſzſzont házaſitotta vala, Coronáztaték Székes-Fejér Várban. Magyar Orſzági Királlyá kis Karácſon napján. Azután csak hamar Cseh Orſzági Királlyá. Végre Romai Csáſzárrá válaſzták, ugy hogy egy eſztendőben birodalommal egyenlő lén Sigmondal.

Ez jó és jámbor Fejedelem vala, de a' birodalom igen későn jutott vala kezéhez, és kevés ideig birhata a' nagy Fejedelemséggel.

Ennek idejében Budán a' Magyarok a' Németekre támattak vala, kik kőzzűl ſokakat meg-is őlének és marhájokban sákmánt tévének. Mert az Eotvős Jánoſt a' Budai pólgárt éijel a' Dunába vetettek vala a' Németek.

AL-

ALBERT KIRÁLY HADAI.

ELső hada lén a' Huſziták ellen, és Cseh Orſzágban Tábor nevű Városokot meg ſzállá, de ſemmit nem árthata nekiek, azért három hólnap mulva el méne alólla hadával.

Máſodik hada lén Muráttal a' Török Fejedelemmel, ki halván Sigmond Csáſzárnak halálát nagy haddal Szeremségre jöve, és Vég Szendrőt meg ſzállá. Kit értvén Albert Csáſzár, csak a' maga népével alá méne Murat Fejedelem ellen, és a' Tiſza Duna közben Táborban ſzállá, és míg ott több ſegitséget Vár vala, addig Murat meg vévé Szendrő-Várat 1439. eſztendőben Auguſtusban, a' benne valókat mind lé vágatá, a' Deſzpot fiának ſzemeit ki tolyatá, és annak a' hugát magának tartá. A' Várat meg erősitvén, népével viſzſza méne.

Albert Király a' Táborban, a' Dinnye ételtűl Vérhasban esék, ki miatt Bécs felé indúla, és az utban meg hala Szent Simon Apoſtol napján, mikor még két eſztendeig ſzintén nem Uralkodot vólna, Temettetett Székes-Várban.

Az Albert Csáſzár és Király hogy meg hala, egy gyermeke ſem marada, de a' felesége Ersébet aſztzony terhben marada tőlle, ki mikor gondolkodnék mint jártak annak előtte Mária, és Ersébet Királyné Aſzſzonyok a' Magyarok miátt, egybe hivá az Urakat, és meg jelenté nékik hogy ő terhes vólna, és mivel hogy Aſzſzony állat lévén, elégtelen vólna ollyan nagy Orſzágnak gond viſelésére, ſzabadtságot adott nekiek, hogy Királyt válaſztanának magoknak, mert nem tudgya vala fiat ſzűlne e' avagy leánt. Kin az Orſzág gondolkodék és válaſzták Láſzlót a' Cázimir Lengyel Királynak Attyafiát a' Litvai Herczeget, és azon helt követeket küldének érette, tudni illik a' Tinini Püſpőkőt, Matkó Bánt, Marczali Imrét, és Palóczi Láſzlót, kinek eleiben a' követek még nem jutottak vala, hogy azonban Ersébet Királyné Aſzſzonnak egy ſzép fia lén kit Láſzlónak kereſztelének. A' követek Lengyel Orſzágban azon közben ugyan el járának dólgokban. Ertvén ezt a' Királyné Aſzſzony, fiát Láſzlót, három hólnapi kórában az Uraknak egy réſzével Székes-Fejér-Várban meg Coronáztatá, kinek képében a' régi ſzokás ſzerént, az ő Báttya a' Ciliei Ulrik Gróf eskűtt meg az Orſzágnak. Végre méne Viſegrádba hogy a' Coronát iſmét hellyére tegyék, de a' Coronát el lopá a' Királyné Aſzſzony, és annak csak az űres tokját tévé az Várban bé pecsételvén azt-'s az Urakkal-is bépecsételteté, de azt ſenki eſzben nem vévé hogy a' Coronát helyre nem tette vala, ki lőn az Orſzágnak fölőtte igen nagy romlására. Viſegrádot

dot pedig akkor a' Gara Láſzló Bán birja vala. Annak utánna fel vévén a' gyermeket mind a' Coronával edgyűtt Bécsbe méne, és az ő Attyafiának a' harmadik Friderik Csáſzárnak ajánlá az ő fiát a' Coronával. Es ez lén az oka, hogy a' Magyar Orſzági Királyság az Auſtriai Fejedelmekre ſzállott légyen.

Azon kőzben a' Lengyel Láſzló Herczeg bé jűve Magyar Orſzágban, kinek Hedervári Lőrincz a' Nador-Ispán Buda Várát kezében adá, és bé ültete őtet a' Királyi Székben.

ANNO 1440.

XXXII. LÁSZLÓT a' Litvániai Herczeget, mikor Székes-Fejér-Várat ſzokás ſzerént Coronázni akarnák, a' Coronát kit Ersébet Királyné Aſzſzony el lopot vala, hellyén nem találák. Ezen az Urak igen meg buſulának, de mind az által Szent Iſtván Király Koporsóját fel nyiták, és a' Coronát kit vélle temettek vala fejéről le vévék, és avval Magyar Orſzági Királlyá Coronázák.

E' Coronázás miatt Magyar Orſzágnak nagy ſok viſzſza vonyáſi, nyavalyái, háborusági, és romláſi kővetkezének, mert az Urak egy más kőzőtt mindgyáráſt meg haſonlának. Egy réſze a' Lengyel Láſzló Király mellé álla. Más réſze pedig a' gyermek Láſzló Királyhoz. Kik egymáſt kergetik, dúllyák, rabollyák, és kóborollyák vala kéméletlenűl. A' Királyné pedig Magyar Orſzágban minden Várakat és Váraſokat kik az ő pártytát fogják vala, nagyon kezdé néppel erőséteni és biztatni.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

I. Első hada lén Székſzárdnál a' Királyné hiveivel, tudni-illik, Gara Láſzló Bánnal, Filepeſi Jánoſſal, Both Andráſſal, és Thőmőſi Andráſſal a' Vajda fiával, kik ellen kűldé Láſzló Király Hunyadi Jánoſt, és Ujlaki Miklóſt, kik meg verék a' Királyné hiveit, holott Both András el veſze. Azután az Al földre menének és ott mind meg hódoltaták a' népet.

II. Hada lén az Eſztergami Dienes Cardinál ellen, kinek az ő Attyafia Széchſi Tamás, Eſztergamból és Komáromból (mert ő birja vala a' Királyné után Komáromot) nagy prædáláſokat és égetéſeket téſzen vala, a' Budai hoſtatot a' Király láttára meg égeté. Azért meg buſulván ezen a' Király, Eſtergamot meg ſzállá Dienes Cardinál ellen, kin ő meg éjedvén Kegyelmet nyere a' Királytúl, és magát neki ajánlá. Azután méne a' Király Szala Vármegyében, és meg vévén a' Németektűl Patkánt és Kigyóſt, viſzſza tére Budára.

Azonkőzben a' Királyné Aſzſzony adá ajándékúl a' Zolyomi Várat minden tártománnyával és Vidékivel az Giskrának, egy jeles Lator Vitéz Cseh Urnak, Ezen kivűl reá bizá a' Kaſſai Váraſt mind a' fölső Bányákkal edgyűtt, kinek mellé állának, Liptai Pongrácz, Komoróczki Péter, Agzonics, Telefus, Ribald, Kercski, Uzrik, és Szlovacskó, kik mindenűtt a' Templomokból Kaſtéllyokat és Várakat kezdének cſinálni, és azokból iſzſzonyú képpen prædálni és Koborlani, kiknek az ő gonoſzságok a' Szegény emberekhez, Aſzſzony állattokhoz, és léanyzókhoz minémű lett légyen, az emberi Nyelv azt meg nem mondhattya, Kiknek nagy prædálásokat és rabláſokat ſem a' Király, ſem az Urak lé nem cſendéſithették mind Mátyás Király ideéig. Tarta pedig a' Cseh járás, és égetés majd huſzon egy eſztendeig az Orſzágban.

Azonkőzben Murát a' Tőrők Fejedelem, tudván a' Magyaroknak veſzekedéſeket fel jűve, és el foglalá az egéſz Rácz Orſzágot Deſzpottúl. Es Nandor-Fejér-Várat meg ſzállá. Kit a' Fejér-Vári-Bán Raguſai János ellen, ki Aurának Perjel vala, hétt egéſz hólnapig erőſsen viatá. Végre látván hogy meg nem veheti, Népének nagy veſzedelmével el méne alólla, a' Vár vivásban huſzon őtt ezer Tőrőkőt veſztvén.

NB. Ez a' Raguſi-János, Tolovecz Matkó Bán, Frankó Bán, és Perkó Bán, egy ember gyermeki vóltak Raguſinból valók. Ezeket Sigmond Csáſzár tette vala ſzegény rendből Urakká, azokáért hogy ezeknek az Apjok hozta vala a' Nikapoli veſzedelemkor egy kis hajón Sigmondot által a' Tengeren az ellenség előtt, kik mind jeles emberek valának, és minnyájan jeles fő Tiſzteket dicséretesſen viſelnek vala.

Láſzló Király látván Hunyadi Jánoſnak nagy vitézi vóltát, ki akkor Erdélyi Vajda vala, adá néki ahoz a' Nandor-Fejér-Vári Bánságot, és a' Lőmős Vári Iſpánságot, hogy azzal az al földet a Tőrőkők ellen óltalmazná.

III. Hada lén Hunyadi János által Nandor-Fejér-Várbol a' Csáſzár halmánál, az Iſzák Vajdával a' Szenderői Tiſztartóval, ki mikor meg hallotta vólna, hogy a' Fejér-Vári Bánságot atták vólna Hunyadi Jánoſnak, meg akará próbálni az usj Bánnak Bátorságát és ſzerencséjét. Azért nagy hadat támaſztván rablani kezdé Fejér-Vár vidékét, Kire János Vajda reá méne, és igen meg veré őtet, népét mind Szendőrőig vágván.

IV. Hada lén iſmét János Vajda által Erdélyben, a' Mezith Basával, ki nagy erővel által jűven Havaſal-földen nagy rabláſt tén Erdélyben, kinek meg tértében, eleiben méne János Vajda nem meſzſze Gjúla Fejér-Vártól a' Fejér-Vári Püspőkkel Lépen Györgyel, de nem birhata annyi ſok

Po-

Pogánnyal, azért hátat adván, el jüve harczolva előttők, a' Püspőkőt oda vesztvén. Ez azon helt több népet támaszta, és ismét utánnok méne a' Törökőknek, kikkel meg ütkőzék, és igen meg veré a' Basát; ott Mezit Basa mind fiával edgyütt el vesze, husz ezer Törökkel gyetemben, a' Magyarok kőzzül három ezeren veszének el, halván ezt a' Móldvai és Havasal-földi Vajdák, meg éjedének rajta: (mert immár azok Török partok valának:) és szabad akarattyok szerént László Királyhoz esküvének.

Azonkőzben a' Romai Pápa Küldé László Királyhoz egy Juliánus nevű Cardinált, és ez egyben békélteté László Királyt a' Királynéval Győrőtt, de a' békeségnek utánna a' Királyné meg betegedék és harmad napra meg hala. És ismét egyben Zavaroda a' két párt, ki miatt nagy kár lén az Országban.

V. Hada lén János Vajda által Erdéllyben a' Vaskapunál, a' Musztafa Basával, ki nyólczvan ezer Törökkel által kele a' Dunán Kis Nikapolinál, és el rabolván Havasal-földét, bé jüve Erdéllybe, kinek sok rablása után eleit vévén János Vajda, és el érvén őtet, a' Vaskapunál meg ütkőzék vélle, és igen meg veré őtet. E' győzedelmességéért lén ő néki mindenütt nagy hire neve. Ebből a' prédából János Vajda hada igen meg gazdagodot vala, kiből küldé László Királynak szép ajándékokat, és két száz Zászlót.

Ezenkőzben a' Pápa Juliánus Cardinál által békeséget szerze a' Friderik Császár és László Király kőzőtt.

VI. Hada lén személlye szerént Rácz Országba a' Török ellen, ki, mikor bé jütt vólna Rácz Országba, a' Király Hunjadi Jánost, hadának részével előtte bocsátá, ő maga pedig lassan utánna mégyen vala. János Vajda pedig mind Kalipolig rabollya és égeti vala a' földet. Ebben a' rablásban őtszőr lén ütkőzete a' Törökőkkel, és mindenkor meg veré őket. Végre, hogy a' télnek erős ideje miatt, onnan kénszeritetnék visszza térni, Murát, a' Török Fejedelem, nagy erővel utánna bocsátá a' Natoliai, avagy Anadoli, az az Asiai Basát, kitül jóllehet meg éjedet vala János Vajda, (mert a' Király egy napi Járó föld messzire vala tőlle,) de mind azon által szemben méne vélle, és igen meg veré őtet, magát is a' Basát elevenen el fogák, kit egy gyalog legénytül negyven arany forénton vén meg, és azután Deszpot Györgynek negyven ezer arany forénton adot vala el. Ebben az harczban harmincz ezer Törökőt vágták lé, és négy ezeret fogtak elevenen; azért illyen nagy győzedelmesen a' Királyhoz jüve Hunyadi, kivel edgyütt Nandor-Fejér-Várra, azután nagy diadalmason és győzedelmesen Budára jöve.

ANNO 1443.

CASTRIOT György, Jánosnak a' fia, ki Albaniai Herczeg vala, kit Murat Fejedelem Törökké tett, és Szkender Bégnek nevezett vala, ez ůdőben el szalada Murattúl, és reá támadván Albaniát, az ő őrökös Országát nagy mesterséggel viszsza foglalá Murat Fejedelemtúl.

Ez fölőtte igen Jeles hadakozó, vitéz ember vala. Ezt, az Apja Castriot János két Battyával edgyűtt kénszeriteték Muratnak Zállogban adni a' Frigy szerzésben. Végre Jánosnak halála után, a' két öregbik fiát meg őleté Murat, és az Országot-is magának foglalá. Ezt pedig a Györgyöt, mivel hogy gyors és serény gyermek vala, Törökké tévé, és Szkender Bégnek nevezé, kit igen szeret vala, és mindenátt maga mellett tart vala. Mikor ostán fel nevelkedet vólna, nagy hadakat biza reá, kikben mindenůt okosan és Vitézűl viselte magát, azután Országában jutván Murattal sokat hadakozék, kinek hadát sokszor igen meg verte kevesed magával. Azt irják felőlle, hogy maga kezével három ezer Törökőt vágot lé. Ha evel az emberrel tudtak vólna bánni a' Keresztyén Fejedelmek, és főképpen a' Magyarok, nagy hasznát vehették vólna a' Török ellen

Murat Fejedelem, látván László Királynak és Hunyadi Jánosnak illyen jó szerencséjét, meg rémůle rajta, és mivel hogy a' Tengeren tul való Országiban, nagy ellenségi támadtak vala, nem érkezhetik vala két felé hadakozni. azért László Királytúl tiz esztendeig való frigyet kére. kit, a' Király meg engede neki, mert az Országban való pártolást, és viszsza vonást, igyekezik vala ő-is le csendesiteni, de illyen okkal, hogy Rácz Országot, Szenderővel edgyűtt adgya viszsza Rácz Deszpotnak, ő-is pedig el bocsáttya a' Natoliai Basát. Kit meg-is mivele Murat; e' pedig lén közöttök igen nagy erős hit alatt.

ANNO 1444.

VII. LÁszló Király, az Eugenius Pápának, Juliánus Cardinál által való sok untatására Murattal a' Török Fejedelemmel való erős hittel szerzet frigyet fel bontá, és hiti ellen hadával személlye szerént a' Török ellen indula, és mikor Várnához jutott vólna, azonban Murat Fejedelem hatvan ezer Törökkel el érkezék, és László Királlyál meg ütközék; de László Király minden erejével meg veretek Szent Márton napján, és maga-is a' Király oda vesze, fölette igen vitéz módon harczolván, ki azután sem elevenen sem halva, soha senkitul nem látratott, birodalmának negyedik, idejének pedig huszon edgyedik esztendőjében Oda vesze a' Királlyal edgyűtt Juliánus Cardinál, Rozgoni Simon az Egri Püspök, és a' Vá-

a' Váradi Püſpök, Lábatlán Gergelly, Bátthori Iſtván, és Henrik a' Thömöſi Vajda fia. Oda veſzének Magyar Orſzágnak ſok vállogatott vitézi, Nevezetes Urai és Nemeſi ſzám ſzerént tizen hatt ezeren, a' Táborral és minden hadakozó ſzerſzámmal edgyütt. De a' Törökben ſokkal többb veſzett el, kik ehez a' Nyereſséghez ugyan nagy áron jutottak vala. Mert harmincz ezer Török veſzett ott el.

Hunyadi János pedig Havaſal-földében ſzalada el az ütközetből, kit a' Dragula Vajda meg foga, de nem ſok üdö mulva el bocsáta, és meg ajándékozván ötet Erdélybe késérteté.

Ez igen jeles dicséretes erkölcsü, és Vitéz ſzivü Fejedelem vala, nagy Kárára lén, az egéſz Kereſzttésenységnek illyen idején való halála.

ANNO 1445.

XXXIII. LÁSZLÓ Királyt, az Albert Csáſzár és Király fiát, a' Lengyel Láſzló veſzedelme után, a' Rákoſi mezön ujjobban, és egyenlö akaratból válaſzták Magyar Orſzági Királlyá Punkösd napján. Ezt hitták Ifiu Láſzló Királynak.

Ennek Gubernátorává válaſzták a' jó Hunyadi Jánoſt, hogy még a' Király fel nevelkednék, és a' birodalomra alkalmatos lenne, ö viſelné gondgyát az Orſzágnak, mert a' Király az üdöben csak ött eſztendös gyermek vala.

HUNYADI JÁNOS NEMZETségéröl és Eredetéröl.

MIkoron irtak vólna 1392. eſztendöben, a' Havaſal-földi Dán Vajda, a' Törökökhöz hajlott vala Sigmond Királytúl, és Sigmond Király a' Vajdára haddal ment vólna Havaſal-földére, Erdéllyben Dévánál a' Király meg ſzálla Táborával, Varván oda magához a' több hadat. Az üdö közben a' Király fel gerjede, és magához hozatá egy Boérnak igen ſzép leányát, de a' leány nem akara addig engedni a' Király kivánságának, még reá nem állana a' Király, hogy ha terhben eſnék tölle, mind magára 's mind gyermekére gondot viſelne, kinek erös fogadására engedvén terhben esék a' Királytúl. Végre Havaſal-földéböl diadalmaſſan meg térvén a' Király, iſmét ugyán ottan meg ſzálla, és a' leánt magához hozatá, ki meg jelenté a' Királynak hogy tölle terhben eſet vólna. Ezt halván, a' Király igen akarja vala, és ada a' leánnak jelúll egy gyürüt, mondván néki, ha

fiat szülne, hozná fel Budára azt, aval a' gyűrűvel, és ő Urrá tészi a' gyermeket, ehez bőv költséget ada néki, és el bocsátá az leánt.

Azonkőzben az űdő bé tellyesedvén, a' Boér leány szűle egy szép fiát, kit keresztségében neveztete Jánósnak. Űdő mulván meg jelenté az Asszony minden dólgát az ő maga Báttyának Morzinai Gáspárnak mint járt vólna a' Királlyal, és kérni kezdé hogy őtet a' gyermekkel edgyütt fel vinné Budára a' Királyhoz, halván ezt a' Báttya, jóllehet csudá'kozék e' dólgon, de igéré magát hugának, hogy el menne Budára vélle. Egynehány nap múlva azért fel vévé a' gyermeket, és el indulának mind ketten Budá felé. Egykorban az Asszony az utban valami ruhákat mosván, a' gyermeket le tévé, és adá néki a' Király gyűrűjét, hogy addig a' gyermek jádczana vélle, és veszteg halgatna. Egy Holló azért meg látá a' gyermek kezében a' fényes gyűrűt, és oda repűlvén, ki ragadá a' gyermek kezéből a' gyűrűt, és fel vivé azt egy fára. A' gyermek hertelen rini kezde, kit halván az Anya, el hagyván a' mosást a' gyermekhez futamék, de a' gyűrűt ott nem találá, fel tekéntvén azért a' fára holott hallya vala károgni a' Hollótt, látá hogy a' Holló orrában fémlik a' gyűrű, és ott jádczik vélle, ezen el éjede az Asszony, és mindgyárást a' Báttyát szóllitá, kinek nagy Sirással meg beszélé, mint járt vólna a' jegy gyűrűvel, mondván nagy óhayrással, hogy ha a' Holló el vesztené a' gyűrűt, nem mérne a' Király eleiben menni, az Jánkó dólgát sem mérné előtte emliteni.

Halván e' dólgot Morzinai Gáspár, ragadá a' kéziját és tegzét, és oda futamodék, 's a' Holló még-is azon fán jádczik vala a' gyűrűvél, hozzá lőve azért egy nyillall, de hertelenségében nem találá a' Hollótt, más nyillall-is hozzá lőve, kivel ugy találá melyben lőni a' Hollót, hogy mind gyűrűstűl le esék a' fáról. Fel vévén azért a' gyűrűt nagy örömmel el indulának, és jutának nem sok űdő mulva Budára. Egy napon mikor a' Király ebéd után a' külső Palotában sétálna, az Asszony a' Jankóval oda járula, és a' Királynak nyujtá a' gyűrűt, és monda. Felséges Uram, lásd meg ezt, kérlek meg emlekezzél a' te fogadásodról, és ne utáld meg szegény fejemet és fiadat. Könyörűlly Uram ezen szegény Nemzetségen is. Sigmond Király ezen egy kevésé meg pirula, de mindgyárást a' gyermeknek kezde mosolygani, azután a' gyűrűt viszsza adá néki, és monda, jól cselekedted hogy fel hoztad a' gyermeket, gondodat viselem; Urrá tészem a' Jankót, Nemzetségedről sem felejdkezem el. Ezek után bizá őket Bán Ferenczre, és szálást rendeltete nékik, és oda küldé őket.

Egynehány nap mulva, a' Király meg ajándékozá Jankót Hunyad Várával, Kire pecsétes levelet ada néki, és az Erdélyi Vajdanak meg pa-

ranesolá, hogy bé irtafsa Hunyad Várában, és mindenek ellen meg óltalmazza benne. Erről hivattatot azután Hunyadinak, a' Hollót pedig, kinek egy arany gyűrű vala az Orrában, adá czimerül néki, a' Morzinai Nemzetnek-is fzép jófzágot ada. Az Afzfzonnak pedig jó fumma arany forántot, hatt lóvat fzekereftől, Uti költséggel egyetemben. Igy bocsátá őket magátúl el Hunyad Várában Sigmond Király.

Minek utanna a' Jankó fel sőrdúlt vólna, és immár fzép ifiu legény vólna, előfzfzőr a' Csákiakhoz ada magát és azokat fzólgálta, ezeknél kezdette elsőbenn-is a' maga emberségét jelenteni. azután el menvén a' Csanádi Püfpőkőt fzólgálá. Végre méne a' Zábrághi Dőmőtőr Pufpőkhőz, kit tizen két lóval fzólgála. kitől ifmét jőve Magyar Orfzágba, ki hirdetődék, az ő neve, és az ő Vitézségéért a' Királynak is kedvébe jura.

Annak utánna Sigmond Király bé méne Olafz Orfzágba, Hunyadi Jánosis bé méne vélle, és ott álla a' Mediolánomi Fulep Herczeghez és azt egynehány eftendeig nagy becsűllettel fzólgálá. Azután vifzfza jővé Magyar Orfzágba, és az al-földi végekben vitézkedék a' Tőrőkők ellen.

Sigmond Király Német Orfzágba menvén oda-is el méne vélle, igen fzépen fel ékesitvén magát ott jeles, és emberséges cselekedetekkel, hires és dicséretes névvel jőve vifzfza Magyar Orfzágba. Azután hadi Tifztekben, fzépen, ékefsen, és jámborúl kezdé magát vifelni, ugy hogy mindeneknél igen jó hire neve kezde lenni.

Tudom hogy erről a' Hunyadi János Hiftoriájáról és Genelogiájáról, a' hires neves Hiftoricus Bonfinius Antal *Dec. 3. lib. 9.* Sokkal kűlőmben ir, ki hizelkedni és-kedveskédni akarván Mátyás Királynak, az ő Genelógiáját fzintén a' Romai Corvinufra igyekezik hozni. De én eztet egynehány jeles Erdélyi Hiftoricufokból igy Olvaftam, melly dólgot, hihető hogy az Erdélyiek, Bonfiniusnál jóbban tuttak.

HUNYADI JÁNOS GUBERNÁTOR Hadairól.

ANNO 1445.

1. ELső hada lén, a' Havaf al-földi Dragula Vajda ellen, kit ugyán ottan Orfzágban, két fiával edgyűtt meg foga, és az őregbik fiával edgyütt fejét véteté, a' kifsebbik fiának pedig mind a' két fzemeit ki tolyatá.

AN-

ANNO 1416.

II. HAda lén a' Fridericus Császár ellen a' Coronáért, és a' gyermek László Királyért, Német Országban el rablá, Austriát, Stiriát, Carinthiát és Carnioli-át, de Friderik Császárt aval meg nem hajthatá.

ANNO 1448.

III. HAda lén Murat ellen a' Török Fejedelem ellen, kire huszon két ezer emberrel indula, hogy a' Várnai Veszedelemért, és Vitéz Fejedelmének halaláért boszszut állana rajta. De nem teheté szerét, mert még az frigynek esztendei ki nem töltek vala. Altál kele azért Szörénnél az Dunán, és juta a' Rigó Mezejére. Murat Fejedelem azért Deszpot György tanácsából nyolczvan ezer Törökkel reá jüve, és meg ütközének, két nap mind estvélig tarta kösztök a' Viadal, harmad napon, ki Szent Lukács napja vala, meg verettetének a' Magyarok az fellyüll meg irt frigynek meg Szegéséjért. Hunyadi János pedig el szaladván, esék két Tolvajnak kezébe, ezek foszrogatni kezdék őtet, kik Uri szép hadi szerszámáért, és nyakán fuggő Kereszteyéjért egybe háboradának, és őszve csapkodának. Látván ezt a' Gubernátor, gyorsan meg futamtatá az edgyikét, és annak Szablyáját tőlle el rántván, vélle le vágá, a' másik ezt látván el szalada. Tovább indula, és találkozék egy Ráczra, ki jóllehet azt fogadá néki, hogy Nandor-Fejér-Várra bé viszi, de meg csalá, mert a' Rácz Deszpotnak végh Szenderő Várába bé vivé, kitül meg fogaték, és azután az eggyik fiát Lászlót zállogban adá. Itt vesze el a' Magyar Uraknak és Nemeseknek szine. A' többi közöt Palóczi Imre az Erdélyi Vajda, és Palóczi László ennek Attyafia, Székely János, Marczali Imre, Bánffi István, Frankó Bán, Szécsi László és Thamás, Losonczi Benedek, Csáki György, és ezeken kivüll nyólcz ezeren; a' Törökökben pedig harmincz ezer veszet el. Ugy hogy, Murat Fejedelem azt mondaná, hogy ő ollyan diadalmat sokszor nem kivánna magának.

ANNO 1449.

IV. HAda lén, a' Rácz Deszpot György ellen, hogy a' rajta tett boszszuságot meg tromfolná, és a' fiát Lászlót tőlle meg szabaditaná, kin Deszpot igen meg rettene, és Hunyadinak eleibe küldé a' fiát nagy tiszteséggel, és frigyet kére tőlle. Azért Hunyadinak erős hittel meg esküvék, hogy Magyar Országnak hóltig hivséggel szólgálna.

ANNO 1449.

V. HAda lén Fericz Beggel, Krusócz avagy Chrison Váránál a' Mura vize mellet, kit Murat Fejedelem nagy erővel oda bocsáta, hogy

az

az el romlott Krusócz Várát meg épitené, kiből ofztán Rácz Orfzágot pufztitaná (mert Murat Defzpotra igen bofzonkodik vala, hogy Hunyadi Jánoft néki nem küldötte vólna fogva.) Azért Hunyadi Defzpotnak könyörgésére, kéfedelem nélkül néki fegétségére fiete, és a' Törökökkel fzembe fzálla, latván jövetelit az Törökök, azon helt el futamodának, kiket a' Magyarok sötét eftig vágának, a' Béget-is meg fogák. Végre meg tervén, Bodint Bolgár Orfzágban meg vévé, és azt el égeté.

ANNO 1451.

VI. HAda lén, a' Cseh Ifzkra-János ellen, ki prædálásnak okájért Sok Kaftélyokat cfinált vala az Orfzágban, kik közzül Sokakat el rontata, és a' benne valókat le vágatá, és azon efztendőben mind ki gyomlálta vólna őket az Orfzágból, ha a' Magyar Urak őtet irigységből Ifzkra Jánofnak el nem árúlták vólna. De mikor jutot vólna Lofoncznál, az Sz. Miklós Calaftromához, kiből a' Csehek Kaftélt csináltak vala, meg fzállá azt-is, és igen kezdé oftromlani, azomban réá jüve Ifzkra János az Uraknak bifztatáfokból, és azon helt az Urak népe el futa a' Gubernátor mellől. Látván ezt a' Gubernátor ő-is minden népével el méne előtte, de az árulók nagyobb réfzre mind ott vefzének.

VII. Hada lén azon Csehek ellen; ki az al földi kőfséget vévé melléje, és azokkal meg fzállá, és meg vévé Ságot az Ipoly mellet, azután Galcz hegyén való Kaftélt el rontá, onnét jüve Rósnó-bányai Kaftélyra, Végre Szepefségben-való Kaftélyokra, Thovábba, Decrecsénre. Vala pedig ez egy igen mélly völgyben, kinek az ő óldalát egy folyó viz moffa vala. Azért a' Gubernátor reá gátoltatá a' vizet, és ki üzé őket belőlle mint az ürgéket. Onnan méne Zólyomra, holott Ifzkra lakik vala, és ennek alatta egy Kaftélt cfináltata, kivel minden békeségnek fzerzésére kénfzerité Ifzkra Jánoft.

Valának ennek kivülle Magyar Orfzágban több prædálók-is, kikről ennek előtte-is fzólánk, úgy mint Komoróczki Péter, ki Liptai Királlyá lett vala, Liptoi Pongrácz, Turócz Vármegyei Király, ki Ovárát, Berencfet, és Stréncsét meg vette vala, és azoknak tartományit kegyetlenül birja vala.

Támadtak vala több prædálok-is köz Vitézlő népekből, kik a' mit kaphatnak vala, mind közönségefen birnak vala, ezek-is fok erőfségeket vettek vala meg, és cfináltak vala-is, kikből fzüntelen való dulásokat, és Kóborlásokat teftnek vala, ezek egymáft Bratuknak az az Attyafiaknak hiják vala.

ANNO 1450.

A' Nagy MEHEMET, a' Muratnak öregbik fia, következék Apja halála után a' Török birodalomban.

ANNO 1452.

A' Magyarok a' Ciliei Gróffal és a' Cseh Országi, és Austriai Urakkal Friderik Császárt reá kénszeriték hogy az Ifiu László Királyt Bécsbe a' maga Országinak birodalmára el bocsátaná, hová minden Országiból az Urak fel menének, magokat László Királynak bé mutatni. Azért János Gubernátor-is fel méne Bécsbe, és ott a' Király előtt nagy engedelmeséggel le tévé a' Gubernátorságot, de el nem vévé tőlle a' Király, hanem nagyobb hatalommal néki hagyá a' Gubernátorságot.

Annak fölötte, meg ajándékozá őtet a' Király külömb külömb féle drága ajándékokkal. Továbbá, adá néki a' Beszterczei Ispánságot fiúról fiúra, ahoz adá néki Czimerül, azon Holló képét a' kit az ő paisára festékkel irattatott vala, ki szájában egy gyűrűt tart vala. Melly mellé ada néki egy Vörhönyéges Oroszlánt, ki körmeiben egy el ragadot Coronát tart vala. Evel jelenté hogy a' Magyar Országi Corona el veszet vólna, de a' Serény Oroszlány Hunyadi János azt viszsza nyeré és meg óltalmazá.

Ebben a' Gjülésben azt végezék az Urak, mivel hogy a' Király igen Ifiu vólna, Három Ur lenne, kik az Országokra gondot viselnének. Választák azért Magyar Országban Hunyadi Jánost, Cseh Országban Pogiebradi Györgyöt, Austriában Ulrikot az Ciliei Grófot, és hogy e' forgolódnék mint Attyafia az Király körűll.

Azon üdőben pedig a' Capistránus János Barát, kit a' Magyarok Szent Atyának hittak, Bécsbe jött vala, azt a' Miklós Pápa azért küldötte vala az Keresztyén Országokban, hogy a' Török ellen, Keresztes hadat támasztana. Kiknek a' Pápa Vörös Keresztet engede a' bal felöl való mellyeken viselni. Ennek okáért Capistránus Jánost Bécsből alá hozá Hunyadi János magával a' Keresztes hadnak támasztására, ki az Országot el járá, és a' mint a' Pápa hatta vala néki, ugy cselekedék.

ANNO 1452.

EGy-koron a' Ciliei Gróf Ulrik, igen kezde irigykedni és boszszonkodni Hunyadi Jánosra, azért a' Királynál illyen álnoksággal kezdé őtet vádolni. Hogy nem ő vólna Magyar Országi Király, hanem Hunyadi János, mert az ő teczése és akarattya szerént oszttya a' Tiszteket, ő rójja az Országot, és aztot az Országnak minden jövedelmével, magának kaporittya, tőlle függenek mind a' hadakozó Vitézek, az ő kivánsága és aka-

akarattya szerént lesznek mindenek, azért csak a' Corona, és a' Királyi név vólna övé, a' többi mind Hunyadi Jánosé vólna, de azt-is végre magának kezdi foglalni, kit ha a' Keresztyének Segitségével véghez nem vihetne, a' Törökhöz hajol, és ugy-is magáévá teszi. Továbbá, a' Várnai és Rigó mezei veszedelmet elő hozá. Végre hogy mostan azért hinná a' Királyt alá Magyar Országba hogy ott el veszesse őtet, ez okaért inti hogy gondot viselljen magára, és az ő halálával vegye eleit dólgának. A' Király mint gyermek el hivé szavát a' Grófnak és fel hivatá Hunyadit Bécsbe. Két izben indula azért fel, de Hunyadinak baráti e' dólgot tuttára adák néki, és mind a' két izben olly keszülettel méne, hogy semmit nem féle tőllek, nem-is mégyen vala Keritet Várasban bé. Végre egy korban Bécsen innét egy falúba jůta, hová a' Gróf negyven lóval hozzá jůve, és bé hijja vala a' Királyhoz őtet Bécsbe, hogy ott el vesztesse őtet, kinek álnokságát látván Hunyadi, a' Grofhoz fordula, és igy szólla néki. Eképpen kell e' cselekedned te Gróf; Eképpen kell e' a' jámborokat el vesztened, álnoksággal te én ellenem törsz; de ihon kezemben vólnál mostan te hitvány lator, és ezennel rólla tehetnék, ha a' Királynak méltóságát, és magam emberségét nem nézném, mindgyáráft boszszumat állanám rajtad, és Senki kezemből meg nem menthetne, hanem érdemed szerént meg bűntetnélek. Mászszor azért előmben ne kerülly, mert akkor meg kélletik halnod. Evel azért Hunyadi viszsza tére. Látván a' Király, hogy ki nyilatkozot vólna alnokságok, igen szégyenli vala, hogy illyen jeles hires nevezetes fő Ur, igy járt vólna. Azért az Urak által kedvét kezdé Hunyadinak Keresni, és meg békéllék vélle.

Egy Faustus nevű ember, ez ůdőben találá az Könyvek nyomtatását Mogunciában.

ANNO 1453.

I Fiú László Király Bécsből alá jůve Budára, és ott székiben ůle.

Ezen esztendőben, Szultán Mehmet minden frigyet hátra vetvén, mind vizen szárazon 9. napján Aprilisnek meg szállá Constántinápolt, kit 29. napján Májusnak, szintén Pünkősd keddén erővel meg vévé, a' Görög Czászárt Constantinus Paleologust mind az Urakkal, és mind a' Vitézlő renddekkel edgyűtt meg őleté. Továbbá, a' Császárnét meg fogá, és a' Kősséget mind el adatá. Ennek fölötte meg dulák a' Váraft, kiben minden leánt és Aszszony népet meg szeplősítének. A' Szent Sófia Templomát az ő áldozatokra választá, és ő magának ott fő lakó helyt rendele. Továbbá, az egész Görög Országot, mind a' Tengerben való Szigetekkel edgyűtt meg vévé. Azért Constantinápoly, ki ez világnak feje, és

hatalmás Csáſzároknak lakó hellye vala, igy kerüle a' Tőrökök kezébe. Ez után kezdetének immár Csáſzároknak hivattatni a' Tőrök Fejedelmek,

ANNO 1456.

MEHMET Csáſzár hogy meg vévé Conſtántinápolt, nagy kéſzülettel négy ſzáz ezer emberrel mind vizen és ſzárazon Juniuſnak 12. napján meg ſzállá Nándor-Fejér-Várat, kit halván Budán Iſiu Láſzló Király a' Cilici Gróf Ulriknak tanácsából, azon éjjel ki ſzökék Budáról és Bécsbe futa, Budát puſztán hagyván, annyira, hogy Budának Vára két hétig minden őrzés nélkül puſztán álla, mint egy cſorda délellő helly, ſemmit a' Király, ſem az Orſzágnak óltalmáról, ſem Feiér-Várnak ſegitségéről nem gondolkodván

Ezt látván Hunyadi János nóha a' Gubernátorságot le tette vala, de mind az által hazája mellet mind halálig akara ſzólgálni. Azért gyorſoſsággal Szilágyi Mihállyal, Kaniſai Láſzlóval, Rozgoni Sebeſtyénnel, és a' tőbb Urakkal népet támaſzta, kihez jőve Capiſtranus János az ő keresztesſivel. Es nagy ſok Náſzſzádokon és Sajkákon alá ereſzkedék a' Dunán, és a' Tőrökőknek minden vizi erejeket el verék, és meg égeték az ellenségnek hájóit, Fejér-Várra bé menének, és a' meg rémült népet meg Bátoriták, kin meg buſulván a' Csáſzár 6. napján Auguſtuſnak minden népét Vég Oſtromnak inditá, és mind eſtig tarta az Oſtromnak Viadallya, ugy hogy egynéhány uttal, mind a' Váras piaczáig bé vágták a' Magyarokat a' Tőrökök, és a' Csáſzár Záſzlóit a' Kúfokra fel emelték, Viſzontag iſmét a' Magyarok mind a' Táborig ki Vágták a' Tőrököket. Végre eſtve felé meg tolyák a' Magyarok a' Tőrököket, és meg futamodának, annyira, hogy minden Agyujokat el nyerék, annak fölőtte ő magát-is a' Csáſzárt egy nyillal melybe Lővék, ki mikor a' ſeb miatt el bádgyadot és el ájúlt vólna, meg éjedének azon a' Tőrökök és éjjel el futának Fejér-Vár alóll, és Sarnó alatt meg ſzállának, ott a' Csáſzár eſzében vévén magát, monda a' Basáknak: Hol vagyunk moſt, és mint vagyunk, mondának azok, Sarnóban, a' Magyarok meg verének bennünket, monda iſmét: Az Agyuk hól vadnak, mondák azok, mind oda veſztek. Ezt halván a' Csáſzár, annyira meg búsúla rajta hogy ha a' Basák hatták vólna, talán ő maga meg ólte vólna magát. Ebben a' Viadalban veſzett negyven ezer Tőrők, véllek egyetemben, az Aſiai Baſa és a' Kurkut Jancsár Aga.

ANNO 1456.

A' Dicséretes emlekezetű Vitéz Hunyadi János, ugyan Ottan Fejér-Váratt meg betegűle, honnan ki hozatá magát Zemlinbe, 10. napján

pján Septembernek és ott meg hala, és el temetteték Gyula-Fejér-Váratt, kit az egész Magyar Ország igen sirata. Kinek két szép vitéz fia marada László, és Mátyás.

Vala pedig Hunyadi János közép ember, temérdek nyakú, gesztenye szinű, fodor haju, nagy szemű, kegyelmes tekintettel, piros Orczáju, és mindenben fejedelemhez illendő erkölcsű.

Ennek utanna nem sok údővel, meg hala a' Jámbor Capistránus János-is, kit a' Magyarok Szent Atyának hittak, és el temetteték Szerem-Ujlakban a' Cseribarátok Calastromában.

ANNO 1457.

I Fiú László Király az Ulrikkal az Ciliei Gróffal az ő Attyafiával alá jűve nagy sereggel Budáról Nandor-Fejér Vára, hogy meg látná Fejér-Várnak romlását és a' Császár Táborának hellyét, de ott meg ölé Hunyadi László a' Ciliei Grófot Szent Márton napján, az okaért, hogy ez igen irigyli és ellenzi vala, a' Hunyadi János fiainak előmenteket, ki a' Királyt arra inti vala, hogy mind tisztektűl, 's mind életektűl meg fosztaná a' Hunyadi János fiait, melly dólgok inditák Hunyadi Lászlót az Ulricus ellen. Ertvén e' dólgot a' Király, meg éjede rajta, és el méne Tömös-Vára, és ott Szilagyi Eorsébet Asszony a' Hunyadi Jánosné az Urakkal kegyelmet nyere Hunyadi Lászlónak, kinek bizonságára és erősitésére, a' Király a' Sacramentomon meg esküvék néki, hogy soha azért ő boszszutt rajta nem állana, sem meg nem emlékeznék rólla, sőt Hunyadi Lászlót, és Mátyást hites Attyafiává fogadá, Eorsébet Asszont pedig hites Annyává, azért mind a' két Hunyadi fel kisirék a' Királyt Budára, de ott az Uraknak, és főképpen Gara László Nador-Ispánnak (kinek a' léánya Hunyadi Lászlónál vala jegyben) ingerlésekből, el felejtkezvén erős esküvéséről és fogadásáról a' Király, Mártiusnak 13. napján 1458. eztendőben meg fogatá Hunyadi Lászlót, és Mátyást, véllek egyetemben a' több Urakat is, kik nékik és az Atty knak-is hiv baráti Valának, Ugy mint Vitézi Jánost a' Varadi Püspőkőt, Rozgonyi Sebestjént, Kanisai Lászlót, Bodó Gáspárt, Madraiczi Györgyőt, Horvát Pált, és Fradnohár Pált, (ez Német vala, de Hunyadi János maga mellet nevelte vala fel, és igen fő Vitéz ember vala) harmad nap mulva azért ki hozák Hunyadi Lászlót, és a' fris Palota előtt való piaczon fejét véteté a' Király. Hunyadi Mátyást pedig az István Ur tornyaba vettetté, kin a' Magyarok igen meg haborodának, és nagy sokan a' Királytúl el idegenedének.

Nem sok údő mulva, a' Rab Urak fel törék a' Tömlőczőt, és el szala-

ladának. De Hunyadi Mátyás más Toronyban vala kűlőnes fogságba. A' Király azért igen el éjede rajta, és nagy sereget gyűjtvén mindyáráſt Bécsben méne, Hunyadi Mátyáſt-is el vivé magával, és ott a' várban kemény fogságba veté.

ANNO 1458.

IFiú Láſzló Király Bécsből Prágában méne, és ott a' Mennyegzőjéhez való készűletiben Láſzló Király hertelen meg betegedék, és meg hala Boldog Aſzſzony fogantatáſa napján, idejének tizen njólczadik eſztendőjében. Lén pedig Láſzló Királynak halála ſzintén azon napon, mikor eſztendővel az előtt Sacramentomon meg esküt vala Tőmős Várat Hunyadi Jánoſnénák, Hunyadi Láſzlónak, Mátyáſnak, hogy ő Attyokfia akarna lenni, és hogy ſoha Hunyadi Láſzlónak vétkéjért boſzſzut nem akarna állani, hanem azt őrőké el akarná felejteni. Igy bűnteté meg az igaz Iſten az jó Hunyadi Jánoshoz való háládatlanságát, és az hitnek meg ſzegését ő benne.

E' felette igen ſzép, ékes ábrázatú, és térmétű Iſiu Fejedelem vala, kiről kőzőnségeſſen e' Világ ékeſségének és győnyőrűségének hitták az emberek.

Mikor pedig meg hólt vólna, Pogiebrádi Győrgy, napiglan el titkolá halálát, ki voná azért a' gyűrűt az Ujjából, és nevével levelet ira a' Bécſi Tiſztartónak, kiben meg hagyá néki, hogy nagy hamarsággal küldené fel Hunyadi Mátyáſt, Pogiebrádi Győrgy kezébe Prágába, ki látván a' Király pecsétit a' ſzerént cſelekedék. Mert a' Király Bécsből ki indulván, ki vonta vala Ujjából az gyűrűt, és meg mutatta vala az pecsétet a' Tiſztartónak mondván, mikor e' pecsét alatt irok te néked, akkor kűlgyed utánnam Hunyadi Mátyáſt, kűlőmben ne higdy ſenkinek.

Azon eſztendőben a' Móldvai Iſtván Vajdát elevenen meg nyúzák a' Tőrőkők.

ANNO 1459.

POGIEBRADI Győrgyőt válaſzták a' Csehek, Cseh Orſzági Királlyá Prágában.

ANNO 1459.

GAra Láſzló a' Nador-Iſpán, tiſzti ſzerént Gyűléſt hirdete, egéſz Magyar Orſzágnak a' Rákoſi mezőre, hogy a' Király válaſztáſról tanácskoznának, hová Szilágyi Mihály, ki az Erſébet Aſzſzonnak, Hunyadi Jánosnénak báttya vala, Hunyadi Jánosnak ſok fő barátival huſz ezer emberrel juvé. Holott,

AN

ANNO 1459.

MÁTYÁS, az jó Hunyadi Jánosnak jó fia, válaſztaték Magyar Orſzági Királlyá 10. Febr. Ennek jóllehet igen ellene vala Gara Láſzló a' Nador-Iſpán, és az Ujlaki Miklós, kik akkor Budával birnak vala, mert ezeknek tanácsából ölette vala Hunyadi Láſzlót meg Láſzló Király; de Szilágyi Mihaly mihelt meg esküvék nékik, hogy ſoha arról Hunyadi Mátyás boſzſzut nem állana rajtok, azontúl Buda Várát kezéhez ereſztték, és ők-is engedének a' válaſztáſnak. Kin mind az egéſz Orſzág lén nagy örömben, sőt még az gyermekek-is alá 's fel járván az uczákon, örömökben éneket mondanak vala néki. *Bonf. Dec. 3. lib. 9.*

Vala pedig Hunyadi Mátyás csak tizen hét eſztendős mikor Királlyá válaſztották vala. Azért a' Királynak ifiu vóltáért, és az Orſzágnak nagy gondgyáért, ugyan azon gyűlésben válaſzták melléje Szilágyi Mihályt Gubernátornak.

Mihellyen a' Cseh Király meg halotta, hogy Hunyadi Mátyáſt válaſztották vólna Magyar Orſzági Királlyá, azon helyt egy hajadon léányát kinek Kata vala neve néki adá, azután ſzerencsés Orſzágláſt a' Magyar Biradalomban kivána nékie.

A' Magyarok azért Sztraſnicza nevű Várasba az Morva határára jűvének elejibe, és ott a' Cseh Király a' Magyaroknak az-ő Királlyokat meg adá, kit a' Magyarok nagy örömmel Budára kiſirének. 1. *die Martij Bonf. Dec. 3. lib. 9.*

MÁTYÁS KIRÁLY HADAI.

MÁTYÁS Királyt mihelyt bé hozák Budára a' Királyságra, mindjáráſt három rendbéli nehéz hada támada, az ketteje ez Világ biró két Csáſzárral, a' harmadik a' Cseh Izkra Jánoſſal.

Első hada támada a' Friderik Csáſzárral, mert hogy Mátyás Királyt bé hozák Budára, azon helyt Gara Láſzló a' Nador-Iſpán, Ujlaki Miklós, Bánffi Pál, és a' Szent Györgyi Gróf Sigmond, Friderik Csáſzár mellé állának, és őtet fel inditák, hogy Mátyás Király ellen hadar támaſztana, mellyel ők Mátyáſt a' Királyságból ki űzzék, és őtet (mivel hogy még a' Corona Frideriknél vala) Magyar Orſzági Királlyá tegyék, mellyet a' Csáſzár igen kiván vala. Azért Mátyás Király a' Csáſzár ellen Nagy Simont Válaſztá. Máſodik hada lén a' Cseh Izkra János ellen és a' több Kóborlók ellen, kiket az Eorsébet Királyné Aſzſzony, az Albert Király feleségé

sége hozott vala bé az Országba, az mint fellyál meg irtam. Azért ezek ellen Választa Rozgoni Sebestyént. Harmadik Hada lén, a' természet szerént való ellenség ellen, a' Tőrők Császár ellen, kire jó Szilágyi Mihályt a' Gubernátort választá.

I. Első Hada lén azért a' Friderik Császár ellen, ki mellet Ujláki Miklós a' tőbb pártosokkal vala, és a' Duna innenső félén a' Király pártyán valókat igen dullyák és égetik vala. Kikre nagy Simon hertelenséggel réájok méne és Kőrmendnél meg ütkőzék véllek. De mivel hogy Nagy Simon ő ellenek igen kevés néppel vala, meg veretteték tőllek, 's Táborától-is meg fosztaték.

II. Második Hada lén azon Friderik Császár ellen, mert Mátyás Király az fő pártos Urakat meg engesztelte vala. Ujláki Miklósnak a' Boszynai Királyság Titulusát, Gróf Sigmondnak pedig a' felső Magyar Országnak Capitányságát atta vala. Meg Sokositá ezért hadát, és Gróf Sigmondot Nagy Simonnal ismét Friderik Császár ellen bocsátá, kik a' Német Tábort, éjjel nagy emberül meg verék, és ott a' Németeket le vágák, Táborokat-is fel dulák. Azért ez után a' Császár szelideb kezde lenni Mátyás Királyhoz.

Harmadik és negyedik Hada lén, egy üdőbe a' Csehek és Lengyelek ellen, két felé, eggyik Sáros patak felé, a' másik Szepesség, Liptóság, és Trincsén felé, kik Albert Király halálától fogva Várakból és Kastélyokból az Országot égetik és rabollyák vala, kiknek latorságokat Mátyás Király két Hadával mind semmivé tévé, és erősségeket mind meg vévé, eképpen szabaditá meg mind az egész fel földet a' Csehek Tólvajlásoktól, ki immár huszon egy esztendeig tartott vala az Országban.

V. Hada lén Rácz Országba a' Tőrőkők ellen. Mert értvén Ali Bégh, hogy a' Király az Urakkal illyen nagy egyenetlenségben és viszsza vonásban vólna, a' Száván által kele, és sokakat el rabla, 's égete, kinek utánna menvén Szilágyi Mihály és Szokolyi Péter, meg vivának vélle és őtet igen meg verék, a' nyert prædát-is el vévék tőlle.

ANNO 1461.

TAmást a' Boszynai Királyt, a' Báttya, és saját fia, meg ölék, ki lén fő oka Horvát Ország veszedelmének.

Szilágyi Mihályt némelly irigy és álnok Urak az Királynak hamisan bé vádolák, és el árulák, kit a' Király meg fogata, és világos-Várban fogva tartatá, és meg-is ölette vólna, de egy jambor és hiv szakácsa, kifogságában melette forgolódot, módot talalván dólgában, Urát meg szabaditá,

dita, az után pedig ismét bé vévé kegyelmébe a' Király, és a' Végeknek mint annak eltőtte-is fottig vele szorgalmátos gondgyát viselte.

VI. Hada lén azon Ali Bégh ellen, ki Erdélybe ismét bé méne rabláni, de az Erdélyi Pongrácz Vajdátúl Ali Bégh igen még vereték.

ANNO 1463.

VII. HAda lén a' Boszynai Tőrőkők ellen, holott Jaiczát, és egyéb Várakat meg vévé tőllők, és az egész Bosznyaságot az Országhoz foglalá.

ANNO 1463.

A' Tőrőkők meg vévék Vég Szendrőt ez esztendőben.

ANNO 1464.

VIII. HAda lén a' Mehmet Császár ellen, ki-Jaicza Várát ismét meg szállotta valá. De Mátyás Király Szapolyai Imrét (mellyet Imre Déáknak hittak) ellene bocsátá. Vélvén azért a' Császár, hogy, a' Király személlye szerént jőnne reá, el éjede, és el hagyá-Jaicza vivását, ott hagyván Táborát és minden Agyuit.

Mátyás Király a' Coronát Friderik Császártúl (ki immár huszon négy esztendeig vala birodalmában) meg váltá hatvan ezer forinton, és annak felette olly kőtést szerzének egymással, hogy ha Mátyás Király magtalanúl meg halna, Magyar Ország azután mindgyáráft Friderik Császárra és az ő maradékjára szállyon. Ez a' kőtés lén oka, hogy az után Mátyás Király, a' Császár ellen annyi sokat hadakozot, és Bécset-is mind Országával edgyűtt tőlle meg vette légyen.

ANNO 1464.

MÁTYÁS Király az ujjonnan meg váltott Coronával, Székes-Fejér-Váratt, Nagy őrőmmel, meg Coronáztatá magát a' Magyar Országi Királyságra.

IV. Hada lén ugyan ezen esztendőben mindgyáráft a' Coronázás után a' Tőrőkők ellen. Alá méne azért a' Király Bosznyára, és Sztebernikot, 's Zvonnikot meg szállá, kinek segitségére Mehmet Császár mikor kőzelgetne, a' Király minden hadakozó szerszámát oda hagyá, és el jőve alólla.

X. Hada lén egy Suehla nevű Cseh Ur ellen, mert mikor a' Király Horvát Országba, a' Frangepán Urak és tőbb engedetlenek ellen indult vólna, ez Magyar Országba tőbb sok Cseh Kóborló latrokat magá-

hoz gyűjte, és egy Kosztolyán nevű Kastélt el foglala, azt meg erősité, kiből nagy kóborlásokat és dulásokat tészen vala; ezt a' Király meg értvén, Zábrágból minden hadával meg tére, és Kosztolyánt meg szállá. Látván azért Suehla a' dólgot, meg éjede rajta, és éjjel a' Kastélyból kiszökék, de utánna küldé a' Király, és harmadfél század magával viszsza hozák, kiket mind fel akasztata, Suehlát pedig közepettek egy nagy magas akasztó fára kötteté.

ANNO 1466.

XI. SZilágyi Mihály, Ali Béggel, Szkánder Béggel és Posasinnal meg ütközék, de tőllek meg veretteték, ő magát Szilágyi Mihályt, és Lábatlan Gergelt elevenen el fogák, és a' Török Császárnak Constantinápolyban elevenen vivék, Szilágyinak a' Császár parancsolattyából fejét vévék, és Lábatlant egy Töröknek fiáért adák.

XII. Hada lén ugyan azon esztendőben az Erdélyiek ellen, mert az akkorbéli Erdélyi Vajdát, Szent Györgyi Grof Jánost, a' Király ellen Fejedelemmé választották, és ő ellene pártot ütötetek vala, kiknek az ő pártolásokat nem nagy munkával le csendesité a' Király.

XIII. Hada lén ugyan onnan Erdélyből az Móldvai István Vajda ellen, és mikor Móldva Bányára bé szállot vólna, István Vajda reá méne, és éjjel meg veré a' Király hadát, és ott nagy erős ütközetet és harczot tarta mind a' két fél, de végre meg győzé a' Vajdát Mátyás Király, és mind Országával edgyütt meg hódóltatá. Ott a' Vajda népében hét ezer ember, a' Király népében ezer, két százon vesztek, ő maga-is a' Király Sebben esék a' harczan, mert egy nyillal hátban lőtték vala őtet, és a' nyilnak vasa a' hátában maradot vala, Kit az után négy esztendő mulva vettek ki. A' Királlyal ezek az Urak valanak ott, Ország Mihálly a' Nador-Ispán, Czupor Miklós, Pongrácz János, Bátthori István, Bánffi Miklós, és többen sokan.

ANNO 1466.

CAstriót György, Jánosnak fia, kit a' Törökök Szkánder Bégnek hittak, meg hala, idejének hatvan három esztendőjében. Ez sokat hadakozék, szerencsésen pedig két Török Császárral, Murattal, és Mehemettel. Ez három ezer Törököt vágot maga kezével le, Számtalanszor vivot meg az Törökökkel, de őtet soha meg nem verhették, hanem mindenkor ő vólt győzedelmes ellenek. Ennek egy fia vala János.

ANNO 1468.

XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. és XX. Hada lén Morvába,

vába, és Cseh Országba a' Huszitak ellen, ugy mint a' Cseh Király Pogyebrádi György ellen, kikben mindenkor győzödelmes lett: Végre Morvát, Slesiat, és Lusátiát maga birodalma alá hajtá. A' Királlyal ezek az Urak vóltak a' Nador-Ispán Ország Mihály, Zapolya Imre, és István, Czupor Mihály, Magyar Balás, Kinisi Pál, Deszpot Farkas, Bánffi Miklós és tőbben sokan.

ANNO 1471.

XXI. HAda lén a' Lengyel Cázimir Királly ellen. Mert a' Magyar Országi fő Urak, az Esztergami Erskekkel Vitéz Jánossal, pártot ütöttek vala Mátyás Király ellen, és a' Cázimir Lengyel Országi Király fiát, az Ifiú Cázimirt, hozták vala bé a' Királyságba Nytrára. Mellynek oka e' vala, hogy el unták vala az Urak a' szüntelen való hadakozást, és számtalan Sok adózást. de Mátyás Király az Erseket egynéhány fő Urakkal megengesztelé, és Cazimir ellen Nytrát meg szállá, kit végre Sok könyörgésére el bocsáta visszza Lengyel Országba.

NB. Ezek mikor az Nador-Ispánt Ország Mihályt, magok pártyákra akarták vólna hajtani, ezt mondgya vala nékik: *Dicta Michaëlis Ország Palatini ad istos Conjuratores: Quemcunq; Sacrâ Coronâ Coronatum videris, etiamsi hos fuerit, adorato, & pro Sacrosancto Rege ducito, & observato.* Bonf. Dec. 4. lib. 3. fol. 589.

Mátyás Király lé csendesitvén az Országban való Viszsza vonást és támadást, az Esztergami Erseket a' pártolóknak fejét Budán meg fogatá, azután Visegrádba fogva küldé. Végre üdő mulva Esztergamba küldé, és ott őrizet alatt tartá, de ott nem Sok üdő mulva meg hala bánattyában.

E' Thót Országból való Nemzet vala, kinek Nemzetiből vadnak mostann-is Thót Országban, de igen Vékony és csekélly értékkel és állapattal. Ez igen jeles, ókos, és tudós ember vala, kit az ő nagy okosságáért Hunyadi János Gubernátor emelt vala Püspökségre. Annak felette ezt Prófétának-is mondhattyuk hogy vólt. Mert az Esztergami Várban, egy nagy szép drága Palotát csináltatott vala, nagy költséggel, Kiben a' Magyar Országi Királyoknak képeit drága szép festékekkel ki iratta vala mind Mátyás Kirallyig. Azután négy Királyi képnek való hellyt hagya. Az első hellyen, ki mindgyárást Mátyás Király után vala, irattá egy Király képét, ki az székben ülvén ott szunnyadoz vala. Evel László Királyt jövendölte. A' másik hellyen is egy Királynak képét iratá. Ennek a' lábai előtt tüzet, melly körül embereket sütnek vala. Evel Lájos Királyt jelentette, hogy az ő idejében tüz emészti meg Magyar Országot, az mint ugy-

is lén Szulimán Csáſzár és a' Kereſztes had miátt. A' harmadik hellyen két mezitelen embert iratá, kik Magyar Orſzágért kűsdődnek vala egymáſſal. Ezeknek lábok alatt vala a' Corona. Evel azt jelentette, hogy Ferdinand és János Király addig veſzekednek az Királyságért, hogy az Orſzág mezitelen marad kőztők, az mint ugy is lén. A' Négyedik hellyen iratott vala egy haragos Oroſzlánt, ki a' két első lábaival, tart vala egy Coronás patyolatot. Evel nyilván azt jűvendőlte, hogy a' Tőrők Csáſzár Magyar Orſzágot magának foglallya el. Ezek bizonnyára mind igaz jővendőléſek valának. Atta vólna Iſten hogy ſoha bé ne tellyeſedtek vólna.

ANNO 1473.

XXII. HAda lén a' Cázimirral a' Lengyel Királlyal, és annak fiával Láſzlóval, kit a' Csehek Pogyebrádi Györgynek halála után Cseh Orſzági Királlyá tettek vala. Ezek Braſzlót Sleſiában Mátyás Király boſzſzuságára hatvan ezer emberrel meg ſzállották vala, kikkel Mátyás Király igen kevesed magával ſzembe ſzálla, és azoknak éléſeket annyira el fogta vala, hogy Táborokban ſemmi ſéle éléſt ſohonann nem vihetnek vala. Továbbá, a' Táborból Zapolyi Iſtvánt, és Kiniſi Pált Lengyel Orſzágba bocsátá, kik meſzſze földre ſokat rablának és égetenek. Ennek felette Táborát Braſzló álatt a' gyakorta való cſatázáſſal, és harczokkal, annyira meg keveſité és fogyatá a' Király, hogy Cázimir kénſzeriteték frigyet kérni tőlle. Végre az Urak által meg békéllének a' Királyok, illyokkal, hogy Mátyás Király Cseh Orſzágot engedgye Láſzló Királynak; de mind azon által a' Cseh Orſzági Király titululſával Mátyás Király is éllyen. Mátyás Királynak pedig Morva, Sléſia, és Lusátia, maradgyon Zállogul, négy ſzer való ſzáz ezer forintban, és éltéig azt hogy ki ne válthaſsák tőlle. Ez után drága kéſzűlettel meg vendéglé a' Király Cázimir Királyt, és Láſzló Királyt, és igy oſzlának el a' Királyok. Itt lén azért vége a' Csehekkel való hadakozáſnak.

XXIII. Hada lén Sabaczra, kit a' Tőrőkők a' Száva parton cſináltak vala méglen a' Király a' Csehekre hadakozott, kire a' Király reá méne, és a' meg ſzállásnak utánna harminczadik napra Sabaczot meg vévé, és a' maga népét hagyá benne. Azon haddal a' Király Szendőrő alá ſzállá, és kőrnyűlle fából és föld tőltésből három erős Kaſtélyt cſináltata, és azokban népet bőv hagya, mellyel a' Király a' Tőrőkőket ki akarja vala éjeſzteni Szendőrőből. Ezt el végezvén viſzſza tére Budára.

AN-

ANNO 1476.

XXIV. HAda lén Ali Béggel, és Szkánder Béggel, kik mikor a' Thömös-Vári mezőt el rablották vólna, Vák Despot és Jakſich, Pozazinnál meg ütközének véllek, hollott a' Tőrökőket igen meg verék, Szkánder Béget meg ölék, a' prædát-is viſzſza nyerék tőllők. Kikkel ezek az Urak és Capitányok valának: Nagy Albert, Nagy Ambrus, Ariſti Ferencz, Dóczi Péter, Imre, és Láſzló, Péczei Mihály, Abrahám Sebeſtyen, Adéi János, Henyei Márk, és Láſzló, és többen ſokan.

ANNO 1476.

MEhmet Csáſzár tudván hogy Mátyás Király a' maga mennyegzőjéhez való kélzűletben vólna foglalatos, Hórvát Orſzágot és Dalmátiát iſzonyu képpen el rabóltatá, és égetteté, ſzintén mikor immár a' Beatrix Aſzſzony Mátyás Király Mátkája utban vólna.

ANNO 1476.

MÁTYÁS Király hozá magának feleségűl a' Beatrix Aſzſzont ez eſztendőben.

Tudván a' Tőrőkők hogy Mátyás Király az Urakat minden felőll fel hivatta és egyben gyűjtette vólna Budára, a' lakodalmára, azért mindgyáráſt nagy erővel egyben gyűlének, és a' Szendőrő Környűl való Kaſtélyokat, kiket a' Király cſináltatott vala mind meg vévék, azon uttal a' Dunán által kelének, és egéſz Erdélységet el rablák és el égeték, honnan negyven ezer embert vivének el.

ANNO 1477.

XXV. HAda lén a' Friderik Csáſzár ellen, némünémű nagy okokból. Reá méne azért Mátyás Király Auſtriára, és meg vévé a' Duna mellet Bécſen fellyűl Klioſzternoiburgot, Kornoiburgot, Tulnát, Krembzet, és Staint, edczersmind Bécſnek élését a' Dunáról el fogá. De a' követek addig járának a' Csáſzár és a' Király Közt, hogy végre bizonyos Cikkelyek ſzerént meg békéltették őket, azért a' Király viſzſza adá a' meg nevezet váraſokat a' Csáſzárnak, és meg tére Budára. Ezek az Urak vóltak akkor a' Királlyal, Zapoliai Iſtván, Kiniſi Pál, Bánffi Miklós, Zelemeri, Jakſics, Doczi Péter és Imre, Deſzpot Farkas, Dragffi Berthold, Lőrincz Herczeg, és többen ſokan.

ANNO 1478.

ALi Bégh egéſz Dalmátiát el rablá, kiből huſz ezer rabot vive el.

ANNO 1478.

A' Tőrökök tudván hogy Mátyás Király az Olmuczi nagy Gyűlésben vólna, bé jűvének Magyar Országba és Vas-vármegyét egész Regedéig el rablák, és el egeték, kiből harmincz ezer rabot vivének el magokkal.

XXVI. Hada lén ezen Tőrökök ellen, mert a' Király meg busulván ezen a' Rablásson, utánnok indula Bosnába, és Jaiczátúl utánnok bocsáta tizen hatt ezer lovasokot, kik Verboszénig mind el rablák, és égetek a' földet, Verboszent meg vévék, kiben sok Tőrökőt vagának lé, azután viszsza jűttökben a' Basa réájok űte, kivel meg vivának és a' Basát igen meg verék, és nagy nyereséggel jűvének viszsza. Azért igy állá boszszuját a' Király a' Tőrökőkön.

ANNO 1480.

XXVII. HAda lén ismét a' Friderik Császár ellen, ki meg nem álotta vala a' kőtést és frigyet, mellyet ennek előtte tett vala Mátyás Királlyal, hanem fel bontá a' békeséget. Azért Styriára réá küldé Mátyás Király Székelly Jakabot, ki csalárdsággal, avagy inkább álnoksággal Potolit és Regedét a' Király számára foglalá; ezt halván a' Firsten földiek, egy néhány városokkal edgyűtt meg rettenének, és a' Királyhoz hodolának.

ANNO 1480.

XXVIII. HAda lén Ali Béggel, ki fel készűlvén hatvan ezer Tőrökkel Erdélybe jűve, és azt tűzzel vassal mindenűt a' hová érkezhetet Iszonyu képpen rablá és pusztitá. Kire az Erdélyi Vajda Báthori István, és Kinisi Pál réá menének, és a' Kenyér mezején véle meg űtközének, holott nagy és erős viadallal meg verék a' Tőrököket, de ő maga Ali Bégh el szalada. Ebben a' harczban veszett harmincz ezer Tőrök, kereszttyén pedig nyólcz ezer. Báthori István-is sebben esék.

ANNO 1481.

BAJAZET, ezen neven második, a' nagy Mehmet Császárnak fia, Apjának halála utan foglalá el a' Tőrök birodalmot. Zizimust a' maga Eocsét ki űzvén a' birodalomból, kivel azután háromszor űtközőt meg.

ANNO 1481.

XXIX. MÁTYÁS Király ebből a' Tőrökőknek viszsza vonyásokból alkolmatosságat vévén, minden erejét inditá a' Friderik Csá-

Csáſzár ellen Auſtriára, és ez eſztendőben a' Hamburghi váraſt várával edgyütt meg vévé.

NB. Oka ennek a' hadnak e' vala, mert Mátyás Király főlőtte igen neheztelli vala azt a' kőtéſt, mellyet a' Csáſzárral a' Coronáért tett vala, mivel hogy láttya vala, hogy ő néki gyermeki nem vólnának, és mind azon meſterkedik vala, miképpen Hunyadi János Herczeget (egy ágyasſátúl való fiát) hadhatná maga után a' Királyságban. Azért mikor a' Csáſzárt, ſoha, ſem ſzep ſzavával, ſem maga jó ajánlásával, ſem követi által arra nem vehette vólna, hogy annak a' köztők való kőtéſnek engedne, Ugy kezde réá hadakozni, gondolván aztat, hogy, ha nem külőmben, de haddal-is erővel reá kénſzeriti a' Csáſzárt, hogy a' kőtés levelet viſzſza küldgye néki, és engedgyen annak a' kőtéſnek, de ugy ſem teheté ſzeret a' Király.

XXX. Ugyan azon eſztendőben a' Tőrőkők iſmét Magyar Orſzágra rablani mentek vala, de Kiniſi Pál, Dóczi Péterrel elejeket vévék, és meg ütközének véllek, kiket igen meg verének, és három ezeret lé vágának bennek, a' Magyarokbann-is őt ſzázan veſzének el.

ANNO 1482.

XXXI. AZután a' Király iſmét meg vévé Auſtriában Prukot, Kornoiburgot, Kloſzternoiburgot, és több fő Váraſokat.

ANNO 1484.

A' Tőrőkők meg vévék Neſztor-Fejér-Várat, és Killyét Móldvában.

ANNO 1484.

XXXII. A' Tőrőkők tizen hat ezeren Horvát Orſzágra menének rablani ſzintén Krányecz Orſzágig, kik midőn tiz ezer rabot hozván, meg tértenek vólna, Vók Deſzpot, Bernardin Frangepán, és Geréb Bán, az Vn vizénél meg ütközének véllek, és igen meg verék őket, a' prædát-is viſzſza nyerék tőllek.

ANNO 1485.

XXXIII. és XXXIV. Hadával Mátyás Király Bécſet a' fő Váraſt, azután Német Ujhelt meg vévé, és az egéſz Auſtriát a' Romai Friderik Csáſzárnak őrőkké való gyalázattyára birodalma alá hódoltatá, és foglalá, kit mind hóltáig békeſségeſſen bira.

ANNO 1490.

A' Nagy emlékezetű Mátyás Király, kitűl mind a' két Csáſzár fél és retteg vala, meg hala Bécsben Aprilisnek 5. napján ſzintén nagy kedden

den, idejének negyven hét esztendőjében. Sok fő Urak vóltak akkorban Bécsben a' Királynál, ugy mint a' ifiu Hunyadi János, Geréb Péter és Mátyás, ezek a' Király Huga fiai valának: Orbán Püspők, Thamás Bakocz a' Püspők, Zapollai István a' Bécsi Capitán, Bánffi István, az Erdélyi Vajda, és tőbben sokan.

Temetteték Székes Fejér-Váratt az egész Országnak nagy siralmával és őrökké való óhajtásával: mert nem csak ő magát Mátyás Királyt, hanem vélle egyetemben a' Magyar Nemzetségnek régi jó hireket, neveket, erejeket, hatalmokat, és minden jó szerencséjeket, végezetre Országokat is el temeték. Mert az ő halála után kezde mindgyáráſt lassan lassan fogyni és veszni Országok.

Ez feleségétül magtalan vala; de egy ágyasságtól vala egy jeles fia János Herczeg, kit az okért nem akarának Királlyá tenni a' Magyarok, magoknak és Országoknak nagy romlásokkal.

Mátyás Királynak halála után a' Nador-Ispány a' régi szokás szerént az egész Magyar Országi Urakat, Nemeseket, Vármegyéket, és szabad Városokat a' Rákósi mezőre Gyülésre hivá, hogy a' Király választásáról gondolkodnának és tanácskoznának. Hová mikor az Urak, és Nemesek minden felől egyben Gyülekeztek vólna, a' Király választásban kősztők nagy viszsza-vonyás és egyenetlenség támada. Mert Némellyek az Albertet a' Lengyel Cázimir Király fiát akrják vala Királlyá választani, kit a' tanács-ház kivül a' kőz nép kőzzül Némellyek immár fel-is kiáltottak vala, de azt az Urak hamar le csendesiték. Némellyek akarják vala a' Lászlót a' Cseh Országi Királyt. Némellyek pedig János Herczeget, a' Mátyás Király fiát, és ezt minnyájon készek lettek vólna eggyenlő akaratból Királlyá választani, ha törvény szerént való fia lett vólna Mátyás Királynak. Azért végre addig veszekedének, hogy mindnyájon a' Lászlót a' Cseh Királyt választák Magyar Országi Királlyá, illy ok és fogadás alatt, hogy a' Mátyás Király feleségét a' Beatrix Királyné Asszont feleségül végye magának, kire jól lehet akkor László Király reá felele, de a' Coronázat után azt meg nem állá, azért azután kénszeriteték Beatrix viszsza menni Neápolyban az Apjához.

ANNO 1490.

XXXV. LÁszló a' Cseh Országi Király, a' Lengyel Cázimir Királynak fia, Coronáztaték Székes-Fejér-Váratt Magyar Országi Királlya 12. napján Juliusnak.

Ennek idejében hajla meg Magyar Országnak Coronája, az Ország-

is

is fölötte igen meg romlott vala. Mert a' mit az ennek elötte való Királyok kereftek vala, ez laffan laffan mind el-kezdé veszteni; kinek mikor valami nagy veszedelmet meg-jelentettek az Urak, ezt szokta vala mondani, (Dobse) erröl osztan a' Magyarok mind ez napiglan, Dobse László Királynak hitták.

Ugyan akkor adák Hunyadi János Hertzegnek a' Horvát Országi és Thót Országi Bánságot, ugy hogy ezeket mint tulajdonát ugy birná, csak hogy a' Magyar Országi Királytúl függene.

László Királynak mindgyáráft Koronáztatása után, sok rendbéli és nehéz hadai támadának.

LÁSZLÓ KIRÁLY HADAI.

ELsö hada lén a' Maximilián Királlyal, a' Friderik Császár fiával, Mert mindgyáráft, hogy Lászlót Magyar Országi Királlyá választották vala, a' Austriai Németek el-hajlának a' Magyároktúl, nem szenvedhetvén tovább terhes igájokat, és Maximilián Királyt elsöben Bécsben, azután Német Uyhelbe, Prukba, és a' több Várasokba bé botsáták. A' Bécsi Váraft bizta vala Mátyás Király Zápolya Istvánra a' Nador-Ispánra, De Zápolya értvén, hogy a' Várasbéliek Maximilián Királyt akarják bé hozni, ki vakarodék Bécsböl, és Trincsinbe a' maga Várába lépék, a' helyt csak imigy amugy hagyván. Azonban a' Bécsi Biró Iberman János, titkon bé botsátá Maximilián Királyt a' Várasba. Azután a' Király a' Várat mindgyáráft meg szállá a' Magyarok ellen, és azt erössen löteté, végre nagy és erös ostromokkal vévé meg-a' Várat töllök, egy ostromon magát-is Maximiliánt megsebesitették vala. Eképpen Mátyás Királynak, és a' Magyar Uraknak, és sok jeles 's-fö Vitézlö népeknek, nagy sok fáradságok, nyughatatlanságok, és számtalan Vér ontások, egyszersmind Magyar Országnak meg-számlálhatatlan reméredek kintse és pénze, illyen hertelenséggel semmivé lén, és mind füstbe méne.

Mátyás Király halála után, Székelly Jakab el-árulá Magyar Országot Ormosd és Borlin Váráért, és Mátyás Királynak nálla való kintséjért, mellyért az elsö Maximiliánnak Regedot és Potolit oda adá, és az Németekhez álla, de bé telék rolla az Isten szava: hogy a' hamissan való kereseten, harmad izen való Maradékja nem örül embernek; az ö maradéki ezeket mind fel jádtzák, és Sipolák, és annyira jutának, hogy végre csak jó Nemes ember módgyára sem élhetnek vala.

Midön Hunyadi János Hertzeg a' Mátyás Király Kintsével Budáról,

a' Horvát Országi, és Thót Országi Bánságba költöznék, meg-lesé ötet Székelly Jakab, és fel veré szekereit, és minden Kintsében Sákmánt tén, a' nagy temérdek Királyi Kintset mind magának foglalá; kiből en-is láttam olly drága Nyakba vetőt, kit Velenczében hetven ezer forintra bőcsűltek. Igy hálálá meg-azért Mátyás Királynak vélle való nagy jó téteménnyét az ő fiához.

NB. Továbbá Székelly-Jakab, Szécsi Miklós, Kanisai László, Bánffi, Ederboh, Frangépán Kristóf, Halapsyck János, kit kis Horvátnak-is hittak, a' Horvát Országi Bán (a' ki Hunyadi János eltőt vőit) a' Zabrági Püspök, az Auránai Perjel Berizló Bertalan, a' keresztes Urak, és többen-is az Urak közűl az egész Thót Országgal, Sopronnái, Sopron, és Vasvármegyével el partalának a' Királytul, és Maximilián Királyhoz hajlának.

Ezekhez való biztában azért, Maximilián Király véle egygyűt Beszprémet, és a' fő Vára st Székes-Fejér-Várát meg-szállá és meg-vévé. Soha a' Németek magoktul Magyar Országba nem mértek vólna kapni, ha a' meg-nevezet pártos Urak meg-nem atták vólna magokat.

ANNO 1490.

II. HAda lén az Albert Hertzeggel a' maga Eocsével, ki azt mondgya vala, hogy a' Király választáskor ötet kiáltották elsőbben fel Magyar Országi Királynak, és ez okból ötet illetné a' Királyság, nem Lászlót. Azért Albert a' felső Magyar Országra rohana, és ott sok Kastélyokat és Várasokat meg-hódoltata, Végre Kassát a' fő Vára st meg-szállá, és azt igen vitatá, kinek segétségére reá méne László Király, és mikor szembe szállot vólna mind a' két had, látá Albert Hertzeg, hogy a' Báttya ellen erőtlen vólna, botsánatot kére László Királytul, és meg-békéllék vélle, 's Viszsza vivé hadát Lengyel Országba.

ANNO 1491.

III. HAda lén Székes-Fejér-Várnál, kit a' Király meg-szálla negyven ezer emberrel, és azt Viszsza vévé a' Németektűl, Beszprém-is meg-adá magát, Kinisi Pál-is meg-vévé Vásonkőt; kit a' Király hiv szólgálattyáért néki ada. Bakocs Thamás Püspök-is Szombat helt Viszsza vévé a' Németektűl, kik közzűl 78. Kűlde a' Királynak fogva.

IV. Ugyan azon esztendőben Hunyadi János Hertzeg, mivel hogy Horvát Országot és Thót Országot a' Bánsággal néki adta vala a' Király, hogy ez Országokat mint tulajdonát ugy birja, csak hogy a' Magyar Országi Királytúl fűgjen, igen bánnya vala, hogy ez Országok a' Németekhez hajlottak vala, Azért meg-szállá Zábrágot a' fő helt, kiben 600. Német re-

rekeſzkedet vala bé, és azt erőſsen kezdé vitatni, ennek ſegétségére el-jő-ve Székelly-Jakab, és ott meg-ütközék János Herttzeggel, de meg-veretteték ott Székelly tőlle, azután Zábrág-is meg-adá magát a' Hertzegnek egynéhány Várral egyetemben, melly győzedelem után, el-foglalá a' Németektűl ezeket az Orſzágokat, kiket mind hóltáig békével bira.

Látván a' Tőrőkők a' Magyaroknak veſzekedéſeket és nagy viſzſza vonyáſokat, nem akarák jó alkolmatoſságokat héában el-mulatni, főképpen mivel tudgyák vala, hogy a' Végekből Kiniſi Pál fel ment vala a' Királyhoz Fejér-Var alá. Azért egyben gyűlvén, Magyar Orſzágot egéſz Váradig mind el-rablák és el-égeték. Sabaczot-is Oſtromlották, de meg-nem vehették.

Azután iſmét fel Készűlének, és Thőmős Varig rablának. Horvát Orſzágban-is ugyan akkor ſokat rablának és égetének. Derencſin Imre, a' Horvát Orſzági Bán, Frangepán Bernárd, es Kárlovich János, a' Tőrőkőket az Un vizénél, kik ſokat rabolván viſzſza térttek vala, igen meg verék, ezer őt ſzáz eleven Tőrőket fogtak el, és ennél tőbbet vágtak lé bennek, a' Nyereséget-is el-vonták tőllők.

ANNO 1491.

NB. LÁſzló Király nagy gyalázatos békeſséget ſzerze Maximilián Királlyal, illy okkal: hogy ha Láſzló Király magtalanúl meg-halna, a' Magyar Orſzági Királyság Maximilián Királyra ſzállyon, és hogy a' Magyar Orſzág tituluſsával mind a' két Király éllyen. Tóvábbá, hogy Láſzló Király a' hadi kőltségért fűzeſsen Maximilián Királynak ſzáz ezer arany forintot. És hogy Láſzló Király a' Koróna őrzését, a' Nador-Iſpánſágot, a' Pűſpőkségeket, Thót Orſzági Bánſágot, az Erdéli Vajdaſágot, Thőmős Vári, és Nandor-Fejér-Vári Tiſztartóſágot avagy Iſpánſágot, és egyéb tiſzteket, ſenkinek ne adhaſsa Maximilián Király hire nélkűl, és azok mindnyájan, mind a' két Királynak hiteſek legyenek; de a' Nádor-Iſpán, és a' fő Urak, mint Jámborok e' végezéſnek az Orſzág előtt ellene mondának.

ANNO 1492.

V. ALbert Hertzeg fel bontá a' bekeſséget, és iſmét a' fel földre ménne, holott ſok károkat tén, és Kaſsát meg-ſzállá, kire a' Király Zapolya Iſtvánt a' Nador-Iſpánt botsátá, és ott meg ütközék vélle, és Albert Hertzeget igen meg-veré, ő maga a' Hertzeg tſak huſzad magával alig ſzaladhata bé Eperjeſre, Táborát-is minden Agyuival, és ſzép hadakozó ſzerſzámával el-nyeré tőlle, a' Nádor-Iſpán. Mikor Zápolya Iſtván

meg-értette vólna, hogy a' Hertzeg tsak huszad magával szaladot volna Eperjesre, utánna méne, és meg-szállá Eperjést, és ott minden kivánsága szerént való békességre kénszerité Albert Hertzeget.

ANNO 1493.

DErencsin Imrét a' Bánt, Horvát Országban Udvinánál igen meg-veré Jákup Basa, magát a' Bánt, és Frangepán Miklóst elevenen el-fogák. A' Fiának pedig Frangepán Jánossal, és Blatkovics Györgyel fejeket vévék; holott mellettek 5077. ember és sok fő-nevezetes Horvát Vitéz Fő rendek veszének-el.

ANNO 1494.

ALi Bégh ez esztendőben sokat rabla Erdélyben, kit viszsza tértében a Magyarok igen meg-verének.

ANNO 1494.

KInisi Pál, Nandor Fejér-Váron alól a' jégen által méne a' Dunán a' Tőrők földre, ott sokat raboltata, és nagy gazdag prædával tére viszsza.

A' Király tizen négy ezer embert ada segitségül Kinisi Pálnak és Drágffi Bertóknak, kik által kelvén a' Dunán Szeremségre menének, és ott tizen ötöd napig kegyetlenül rablának és égetének. Annyi prædát gyujtóttek vala akkor egybe, hogy öt Kövér Eokrőt adnak vala egy arany forintón. Egy Rácz Asszony embert négy leányával edgyütt tizen nyóltz pénzen vettek meg.

Kinisi Pál a' Nevezetes fő Hadnagy meg-hala magtalanúl. Ez egy Mólnár veje vala, és a' Malombol jött vala szólgálatra. Leg előszőr-is Magyar Balás hadnagysága alatt szólgála, jó eszű, jó elméjű, és nagy erejű vitéz ember vala, Kinek nagy emberségét, és vitézi vóltát latván Magyar Balás, Benignát a' maga leányát adá feleségül. azután sok jeles szólgálattyáért emelteték fel Mátyás Királytul nagy méltóságokra.

László Király mivel hogy igen lágy, és engedelmes Fejedelem vala, a' Magyar Urak igen meg-utállák őtet és semminek kezdék tartani, és az Urak között-is nagy viszszá vonyás és háboruság támada; fő képpen ezek valának azok: Péter a' Kalocsai Ersek, a' kis Horvát, kit Halapsich Jánosnak hittak, az Auránaj Pőrjel, de ezek között leg főbb az Uylaki Lőrincz Hertzeg vala, mert az a' Tőrőköket-is a' maga jószágán által botsátá rablani. Azért László Király Budára Gyűlést hirdete, és az Urakat fel hivatá, kivált képpen pedig Lőrincz Hertzeget, mert ő réá igen Haragszik vala a' Király, nem tsak az arultatásért, de hogy László Királyt szemben Sz.

Lu-

Lukácsnak az az Eokörnek, Mátyás Király pedig Sz. Márknak az az Oroszlánnak monta vala lenni, és több efféle dólgaiért-is; de nem jöve el Lőrincz Hertzeg, sem a' több meg-nevezett Urak a' Gyűlésre.

VI. László Király azért meg-haraguvék az Uraknak engedetlenségekért, és hadat indita Lőrincz Hertzegre; de a' Lőrincz Hertzeg minden váraic, néppel, éléssel, és minden szükséges eszközökkel, meg-töltette vala, ki ellen elsőbben Szerem Ujlakot meg-szállá. Ujlakot azért a' Király meg, vévé szintén Karácson napjan, ez igen erős vala. Ebben minden féle gazdagságot találának, csak szép, drága Subát-is három százat találának a' Tárházban. Azután csak hamar Szent Demetert, és aval edgyűtt kis Horvátnak négy Várát meg-vévé a' Király.

ANNO 1495.

VII. A' Király onnan két félé inditá hadát, az egygyik hadával Somigósát a' Thömös Vári Tisztartot, Német Ujvár alá botsátá, és azt vélle meg szállatá. A' másik hadával Drágffi Bertókot, Somogjban Kapos-Ujvár alá botsátá, és azt-is meg-szállatá Dombai Dávidra. Kapos-Ujvárát meg-vévék, mert a' por fel gyulladot vala benne, kirűl a' Vár-is meg gyullada. Azután Despot Farkas Thót Országban, Rahóczát, és Verőczét meg-vévé (ezek mind Lőrincz Hertzeg várai valának) Mikor immar Német Uj várat minden felől igen meg-szoritották vólna, és látná, hogy a' Király ellen azt meg-nem tarthatná, az Urak igen kezdének a' Királynak kőnyörgeni Lőrincz Hertzegért, kitől nagy nehezen Kegyelmet nyerének néki, és igy el-hivá a' Király Somigósát a' haddal Német Ujvár aloll.

Mondgyák hogy ennek a' Lőrincz Hertzegnek hetven két kővára lett volna a' Magyar Korona alatt.

Ugyan akkor meg-kegyelmeze a' Király a' több pártos Uraknak-is ugy mint a' Kis Horvátnak, Ederbonak, Széczi Miklósnak, és a' többinek.

Azután a' Király törvént láttata Budán az Auránaj Pőrjelre, kinek Neve Berisztó Bertalan vala, és a' Poki Pétere, ugy mint kik inditói, és leg főbb okai vóltak e' pártolásnak, azért az Auránaj Pőrielt, a' Dunábnn vetteté. Poki Pétert pedig néggyé vágatá a' Király; illyen jutalmok lén azért partolásoknak.

ANNO 1499.

COlumbus Kristóf, egy jeles hadakozó Vitéz Ur, ez űdőben találá az Uj Világot, kit Uj Indiának hinak.

ANNO 1502.

A' Törökök meg-szállák Jájczát, ennek segitségére el-küldé a' Ki-

rály Hunyadi János Hertzeget, ki a' Vár alatt a' Tőrökökkel erős útközetet tarta. holott a' Tőrököket meg-veré, kik közzűl 4000. Veszett el, Jaiczát-is meg-szabaditá.

A' Tőrökök azon időben által jövének a' Száván, és sokat rablának Magyar Országba.

IX. Ugyan azon esztendőben Hunyadi János Hertzeg, Szent Györgyi Gróf. Somi Jósa, Kanisai György, és Miklós, Jaksich Márko, és Demeter egyben gyűlvén, által kelének a' Dunán, és Bodon Várat erővel meg-vévék, a' Tőrököket benne mind le vágák, Kladovát, és a' Nikapoli hóstátot, annak tartománnyával el-rablák és el-égeték.

ANNO 1503.

LAjos Király szűleték Budán ez esztendőben, melly gyermek Szülésben az Annya a' Királyné Asszony meg-hala. Kin a' Királynak lén nagy keserűsége.

ANNO 1604.

HUnyadi János Hertzeg meg-hala, idejének 35. esztendőjében, és el temettetek Thót Országban Lépaglávában a' Remete barátok Kalastromában. Ez a' jó emlékezetű Hertzeg, Horvát és Thót Országban minden Várait és jószágit, az Urak és Nemesek közöttt. kinek kinek az ő érdeme szerént el-osztá, kit mostann-is birnak, ennek egy fia vala Christóf, de Attyának éltében meg-hala.

ANNO 1505.

XXXVI. LAjos, ezen néven második a' Dobse László Királynak fia, Apjának éltében Koronáztaték Magyar Országi Királlyá Székes Fejér-Váratt, de Attyának haláláig nem lén semmi birodalma, mert még gyermek vala Cseh Országi Királlyá pedig Prágában 1508. esztendőben Koronaztaték meg.

ANNO 1511.

A' Tőrökök Horvát Országban Cserviviczánál igen meg-verék a' Horvát Urakat.

ANNO 1512.

SZELIM Apját Pajazetest meg-éteté; és Báttyait Achmatot és Kurkutot ezeknek minden gyermekivel egyetemben meg-öleté, és ugy foglalá el-a' Tőrök Fejedelemséget.

ANNO 1513.

BErisló Péter Beszprimi Püspök és Bán, a' Pubiczai mezőn igen meg veré a' Tőrököket, ebben a' hartzban 2000. Tőrök esett el, elleven-is számtalant fogtak el.

AN-

ANNO 1514.

TAmás Bakocs de Erdőd, ki Cardinál, és Constantzinápoli Patriárka, azon kivül Esztergami Érsek is vala. Leo Pápának engedelméből nagy Keresztes hadat támasztá Magyar Országban a' Törökök ellen, kiknek fő Hadnagyi ezek valának: Székelly György, Székelly Geczö, a' nagy Bottu Lőrincz Pap, és a' Balog Déák, kik mikor látták volna, a' parasztságnak sokaságát, el-hagyák a' Törökre való igyekezetet, és az Érsek akarattya ellen, forditák az ő fegyvereket az Urak és a' Nemesség ellen; nagy és halhatatlan kegyetlenséget tésznek vala mindenüt, Püspökőket, Urakat, Nemeseket, valahól Kaphatnak vala, azokat iszszonyu halállal ölik vala meg, várakat, Kastélyokat meg-vesznek vala, és valahol mit találhatnak vala, azt mind el-Kóborollyák vala. Végre Thömös-Várat, ahol Báthori István vala, megszállák nagy erővel; kiknek igyekezeteket látván az Urak és Nemesek, hogy evel az Országot magoknak akarnák foglalni, és hogy a' Király sem viselne réájok semmi gondot, könyörgének azért eggyenlő akarattal Zapolya Jánosnak az Erdéllyi Vajdának, hogy ne hadná őket el-veszni tellyességgel, hanem támadna fel melletek a' Keresztesekre, kiktől ha meg-szabaditaná őket, az Urak, és Nemesek azt fogadák néki; hogy ha Lajos Király magtalanul meg-halna, a' Koronát az ő fejére fogják tenni. Melly igiretért Zápolya János azon helt minden erejét el-inditá a' Keresztesekre, kiknek Táborokat es minden erejeket elsőbben Thömös-várnál, azután Váradnál, és Erdélyben Kolosvárnál mind fogytig el-veré. Ennek fölötte Székelly Györgyöt a' Keresztéseknek hadnaggyát meg-fogá, kire egyven haydut erősen reá éheztete, és azokkal nyersen meg-étteté őtett, Székelly Geczőnek fejét véteté, mert e' tsendesebb vala a' Báttyánál. A' nagy Bottu Lőrincz Papot Nyársón meg-sütteté. A' Balog Déák pedig el-szalada, és a' Lengyel Király sólgyán hala meg. Veszet el-egy néhány útközetben a' Kezresztesekben hatvan ezer ember. Igy lén végek a' Keresztéseknek János Vajda által, Országunknak és Nemzetségunknek illyen nagy Kárával és fogyatkozásával.

NB. Melly kegyetlenségért, az Ur Istennek olly nagy haragja szállya Zápolya Jánosra, hogy két esztendeig nem láthattya vala az Ur testét, mikor a' Pap az óltáron az elevatiókór azt fel mutattya vala, noha a' Papnak kezeit jól láthattya vala.

ANNO 1514.

ZApolya János Vajda igen meg-veretteték Sarnó alatt a' Törököktül, kit meg-szállot vala; ott Magyar Országnak sok vállogatott Vitézi,

és

és hadi szerszámi veszének el, Paxi Mihállyal, és Gáspárral, és Czetinger Vitézzel edgyütt. Ezek előtt a' Szendrei Jahiogle Balibég volt.

ANNO 1516.

LÁszló Király meg-hala, birodalmának huszon hat, életének, hatvan két esztendőjében, Martiusnak 12. napján és el-temetteték Székes-Fejér-várat.

ANNO 1517.

LUter Márton támada a' Romai Ecclesia ellen ez ődőben, és leg elsőbben az Indulgentziák ellen kezde prædikállani.

ANNO 1519.

KÁROL, ezen néven ötödik válaszatatéк Maximiliánnak halála után Romai Császárrá. Ez fölötte jeles, okos, és szerentsés had viselő, Vitéz Fejedelem vala, kinek az ő nagy hire neve mostann-is, ez széllyes Világon nagy bötsületes emlékezetben vagyon.

ANNO 1520.

SZULIMAN, a' Szelimnek fia, Apjának halála után foglalá el a' Török birodalmát. E' vévé meg-Móldvát, Havasalföldét, Magyar Országnak, Horvát és Thót Országoknak nagyobb részét Budávál egyetemben. Lajos Királyt meg-veré, és meg-ölé, a' Magyar Uraknak jóbb részével a' Mohácsnak Mezején.

ANNO 1520.

BEriszló Pétert a' Bánt, a' Törökök Koreniczánál lesre ki tsalák, és igen meg verék, magát-is meg-ölék, ki mellett sok vállogatot Horvát vitézek hullának él.

ANNO 1520.

SZrebernikot, Thesint, és Szokol Várakat, Bosznában meg-vévék, a' Törökök, ugyan ezen Törököket Keglevics Péter Jajcza alatt meg-veré, kik előtt a' Szendrói Balibég és a' Herczegovinai Musztafábég voltak.

ANNO 1521.

FErdinand; a' Bécsi Hertzeg, Károl Császárnak az Eotse, ez esztendőben hozá magának feleségül az Anna Asszont, a' László Király leányát, és a' Lajos Király Nénnyét.

Ugyan akkor adák Lajos Királynak feleségül a' Maria Asszont, a' Károl Császár, és Ferdinand Hertzeg Hugát Bécsben.

AN-

ANNO 1521.

IGNATIUS Loyóla, Spanyor Báro, és Vitéz Kapitán, Navarra Országban, a' Pampellona Várnak a' Gallusok ellen meg-óltalmazásában, hogy meg-sebesedék, és magát gyógyitaná jó alkalmatosságggal; akada kezében a' Kristus JESUS, és Szenteknek életéröl irt két könyv, mellyeknek olvasásából úgy el-változék, hogy e' világi uraságot és méltóságot meg-vetvén más szentebb életnek követéséröl gondolkodnék. Ertvén pedig, hogy úgy használhatna másoknak lelki javokra, ha tudós vólna a' Jerusálemi szarandoksága után, tanuságra adá magát, harmintz három esztendös korában, kezdé pedig a' Grammatikának apróléká'n, és által méne a' tudományokon mind a' Theologiáig. Azért, ez ödöben ez lénn kezdöje és fundálója annak a' Szerzetnek, mellyet a' Concilium Tridentinum Sess. 25. cap. 16. hellyben hagya, és nevezé Societatis JESU Szerzetének, a' köz nép pedig Jesuiták rendinek. Azért Ignatius Loyóla, világi Vitézböl és Kapitányból, lénn nagy Lelki Vitéz, a' ki az ödö alatt támadot Luter Márton ellen, támada 's fundálá azt a' Szerzetet. Melly a' Római Egyház ellenséginek meg-rontó erös pöröllye vala.

ANNO 1521.

SZulimán Tsászár a' híres és Nevezetes Nandor-Fejér-Várat, harmad félszáz ezer Törökkel meg-szállá, és sok erös Viadalok után meg-vévé Sz. János nyaka vágása napján, véle egyetemben Sabaczot, Pozazint, Jezerot, és az egész Szeremséget el-foglalá. Ki lénn nagy romlására nem tsak Magyar Országnak, hanem az egész Keresztyénségnek is. Hedervári Ferencz, és a' Török Bálint valának Kapitányok Nandor-Fejér-Várat, de azok nem mérének benne rekeszkedni, hanem a' Vice-Kapitányokra bizák a' Vár óltalmát, kik ezek valának, Oláh, Blásko, Móre Mihály, Botth János, és Utisinovicz Jakab. Ezek jól lehet igen vitézkedének benne, és hatvan napig tarták a' Várat, de a' Vár-béli Rátzok akarattyok ellen feladák Szulimán Tsászárnak a' Várat. Igy vesze-el azért a' Nevezetes Nandor Fejér-Vára, Országunknak erös és régtül fogva-való óltalma töllünk. Kit tsak öten forintal vesztének-el, mert a' hájos Mesternek mig öten forintot keresnek vala Budán, kivel meg-fűzettek vólna néki, hogy a' vizen port, golóbist és egyéb lövö szerszámot Nandor-Fejér-Várra vitt vólna, addig úgy környül vévék és úgy meg-szoriták Nandor-Fejér-Várat a' Törökök, hogy senki feleje sem mehet vala, és a' lövö szerszámnak fogyatkozásából adák fel a' Törököknek a' Várat; kiket Szulimán Tsászár hite ellen mind le-vagatott.

ANNO 1522.

SZulimán Tsáſzár Ródot a' tengerben nagy erővel meg-ſzállá, mind vízen mind ſzárazon, és hét hólnapi viváſa után meg-vévé aztat, ſzintén Karátson napján.

ANNO 1523.

A' Tőrőkők Horvát Orſzágban Oſzterviczát meg-vévék.

ANNO 1524.

KArol Tsáſzár meg-fogá a' Gallus Királyt Ferenczet, hadát fel vervén a' Ticinum Váras alatt, kit meg-ſzállot vala.

Ugyan azon eſztendőben a' Tőrőkők Horvát Orſzágban, Ozalli és Jaſzterbarzka tartományát el-rablák és égeték.

NB. Lajos Király Gyűléſt hirdete Peſtre, de Verbóczi Iſtván, a' ki a' Tripartitum Decrétomot irta vala, a' Gyűlésben, némelly Urakat és a' Nemeſséget fel-zendité és lázáſztá, és a' Gyűléſt a' Király ellen Hatvanra vivék. Holott Báthori Iſtvánt a' Palatinuſt tiſztitől meg-akarák foſztani. Ugyan azon Gyűlésben, Verbóczi Iſtván magát Palatinuſsá tétété Báthori ellen. Tóvábbá a' tőbbi közőtt azt-is végezék, hogy az után ſoha idegen Nemzetből-való Királlyok ne leheſſen a' Magyaroknak. Ezt pedig mind Zápolya János Vajda tselekedteti vala, mert ő immár régen a' Királyságra vágyódik vala, és igen bánnya vala hogy Báthorit tették vala Palatinuſsá, kik egymáſſal igen egyenetlenek valának, de a' Király a' Hatvani végezéſnek mindenben ellene monda. A' Király azért azután Budán mindgyáráſt Gyűléſt hirdete, kiben a' Hatvani végezéſt (úgy mint melly Gyűléſt a' Király akarattya és méltósága ellen tettek vala) mind ſemmivé tévék, Verbóczi Iſtvánra pedig Nótát mondának, ki azótátúl fogva mind Zápolya Jánoſſal lappanga.

ANNO 1524.

FErgat Bégh mikor 16000. Tőrőkkel Szeremséget rablotta vólna, Tomori Pál a' tőbb Urakkal meg-ütközék véle, és igen meg-veré őtet, a' Béghnek Bárdi Iſtván fejét vévé.

Lőrincz Hertzeg meg-hala magtalanúl jó vén korában.

ANNO 1525.

A' Nandor Fejér-Vári Báli Baſa, Uſzréff Bégh és Szinán Bégh Jaicza Várát Keglevits Péter ellen meg-ſzállák, ennek ſegétségére Lajos Király Frangepán Kriſtófot el-botsátá, kivel ezek az Urak vóltak: Kárlovits János (ez a' Torquátuſok Familiából-való vólt) Battyáni Ferencz; ezek

ezek Bánok vóltak) Krusits Péter, Orlovcsits Gergely, Blágai György, Zrinyi János, és Baroki Mátyás, az Auranai Periel, és Jajcza alatt, három napig tarta a' Viadal a' Tőrökkel. Végre a' Tőrökök meg-verettetének, a' Várat-is meg-szabaditá Frangepán Kristóf a' meg-szállástúl.

NB. E' nagy diadalom után, Szálkán László az Esztergami Ersek Budán, a' Király előtt egyben háborodék Frangepán Kristóffal, és az Ersek, Frangepánnak szakállába kapot vala, kiért Frangepán az Erseket artzúl veré, azért a' Király ezen meg-búsulván, Frangepán Kristófot a' Tsonka toronyba vetteté, de harmad napra el botsáttatá onnan.

ANNO 1526.

SZulimán Tsászár másodszor ki-jöve Magyar-Országra, és Péter Váradgyát, Szerem Ujlakot, több sok Várakkal edgyűtt meg-vévé. Onnan jöve Eszekre, és mikor azt-is meg-vette vólna, a' Drávát ott által hidaltatá, és által jöve rajta három száz ezer Tőrökkel, Lajos Királyra, ki a' Mohácsnak Mezején, huszon négy ezer emberrel vala Táborban, és megűtkőzék Lajos Királlyal, és meg-veré őtet minden hadával ott el-vesze a' Király egy Sárban, kit Tselepataknak hinak, mind Országával az Urakkal és Püspökökkel, minden erős vitézével és hadi szerszámával edgyűtt Szent János nyaka vágása napjan. Kivel ezek az Urak veszének-el: Szálkán László az Esztergami Ersek, Tomori Pál Kalocsai Ersek, Préni Ferencz a' Váradi Püspök, Móré Filep a' Pétsi Püspök, Paxi Balás a' Győri Püspök, Tsaholi Ferencz a' Tsanádi Püspök, Palini György a' Bosznyai Püspök. A' világi Urak közzűl, Zápolya György a' Szepesi Gróf, Drágffi János, Ország Ferencz, Korláti Péter, Trepka András, Horvát Simon, Szétsi Tamás, Préni Gábor, Sárkány Ambrus, Palóczi Antal, Czetini Mátyás, a' Frangepán, Bánfi Sigmond, Hampó Ferencz, Batthyáni János, Slik István, Baláfi Ferencz, Tartczai Miklós, Paxi János, Istvánffi János, Várdai Imre, Podmaniczki Mihály, Orlovtsits János, Ozlai István, Pogán Sigmond, Tornali János, Kálnai János és Kálnai István, Forgáts Miklós, és a' fő Nemessek közűl számtalonon.

NB. Zápolya János az Erdéli Vajda, immár Szegedig jűtt vala negyven ezer emberrel a' Királynak segétségére. Gróf Frangepán Kristóf Horvát Országból hasonló képpen tizen őtt ezer embert hoz vala magával. Ha ezeket meg-várta vólna a' Király, úgy jobb alkolmatossággal meg-ütkőzhetett vólna Szulimán Tsászárral. Szulimán Tsászár e' nagy győzedelem után, Budát a' fő Vároft puszta-n találá és belé szálla, kiből az egész Magyar Országot reteneteszen dullatá, raboltatá, és égetteté. Végre Bu-

dát-is fel-gyujtá, és azt pusztán hagyván, el-méne Konstantzinápolyban, két száz ezer rabnál többet vivén Magyar-Országból ki magával. Azután Lajos Királynak a' testét fel-találák egy Sáros patakban, kit Tsele patacknak hínak, és azt el-temeték Székes Fejér-Várat; ez ha élhetet vólna, igen jeles Fejedelem lett vólna, de igen iffiú korában vesze-el, idejének huszon harmadik esztendőjében.

NB. Ezen a' mi szerelmes hazánknak, és Nemzetségünknek siralmas nagy és szörnyű veszedelmén, noha nem csak a' Magyar Nemzetnek maradékja, de az egész Keresztyénség-is méltán kesereghetet vólna: mind azon által, találkoztanak sokan, kik a' jámbor iffiú Királynak halálán, nem igen bánkodtak, főképpen Zápolya János Vajda a' Királyságnak reménségéjért, kit ő régtül fogva fölötte szomjúhozva kivánt vala, a' Tisztitül megfosztatott Verbóczi Istvánnal, és az ő pártyán valókkal edgyütt. Mert ezek értvén Lajos Királynak veszedelmét, az Urakat, és Nemeseket, kik akkor János Vajda mellet valának a' Táborban, szüntelen futtyák, és kerülik vala, sok szép mézes szókkal és magok ajánlásával hogy idegen Nemzetet ne hoznának bé a' Királyságba, hanem tekéntenének a' magok vérekre és Nemzetségére János Vajdára, ki sok és nagy dolgokban, kiváltképpen pedig a' Keresztes hadnak meg-verésében szolgált az Országnak, és emelnék őtet a' Királyságba. Ki tudgya, ki légyen oka ennek a' veszedelemnek? én senki fellől semmi bizonyos itéletet nem tészek, de sokan sokat irnak felölle, mintha szánt szándékkal, a' Királyságnak kivánságáért nem sietet vólna Zápolya János a' Király segitségére jünni az útközetre. Ki ha bizonyos vólna, örökké-való átokra, és szidalomra vólna méltó érette Zápolya János. jól lehet vadnak sokan, a' kik mentik erről a' gyanúságról. Azért csak az igaz Isten szüveknek által látója és tudója.

Ugyan ezen esztendőben Posegát meg-vévék a' Törökök.

Prényi Péter Sáros-Patakot a' Mohátsi veszedelem után, mindgyárást magának foglalá, ki ez előtt Palóczi Antal Vára vala, mert ő a' Mohátsi hadban el-veszet vala magatlanúl.

ANNO 1526.

XXXVII. ZAPOLYA János, az Erdélyi Vajda, mihelyen Szúlimán Tsászár Budáról ki-méne, mindgyárást Tokajba hertelenséggel Gyűlést hirdete, hová mikor Erdélyből, és a' Fátrántúl-való Magyar-Országból, az Urakban egynehányan a' Nemességgel oda gyűlekeztek vólna (mivel hogy ő, a' több akkor-béli Urakat, mind hatalommal, 's mind

mind Uraſsággal fóllyúl haladta vala) ott Zápolya János Vajda Magyar-Orſzági Királlyá válaſztatá magát. Melly Gyűlésben Prényi Pétert, ki akkorban Zápolya Jánoſſal edgyűtt, eggyik Korona őrző Ur vala, magához hajtá Zápolya János a' Koronáért. Es hogy azt, a' koronázatra el-hozza magával Székes-Fejér Várban, néki adá az Erdéllyi Vajdaságot, és Sáros-Patakot. Ugyan azon Gyűlésben Váradi Pálnak adá az Eſztergami Erſekséget, hogy ő véle koronáztaſſa meg magát. Azért János Vajda Tokajból Budára jőve, és az egéſz Orſzágnak Gyűléſt hírdete Székes-Fejér-Várra. Es ott a' Nádor-Iſpán akarattya ellen (ki akkorban Sánta Báthori Iſtván vala) meg koronáztatá magát Magyar-Orſzági Királyságra, melly koronázatnak a' Nádor-Iſpán az Uraknak nagyobb réſzével, ellene monda. Ez lénn Szent Márton napján. Zápolya Jánoſnak negyven kő Várát mondgyák hogy vólt a' Magyar Korona alatt.

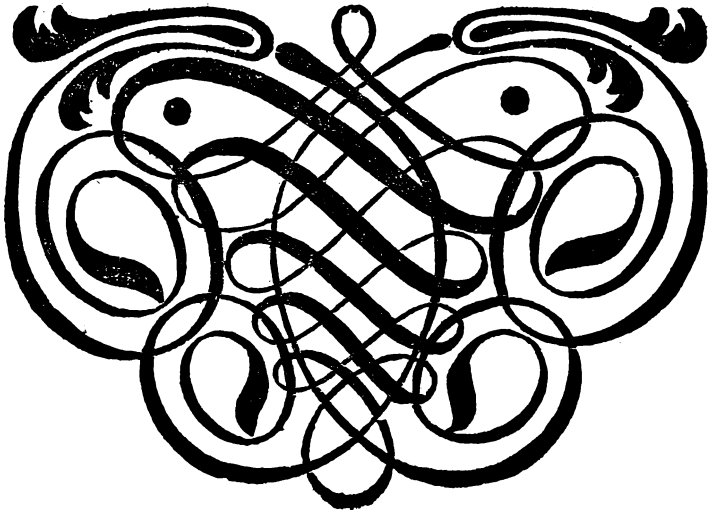

E' MAGYAR KRONIKÁNAK, HARMADIK RESZE.

E' magában foglallya az Auſtriai avagy Béts Orſzági Hertzegekből-való Magyar-Orſzági Királyoknak egymás után-való következését, és azoknak idejekben történt dolgokat.

ANNO 1527.

Omne Regnum in ſeipſo diviſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. Lucæ 11. cap.

A' Sánta Báthori Iſtván a' Nádor-Iſpán, az egéſz Orſzágnak Gyűléſt hírdete Poſonba, hová az Orſzág-béli Uraknak és Vármegyéknek jobb réſze gyűlekezék. Azért, ebben a' Gyűlésben Ferdinándot, Auſtriai Hertzeget, az ötödik Károl Tsáſzárnak az ötsét, kinél vala az Anna aſzſzony a' Láſzló Király Leánya, és a' Lajos Király Nénye, válaſztták Magyar Orſzági Királlyá János Király ellen. Honnan mindgyáráſt Ferdinándért küldének az Urak. Ez nagy erőt inditván, alá jöve Budára, kinek eleiben jöve Várdai Pál az Eſztergami Erſek Eſztergamból, és meg-hódola neki, és véle edgyűt Budára jűvén, ott Szent Iſtván Király napján Ferdinánd ſzékiben űle, ki menvén előtte János Király. Azért Ferdinánd Koczján Jánoſt minden erejével János Király után botsátá, ki akkor Tokajban gyűlekezik vala. Holott meg-verék János Királyt, de ő maga a' Király által ſzalada a' Tiſzán, Tokajt a' Németeknek hagyván.

ANNO

ANNO 1527.

XXXVIII. FERDINAND azért Budáról, az egész Országnak Gyűlést hirdete Székes Fejér-Várra, hova a' Nádor-Ispánnyal sok fő Urak gyűlének. Es ott Ferdinándot Magyar Országi Királlyá koronázá az Ersek Várdai Pál, Szent Imre Hertzeg napján. A' Koronát pedig Préni Péter hozta vala oda, a' Nádor-Ispán törekedése által, kiért Ferdinánd Király, meg-confirmálá Prénit az Erdélyi Vajdaságban, és Sáros Patakban. De Préni a' Koronát nem vivé hellyére Visegrádban, hanem azt magánál tartá-meg. A' Nádor-Ispánnak pedig Ferdinánd Király Dévén Várát a' Duna mellet adá ajándékúl a' Királyságért. Ki János Király Vára vala.

Evel, a' két Király választással vesztték-el a' Magyarok Országokat, mert a' két Király között-való nagy haborúság, viszsza-vonyás, meg-hasomlás, és pártolás miatt, az Országnak tellyességgel-valo romlása, és veszedelme történék a' Törököktül.

Utinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & justitia tua sicut gurgites maris, & fuisset quasi arena semen tuum, & stirps uteri tui ùt lapilli ejus, non interiisset, & non fuisset attritum nomen ejus à facie mea. Isa. 48. cap. v. 18. 19.

ANnak fölötte, a' Szent István Királytúl réánk maradott régi Romai igaz Keresztyén Hitet-is el-vesztők. Mert Lajos Királlyal edgyűt, a' Moháts mezején a' Püspökök jobbára mind le-vágattatának; azért az Urak a' Püspökségeket magok között zsakmánra hányák. Az Egri Püspökséget Préni Péter magának foglalá. A' Nitrait Török Bálint. A' Váradit Tzibak Imre. Az Erdélyit Bodó Ferencz. A' Tsanádit Petusits Gáspar. A' Pétsit Szeretsen János. Ez allatt azért bé-lopák az Országba magokat a' Luter tanitványi közzül Kopácsi István, Sztárai Mihály, Batizi András, és Dévai Mátyás. Ezek elsőben-is Préni Péternek, és Dragffi Gásparnak eszét vesztték. Azután, a' Calvinus Trombitási-is bé kűrtölének a' bárány bőr alatt, úgy mint Kálmáncsi Márton, kit Sánta Mártonnak-is hittak. Ez az Urak közzül Petrovics Pétert bolonditá-meg. Azért a' két Király között (mikor mindenik kedveskednék az Uraknak, hogy lágy engedelmével inkább magához kaptsolná őket) igy vesze-el régi áitatos hitünk Országunkal edgyűtt. De kérlek, ezeknek az Uraknak, kiket mostan emlé-

tet-

tettem maradékiban, mutaſs moſtan'bátor tsak eggyet, avagy kettőt. Sőt még éltekben-is az újjitó Urak jutalmát vévék dolgoknak: Mert Prényi Péter Ferdinánd Tsáſzár tőmlőtzében haſa-meg. Petrovits Pétert pedig egy feſzűlet Kép, kit maga-is ſegit vala rontani, úgy űté agyon, hogy ſokáig fetrenge belé.

Ezek pedig a' ſzőrnyű és ſiralmas veſzedelmek mind a' nagy irigységből történének Nemzetségűnken és ſzép Orſzágunkon. Mert Zápolya János közőtt, Báthori Iſtván Nádor Iſpány közőtt, eleitűl fogva, olly nagy irigység vala, hogy eggyik a' máſikánál jobnak és nagyobnak tartya vala magát lenni, eggyik a' máſika ſzerentséjét, és előmenetét bánnya és irigyli vala. És e' lénn az fő oka, hogy Báthori Iſtván nem őrőmeſt ſzenvedheti vala a' Királyságban Zápolya Jánoſt. Adta vólna a' felséges Iſten, hogy ennek a' két Urnak vagy eggyike ſem, vagy tsak az eggyike ſzűletett vólna, nem veſztűnk vólna illy ſzőrnyen Orſzágoſtúl el mijattok.

Romát, Carolus Borbónius, a' Károl Tsáſzár hadi Generálisſa, a' VII. Kelemen Pápa allatt meg-vévé, és azt a' vitézlő nép iſzonú-képpen feldullá és prédálá. De Borbóniuſt az Oſtromon meg-ölék. Ezt pedig Borbónius, a' Tsáſzár híre nélkűl tselekedte vala.

Udvinát el-rablák a' Tőrőkők Horvát-Orſzágban.

ANNO 1528.

JAnos Király az Erdélyi, és Lengyel erővel, iſmét fel-kéſzűle és által jővén a' Tiſzán, ſzálla Szinnára Kaſsán alól, a' Hernád mentében, de ott az őveinek árultatáſa miatt meg-vereték. Koczján Jánoſtúl, a' Ferdinánd mezei Generálisſátúl. Ő maga el-ſzalada, és bé-futa Lengyel-Orſzágba, melly űtközetben el-fogák Bodó Ferenczet, az ő hadi Generálisſát, és Ferdinándnak vivék Bétsbe; ez Ujhelyben a' fogságban hala-meg, (ő igen jeles, okos, had-viſelő vitéz ember vólt.) Mind az által, a' Tiſzán túl való földet nem birhatá Ferdinánd Király, mert azok mind hívséget tartának János Királynak. De Kaſſa, Eperjes, Bártva, Lőtse, Szeben, tőlle Ferdinánd Királyhoz hajla. János Királynak nagy temérdek, Arany és Ezűſt kintſit találák Kaſsán. Ugyan akkor Tokajt, Egret, Hatvant, Váczot, Nográdot Ferdinánd Számára hódoltaták.

Koczján János ez után, a' Ferdinánd Király hadával, Szepes Várát, Likovát és Frentſint (kik János Király Vári Vóltak) meg-ſzálá, és meg-vévé.

ANNO 1528.

FRangépán Kriſtóf, János Király hadával Thót-Orſzágba Várasdot meg-ſzállá Ferdinánd Király népével, kivel ezek az Urak Vóltak: Erdődi

Si-

Simon a' Zábrági Püſpök, Bánffi János, Tahi János, Marczis Péter a' Poſgai Gróff, Hampó János, és többen ſokan, a' Várból meg-lövék Frangépán Kriſtófot, ki miatt azon éjjel meg-hala, igy veſze-el a' jó Vitéz Ur. Ez igy lévén, a' több Urak el-ſzállának Várasd alóll.

Még a' két Király egymáſſal igy veſzekedének, addég a' Törökök-is el-járának dolgokban. Azért a' Nandor Fejér-Vári, és vég Szendrői Jáhiogli Mehmet Baſa, Uſzrofbég, és Muratbég, Jaiczát a' nevezetes híres Várat meg ſzállák, és azt Gorbonoki Iſtvántúl a' benne-való Kapitántúl, hitre meg-vévék. Véle edgyütt Belait, Jezert, Orbovát, Szokolt, Lévárkot, Serept Várát, Apaturját, Pergát, Poſſegát, és Bányalyukát el-foglalák. Azután Udvinát, Likát, Korbovát, (ezek Kárlovics János Várai vóltak) több ſok nagy tartományokkal edgyütt meg-vévék.

Et ſic: Inter duos litigantes tertius gaviſus eſt.

ANNO 1529.

Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo.

János Király látván hogy ő Ferdinánd ellen, kinek a' Báttya Károl, hatalmas Tsáſzár vala, erőtlen és elégtelen vólna, el küldé Laſzki Jerólimot Szulimán Tsáſzárhoz Konſtántzinápolyba, kinek ajánlá, és tellyeſséggel az ő óltalma alá adá magát. Azért Szulimán Tsáſzár minden kegyelmeſségét ajánlá néki, és igéré magát, hogy őtet iſmét ſzékibe ültetti. Ez a' Törökkel-való ſzövetsége János Királynak, tellyeſséggel a' Török kezébe ejté Magyar Orſzágot.

Az Spanyólok ki-jövének Ferdinánd Királynak ſegétségére, és a' Zábrági Várasba bé-ſzállának, Simon Püſpök a' Váraſt reájok ſzállá, de mikor hallotta vólna a' Német ſegétséget oda közelgetni nem meré megvárni őket, hanem el-ſzálla alólla. Azonközben el-érkezének a' Németek, és a' Zábragi Káptolont mingyáráſt el-égcték, az Várat-is meg-ſzállák Simon Püſpök népére. Mert a' Zábragi Simon Püſpök a' Káptolommal edgyütt János Király pártyát fogja vala. A' felső Váras pedig Ferdinánd Király hívségébe vala. De azonban Ferdinánd értvén, hogy Szulimán Tsáſzár Béts alá akar jüni, el-hivá Zábrag alól a' Spanyólokat, és Bétsbe küldé őket.

Szulimán Tsáſzár harmadſzor, igen nagy erővel fel-jöve Budára, ki előtt Ferdinánd Király Német Orſzágba méne, a' helt Nádasdi Tamáſra bizván és melette hagyot vala két Német Kapitánt, Péſzerer Kriſtófot, és Taubinger Jánoſt, mindenikét egy Záſzló allyával. Ezek azért mihelyen Szulimán meg-ſzállá, és lövetni kezdé Budát, Nádasdit meg-fogák,

és egy erős bóltba rekeſzték. Budát pedig Szulimánnak hitre meg-adák, de a' hit ellen, érdemek ſzerént le-vágák az két Kapitánt a' Németekkel edgyűtt. Nádasdit pedig Ibraim Baſa, a' nagy Vezér, János Királynak adá. Meg-vévén azért Budát, János Királyt Szulimán Tsáſzár iſmét ſzékibe ülteté.

Szulimán Budáról, Béts felé indula hadával; ennek eleibe jöve Eſztergamból az Erſek Várdai Pál három ſzáz lóval, igen ſzép ſzerrel, kit Szulimán Tsáſzár nagy tiſzteséggel fogada, és magával el-vivé Béts alá, és valameddig vége lénn a' Béts vivásának, mind magánál tartá; Kivel ezek a' Kapitányok vóltak: Serédi György, Honoty Adám, Hathalmi György, Boroski Tamás, és többi ſok fő ember gyermekei. Kik ollyan fő Urnak az Udvarában, méltósága ſzerént környűlle forgalódtak.

ANNO 1529.

SZulimán Tsáſzár azért minden erejével Béts alá méne, kit meg-ſzálla Septembernek 26 napján, és azt erőſlen vitatá. Végre látván hogy meg-nem veheti Bétset, el-ſzálla alólla, Octobernek 15. napján, ſok erős Oſtromokat veſztvén alatta. Viſzſza jűttében-is, ſok hellyeken nagy károkat téſzen vala népében. Azért, Budára érkezvén, János Királyt ujjobban confirmálá a' Királyságban, a' Koronát-is minden eſzközével néki adá. Annak felette az Erſeket Várdai Pált, és Prényi Pétert néki ajánlá.

NB. A' Korona pedig Prényi Péterrel igy akadot vala Szulimán kezébe: Mikor Szulimán ez uttal Buda felé közelgetne, és immár Szeremségbe jutott vólna, akkor Prényi Péter a' Koronával edgyűtt a' maga Várában Siklósban vala, értvén azért Szulimánnak jűvetelit, nem bizhaték az Várnak erőſségében, hanem fel-vévén feleségét és gyermekit, a' Koronával és ahoz-való eſzközzel el indula Siklósból, és Sáros patakra akar vala Szulimán előtt, úgy mint bátrabb és erőſſebb helyre menni, és mikor mentében jutott vólna Szekſzárdnál egy Kajdots nevű faluba, és ott meg-hált vólna, igen roſzſzúl vigyáztat vala magára. Ezt é tvén Szeretsen János Pétsről (ki János Király hive vala) mindgyáráſt utánna küldé Prényinek, kit a' meg-nevezet faluban aluva, minden vigyázás nélkűl találván, fel-verének; magát, feleségét, gyermekit, mind a' Koronával edgyűtt el-fogák, és Pétsre vivék Szeretsen Jánoſnak. De ő nem bízván Pétsnek erőſségéhez, küldé Prényi Pétert, fele égeſtűl, gyermekeſtűl, a' Koronával edgyűtt Bánffi Jánoſnak Koprontzába (ezt a' Horvátok Sztuptsenitzának hijják) hogy azt meg-őrizze és János Királynak adgya kezébe.

Mikor azért Szulimán, a' Mohatſi mezőre érkezet vólna, értvén hogy Prényi, a' Koronával edgyűtt Bánffinál vagyon, mindgyáráſt keményen meg pa-

parantsolá néki, hógy Prényit, a' Koronával magához küldye, a' mint oda-is küldötte vala néki. Azért igy akadot vala Prényi a' Koronával, és ahoz való eſzközzel egyetemben Szulimánnak kezébe.

Ugyan azon eſztendőben Kárlovics János meg-hala Medve Várában magtalanúl, kiben a' Torquátuſok familiájának magvok ſzakada. Ennek a' Várait, az ő húga fiai Zrinyi János és Miklós, magoknak foglalák-el.

ANNO 1530.

FErdinánd Király, Rogendorfot egy Német Urat, nagy erővel Buda alá küldé, kiben véletlenül, minden kéſzület nélkül, benne ſzorithatta vólna János Királyt, ha ſietet vólna alá jüni, és csak az éléſnek fogyatkozáſa miatt is meg-vehette vólna Budát, János Király-is kezébe akadhatot vólna, mert ſemmi híre nem vólt a' hadnak. De a' Németek minden dolgokat, a' nagy kéſedelemmel veſzteték el. Jüttében Rogendorfnak, Eſztergamból eleibe jöve az Erſek Váradi Pál, és iſmét Ferdinándhoz hódula, iſzonyodván, Egyházi ember lévén, a' Törökökkel-való barátkozáſtúl. De még uttyában Rogendorf alá máſzkál vala, addig János Király-is minden felőll népet gyűjte magához Budára, jól ehet fölötte igen kevés éléſek vólna benne. Meg ſzállá azért Rogendorf Budát János Királyra, és azt ſokáig vitatá. De értvén, Jahiogli Mehmet Basának nagy erővel Budának, és a' Királynak ſegétségére-való közelgetését, el-ſzálla alólla népének nagy kárával és veſzedelmével.

Jahiogli Mehmet Báſa, hogy Rogendorf el-méne hadával, minden erejével Budához érkezék, és hogy héában ne fáradgyon népével, János Király akarattya ellen, Mátyus földét egéſz a' Fejér hegyig rettenetes képrablá, és égeté tizen ő ődnapig, kinek ſenki ſohólt ellene nem álla. Honnan tiz ezer rabot hoza el magával. Mondgyák, hogy látván János Király az ablakról, az ſzámtalan ſok Kereſztyént a' Törökóktúl rabságra vitetni, keſervefen ſirt rajta.

ANNO 1532.

GRitthi Lajos, a' János Király Magyar hadával, Törökel, Eſztergamot meg-ſzállá. De azt az Erſek népe, éléſſel, és minden-féle ſzerſzámmal jól meg-rakta vala, és a' Várnak oltalmát, Horvát Berthókra, egy jeles vitéz emberre bízta vala. Azért mikor azt Gritthi immár ſok ideig vitatta vólna, látván hogy a' Vár béliek vitézúl tarttyák, és óltalmazzák a' Várat, népének ſok kárával, és veſzedelmével, el-ſzállá alólla, és viſzſza tére Budára.

ANNO 1532.

SZulimán Tsáſzár negyedſzer iſmét ki-jüve, és Béts alá indula nagy erővel, kinek Valpó Várából, Prényi Péter eleibe jüve a' Mohácſi mezőre, igen ſzép ſzerrel hat ſzáz lóval. Es Szulimántúl azt kivánnya vala, hogy mind Ferdinándnak, 's mind János Királynak birtókából ki-vennné őtet, és maga óltalma alá vennné a' két Királytúl. De Szulimán meg-fogatá ott Prényit, és Kemény fogságba veté. A' ſzolgáiba kitlé vágának, kit rabbá tévének a' Tőrőkök, lovokban és marhájokban 'zákmánt tévén. Azért Szulimán Prényit János Királynak küldé Budára, hogy valamint akarja úgy bünteſſe ſok árultatásáért. De Prényi János Királynak kedvét találá, és kegyelmébe vévé iſmét, úgy hogy Prényi az ő őregbik fiát Ferenczet Szulimán Tsáſzárnak adá zálogba magáért. Kit azután Szulimán Tőrőkké téve. Igy veſzté-el a' ſzegény ártatlan fiát az álhatatlan ember.

Szulimán mentében Kőſzeget meg-ſzállá, egy jeles Hórvát Vitéz ember Juriſics Miklós ellen, kit a' Hórvátok Mikuliczának hitták. Azért Kőſzeget egy hólnapi viváſa után meg-hódoltatá, de Tőrőköket nem botsátának belé a' Magyarok. Azután Mihály Begogli Kaſzan Basát (ezt az Horvátok Mihály Begovicsnak hitták) ſzinén Linczig botsátá rablani, de a' rabló Tőrőköket a' Magyarok és Németek igen meg-verék, Kaſzan Basának is fejét vévék. Itt Kaſzan Basával 15. ezer Tőrők veſzet-el Az Magyarok előtt ezek az Urak vóltak: Tőrők Bálint, Bakics Pál, Baláſi Bóldisár, és Nyári Ferencz.

Ertvén azért Szulimán Károl Tsáſzárnak Bétshez, nagy erővel, és hatalmas kéſzülettel való közelgetését, nem méne Béts alá, mondván, hogy nem félne Károlnak erejétűl, hanem ſzerentséjétűl. Azért, a' nagy havaſokon Német Orſzágra tére viſzſza hadával, a' Mura vizét Grécznél, az Drávát pedig Maipruknál uſztatá hadával által, ſzámtalan ſok népet veſztvén belé. Es igy Thót Orſzágra kelvén, méne a' Dráva mellet Nandor-Fejér-Várra. Azután Konſtántzinápolyba, népének ſzámtalan-való nagy veſzedelmével. Mondgyák, hogy Ibraim Basá a' fő Vezér, akartva hordozta ollyan nagy veſzedelmes ſzoroſokon és vizeken, hogy Károl Tsáſzár, és Ferdinánd Király, könnyebben meg-verheſsék, és el-veſztheſsék Szulimánt, mind hadával edgyűtt; kiért azután meg-őleté Szulimán Tsáſzár Ibraim Basát. Vólt akkor Károl Tsáſzárnak Spanjolból, Olaſzból, Németből 90000. gyalogja, és 30000. lovaſſa.

ANNO 1534.

FErdinánd Király, az Eſztergami Várnak a' Koltsát, a' békeſség ſzerzéſben Szulimán Tsáſzárnak küldé Konſtántzinapolyba.

Ugyan

Ugyan ezen eſztendőben, János Király Gritthi Lajoſt Magyar Orſzági Gubernátorrá, és Palatinuſsá tévé. Melly dologban Nádasdy Tamás, Czibak Imre az Erdélyi Vajda, Atthinai Simon, Arthándi Pál, és Balás, nagy és bizonyos okokból a' Királynál igen ellen tartók vóltak. Kikre ez okért Gritthi, nagy fel fuvalkodáſſal tőrekedék, és ſok hamis hireket kőltvén ellenek, elsőbben Atthinai Simont Budán fel-akaſztatá, azután a' két Arthándinak ugyan ott a' Budai piatzon minden ok nélkűl fejeket viteté, és Nádasdit is meg-ölette vólna, ha idején eſzében nem vévén a' dolgot, Ferdinándhoz nem ſzaladot vólna előtte. Végre Battyáni Orbánt, és Dóczi Jánoſt, Czibák Imrére az Erdély Vajda ellen kűldé, kik álnokúl és véletlenűl, éjjel meg-ölék Czibák Imrét, a' fejét Gritthinek vivék, és azt nagy őrőmmel bé-mutaták néki (ezt igen jeles embernek mondgyák, hogy vólt) kinek haláláért az egéſz Erdéllység Gritthire megharagudván fel-támada, negyven ezer emberrel. A' Havas al-földiek, és Móldvaiak, tiz ezer embert kűldének ſegitségekre, mert Gritthit a' nagy kevélységért, és kegyetlenségért minnyájan igen meg-gyűlölték vala. Ezek Gritthit mind fiaival és Tőrők ſegétséggel edgyűtt Megyeſen ſzoriták, kit-is meg-vévék, kiben Gritthit mind fiaival edgyűtt elevenen el-fogák, a' többit, kik mellette vóltak, le vágák. Azután Gritthit mind fiaival egyetemben nagy kegyetlenűl meg-ölék Czibák haláláért, Dóczi Jánoſt azonképpen, kinek mind a' két kezét el-vágák.

Ez a' Gritthi Lajos, a' Velenczei András Hertzegnek fia vala, egy Konſtántzinápoli Aſzizonytúl, (nem tudhatom, ha Görőg avagy Tőrők léány vólt-e') kit az Annya inkább mind Konſtántzinápolyban nevelt vala fel, és ott a' Tőrők ſzót, iráſt, és ſzokáſt igen meg-tanulta vala. Végre nagy iſmeretségbe jutot vala mind magának Szulimán Tsáſzárnak 's mind a' fő Tőrőkőknek. És ennek tőrekedéſe által jutot vala János Király olly nagy grátziába és barátságba, Szulimán Tsáſzárnál, és az Vezéreknél, kit mikor Szulimán Budán ſzékibe bé ültetett vólna, Gritthit mellette hagyá, ki mindenűtt mellette vala mind addig, még meg-ölék, és dolgait-is mind ő forgatta Szulimán Tsáſzárnál, és Ibraim Basánál a' fő Vezérnél.

ANNO 1535.

KÁrol Tsáſzár Tuniſt és Gólétát viſzſza vévé a' Tőrőkőktűl, és a' Tuniſi Maleaſel Királyt iſmét ſzékibe ültete.

Auria András, a' Károl Tsáſzárnak Tengeri Generáliſſa meg-veré a' Tengeren a' Barbarosát, a' Szulimán Tsáſzár Vezér Basáját, ki a' Tengert nagy erővel állya vala. Ahoz ſok fő és nevezetes helyeket-is meg-vett tőlle.

ANNO 1536.

János Király népével Kékei Lénárd, meg-vévé Kassát Kónai Gergely árultatásából, ki éjjel titkon Kékei Lénárdot bé botsátá a Várasba, és azt vastagon meg-dulák, a' fő népet mind ki veték, a' Várasnak-is szabadságát el-vévék. A' Várast tisztül adá János Király Kékei Lénárdnak jó szólgalattyáért, ki mind haláláig álhatatossan birta, és óltalmazta az helt. Azért a' Kassai pólgárokat igy bűnteték-meg, hogy János Királytúl Ferdinándhoz hajlottak vala, és János Királynak számtalan kintsében 'zákmánt tettek vala.

Ugyan azon esztendőben a' Tőrökök meg-vévék Horvát Országban Berisztavics és Bodzki nevű Várakat.

ANNO 1537.

A' Tőrökök mikor immár az erős Klisz Várát Horvát Országban, Krusics Péter ellen sok időtúl fogva erőssen vitatták vólna, és mikor látnák, hogy kűlőmben a' Várat meg-nem vehetnék, két erős Kastélt tsinálának szintén tsak előtte Klisznek, melly Kastélyokát néppel erőssen meg-rakának á' Tőrökök, és azokból Klisznek élését és segitségét tellyes-éggel elfogák. Látván azért Krusics Péter, hogy Klisznek a' két Kastélyból lenne veszedelme, Ferdinánd Királyhoz méne tőlle, és a' Pápátúl hadat kére, és meg-szállá a' Kastélyokat a' Tőrökök ellen. Melly Kastélyoknak segitségére a' Bosznyai Murat Bégh el jűve, Krusicsal meg-űtközék, és ott Krusicsot a' Németekkel és Olaszokkal igen meg-veré: Krusics Péternek fejét vévék, és a' Vár eleibe vivék. Látván azért, a' Vár-béliek Uroknak fejét, meg adák Klisz Várát.

Ugyan azon esztendőben, Ferdinánd Király botsátá szép haddal és nagy készűlettel Kóczján Jánost Eszek alá hogy azt meg-vegye, és Posgát meg-szabaditsa a' Tőrököktűl, ki mikor Eszek alá szállot vólna, Jahiogli Mehemet Basa Muratbég, és Kaszanbég, minden felől el-fogák elését. Kinek midőn hada nagy éhségben vólna, kénszeritették-el szállani alólla. Visztza jűttében ézért Valpónál, minden derék űtközet nélkűl meg-verék a' Koczján hadát a' Tőrökök, huszon öt ezer embert, hatvan Algyut és Taratzkot, az egész Tábori eszközzel el-veszte. Ott eset halva Bakics Pál igen fő vitéz Kapitán, sok fő Német Urakkal, és Tiszt viselőkkel egyűtt kiért Ferdinánd Király Koczjánt, és Pekri Lajost meg-fogatta vala. De Koczján a' Bétsi fogságból ki-szaladot vala. Pekrit pedig Gréczben hét esztendeig tartatá fogva.

NB. Pekri Lajosra azért-is haragszik vala Ferdinánd, mert Bétsben

egy

egy lakodalomban az Urak elöt, a' Királyt fitos Pélbártnak nevezte vala tréfában; kit a' Királynak bé-mondottak vala. Azért, nem jó a' Fejedelmekkel tréfálni, mert meszíze látnak, hallanak, hoszszú kezek-is vagyon.

ANNO 1538.

A' Töröök Horvát Országba Dubiczát, és Jeszenóczot meg-vévék. Nádasdi Tamás a' Bán Jeszenóczot mingyáráſt el-égeté.

ANNO 1539.

KOczján Jánoſt, mikor a' Bétſi fogságból el-ſzaladot vólna, és a' Töröökkel-is titkon practicába indúlt vólna, Zrinyi Miklós, Ferdinánd Király parantsolattyából, Grabuſa Györgyel, és Hóyſzyts Jánoſſal az ö ſzólgaival meg ölete Koſztaniczában, a' Várat pedig magának foglalá.

János Király hozá magának feleségül az Iſabella Aſzſzonyt, a' Lengyel Országi Sigmond Király Léányát: mellynek lakodalma lenn Budán.

Ugyan akkor Prényi Péter iſmét Ferdinánd Királyhoz hajla a' Cancellariuſságért János Királytúl.

ANNO 1540.

JÁnos Király Mayláth Iſtván ellen Fogaras Várát meg ſzállá, mivelhogy tölle Ferdinánd Királyhoz akar vala hajlani, a' hova hírt hozának néki, hogy az Iſabella Királyné Aſzſzony, Budán egy ſzép fiat ſzúlt vólna. El-indula azért a' Király betegen fiát látni, de az útban meg-nehezedék, és meg-hala, Sebesben 21. Julii, idejének ötven harmadik eſztendöjében. Ki halálának idején, ajánlá felségét, és gyermekét óltalmúl, az Utiſinovics Fráter Györgynek a' kints-tartónak, ki Váradi Püſpök vala, és Petrovics Péternek az ö Rokonnyának. Temetteték Székes Fejér-Várat. Marada egy kis fia, kinek János vala neve; ezt a' Magyarok iffiú János Királynak hitták.

Ferdinánd Király azért értvén János Királynak halálát gondola abból az egéſz Magyar Országnak el-foglalásában jó alkolmatoſságot. Mingyáráſt hadat gyűjte, kik elöt botsátá Velſius Lénárdot egy Német Urat, és Prényi Pétert, hogy Budát a' Királyné Aſzſzony ellen meg-ſzálliyák. El-indulván azért, mentekben, Viſegrádot meg-ſzállák, és meg-vévék. Váczot azonképpen; Peſtet puſztán találák, kiben feles népet vetének, azután Buda alá ſzállának, de azt nem Vitaták, hanem a' Király hadával, Iſabella Királyné Aſzſzonyt ejeſzteni akarák, de héában. Honnan Prényi Péter titkon követek által, addig tractála a' Székes-Fejér-Váriakkal, hogy azok-is a' Királyné Aſzſzoytúl Ferdinánd Királyhoz hajlának. Evel haza felé térének, mert a' téli üdö-is közelget vala.

AN-

ANNO 1541.

FErdinánd Király hadát meg-tôbité, és Vilhelm Rogendorfot, egy Német Urat, Préni Péterrel Vezérekké rendele, és Budát nagy erôvel meg szállatá, kit mikor sokáig, és erôssen vitatot vólna, el-jûve Szulimán Tsászár ôtôdszôr, és Buda alatt igen meg-veré a' Németeket, ott husz ezer Német vesze-el, száz nyolczvan hat álgyu és taraczk, tôbb számtalan hadi szerszámmal, és az egész Táborral edgyûtt. Pestet is ugyan akkor vévék visszza, Rogendorf sebben szaladá el, és uttyában Tsallókôzben Somorján hala-meg.

Szulimán Tsászár e' nagy gyôzôdelem után ó Budára szálla, hová kihivatá a' Király fiával a' gyermekkel az Urakat Budáról, úgy mint Fráter Gyôrgyôt a' Kints-tartót, Petrovits Pétert, és Tôrôk Bálintot, de ezek kôzzûl el-fogá a' Vitéz Tôrôk Bálintot, ki ugyan oda marada, a' tôbbit pedig a' gyermekkel edgyûtt visszza botsáta Budára. Másod napon azért Budán, minden rend-béli embereknek fegyvereket el-szedeté és a' Királyné Asszonyt a' gyermekkel, Fráter Gyôrgyel, Petrovits Péterrel, és minden vitézlô néppel edgyûtt, fegyer nélkûl mint egy Asszony embereket Budáról ki-kûldé Erdélybe 26. napján Augustusnak (HAI BUDA HAI:) Illyen szín alatt, hogy a' Királyné Asszony ember lévén, a' Király fia-is gyermek lévén, Budának óltalmára a' Németek ellen elégtelenek vólnának. Azért ô, úgy mint Kinek János Király halálá idején a' tutorságot ajánlotta vólna, még a' Király fia fel-nevelkedik Budát maga óltalma alá veszi hogy azon kôzben valahogy a' Németek el-ne foglallyák tôlle. Mihelt pedig a' Király fia húsz esztendôs lészen, ottan mind az Országgal edgyûtt kezéhez ereszti Budát. Kiról arannyal irt levelet-is adá néki. Igy kele azért jó Buda a' Tôrôkôk kezébe, az jó tutorság alatt.

Jámbor fogad fogadást, Ageb a' ki meg-állya.
Zrinyi Jánost ez ûdôben ôlék meg Horvát Országban.

ANNO 1542.

JOákim a' Brandeburgi Hertzeg, Imperiomból Ferdinánd hadával nagy erôvel alá jûve Magyar Országba, hogy Budát meg-vegye a' Tôrôkôktûl. E' Pestet száz ezer emberrel meg-szállá, de annyira nem árthata néki, hogy tsak a' kapúját sem tevék bé elôtte a' Tôrôkôk. El-szálla azért Pest alóll, és visszza pironkodék a' Hertzeg nagy gyalázatos szégyen vallással. Es ha Zrinyi Miklós nagy vitézûl nem tartoztatta vólna a' Tôrôkôket, kétség nélkûl visszza jûtrében az egész hadát fel-verték vólna. Esztergamba jutván haragjában a' Hertzeg Prényi Pétert meg-fogá és Bétsbe vivé Ferdinánd-

nándnak, azután Ujhellybe küldék, kit soha oszlán el-nem merének botsátani, hanem végre Bétsbe hozák, és ott lénn halála a' fogságban 1550. esztendőben Azért igy vévé haiznát Prényi Péter sok arúlásának és álhatatlanságának. A' Hertzeg hogy Ferdinánd Királynál magát menthesse a' Pesti hadnak gyalázatos viseléséről, úgy arúlta vala bé Prenyit, hogy ő minden titkokat, a' kik a' tanátsban vóltak Pest alatt, orozva a' Tőrökőknek tudtokra adta vólna, ki nóha hamis vádolás vólt, kivel a' maga rossszúl viselt dolgát akarta menteni és himezni, de mind azon által ő lakola nyavalyás erette.

Zrinyi Miklóst tévé Horvát Országi Bánná Ferdinánd Király Nádasdi Tamás hellyében, mivel hogy a' Pesti hadban igen vitézűl, és ditséretessen viselte magát.

A' Sáska nagy sokasággal jára Magyar Országban, és fölőtte sok károkat-is tén mindenűtt a' Vetésekben, Szőlőkben, és gyűmőltsben.

ANNO 1543.

ULama Basa meg-vévé Thót Országba Atthinát, (ezt a' Horvátok Ocsinnak hiják) aval egyetemben Koprontzát, avagy Sztupsceniczát, Tsákóczot, Belaszténát, és Vélikát.

Szulimán Tsászar hatodszor ismét, ki jűve Magyar Országba, és megvévé Valpót 23. Junii, Siklóst és Pétset 20. Julii, Esztergamot a' Spaniólok meg-adák 10. Augusti, Tatát azonképpen Székes-Fejér-Várát-is meg-adák a' Németek néki die 31. Augusti, kikben számos népet hagya, és evel megtére Konstantzinápolyba.

ANNO 1544.

A' Budai Jahiogli Mehemet Basa, Visegrádot, Váczot, Nógrádot, Hatvant, Osorát, és Simontornyát meg-vévé.

Azon ődoben Keglevits Péter meg-veré a' Tőrőkőkőt Ottotsátznál, Horvát Országban.

ANNO 1545.

ULama Basa ismét ki jűve Thót Országba rablani, kinek eleibe Zrinyi Miklós a' Horvát Országi Bán, Bildenstájner György a' Thót Országi Generál, Thahi Ferencz, Bersthi István, és Rátkai Pál jővének, és a' Konschinai Várnál véle meg-ű közének, de ott meg vereték Zrinyi Ulama Basa-úl, és jól lehet a' Vitézlő népben kevés veszett-el, de a' lovokat inkább mind el-nyerék tőllek, és alig szaladhattak gyalog bé a' Várba előttek. Itt Zrinyi alatt a' lovat meg lőtték. Azután sokat rabolván békével megtére a' Basa Bosznyába.

Ezen ûdôben Monyorót Thót Orſzagban meg-vévé Ulama Baſa; innen irattyák Grófoknak magokat az Erdôdi Urak.

Továbbá, ezen eſztendôben, az Eſztergami Tôrôkôk a' Lévai Váraſt éjjel meg-vévék, fel-prédálák, és meg-égeték, kiket viſzſza mentekben Nyári Ferencz igen meg-veré, a' prédát-is tôllek viſzſza nyeré.

ANNO 1546.

KÁrol Tsáſzár, a' Magyarok ſegitségével, kik elôtt vólt Erdôdi Péter, Nyári Ferencz, Petthô János, Nyári Lôrincz, Bakich Péter, Zai Ferencz, Horvát Berthok, Bornemiſzſza Sebeſtyén, Ghetthei Ferencz, és Kruſicz János, meg veré Friderik Jánoſt a' Saxóniai Hertzeget, Vittembergánál az Albis vize mellet. Itt Luka Jóſa a' Hertzeget artzúl vágá és elevenen meg-fogá, kit a' Magyarok nagy tiſzteſséggel a' Tsáſzárnak bé-mutatának.

Ugyan azon eſztendôben Zrinyi Miklós meg-vévé Tsaka-Tornyát, Keglevits Pétertôl, Ferdinánd Király parantsolattyából, ô magát pedig fogva vivé Ferdinándnak Bétsbe, kit Poſgai Péter az ô ſzolgája arúlt vala-el Zrinyinek.

ANNO 1547.

ANna Aſzſzony, a' Ferdinánd Király felesége meg-hala, 27. Januarii, kit el-temetének Prágában.

Ráttkai Pál a' Pápai Kapitán, és Thelekeſi Imre, Velitsán Béget a' Bakony erdeiben igen meg-verék; itt hat ſzáz eleven Tôrôkôt fogának el.

ANNO 1548.

AZBoſznyai Malkots-Bég Horvát Orſzágban, a' Thopuſzkai, Szthinitsnjáki, és Pérázki (kit a' Magyarok Pernyének hînak) tartományokat el-rablá és el-égeté.

ANNO 1549.

BAzinyi avagy Szent-Györgyi Gróff Miklós, egy jeles had viſelô Vitéz Ur (ez fogta vólt-meg a' Gallus Királyt Ferenczet, a' Ticinum Váras alatt) Lévát, Szitnyát, Tsábrágot, Baláſi Menyhárttúl, és Muránt Basó Mátyástúl meg vévé és Ferdinánd Király ſzámára foglalá. Ez ezen uttal Szólnokból nagy erôſséget épitette.

ANNO 1551.

FRráter György a' Kints-tartó, Báthorban ſzembe lén Gróff Miklóſſal, a' Ferdinánd Király hadi Generáliſsával, és ott a' Barát az Tôrôkôk mellôl, és a' Királyné Aſzſzony mellôl el álla, Ferdinánd pártyára, kinek Erdélynek birodalmát ajánlá.

Frá-

Fráter György azért Erdélyből ki beszéllé a' Királyné Asszszont, mind a' fiával edgyütt illyen szerzés alatt, hogy Ferdinánd lenne nékik óltalmok és Tutorok, kinek bizonságára Ferdinánd Király leányát, a' Király fiának igéré. Ennek fölötte Silesiában a' rosz Opaviai Herrzegséget adá nékik, hogy ott lakozhatnak. Azért a' Királyné Asszszont fiával edgyütt Erdélyből ki-indíták Kassára, Kassáról pedig Silesiába, kiket Petrovits Péter nagy bánattal és siralommal követe. A' Királyné Asszszony-is a' Koronát és Erdélyt, Ferdinánd kezében adá, de Erdélyt nem sokáig birhatá. Azonba Gróff Miklós-is meg hala.

Szegedet, Thót Mihály a' Hajdukkal meg-vévé a' Törököktül, de egynéhány nap mulva reá jüve a' Budai Herélt Ali Bassa, és ugyan ott igen meg-veré őket, melly hartzból Thót Mihály sebben szaladot el. Itt 5000. hólt Hajdunak orrokat el-metzeté a' Bassa, és azt Szulimánnak küldé Konstántzinápolyba.

Ehez az nyerességhez nagy áron jutottak az Törökök, mert ő közzüllők is vesztek annyin-el, sok fő Törökkel edgyütt.

A' Budai Herélt Ali Bassa Beszprémet hitre meg-vévé, kiben számos Törököt hagya.

Szulimán Tsászár, értvén hogy Erdély Thömös Várral, és a' több vég házakkal, Ferdinánd Királynak birodalmába jutot vólna, igen meg-busula rajta, és mingyáráft az Anadoli avagy Asiai Beglerbéget a' Mehemet Basát, hatvan ezer Törökkel el-botsáta, hogy Erdélyt és a' vég házakat ismét birtoka alá hódoltassa és meg-vegye. Azért, ennek jüvetelit értvén, Betskereket, Betsét, Nagylakot, Lippát, Aradót, Jenőt, sok több vég házakkal edgyütt pusztán hagyának, és ki szökének belőllők, kikben a' Beglerbég mind bövségessen hagyot népet.

A' Beglerbég látván illyen szerentséjét, Thömös Várát a' jó Losonczi Istvánra réá szállá, és azt sokáig vitatá, de látván hogy meg-nem veheti aztot, el szállá Thömös Vár alóll, és vissza vivé hadát.

Fráter György, és Castáldo Baptista Ferdinand Királynak mezei Generálissa, értvén hogy a' Beglerbég el szállott Thömös Vár alóll, és hadát visszsza vitte, száz ezer emberrel meg-szállák Lippát a' Törökökre, és azt még vévék, kiből Ulama Béget el-botsáták. Ezzel azért ők is visszsza vivék a' hadat, mivel hogy a' téli üdő is rajtok vólna, és a' Barát-is Castáldóval egyenetlenek valának Ulmának el-botsátásáért. Evel a' haddal ha az Urak egygyesek vóltak vólna, szabadon meg-vihattak vólna a' Beglerbéggel; de Castaldó mind Fráter Györgyre vetett okot, ki miatt meg-is ölék Fráter Györgyöt.

Utisinovits Fráter Györgyöt Castáldó meg-öleté Alvinczen szintén mimikor imádkozik vala, nem félvén semmi álnokságtúl. 18. napján Decembernek, ez ok alatt hogy ismét a' Törökökhöz akart vólna hajlani, kinek immár a' Pápátúl Cardinálságot-is szerzet vala Ferdinánd Király Erdélyért.

ANNO 1552.

Achmát Basa a' Vezér, a' Mehemet Beglerbéggel, és a' Budai Herélt Ali Basával nagy erövel meg-szállák Thömös Várat, a' jó Vitéz Urra, Losonczi Istvánra Szent Iván napján, és mikor azt sokáig vitatták vólna, meg vévék Thömös Várat Juliusnak 27. napján, kiben el-vesze a' jó Losonczi István, és a' Kis Campó; véle edgyüt Forgács Simon, Batthyáni Farkas, Farkasics Péter, és többb számtalan fö emberek. Értvén Thömös Várnak és Losonczinak veszedelmétö Lippát, Sólymost, és Tsanádot a' Spanyólok pusztán hagyák semmi elöttt, kikben Achmát Basa számos Törököt hagyott.

A' Budai Herélt Ali Basa, Dregélt, Szétsént, Hollóköt, Bujákot, és több egynéhány Kastélt meg-véve.

Ugyan azon Budai Herélt Ali Basa, meg-veré Ördög Mátyást, a' Ferdinánd Király mezei Generálissát, a' Palásti mezön, (a' Horvátok Plisiviczának hiják) holott el-hullának sok valogatot vitézek, ö magát Ördög Matyást, Sbardala Agostont a' Váczi Püspököt, és Sforciát elevenen elfogák. A' Német rabokat pedig, nemzetnek gyalázatryára a' Bassa, az ö módgyok szerént rendben állatván, zászlóstúl, dobostúl, sipostúl, ugy hajtotta mint egy tsordát maga elöttt Budára. Négy ezer rabot fogtak-el akkor elevenen, az egész Tábort, és az álgyukat mind el nyerték.

Ugyan azon esztendöben, Amhát Basa, Ali Basa, és a' Beglerbég száz hatvan ezer Törökkel, elsöbben Szólnokra jövének Septembernek 4. napján, kit pusztán találának, ebben Nyári Lörincz vala Kapitány, de meg-nem várá az ellenséget benne, hanem ki-szökék belölle. Azután Eger Várát Septembernek 10. napján meg szállák Dobó Istvánra és Mecskei Istvánra; ezekkel edgyüt Petthö Gáspár, Zóltai István, Figedi János, Bornemiszsza Gergely Deák, és többen sokan szorulának bé Egerbe, kit erössen vitatának réájok. De végre, látván, hogy a' Vár béliek vitézül és erössen tarttyák magokat, 18. napján Octobernek el-szállának alólla népeknek igen nagy veszedelmével. Ugyan ezen had vette vólt-meg Thömos Várát.

AN-

ANNO 1553.

ULama Basa, Thót Országban Tsászmát és Veröczét több Várakkal edgyütt meg-vévé.

Másodszor ismét ki jüve, és az Várasdi mezöt Thót Országban el-rablá, kinek rablóját Zrinyi Miklós a' Bán meg-veré, és Ulamának a' fiát Gyafert Margitics Iván, egy Jeles Rácz vitéz Hadnagy meg-ölé, a' Várasdi hóstátban.

Erdödi Péter Gradiskót, és Velikát Horvát Országba el-rablá.

Ugyan azon esztendöben, Malkocz Bég Horvát Országban Keresztest, és Mutiniczát el-rablá és el-égeté.

ANNO 1554.

A' Töröktök Füleket, meg-vévék, az Szecsényi Hamzabég mestersége által.

ANNO 1555.

A' Budai Basa Kapos Várat, Babocsát, és Korotnát meg-vévé. Azokkal edgyütt Sziget Várát meg-akarák szorittani.

ANNO 1556.

A' Töröktök a' Száván által kelvén, Zábrág tartományát el-rablák és el-égeték.

A' Herélt Ali Basa, ki immár Vezér Basa vala, ki jüve Konstántzinápolyból, és nagy kevéllyen Sziget Várát meg-szállá Stánisics Horvát Markóra, kit kilentz hétig vitatá réá. De Ferdinánd Hertzeg, a' Ferdinánd Királynak fia, az Apja hadával, és Nádasdi Tamás a' Nádor-Ispán Babótsát meg szállák, és azt erössen vitaták, kit értvén Ali Basa, el-hagyá Sziget vivását, és Ferdinánd Hertzeg ellen méne Babótsának segitségére, kivel a' Hertzeg a' Nádor-Ispánnyal erös útközetet tarta a' Rinja vizén, ott sok Török hulla-el Végre az Basa Babótsát fel-égetteté, és visszza méne hadával. Korotnát is meg-vévék az Törököktül. Azért igy mentték-meg ez uttal Szigetet a' Törököktül.

Rátkai Pált, az jeles okos vitéz embert, ebben a' hadban Mura közben Perlakon által lötték a' Németek.

ANNO 1557.

PEtrovics Péter Sléziából ismét viszsza hozá Erdélybe János Király fiát, az Annyával edgyütt, kit Fráter György ki-beszéllet vala Erdélyből.

János Király fia, Erdélyben Huszt Várát, és Szamos Ujvárát; Magyar

Orſzágba pedig Váradot és Tokajt azon uttal meg-vévé Ferdinánd Királytúl.

A' Móldvai és Havaſal-földi Oláhok negyven ezeren, kik a' Király fia mellé jűttek vala, Erdélybe, Nyirségbe, ſzamos menteben, és Szilágyságban, nagy dulláſokat, és égetéſeket tévének, és úgy térének-meg hazájokba.

A' Németek Tharkó Várát, Thartzajtul, és Nagydót, Prényi Ferenczttűl meg-vévék; ezeknek kő-falait mind el-ronták, és tartóméányát mind el-égeték.

Ugyan azon Németeket, kit őt ezeren valának, meg-veré Bebék György a' Tőrőkőkkel edgyűtt Roznó-Bányánál, és tizen-három algyut nyere-el tőllők.

Az Tőrőkők Koſztanitzát meg-vévék, kiből Horvát Orſzágnak a' maradékja el-veſze. Ebben Dőghi Simon vőlt Kapitány, de nem vala akkor a' Várban, hanem Szinitsnyákban ment vőlt tántzolni.

ANNO 1557.

FErhát a' Boſznyai Baſa, ki jűve Thót Orſzágba rablani, kit Lenkovits János a' Thót Orſzági Generál, és Alappi János Szent Ilonánál meggyőztek. Ott 4000. Tőrőknél tőbb veſzet-el.

ANNO 1558.

FErdinánd Királyt Romai Tsáſzárrá válaſzták az Imperiumban, 24. napján Februariuſnak Károl Tsáſzárnak éltében, ki meg-vénhedvén egy Kalaſtromba méne lakni, és ott hőltáig Barát módon tsendeſségben lakék; lén pedig Károl Tsáſzárnak halála Septembernek 21. napján, idejének 58. eſztendőjében.

Alappi János, Vinodolnál Horvát Orſzágban meg-veré a' Tőrőkőket.

Iſabella Királyné Aſzſzony, Gyula Fejér-Várban le-vágatá Bebék Ferenczet, Kendi Ferenczet, és Kendi Antalt.

Ferdinánd Tsáſzár Vitézi nagy rabláſt tévének Tokaj tartoméányában azokon, kik tőlle ujjobban el-hajlottak vala, és János Király fiához attták vala magokat.

Ugyan azon eſztendőben, Veliczán a' Fűleki Bég, mikor őt ezered magával Szikſzó Vidékén az Erdő hátát el rablotta vólna Thelekeſi Im étűl, Bebék Györgytűl és Petthő Jánoſtűl Ferdinánd Tsáſzár Kapitányitűl Kaſsánál és Galgócznál, igen meg-vereték. Ott 4500. Tőrők veſzett-el, 13. Záſzlót és ſzámtalan ſok ſzép lovat nyertek tőllek.

Já-

János Király fia híve Némethi Ferencz, Thokajból Szerents alatt meg-veré a' Németeket, holott mind a' két felöll sok jó Vitézek hullának-el.

ANNO 1562.

SOmlyai Bátori István és Némethi Ferencz az Erdélyi haddal, meg-szállák Hadadot Sulyok Györgyre, kiket Baláfi Menyhart, és Zai Ferencz, a' Ferdinánd hadával igen meg-verének. Ott négy ezer veszett-el az Erdélyiekben, 24 Algyut és Tarazkot nyerének-el tőllek.

A' Budai Ibraim Basa, és a' Thömös-Vári Malkots Basa, meg-szállák Szakmárt Zai Ferenczre és Baláfi Menyhartra; de látván hogy meg-nem vehetik, sok ideig-való fáradságok után el-szállának alólla.

ANNO 1562.

NÁdasdi Tamás a' Nádor-Ispán meg-hala, idejének 64. esztendőjében. Kinek egy fia marada, az jó Nádasdi Ferencz. Ez Istvánffi Istvánt megfogatá, és az Dunába öleté.

Maximilián ezen néven második, Ferdinánd Tsászárnak öregbik fia. Apjának életében koronáztaték Prágában Tseh Országi Királlyá Septembernek 26. napján. Ugyan azon esztendőben választák az Imperiumban-is Romai Királlyá, Novembernek utólsó napján.

Baláfi János Szétsént a' Törökökre meg-szállá. De a' Fűleki Hasán Bég reá jőve, és a' Vár alatt igen meg-veré Baláfit, holott mellette sok fő nevezetes ember vesze-el: Krusics Jánost, Pálffi Tamást, Tsuthi Gáspárt, Soós Istvánt, elevenen fogák-el. Tsuthor Andrásnak, és Mathusits Demeternek fejét vévék, ezek mellet 650. Vitéz embér esék halva, ő maga Baláfi sebessen szalada-el, ahoz Tábora, és minden hadakozó szerszáma oda vesze.

Ugyan azon esztendőben, Bebék Györgyöt ugyan azon Fűleki Hasán Bég igen meg-veré árultatásból, kit egy Pribék Török árult vala-el, ő magát Bebéket, Magócsy Gáspárt, Rákoczi Györgyöt, Bokri Istvánt, Haghoni Györgyöt, Sá közi Mihályt sok fő emberekkel edgyűtt elevenen elfogák. Bebék Györgyöt azután Konstántzinápolyba vivék, honnan űdő jártában iffiú János Király szabaditá-meg Szulimán Tsászártúl. Sárközi Mihályt pedig Hasán Bég nagy kegyetlenűl meg-öleté.

Zrinyi Miklós Szigetből Jahogli Oroszlán Béget igen meg-veré, Táborát-is el-nyeré. Ez lén a' Dráva mellet Monoszlónál, holott Oroszlán az Posgai Bég egy Kastélt akart tsináltatni.

AN-

ANNO 1563.

XXXIX. MAXIMILIÁN, a' Romai és Tseh Országi Király, Ferdinánd Tsászárnak öregbik fia, Apjának éltében koronáztaték Magyar Országi Királlyá Posonban, Septembernek 8. napján, az az Kis-Asszony napján. De az Apja gubernálta mind hóltáig az Országot.

ANNO 1565.

FErdinánd Tsászár és Király meg-hala, Juliusnak 25. napján, az az Sz. Jakab napján, idejének 61. Birodalmának pedig 37. esztendőjében. Ez igen jámbor, és Isten-félő Fejedelem vala. Szulimán Tsászárral mások Vezérlése által sok hadakat tartot, de fölötte szerentsétlenül, és veszedelmesül, úgy hogy a' sok Németek veszedelméjért, és szamtalan vére-on ásiért, akkor Magyar Ország Németek Tzimeteriomjának hivattatot. Ennek idejében veszet-el Magyar Országnak a' dereka, Thót Országnak, Horvát Országnak jobb részével. Vóltak fiai Maximilián, Ferdinánd, és Károl. Az Maximiliánnak fiait, az ő Unokáit mind látta és ápolgatta.

ANNO 1565.

SVenda Lázár, Tokajt, Szakmárt, Szerentset, Erdődőt, Bátthort, Szenderőt, és több erősségeket, Maximilián Tsászár szamára foglala itfiú János Királytúl. Németthi Ferenczet Tokajban meg ölék.

Musztafa Basa Szokolovits, Horvát Országban Krupa Várát az Un vize mellett meg-szállá, és azt, az mi hadunknak szeme látára meg-vévé erővel, kiben Bakics Mátyás vőlt Kapitány. Azon uttal Novit-is, az Un vize mellett meg-vévé.

Musztafa Basa Szokolovits, huszon hét ezer Törökkel Thót Országra méne rablani, kivel Erdődi Péter a' Horvát Országi Bán, meg-útkőzék, és igen meg-veré őtet. A' Bánnal ezek az Urak vóltak: Gyulai János, Keglevics Máté és Simon, Alapi János, Gheszthi János, és Thomasovics Markó.

ANNO 1566.

A' Budai Jahiogli Oroszlán Basa, Palotát meg-szálla Thuri Györgyre, kinek segitségére el méne a' Bazinyi Gróff Ek, a' Györi Király képe; Ezt halván Oroszlán Basa, nem meré meg-várni a' Grófot Palota alatt, hanem el-szálla a' Vár alóll. Azon uttal Gróff Ek Beszprimet, Thatát, Gosztost és Vitárit meg-vévé a' Töröktül, kiért Oroszlán Basát, Szulimán Tsászár meg-fojtatá. Ezt verte vőlt-meg Zrinyi Monoszlonál.

Szu-

Szulimán Tsáfzár, hetedfzer és utólfzor igen nagy erővel, és kéfzülettel ki-jűve Magyar Orfzágba, hadát két felé ofztván, kinek eggyik réfzével Pertál Basát hatvan ezer Tőrökkel Gyulára botsátá, kiben Keretsenyi Láfzló vala Kapitány.

Iffiú János Király, Szulimán Tsáfzárhoz méne Nandor-Fejér-Várra, fzáz kotfival, kit Szulimán nagy bőtsűlettel fogada és láta, 's kőnyőrge néki, hogy fogadáfa, és hit levele fzerént Magyar Orfzágot meg-adná néki, de Bekes Gáfparnak fel fuvalkodot rofz tanátsából, femmit nem végezvén, vifzfza tére Erdélybe.

Azonkőzben, a' Bofznyai Mufztafa Basát kűldé Szulimán Tsáfzár Nandor-Fejér-Várból a' Budai Bafaságba, Orofzlán Bafa helyébe. Vifzontag adá Mehemet Basának a' Bofznyai Bafaságot, ki mikor Bofznyába indult vólna, és Syklos Vár alatt meg-fzállot vólna, éjjel Zrinyi Miklós, az Szigeti Vitézekkel réáűte, és ott Mehemet Basát fel-veré, ő magának a' Basának, fiával edgyűtt fejét vévék, és Táborát fel-verék. Kiben fzámtalan kéntset nyerének, és nagy gazdag prédával, fok fő rabokkal, békével jűvének vifzfza Szigetbe. Ezt értvén Szulimán Tsáfzár igen meg-búfula rajta, mert Mehemet Bafa igen kedves fzólgája vala, azért Péter-Váradgyáról (holott immár a' Dunán, hidon által vitte vala hadát, hogy Egret meg-fzállya) vifzfza tére hadával, és Efzeknél nagy fietséggel a' Drávát által hidaltatván, által hozá minden erejét rajta Sziget alá. Evel vefztők el azért Sziget Várát.

ANNO 1566.

SZulimán Tsáfzár ő maga fzeméllye fzerént, hadának máfik réfzével, Sziget Várát meg-fzállá, az Vitéz Urra, Zrinyi Miklófra, Auguftufnak 1. napján, kit nagy fok oftromokkal, végre az Várat meg gyűjtván megvéve, Kis-Afzfzony nap eftin. jól lehet a' Várnak meg-vétele előtt három nappal, meg-hala Szulimán Tsáfzár Sziget alatt, 4. napján Septembernek, idejének 66. efztendőjében, de az el vála titkolva Mehemet Basátúl a' fő Vezértűl. El vefze Szigetben ő maga Zrinyi Miklós idejének 58. efztendőjében; véle egyetemben Horvát és Magyar Orfzágnak fok nevezetes és válogatott Vitézi, a' többi kőzőt, Imprits Tamás, Papratovits Farkas, Pathatfits Péter, Kobák Miklós, Iftvánffi Pál, Csáki György, Bajoni Imre, Bika András, Ketskés György, Alappi Gáfpárt, Orfics Iftvánt, Gerécfi Bertát, Tiski Menyharot, Csernkos Ferenczet, Markaff Jánoft, elevenen fogták-el, és többen fokan eftek-el. Az Tőrökőkben három Bafa 25. ezer Tőrökkel edgyűtt vefzet-el. Zrinyinek a' fejét, a' Nagy Mehemet Ba-

ſa a' Vezér, Maximilián Tsáſzárnak küldé a' Győri Táborba, kit a' fiai nagy tiſzteséggel, és hozzá illendő bőtsülettel el temetének Dráva Murakőzben, a' Remete Barátok Kalaſtromában Szent Ilonán. Zrinyi Miklóſnak négy fia maradá, Győrgy, Kriſtof, Miklós, és János, de végre minden Uraſága Győrgyre ſzálla, mert a' többi jó iffiú legény korokban el-halának.

Gyulát-is meg-vévé Pertál Baſa Keretsenyi Láſzlotúl hitre, Septembernek 2. napján, de meg-nem álla hitinek, mert Keretsenyi Láſzlót ő magát el-fogák, véle egyetemben Mélits Győrgyőt, Balás Deák Mártont és Földvári Iſtvánt rabbá tévék. Ovcsárovics Demetert, Henyei Miklóst, Mariányi Ferenczet, Jazics Lukátsot, több ſok Vitézlő néppel le-vágák, némellyeket el-fogának közzűllők.

Maximilián Tsáſzár, ugyan akkor igen ſzép haddal Győrnél vala Táborba, de héjába, mert ſemmit nem próbála véle, noha réá felelt vala Zrinyinek, hogy nem hagya, hanem meg-ſegéti Szigetben, kinek oka lén, az Imperiumban-való véletlen támadás és viſzſza-vonás, ki akkor történt vala. Vólt akkor a' Tsáſzárnak Magyar Orſzágban Németből és Magyarból álló, 25. ezer lovaſſa, és 80. ezer gyalogja.

Ugyan akkor János Király fia, Törökkel, Jantsárral, Tatárral, és Magyarral edgyűtt 16. ezered magával, Tokajt meg-ſzállá, és azt Jégen igen oſtromolá, de nem veheté-meg, hanem népének nagy kár vallásával kénſzeriteték el-ſzállani alólla.

ANNO 1566.

SZELIM, ezen néven máſodik, Szulimánnak fia, Apjának halála után foglalá-el a' Török birodalmat.

ANNO 1567.

SVenda Lázár, Szádvárat, Munkátsot, Szabadkát, Peslóczot, Gombaſzeget, és Kráſzna-Horkát, Maximilián Tsáſzár ſzámára foglalá János Király fiátúl. De János Király fia, a' Törökőket melléje hivá, kikkel mingyáráſt Kővárt, Nagybányát, és több Várakat meg-véve a' Tsáſzártúl. A' Törökők pedig ſzámtalan rabláſt tévének Kaſſa körűll.

ANNO 1567.

KEglevits Péternek (annak a' Péternek, kit Tsáktornyán Zrinyi fiának fogadot vólt) a' Törökők Kanisánál fejét vévék. Ez igen ſzép termetű, és magas legény vólt.

ANNO 1568.

DObó Iſtvánt, és Baláſi Jánoſt, Maximilián Tsáſzár meg fogatá Poſonban, azért hogy János Király fiához akartak hajlani, de az fogságból

ból Balassi János el-szaladot vala, a' Várból ki-ereszkedvén, Dobó pedig mint hogy igen kőszvényes vala, nem szaladhata-el. Azután a' Tsászár mind a' kettőnek meg-kegyelmeze.

ANNO 1571.

JÁnos Király fia, kit iffiú János Királynak hittak, meg-hala Erdélyben, idejének harmintz-két esztendőjében, magtalanúl, mert feleségе soha nem vala.

BÁTHORI ISTVANT (ezt nagy lábu Báthorinak hitták) ugyan azon esztendőben, Májusnak 27. napján, János Kiraly fia halála után választák Erdélyi Vajdává.

Thuri Györgynek, a' Nevezetes fő Vitéz Kapitánnak, Kanisánál Orosztonnál a' Tőrőkök fejét vévék. Ki mellet sok válogatot Vitézek hullának-el.

ANNO 1571.

PIali Basa, nagy erővel és készűlettel a' Tengeren a' Velenczeiekre méne, és azoktúl Ciprus Szigetét el-foglalá, Nicósiát, és Famugustát, annak az Országnak fő Várasit és óltalmit meg-vévé. De Don Jován de Austria, a' Spanyór Országi Filep Királynak a' Generálissá, a' Pápa és Velenczéiek hadával edgyűtt réá méne, és a' Tőrőkökkel meg-ütközék, holott Istennek segitségéből a' Tőrőköket igen meg-verék. Melly ütközetben Pilai Basát, 25. ezer Tőrőkkel meg-ölék, öt ezer Tőrőket fogtak elevenen, tizen öt ezer Keresztyén rabot szabaditottak-meg, száz tizen-hét Gályát nyertek-el tőllek, és nyolczvan Gálya merűlt el a' vizben. Ez lén Szent Justina Asszony napján. Ennek emlekezetire a' Velenciéiek az ezüst pénzre, kit librának hinak, egy felől a' Szent Justina Asszony képét reá veretik; illyen titulussal:

Memor ero tui, ô Justina Virgo.

ANNO 1572.

EZen esztendőben, találkozék egy tsalárd ember, kinek Karátsondi Gergely vala neve, ez Profétává tette vala magát, és el-hitette vala a' kősséggel, hógy szabadon, minden fegyver nélkűl kővethetik őtet, mert mihelen a' Tőrőkök meg-láttyák őtet, minden erősségekből és Várakból futva szaladnak, minden viadal nélkűl előtte, és mint hogy igen sanyarú életet visel vala, és a' Szentségnek valami szinét-is mutogattya vala, sokat magához hitetett vala. Azért alkalmas népet gyűjtvén egybe,

Bala Szent-Miklós alá méne, hogy ott mesterségét meg-mutassa. De ott a' Törökök igen meg-verék őtet: Azután, a' Debreczeniek ugyan ott Debreczenben, látván tsalárdságát, ujjobban igen meg-verék őket, és ő magát-is meg-ölék. Azért e' bolond után indulván, sok számu nép vesze-el mellete. Ezt hitták Fekete ember hadának.

NB. Eddig-való irásomat szedegettem nagy szorgalmatossággal egybe, sok rend-béli fő Historicusokból, tudni-illik Bonfinius Antalból, Jóviusból, Surius Lőrinczből, Thuróczi Jánosból. (Ronsoni Péterből, Héltai Gáspárból, és Tinódi Sebestyénből; ezek Erdélyi Magyar Historicusok.) Továbbá, Vrámecz Antalból ki a' Horvát Országi dologról jól irt, és Istvánffi Miklósból ki a' mi üdőnkben irta a' Magyar Országi Históriát. Azért, ha valami fogyatkozás avagy vétek eset irásomban, azt senki ne tulajdonitsa énnékem. Ezután immár bizonyosbb dolgok következnek, úgy mint mellyek mi üdőnkben történtenek, a' kikben magam-is forgottam, kiket pedig sok fő rend-béli bizonyos és hitelre méltó személyektől-is igy értettem és hallottam, a' mint meg-vagyon irva.

ANNO 1572.

XXXX. RUDOLFFUS, a' Maximilián Tsászárnak öregbik fia Apjának életében koronáztaték Magyar Országi Királlyá Posonba, idejének 21. esztendőjében, Septembernek 25. napján. De az Apjának haláláig nem árrotta az Ország birodalmában magát.

ANNO 1573.

A' Sziget Vári nyughatatlan Alibég, a' Kanisai Várast éjjel meg-lopá Alappi Gáspárra, az ott-való fő Kapitányra, kire egy Törökké lett Pribék hozta vala a' Törököket, azért a' Várast fel-prédálá, és azt el-égeté, kiben ezer embernél több veszett-el, 750. lovat, egyéb szántalan prédával és nyereséggel vittek-ki belőlle. Ez lén az utólsó Fársáng napokban, mikor jól meg-itták vőlt magokat az Urak.

Bekes Gáspárt botsátá Maximilián Tsászár Erdélybe nagy haddal az uj Vajdára, kire Báthori István réá méne és Bekest Fogaras alatt igen megveré, azután a' Várat-is meg-vévé tőlle.

Szluni Ferencz, a' jó Vitéz Ur meg-hala Várasdon jó virágzó idejében; Ebben szakada magvok a' Szluniaknak.

Ugyan azon esztendőben, Thót Országban nagy pór had támada kik magoknak egy Ghubez Mátyás nevű embert emeltek vala Királlyá-ul. Ezek az Urakra, és Nemesekre támadának, és immár ugyan sokan gyűltenek vala egybe minden felől. De Dráskovics György, ki az üdőben Zá-

brág

brági Püspök, és Horvát Országi Bán is vala, réájok küldé Alappi Gáspárt, és Keglevics Máthét, kik Stubitzánál meg ütközének véllek, és igen megverék őket, ő magát Ghubez Mátyást Sokad magával elevenen el-fogák, és Zábrágba vivék fogva, ott nagy szörnyű halállal ölék meg őtet. Mert egy vasból csinált Koronát, a' tűzben erőssen meg-hevétének, és azt ollyan tűzesen a' fejére tévék, ez után utzánként tűzes fogókkal szaggatták-meg, végre néggyé vágták, többet is öltek-meg vélle. Azért igy szálliták le akkor azt a' pór hadat.

ANNO 1573.

RAkóczi Sigmond, és Præpost-Vári Bálint, Kassából a' Fűleki Kairtbéget igen meg verék Szikszónál.

ANNO 1574.

SZinán Basa a' Vezér, Tunist és Gőlétát meg-vévé, kit az őtődik Károl Tsászár, olly igen meg-erősitet vala, hogy minden emberek itéletek szerént, győzhetetlennek tartatott lenni.

ANNO 1575.

HEnricus, a' Lengyel Országi Király, a' Francziai Királynak az Őtse, halván Báttyának a' Francziai Károl Királynak halálát, mivel hogy a' Francziai Királyság ő réá szállando vala, el-szőkék Lengyel Országból, és bé-menvén Francziába, ott székibe üle.

ANNO 1576.

A' Bosznya Ferhat Basa, Herbárt Auspergert, a' Károl Hertzeg Generálissát, lesre ki-tsalá, és Budacski Váránál Horvát Országba igen meg-veré őtet, ő magának a' Generálnak fejét vévék, és a' fiát Bolifot elevenen Konstántzinápolyba vivék, holott Horvát Országnak sok válogatot és Nevezetes Vitézi veszének el. Voikovics Ivánt, jeles Vitéz Kapitánt elevenen el fogák, ki azután maga feje váltságáért őtven Tőrők rabot, ahoz sok drága szép ezüst arany mivet, és egyéb féle marhát adot bé a' Tőrőkőknek. Véle edgyűtt, Klekovics Vidot, Jankovics Györgyőt, Sarkovics Pétert, és többet sokat fogának el elevenen.

ANNO 1577.

MURÁT, ezen neven harmadik, a' Szelimnek a' fia, Apjának halála után foglalá el a' Tőrők birodalmat.

Busint és Czazint, Horvát Országba meg-vévék a' Tőrőkők.

Ugyan azon esztendőben a' Budai Musztafa Basa, Balassi Jánostúl Dévént, Kékőt, és Somoskőt meg-vévé.

ANNO 1576.

BATHORI ISTVANT, az Erdélyi Vajdát, válaſzták és koronázák Lengyel Orſzági Királlyá, a' Vajdaságot engedé az Ötsének Báthori Kriſtófnak.

ANNO 1576.

MAximilián Tsáſzár és Király, meg hala ſzintén Szent Maximilián napján, idejének negyven-kilenczedik, birodalmának tizen-harmadik eſztendőjében. Ennek fiai vóltak Rudolphus Király, Erneſtus, Mátyás, Maximilián, Albert, és Venczeslaus, kik mindnyájan magtalanúl halanak-meg. Ez-is igen jámbor, és nyájos Fejedelem vala, kiért ötet-is valamint az Apját, igen ſzerették. Temettetet Prágában az Apja koporſojában.

Ugyan azon eſztendőben, a' Tőrökök Zrin Várát meg-vévék Horvát Orſzágban, honnan a' Zrinyi Urak Grófoknak irattyák, és hivattyák magokat.

ANNO 1576.

A' Tőrökök Horvát Orſzágban, Gvozdánzki Várát meg-vévék. Ez is Zrinyi Uraké vólt, holott igen gazdag ezüſt Bányájok vólt; Olly nagy Urak vóltak az Zrinyi Urak Horvát Orſzágban, hogy ötven kő Várokat mondgyák hogy vólt vólna.

A' Tőrökök Horvát Orſzágba, Dobóczot el-rablák, és el-égeték.

ANNO 1578.

KArol a' Stiriai Hertzeg, a' Ferdinánd Tsáſzárnak fia Fremberger Jánoſtl, egy jeles Német Vitéz Urat ſzép haddal Horvát Orſzágba botsátá, ki a' Tőrököktűl egynéhány Várat meg-vévén, békével meg-tére hadával. Melly Várakat iſmét, nem ſok űdő mulva viſzſza vévének a' Tőrökök.

Ugyan azon eſztendőben, Nádasdi Ferenczet Simonthornyánál, a' Székes-Fejér-Vári Kara Alibég meg-veré; ott Petthő Mihályt elevenen elfogák.

ANNO 1579.

KArol Hertzeg, Horvát Orſzágban, a' Kupa vize mellet egy fő Várat tſináltata, kit a' maga nevéről Károlſtatnak neveze, melly Vár moſtan-is annak a' földnek, fő kapuja és óltalma.

Ugyan azon eſztendőben Baitsa Várat a' Kaniſa vize melet Zrinyi György meg-tſinálá, kiben Károl Hertzeg ſzámos Vitézlő népet vete, és Kapitánságúl Malakóczi Miklóſnak adá.

AN-

ANNO 1579.

BAthori István, a' Lengyel Országi Király, Lengyelből, Magyarból, és Németből alló nagy erőt indita, kivel személlye szerént Livóniáért a' Muszka Tsárra méne, és olly nagy hatalmat és győzedelmet vén rajta, hogy három eztendeig való hadakozásával, a' Muszka Tsászár Országában, száz nyóczvan Német mélly földet (a' mint Michaël ab Isselt irja) foglala el tőlle. Végre minden kivánsága szerént-való békeségre kénszerité a' Muszka Tsárt. Azért, illyen nagy győzödelmesen, és diadalmason vivé véghez, véle-való hadakozását a' jó Király.

Malakóczi Miklós, Zrinyi Györgynek fő Hadnaggya, Thót Országba a' Dráva mellet Dernyénél, a' Berzenczei Tőrőkőket igen meg-veré, melly hartzon sok fő Tőrőkők hullának el.

ANNO 1580.

SAsvár, a' Fűleki Bég, mikor sokat rablot vólna, és nagy prédával viszsza tért vólt, utyában a' Egri vitézek Nádudvarnál meg-űtkőzének vele, és ott a' Tőrőkőket igen meg-verék, a' nyereséget is viszsza nyerék tőllek. Holott 300. Tőrők eset halva. 400. fogtak elevenen, és 13. Zászlót nyertek tőllek. Ez lén Juliusnak 19. napján.

Zrinyi György, Nádasdi Ferencz, és Batthyáni Bóldisár a' Végbeliekkel, mikor Thót Országban a' Szlatinai Várast rablani indultak vólna, uttyokban a' Posgai Szkenderbéget, a' Ullama Basa fiát elől találák, ki a' Várasdi mezőt rablani indúlt vala, azért, meg-űtkőzék a' két had, és a' Tőrőkőket igen meg-verék, a' Bégnek Svasztics Gáspár Zrinyi szolgája, fejét vévé, Szkender Béget pedig Pettendi Ferencz, a' Zrinyi szolgája elevenen el-fogá, ennek az őtsét-is Dervis Béget elevenen fogák-el. Ez lén Septembernek 28. napján. Holott 250. Tőrők eset halva, 430. elevent fogtak, és 20. Zászlót nyertek tőlek.

ANNO 1581.

ERdődi Tamás, és Székelly Mihály, Thót Országba a' Czerniki Amhát Béget, ugyan ott lakó hellyében Czerniknél igen meg-verék.

ANNO 1582.

A' Tőrőkők a' Balatoni jégen által jövének és a' Keménes allyát Vasvár megyében rablák, kiket Kesztelnél, viszsza tértekben, Majtini László a' Pápai Kapitány, és Petthő Kristóf a' Kesztelyi Kapitány igen megverének.

A' Sziget Vári kis Haszanbég Csákánnál a' Rábán által méne hadával, es Vasvármegyében sokat rabolván békével téré viszsza hadával. Sók Nemes

mes ember gyermekét, és Nemes Aſzſzonyokat vivén rabságra magával, mivel hogy jövetelének, ſohot ſemmi híre nem vala. Honnan mindeneſtúl 340. rabot hozott-el magával.

Ugyan azon eſztendőben, Serédi Mihály, az Egriekkel, a' Fűleki Sásvárbéget Onodnál iſmét igen meg-veré, itt 1500. Tőrők eſet halva, és elevenen, 18. Záſzlót nyertek tőllek.

ANNO 1583.

IStvánffi Iſtván, és Starcſics Farkas, a' Beſzprimiekkel, a' Kopáni herélt Alibéget igen meg verék, ő magát-is Alibéget elevenen fogák-el.

Gergelly, ezen néven tizen-harmadik Pápa, ez űdőben reformálá a' Kalendáriomot, kit Uj Kalendáriomnak hinak, kivel moſtan élűnk.

ANNO 1584.

ERdődi Tamás a' Bán, Thót Orſzágban a' Kriſtalóczi Tőrők Várát oſtrommal meg-vévé, a' benne-való Tőrőkőkőt le-vágatá, a' Várat-is tővéből el-égetteté.

A' Korácsevics Hizdricz Bég, Krányecz Orſzág felé közel Lyublyánig ſokat rablott, de viſzza tértében Szlum Váránál Horvát Orſzágban, Erdődi Tamás a' Bán, a' Kárloczjakkal edgyűtt meg-várá, és ott megűtközvén véle, Iſtennek ſegétségéből igen meg veré a' Béget, a' prédát-is el-vévé tőlle. Itt 1500. rabot ſzabaditottak-meg, és tiz Záſzlót nyertek-el tőllek.

Azon eſztendőben, Báthori Miklós meg-hala.

ANNO 1585.

BAthori Kriſtőf, az Erdélyi Vajda meg-hala, és Sigmond az ő fia lén hellyébe Vajdává, igen gyermek korában, kinek Gubernátora vólt Ghéczi János.

Erdődi Tamás a' Bán, a' Koſztaniczai Váraſt Horvát Orſzágba, elrablá, és el égeté, kire a' Boſznyai Sá vár Baſa (e' vólt ennek előtte Fűlekben Bégh) réa érkezék, de a' Bán hartzolva, az on vizén által hozá a' hadat békével.

ANNO 1586.

NAdasdi Ferencz, a' Vég-béliekkel, a' Balatoni jégen által méne, és Koponát, a' Bégh lakó hellyét meg-vévé oſtrommal, el-rablá, és elégeté, az ott-való Regyet Béget-is elevenen el-hozá. Kiből 600. eleven Tőrőkőt ſok ſzép gazdag prédával hoza-el, halva is ſzámtalan, és fő Tőrők esék-el, a' Várát-is fel égeté.

Sziget Vári Arnaut kis Haſzanbég, Dráva Mura közbe jőve, és ott egy-

egynéhány falut el-rabolván, békével viſzſza méne hadával Kaniſa mellet, Auguſtuſnak 30. napján; ez lén Murakőzben első rablás, ennek előtte ott ſoha Tőrők nem rablot vala.

Pálffi Miklós a' Komáromi Kapitány, és Nádasdi Ferencz, a' Fejér-Vári Iſzág Béget Komáromnál igen meg-verék. Ebben a' hartzban 370. Tőrők eſet halva, ahoz 9. Záſzlót nyertek-el tőllek.

Ugyan ezen eſztendőben, Ali Bég, ſokat rabla Thót Orſzágban, ki mikor nagy nyereſséggel meg-tért vólna, Erdődi Tamás a' Bán, a' Thót Orſzági Végbeliekkel, Ivanitsnál meg-várá őtet, és meg-ütközvén véle igen meg-veré őtet, ő magának Alibégnek fejét vévék, a' prédát-is el-nyerék tőlle, ki mellet ſok fő Tőrőkők veſzének-el. Ez lén 6. napján Decembernek az az Sz. Miklós napján. Igen erős hideg űdők, és nagy havak vóltak akkor.

Báthori Iſtván, a' Lengyel Orſzági Király meg hala, idejének 53. eſztendőjében, Decemberbe; Ez igen jeles, és hadakozó Fejedelem vala, kinek máſſa akkorban az egéſz Kereſztyénségben nem vala.

ANNO 1587.

AZ Iſten félő, Jámbor, Nevezetes Sz. Ur, Dráskovits György, ki Kardinál, Kalotsai Erſek, Győri Püſpők, és Magyar Orſzági Locumtenens vala, meg hala Poſonban, idejének 62. eſztendőjében, el-temetteték Győrőt, az ő Püſpökségében.

ANNO 1587.

ZRinyi György, és Nádasdi Ferencz, a' Kalmántſi Sokadalomra, ki Sziget Várához igen közel vagyon, réá menének, és azt fel-verék, felprédálák; honnan ſok gazdag áros Tőrőkőket, ſzámtalan ſok ſzép marhával hozának-el. Ez lén Nagy Tsőtőrtőkőn.

Pálffi Miklós, a' Komáromi Kapitán, és Nádasdi Ferencz, Buda alá menének, a' Budai lovakért, kiket a' Várhoz nem meſzſze, kellen-fel délnél étettenek a' Tőrőkők. De a' Budai Ferhát Baſa, ki ennek előtte Boſznyában vala Baſa, kéſzen várá őket, és meg-ütközvén véllek, igen megveré őket; itt ſok válogatot Vitézek esének el, tudni illik 600. elevenen és halva, ahoz 22. Záſzló-is veſzet-el.

Sa vá Baſa, ki ennek előtte Boſznyában vala Baſa, ez ődőben Sziget Várából el-indula, és közel Regedéig rabla, honnan ſok prédával tére viſzſza De Zrinyi György, Nádasdi Ferencz és Batthyáni Boldisár, a' Végbeliekkel, Globiczár Jánoſſal, és Tratmanſtorfor Fridrikkel, Sárkány Szigetnél, a' Kaniſa Sáron meg-várák őtet, és ott meg-

ütközvén véle igen meg-verék Sasvár Basát; a' Pétsi Mahmut Béget, ki a' Tsászarnak Húga fia vala, Piali Basa-úl, (kit a' Tengeren Don Jován de Austria meg vert vala) Prascsóczi István, Zrinyi szolgája elevenen el fogá, a' Kopáni Haszán Beget is, elevenen el fogák, ezekkel edgyűtt tizen-három száz eleven Tőrökök fogának el, kik között sok fő Vajdák, Kháják, Alaibégek, Tsauzok, Záimok, Szpahják, és Agák esének rabbá. A' Mohátsi Szinán Beggel két ezer Tőröknél több esett halva, és 19. Zászlót-is nyerének-el tőllek. Itt vesze-el a' Szigeti Végbelieknek a' szine. Ez lén Szent Lőrintz napján. Sásvár Basa jóllehet a' hartzból el szaladot vala, de azután az Tőrök Tsászár illyen nagy kár vallásáért, és főképpen a' Pétsi Bégh veszedelméjért meg-öleté őtet Constántzinápolyban. Ebben a' hartzban vágták-el Thuróczi Benedeknek (ki azután Bán vólt) a' jobb kezét a' Keresztyének. Sok fő Ur és egyéb rend-béli fő emberek gazdagulának-meg ebből a nyereségből. Tsak ő magának is Zrinyi Györgynek vólt kétszervaló száz ezer foréntra-való haszna Rab váltságbúl, kit én az ő maga szájából hallottam, a' rab Tőrökök kivűl annyi sok fő lovakat nyertek ott, hogy annak számát nem-is tudhatni.

SIGMONDOT, a' Svecziai Király fiát, választák Lengyel Országi Királlyá, ki azután 1592. esztendőben, hozá magának feleségűl az Anna Aszszont, a' Stiriai Károl Hertzegnek őregbik léányát.

ANNO 1588.

MAximilián Hertzeg, a' Maximilián Tsászárnak fia, és Rudolfus Tsászárnak az őtse, bé-méne hadával Lengyel Országba, hogy ott, egynéhány Lengyel Urnak végezéséből Lengyel Országi Királlyá tétesse magát, kire a' Lengyel Országi Cancellarius, Szamoszki János réá jőve a' Lengyel haddal, és igen meg-veré őtet, magát a' Hertzeget elevenen el-fogák és Krakkóba bé-vivék; ez lén Januariusnak 24. napján, honnan űdő jártával, a' Pápának, és a' Tsászárnak kéréseкre szabadula-meg tőllek.

Gherétzi Bertotat, a' Kanisai Vice-Kapitánt, a' Segesdi Tőrökök, Isebornál igen meg-verék, ő maga nehezen szaladhata-el. Ki mellet sok fő-Vitéz ember vesze-el. Ez lén Nagy-Tsőtőrtőkön.

A' Budai Ferhat Basa, el-botsátá a' Fejér-Vári Kara Ali Béget, igen híres, és próbált Vitéz embert, tizen-két ezer Tőrökkel, hogy a' Szikszai Várost el-rabolná, és azt meg-égetné. Kire ugyan ott, Homonnai István, és Rakóczi Sigmond az Egri Kapitán, réájok menének, és meg ütközének vélek. Végre nagy erős hartz, és vladal után, igen meg-verék a' Tőrökőket. A' Keresztyénekbenn-is, sok fő Vitéz ember esék-el. Ez lén 28. nap-

napján Septembernek. Ebben az útközetben 2000. Török esett halva, elevent 400. fogtak, lovat 400. nyertek tőllek, Magyar és Német 650. veszettel.

Gregoróczi Vincze, és Huszár Péter, a' Győri haddal, Geszteſt oſtrommal meg-vévék a' Törököktől, a' frigy alatt, de azt a' Tsászár ismét viszsza adatá, a' Törököknek.

ANNO 1590.

KArol, a' Stiriai Hertzeg, az örökké való emlekezetre méltó Fejedelem, meg-hala, idejének 50. esztendőjében.

Thurzó Györgyöt, az Erſek Ujváriakkal az Esztergami Szokolovics Memi Bég, közel Esztergamhoz fel-veré, holott el fogák Zai Andráſt, és Lőrinczet, Jakusits Imrét, Pesti Sigmondot, Hagymási Kriſtófot, Lákonyi Jánoſt, Huszár Má yáſt; ezek mellet sok válogatott vitézek vetzének-el, maga Thurzó nehezen szaladhata-el.

ANNO 1591.

A' Kevély Szinán Basa a' nagy Vezér, el-végezvén az Kazul Basa ellen-való hadakozáſt, ő magának Szultán Murátnak, és a' több Vezéreknek tetzések ellen, bontá fel a' Frigyet minden ok nélkül, és Bosznából, Hatzán Basával inditatá-el a' hadakozáſt a' Frigy ellen, k ket az Ur Isten, az ő igaz itéleti szerént, tsak hamar meg-szégyenite, a' mint majd meghallod

A' Bosznyai Hasszan Basa, az egész Bosznát fel-vévé, és Szisszek Vár alá szálla Táborba, és a' frigy ellen Taratzkokkal a' Várat is lőtetni kezdé, kinek ellenében szálla a' Szisszeki Szigetbe, Erdődi Tamás a' Bán, a' Végbéliekkel, és a' föld népével; látván ezt Hasszan Basa, és szálla Szisszek aloll, és viszsza tére hadával Bányalukába

Erdődi Tamás a' Bán, mihelen a' Basa meg-tére, ugyan azon haddal Szisszek alóll, mindgyá áſt el indula, és Monoszlót meg-szálla, és azt Agyukkal töreté; kit egynéhány nap mulva, hitre meg-vévén, porral fel-vetette, és pusztán hagya.

Igy bomlék-fel azért a' frigy Rudolphus Tsászár és Murat Tsászár között, ki miatt, mind a' két fél között, mennyi számtalan vér ontások, és Ország béli pusztulások lettenek, bőven meg-fog tetzeni. Tartot ez a' hadakozás tizen-öt esztendeig.

Sziget Vari Arnaut Kis Hasszan Bégh, Kis Komáromot meg-lopá, kiből sok vitézlő népet, és egyéb rend béli rabot el vivén, a' Várat tővéből el-égeté, és azt pusztán hagyván, békével tére viszsza Szigetbe; Kapra Fe-

rencznek, az ott-való Kapitánnak fejét vévék, feleségét, és az ötsét Kapra Mátét a' Vice-Kapitánt, elevenen el-vivék, ki lén nagy Bóldog Aſzſzony napján.

Zrinyi György az Orſzág Kapitánnya, és Nádasdi Ferencz, Tábort gyűjtének (kiben igen ſzép Magyarság vala) és Segesd alá menének, hogy azt kis Komáromért el-rontsák, de oda jutván, hozzá ſem kezdének Segesdhez hanem meg-térének, és kis Komáromhoz ſzállának, kit ismét megépitének, népet vetének belé, kik előtt Rátki Menyhártot hagyák benne.

A' Boſznyai Haſzan Baſa, Thót Orſzágba ſokat rabla, a' Bosjákovinai Kaſtélt oſtrommal meg-vévé, és azt fel-égeté. Kit meg-tértébe a' Thót Orſzági Végbeliek, Grádecznál, egy ſzoroſſon meg-ütének, és népében ſokat le-vágának, és négy Taratzkot nyerének el tőlle 22. Záſzlóval edgyűtt.

ANNO 1592.

BOſznyai Haſzán Baſa, Horvát Orſzágban Bihetsnél, Ripats Várat meg-ſzállá, kit meg-vévén, népet hagya benne.

Boſznyai Haſzan Baſa, ugyan azon Kikelet idején el-inditá hadát, és Horvát Orſzágban Hráſztovitzát meg-vévé, és azt néppel meg-erősité. Ugyan ottan a' Kupa vize mellet egy Várat tſináltata, és azt a' mellette folyo patakról, Petrinjának nevezé, és abban ſzámos Tőrökőt vete, kiből nagy földet puſztitának el a' Tőrökök.

Boſnyai Haſzán Baſa, Bihetset, ki Horvát Orſzágban régi hires Nevezetes fő vég Vár vala, meg-ſzállá, és meg vévé a' Németektől, a' mellett Szokolt, Iſacſitsot, és Dréſniket.

Erdődi Tamás a' Bán, hadát Bréſzthez, ki Petrinjának tsak ellenében vala, gyűjté, hogy Petrinját meg-ſzállya, hová mikor a' végezés ſzerént a' Horvát Orſzági Generálokat magához várná, Voin Belojevits egy Rácz, ki a' Bánnak igen kedves, és meg hitt ſzolgája vala, és Tőrök rabságból-is ki váltotta vala, el árulá a' Bánt, és Haſzan Basának, minden dolgot, és állapatot titkon tuttára adá, kit értvén a' Baſa, véletlenül el-jűve, és a' Kupa vizén által költőzvén, meg-ütközék Erdődi Tamáſſal, ki jól lehet keményen hartzola véle, de végre népének kevés vólta miatt (mert a' Végbeli Generálok, a' végezés ſzerént nem jűvének mellé) meg-veretteték a' Basátúl, oda veſztvén Algyuit Táborával edgyűtt. Bréſztet, és Litovanitsot puſztán találván, meg-égeték a' Tőrökök.

Haſzán Baſa a' Bánt meg-vervén, mingyáráſt azon Algyúkkal, kiket ott nyert vala, Sziſzeket egy Papra, Mikácius Miklóſra (mert Sziſzek a' Zábragi Káptolomhoz tartozik) réá ſzállá, és azt egynéhány napig, mig a' nyert

a' nyert porban, és golyóbisban tartott, erősen lőtteté, de végre, látván hogy meg nem veheti, el szálla alólla, és viszsza tére Bánya lukába.

Arnaut Kis Haszán Bégh, Fűlekből az Egrieket, Szikszónál igen megveré, holott Balás Deák Istvánt az Egri Hadnagyot, és Segnyei Miklóst, elevenen el fogák.

Bosznyai Haszan Basa, nem sokat nyugodván, ismét el-inditá hadát, és Turopolyát mind Szamoborig el-rablá és el-égeté.

Nádasdi Ferenczet, Rudolphus Tsászár Magyar Országból Thót Országnak segitségére ki küldé, ki Zábrágba szálla hadával, honnan a' Magyarok Thót Országnak a' maradékját-is mind el-dulák, és kóborolák igzonyu képpen, a' Tőrők ellen pedig sohón semmit nem próbálának. Nádasdival ezek az Urak vóltak: Forgács Sigmond, Tőrők István, Dersffi Ferencz, és Nádasdi Tamás.

ANNO 1593.

SEgnyei Miklós, a' Sziget-Vári tömlőczből magával edgyűtt sok fő rabot szabadita el.

A' Babotsai, Segesdi, és Berzenczei Tőrőkők, Kanisánál a' Fitehází Kastélyra jövének, és azt erősen ostromlák, kiket Malakóczi Miklós Zrinyi Györgynek fő Kapitánnya, jeles, okos, had viielő vitéz ember (ennek mását én Magyar fő emberben még nem láttam sohón (készen várván meg-űté, és igen meg-veré őket, Nagy Pénteken; holott sok fő Tőrők vesze-el, Magyar Lőrincz a' Bajtsai fő Vajda, és Miklós a' Legrádi Porkoláb, két jeles próbált vitéz ember, ott esének halva.

Tu venis ad me cum gladio, hasta, & clipeo, ego autem venio ad te, in nomne Domini Exercituum, Dei agminum Israël, quibus exprobrâsti hodie, & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadavera Castrorum Philistîm hodie volatilibus cœli, & bestiis terræ, ut sciat omnis terra, quia est Dominus in Israël, & noverit universa Ecclesia hæc: quia non in gladio, nec in hasta, salvat Dominus 1. Reg. cap. 17.

Et indurabo cor Ægyptiorum, & persequentur vos, & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu ejus, ac in curribus & equitibus illius: & scient Ægyptii, quia ego sum Dominus, cum glorificatus fuero in Pharaone: Liberavitq; Dominus in die illo Israël de manu Ægyptiorum. Exod. 14. cap.

Bosznyai Haszan Basa, nagy erővel és készűlettel, Szisszeket ismét harmadszor meg-szállá, egy Papra Jurak Balásra, és azt rettenetessen rontatá. Látván azért Rupreht Ekenperger, a' Gréczi Hertzegnek fő hadi Gene-

neráliſſa, és Erdödi Tamás Bán, a' Várnak és abból az egéſz Orſzágnak következendö veſzedelmét, az Urakat, és Végbelieket egyben gyüjték. Kikkel Sziſzeknek ſegitségére el-menének, és a' Vár alatt a' Basával megütközének, és Iſtennek ſegitségéből, a' Basát, a' Kupa vizében hajták, és igen meg-verék, ö maga Haſzan Baſa, Mehmet Béggel, a' Tsáſzár Húga fiával, Memmi Béggel, Ali Béggel, Ramadán Béggel, Kurt Béggel, Szinán Béggel, az áruló Belojevics Voinual, ſzámtalan ſok Törökökkel a' Kupa vizében hala, kinek minden hadakozó ſzerſzámát, ſok ſzép Agyuit (kik között egy, a' Koczjáni hartzon veſzett, nagy Agyu vala) és egéſz Táborát el-nyerék. Itt veſzet-el egéſz Boſznyának ereje, és ſzine, mert akkor huſzon-két ezer Török veſze-el. Sok fö Záim, Vajda, Kihája, Alaibég, Csauz, és ſzámtalan Szpahija és Agga veſzett vélek egyetemben. Ennek a' hartznak utánna, ſohón derék képpen-való hatalmát, a' Boſznyaiak nem vehetek Thót és Horvát Orſzágon Ez lén Juniuſnak 22. napján, az az tiz ezer Martyr napján. Igy veré-meg Iſten, a' fel-fuvalkodot kevélly Haſzan Basát, a' frigynek fel-bontásáért, az áruló Voinnal egyetemben. Evel a' prédával meg-rakodván, el-oſzlék a' mi hadunk.

Ekenperger, meg-nyugottátván hadát, ismét fel-készüle, és Erdödi Tamáſſal a' Bánnal, Zrinyi Györgyel, Petrinyát meg ſzállá, kinek ſegitségére Mehmet Baſa, a' Begler Bégh Szinán Basának, a' nagy Vezérnek fia, azért Ekenperger az Urakkal hogy immár nem vólna módgyok a' Vár megvételében, és hogy a' Begler Bégh ellen kevesen volnának, el-ſzállának Petrinya alóll és el-oſzlának ki ki házához.

A' Begler Bégh azért, látván hogy a' Németek és Horvátok el-oſzlottak, nagy bátran meg-ſzállá Sziſzek Várát egy Papra, Gránya Gáſpárra, kit retteneteſſen oſtromla, és a' meg-ſzállásnak utánna egynéhány nappal, azt erövel meg vévé, kiben a' meg nevezet Pap vitéz módon le-vágatá magát.

A' Török Tsáſzár, kiváltképpen azért küldötte vala ki a' Beglerbéget, hogy Mehmet Bégh haláláért (ki a' Tsáſzárnak Húga fia vala) Sziſzeket földig el rontsa és ſemmivé tégye, mert ennek az Annya, a' Tsáſzár elötte ſzüntelen eſedezik vala érette, hogy az fiát boſzſzút álana a' Kereſzténeken. De látván a' Boſznyai Törökök, hogy nékik Sziſzek nagy haſznokra vólna, addig könyörgének a' Beglerbégnél, hogy nem rontatá el-Sziſzeket, hanem népet hagya benne, a' Tsáſzárnak-is kedvét találák érette.

ANNO 1593.

SZultán Murat, nagy erövel ki küldé Conſtántzinápolyból a' fö Vezért Szinán Basát, egy régi had viſelö okos embert, ki ennek elötte Tuniſt, és

és Gólétát a' Tengerben meg-vette vala, és Szulimán Tsáfzárral Béts alatt; és Sziget Vár alatt vitézkedet. Ez Beſzprémet meg-ſzállá, és azt egynéhány nap mulva, Octobernek hatodik napján meg vévé, kiből Ferrándót, az ott-való Kapitánt, (ez Olaſz vala, és neve ez vólt: Ferdinando San Maria, de ſpecia caſa) Tarnóczi Farkaſſal Hoffkirher Andráſſal, ki a' Németeknél vala Kapitány, és ſok tóbb fő Vitéz emberekkel edgyűtt elevenen el fogá. Őrſi Péter, és Szilva Pál az ott való Hadnagyok, el-ſzaladának kőzzűllek, az után Palota alá méne, és azt is meg vévé Ormándi Pétertől, 13. napján Octobernek, evel viſzſza tére Nandor Fejér-Várra.

Zrinyi György, Pálffi Miklós, és Nádasdi Ferencz ezt látván, a' tóbb Urakkal az egéſz Végbelieket és Orſzág népét Komáromhoz gyűjték, és Székes-Fejér Vár alá menének, kinek noha az eggyik Váraſsát meg-is vették vala oſtrommal, de látván hogy az Vár meg-vételében módgyok nintsen, viſzſza indulának. Kiknek a' Budai Haſzán Baſa, a' Nagy Mehmet Basának fia, utánnok érkezék huſzon-ót ezer Tőrőkkől, és Jantsárral, és a' Fejér-Vári mezőn meg ütkőzék vélek, de ott a' Budai Basát igen meg-verék, népében tizen-hat ezer Tőrőkőt le-vágának, a' Jantsárok mind eggyik el veſzének, kik négy ezeren vóltak, ő maga-is a' Baſa Sebben ſzalada-el, kit Zrinyi György maga ſebeſitet meg hegyeſtőrrel, és meg-is őlte vólna, de egy Tőrők azonban fel ütteté mind lovaſtúl Zrinyit, és azonkőzben a' Baſa el-ſzalada; itt negyven hét Algyut, és Taraczkot, minden Tábori ſzerſzámával edgyűtt nyerének-el tőlle. Eleven Tőrőkőt talám tsak 25. ſem fogtak, mert nem hatták ſenkinek, hanem mind meg őlték őket. Evel a' nagy nyereſséggel, az egéſz had meg rakodván, házokhoz ſzállának; e' lén 4. napján Novembernek.

Gréczi Berta, a' Kaniſai Vice-Kapitány, ugyan akkorban, a' Kaniſai haddal és Szala Vármegyével, Szétsényre méne, melly a' Balatonnál vagyon: és az oſtromon ſok népet veſztvén meg-tére onnan, kit viſzſza jűttében az Segesdi Tőrőkők Kanisánál fel-verének.

Thaiſenpoh Kriſtóf, a' Kaſſai Király képe, Báthóri Iſtván, és Homonnai Iſtván, halván minémű nagy diadalmat adot az Iſten, Székes-Fejér-Várnál a' Magyaroknak a' Tőrőkőkőn, ők is egyben gyűjték az oda-való Urakat, Vármegyéket, és Végbelieket. Kikkel elsőbben Szabadkát nagy erős oſtrommal, és ſok vér ontáſſal meg vévék, a' benne-való Tőrőkőkőt mind le-vágák. Onnan el-indulván Fűleket, (erős és híres vég Várat) meg-ſzállák, kiben két ezer Tő őknél tőbb rekeſzkedet vala, és azt Novembernek 29. napján, hitre meg vévék; ezt értvén az ſzomſzéd Végbeli Tőrőkők rajta el-réműlének, és Szétsént, Hajnátskőt, Somoskőt, Kékkőt, Dévént, Bujákot,

kot, Hollókőt, Drégelyt, és Palánkot pusztán hagyák, kikben miud Magyar Vitézlő népet szálitának az Urak.

ANNO 1594.

MAtyás Hertzeg, látván a' Magyar Uraknak minden felőll az ellenségen jó szerentséjeket, ki-szállá Bétsből, és még Bőjtben, meg-szállá Nógrádot, és azt rővid űdő mulva hitre meg vévé a' Tőrőkőktűl.

Zrinyi György az Ország Hadnaggya, és Nádasdi Ferencz, egybe gyűjték az Urakat, Vármegyéket, és a' Végbelieket, 's Berzenczére indulának, kiknek jűveteleket értvén a' Tőrőkők, Berzenczét, Segesdet, és Szétsényt, fel-gyujták, és ki-menének belőllek, melly Várakban válogatott hires vitéz Tőrőkők laktak. Zrinyivel itt ezek az Urak vólnak: Batthyáni Ferencz, Tőrők István, Dersffi Ferencz, Tahi István, Nádasdi Tamás, Nádasdi László, és Széczi Tamás.

Mátyás Hertzeg Esztergamot meg-szállá, és azt két hólnapig erőssen rontatá, tőrette, és vitatá, a' Várat is fel gyujatá és el-égeté; ott egy ostromon az okos Vitéz Urat, Balassa Bálintot meg-lővék, melly seb miátt egynéhány nap mulva meg-hala. Végre látván a' Hertzeg, hogy meg-nem veheti a' Várat népének fölőtte nagy veszedelmével, el méne alólla és Komáromhoz szállá. Mert Szinán Basa-is a' Vezér, nagy erővel közelget vala ellene.

Thaifenpoh Kristóf, Báthori István, és Homonái István, a' Végbelieckel, és Vármegyékkel, azon egy űdőben, hogy Esztergamot vitatá a' Hertzeg, Hatvant meg szállák, kinek segitségére el jűve Mehmet Begler bégh a' Szinán Basa fia a' Budai Hassan Basával, és a' Vár alatt meg ötkőzének a' Magyarokkal, de a' Tő őkőket igen meg-verék, a' Budai Hassan Basa is sebben szalada el. Ebben a' harczban fogák el a' Tőrőkők Keglevi s Ferenczet, Simonnak a' fiát, igen iffiutska korában, kit azután Tőrőkké tettek vala. Azért, Hatvant ők-is két hólnapig erőssen rontaták, és vitaták. Végre látván hogy meg-nem vehetik, népeknek nagy kárával szállának el alólla, ugyan akkor, hogy a' Hertzeg Esztergam alóll el szállá.

Maximilián Hertzeg, Petrinját Horvát Országban meg-szállá, kit mikor erőssen lőtetne, látván Husszán Bégh hogy meg-nem tarthattya a' Várat, éjjel fel-gyujtá azt, és ki méne belőlle. Azonképpen Sziszeket, Hrásztovi zát, és Gorát fel-égeték a' Tőrőkők, és ki menének belőllők.

A' Boszonyai Basa, Petrinját ismét meg épité, és abban népet vete.

Erdődi Tamás Bán, Sziszeket meg épité, és azt néppel meg-raká.

Szinan Basa a' nagy Vezér, fölette nagy erővel ki-jűve, és jűttében Tatát,

tát, és Győri Szent Mártont hitre meg-vévé. Továbbá Győrt az erős Várat, minden erejével meg-szállá.

Mátyás Hertzeg, Szinán Basának ellenében szálla a' Győri Szigetben a' Duna közbe; holott a' két had között, gyakorta-való erős hartzok és útközetek lettenek, Pálffi Miklóst-is egy hartzon meg-sebesíték puska lövéssel.

A' Tatárok nyoltzvan ezeren jövének Szinán Basa mellé Lengyel Ország felöll, kik jöttekben az egész fel földet, isz zonyu képpen el-rablák, és el égeték, egy hartzon a' jámbor hires Vitéz Urfiat, Balassa Ferenczet, Bálintnak az ötsét (kiről csak mostan emlékezénk) meg-ölék.

A' Tatárok Győr alóll el-indulának, és a' Pápai Vitézlő népet lesre kitsalák, kiket ott igen meg-verének, Békási Miklóst, az ott-való Vice-Kapitánt meg ölék. Ott vesze el a' Pápai Vitézlő népnek az szine. Az fő Kapitány Huizár Péter, nem vala Pápán akkor, mert sebben fekszik vala Győret, ott gyogyittatván magát, ugyan azon uttal, a' Tatárok Rába-közt el-rablák, és el-égeték.

Látván Szinán Basa, hogy Győrhez semmiképpen nem juthat, mig Mátyás Hertzeg a' Szigetben vagyon Táborban. Fel-kéizűle azért, és Septembernek nyóltzadik napján, az az Kis-Asszony napján, ki ő nállok, az ő Kalendáriomok szerént Szent János nyaka vágása napja, (ezt ők igen szerentsés napnak tarttyák) nagy erős hartzok és útközetek ellen, Győrön alóll a' Dunán által hidat csinála, kin minden hadát az Szigetbe költözteté által, más felöll a' Tatárokat az Dunán által usztatá; ebben a' hartzban lötték-el Algyuval Révai Ferenczet egy jeles Katona vitéz Urfiat, és Topos Ferenczet, kit látván a' Hertzeg, az Urak tanátsából, népének kevés vólta miatt kénszeréttetéte ő Várhoz viszsza szállani, de a' Tatárok a' szekereket el-érék, és azokat fel verék és fel prédálák, ő Várból Prukba méne az Hertzeg.

Szinán Basa azért, ennek utánna Győrt Keménnyben meg-szoritá, kinek az egygyik Bastyáját meg-ásatá, és azt porral fel vetteté. Azért Sz. Mihály napján, a' nevezetes erős fő Várat Győrt, Gróf Ferdinánd Hardek, a' Vár-béli Királyképe és fő Kapitánnya, hitre Szinán Basának meg adá, kivel edgyűtt, négy ezer fegyver fogható vitézlő nép jüve-ki Győrből. A' Tö.ökökben is bizonyossan harmintz öt ezernél többen vesztek-el alatta. Továbbá, a' Dunán, tizen-egy Gályát, számtalan sok csjkákkal, és hajókkal, nyeének el a' Tö.ökök. Eoreg fal tö.ő Algyut, és Taraczkot, Győret, a' Kastélyokban, és a' Gályákon négy záznál többet, ahoz va ő számtalan szerszámmal. Kiért a' Tsászár Gróff Ferdinánd Hardeknak azután következendő esztendőbe fejét véteté Bétsben.

Halván a' ſzomſzéd Végbeliek, Győrnek az fő helynek veſzedelmét, el-rémúlének rajta, és Bodohelt, Pápát, Tseſzneket, Váſont, és Tihánt ſemmi előtt puſztán hagyák, kiket a' Tőrökök néppel meg-erősítének. Ezen a' veſzedelmen az egész Kereſztyénség felette igen meg-ſzomordék, és meg-rémúle, mert Győr nem csak Magyar Orſzagnak, hanem az egész Kereſztyénségnek fő óltalma, és Báſtyája vala. Es bizonyára, ha Szinán Baſa, Győr alóll mingyáráſt Béts alá ment vólna, ſzerentse ha meg álott vólna elle e, mivel hogy mindenképpen kéſzületlen találta vólna a' helt. Ugy-is immár mind ki-költöztek vala belőlle, Kintsekkel és marhájokkal a' benne valók.

Szinán Baſa azért, illyen nagy ſzerentséjét, és előmentét látván hadakozásának, Győr alóll el-indula, és Komáromot meg-ſzállá, kit három hétig erőſſen vitata, de végre látván, hogy a' téli ődőnek miatta meg-nem veheti, el-méne alólla, és haza ſzálla hadával.

NB. Báthori Sigmond, az Erdélyi Vajda, Báthori Kriſtófnak a' fia Erdéllyel, Móldvával, és Havaſal földével, Rudolphus Tsáſzárhoz, és Királyhoz hajla a' Tőrök Tsáſzár pártjáról, az Orſzág-beli fő Urakat, kik abban ellen tartók vóltak, Aug 29. napján, az az, Szent János Nyaka vágáſa napján, mind meg-öletvén. Ugy mint a' maga Báttyát Báthori Boldisárt, Iſtiú Jánoſt, Kendi Sándort, Kendi Ferenczet és Gábort, Kovátsóczi Farkaſt, a' Cancellariuſt, Bornemiſza Jánoſt, Gergely Deákot, Forró Jánoſt, és többeket. Báthori András a' Cardinál, és Báthori Iſtván, azt látván futva ſzaladának Lengyel Orſzágba előtte. Kiért az Ur Iſten, mind Orſzágával edgyűtt melly igen meg-bűntette légyen, meg hallod továbbá.

ANNO 1595.

BAthori Sigmondnak, az Erdélyi Vajdának, adá feleségűl Rudolphus Tsáſzár, a' maga Attyafiát, a' Stiriai Károl Hertzeg Leányát, a' Maria Kriſtinát. Annak főlőtte az Aureum Velluſſal, kit Arany Bárannak hivunk, meg ékeſité, és Imperiomi Hertzeggé tévé.

Báthori Sigmond hadával, Borbély György Lippát meg-ſzállá, és keves nap mulva azt meg-vévé; azt látván a' ſzomſzéd Végbéli Tőrökök, Jénőt, Boksát, Varsóczot, Jófőt, Fatsatot, Sólymoſt, Világos-Várat, Tsanádot, Nagylakot, Fellakot, Pankotát, Sirit, és Aradot puſztán hagyák, ki-ſzökvén belőllek, kikben Borbély György Magyar Vitézlő népet ſzállita.

Zrinyi György, és Herbeſtáner Sigmond, a' Thót Orſzági Generál, a' Vármegyékkel, és Végbeliekkel Babotsára indulának, kik előtt Babotsából, Bartsból, és Szent Mártonból, ki menének a' Tőrökök, a' Várakat fel gyújtván és el-égetvén. E' lén Juliuſnak 30. napján. Babótsát Zrinyi György

azon

azon uttal meg-épité, és népet vete belé. Itt-is Zrinyivel ugyan azok az Urak vóltak, a' kik tavaly Berzenczénél.

Gróff Mansfeld Károl, bólts, okos, fó had viselő Ur, Esztergamot meg-szállá, és azt erőssen vitatá, kinek segitségére el-jüve Mehmet Beglerbégh, és a' Budai Haszan Basa, Augustusnak 4. napján, és meg-ütközének a' Vár alatt Mansfeldel, holott a' Beglerbéget igen meg-veré, Táborát és minden hadakozó szerszámát tölle el nyeré. De mindazon-által a' Szokolovics Mehmet Basa, nagy és erős hartzal az egész sánczokon által vágá magát, és nyólcz száz lóval bé méne Esztergamba. Veszet el itt 14. ezet Török 1500. sátort, 32. Taraczkot, és 32. Zászlót, nyertek-el tőllek.

Gróff Mansfeld Károl a' győzödelem után Esztergam alatt meg-betegedék, hónnan Komáromba viteté magát, és ott Augustusnak 15. napján az az, Nagy-Bóldog Asszony napján, meg-hala idejének 52. esztendőjében, az egész Keresztyénségnek nagy kárára. Ez felette bóltz, és okos had viselő fő Ur vala, ki ha tovább élhetet vólna, a' nyomorult Magyar Országnak kétség nélkül nagy haszonnal szolgált vólna.

Mátyás Hertzeg, értvén Mansfeldnek halálát, sietséggel az Esztergam alatt-való Táborba jüve, és Esztergamot sok erős ostromok után hitre meg-véve Szokolovics Mehmet Basátul, kiből a' Törökőket békével el-botsátá. Ez lén Septembernek 2. napján.

Mátyás Hertzeg Esztergamot meg-vévén, Visegrádot a' Korona tartó helt, meg-szállá, és azt kevés nap mulva hitre meg-vévé. Ha Mansfeld mostan élhetet vólna, Budának-is gondot adot vólna.

Maximilián Hertzeg, a' Kassai haddal, és a' fel földi Urakkal, Szólnok alá szállá. De valami hamis hirtül meg-rémülvén, a' meg-szállásnak második napján, mingyárást el szálla alólla.

A' Karlóczijak, Bihicsnek Várasát ostrommal meg-vévék, kit felprédálván meg-égetének.

Heberstáner Sigmond a' Thót Országi Generál, Czernik tartományát el-rablá, és el-égeté, az Czerniki Várat, ki Bég lakó hellye vala, ostrommal meg-vévé, és azt el-égeté, ki mikor immár, szép nyerességgel viszsza jünne, a' Bosznyai Apárdi Basa utánna érkezék, és meg ütközék véle, holott a' Basa tölle meg veretteték, népében sok kárt valván, gyalázattal tére viszsza Bosznyába.

Erdődi Tamás, el-hagyá a' Bánságot, ki hellyében a' Tsászár Dráskovics Jánost tévé Bánná.

Ekenperger, a' Gréczi Hertzeg Generálissa Dráskovics Jánossal az uj Bánnal, és a' Karlóczi és Thót Országi Végbeliekkel, csak tsata képpen

algyu nélkül Petrinjára menének, kit ostrommal meg-vevének, Septembernek 24. napján, kiben a' hires és Nevezetes Hruszten Béget meg ölék. Azért igy jutának Petriniához.

Báthori Sigmond, Mihály Vajdának segitségére, havasal földébe elküldé Király Albertet, egy jeles hadakozó Vitéz embert, szép haddal. Kivel edgyütt által menének a' Dunán, holott Ahs Achmat Basát igen megverék, Flokot, Arsonat, Destórt, Vistovát, Orehovát, és Oblucsát (ezek mind fő Városok vóltak) meg-vévék, el-égeték, a' benne-való Tőrökőket le-vágák, és nagy prédával békével viszsza térének.

Szinán Basa, Gyergyónál a' Dunát által hidaltatá, kin nagy haddal által jöve Havas al földébe, hogy azt, Erdélyel edgyütt ujjobban a' Tőrök Tsászár számára hodaltassa, avagy tellyességgel mind a' két Országot, tűzzel, vassal, és rontsa, és el-pusztitsa; Havas al-földében azért Tergovitsát, ki az ott-való Vajdának lakó hellye vala, erőssen kezdé épiteni.

Saul ad David.

Non vales resistere Philistæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem Vir bellator est ab adolescentia sua.

Cui David.

Nunc vadam, & auferam opprobrium populi: quoniam quis est iste Philistæus incircumcisus, qui ausus est maledicere exercitui Dei viventis? 1. Reg. c. 17.

Báthori Sigmond azért, halván Szinán Basának Havas al-földében létét, minden felöll az Urakat Végbelieket, és a' föld népét egybe gyűjté, és szép háddal Havas al-földébe jöve, a' Havas al-földi Mihály Vajdával, és a' Moldvai Rézván Vajdával Szinán Basa ellen (ki akkor Thergovitsánál vala) indula, és Táborával csak egy mélly földnyire szálla hozzá, úgy hogy más nap, Istennek segitségével meg-ütközzek véle. Értvén azért Szinán Basa, minémű készülettel jön réá Báthori Sigmond, nem méré meg-várni hanem azon éjjel el-méne előtte, és Gyergyóhoz a' Duna mellé szállá, holott a' hidat tsináltatta vala. Ez lén 18. napján Octobernek, az az Szent Lukáts napján.

Báthori Sigmond, értvén hogy Szinán Basa el-ment vólna előtte, Thergovitsát meg szállá, és azt harmad napra nagy erős ostrommal meg-vévé, kiből Ali Basát, és Mehmet Béget elevenen el-fogák. Báthori Sigmond Thergovitsát meg vévén Szinán Basa után méne, és Gyergyónál el érvén, Istennék akarattyából, a' kevélly és fel-fuvalkodot Pogánt, igen meg-veré, ki hadának egy részével, a' Dunán által szalada, és túl ismét Táborba szálla. Itt 86. Algyut és Taraczkot, 6000. rakot szekeret, nyere-el, és sok számtalan rabot szabadita-meg.

Bá-

Báthori Sigmőnd, Szinán Basának ſzeme láttára Gyergyót meg-ſzállá, és azt meg-vévé, de látván hogy igen benn vólna Tőrők Orſzágban, és nem vólna módgya a' meg tartásban, porral azt fel-vetteté és el-égeté, jól lehet Gyergyó erős hellyen vala, mert a' Duna két felőll foly vala mellette, és ſzintén csak az Vár alatt ſzakad vala egybe. Azért Báthori Sigmond, Iſtennek hálát adván illyen nagy győzedelemért, viſzſza méne Erdélybe Gyula Fejér-Várra.

Szinán Baſa Konſtántzinápolyba méne, és azon télen meg-hala. Igy lén vége Szinán Baſa hadakozásának.

ANNO 1596.

MEHMET, ezen néven harmadik, a' Murátnak fia, Apjának halála után ůle az Apja ſzékiben, ki tizen-hét őtsét, azoknak az Annyokkal edgyűtt őleté meg Konſtántzinápolyban.

Kliſz Várában Boſznában, a' Ráczok a' Tőrőkőkőt le-vágák, és az Várat Lenkovits Györgynek, a' Karlóczi Generálnak adák kezében.

A' Boſznyai Tőrőkők, látván annak a' fő helynek veſzedelmét, mindgyáráſt Kliſz alá ſzállának Táborban, hogy a' Várbélieket ki-éhezteſsék belőlle.

Lippát, a' Thőmős-Vári Baſa meg ſzállá de halván Báthori Sigmondnak, a' Várnak ſegitségére-való jövetelét, viſzſza ſzálla alólla.

Dráskovits János a' Horvát Orſzági Bán, és Herbeſtáner Sigmond a' Thót Orſzági Generál Koſztaniczát Horvát Orſzágban meg ſzállák, de látván hogy meg nem vehetnék, egynéhány nap mulva viſzſza ſzállának alólla, népekben ſok kárt valván. Evel, Kliſz alóll akarták a' Tőrőkőket eltsalni, de nem teheték ſzerét.

Lenkovics, a' Karlóczi Generál, azon ůdőben csak tizen-két ſzázzal Kliſznek ſegitségére méne a' Tengeren (mert ſzárazon nem férhet vala, hozzá) és a' hajóknál három ſzáz legént hagyván, ő maga kilencz ſzázod magával, a' havaſokon által méne, és a' Ráczok biztatásából, éjjel a' Tőrők Táborra ůte, kiből a' Tőrőkőket ki-veré, és ki-ůzé, de népe mindgyáráſt 'zakmánnak és prédának esék. Látván azért a' Tőrőkők, hogy ſenki nem ůzi őket, meg-térének, és a' Táborban kóborolva találván őket igen megverék, ő maga a' Generál nehezen ſzaladhata-el, ki mellől negyven hét fő Urfiat, Kapitányokat, és válaſztot fő embereket fogának-el a' Tőrőkők. Végre a' Várbéliekkel a' Tőrőkők alkuvásban indulának, és a' Várért, a' meg-nevezet fő rabokat oda adák, kikkel a' Várbélieket-is békével el-botsáták a' Tőrőkők. Azért, igy veſzték-el ujjobban azt a' fő házat, kiből

az egész Boznát, és Horvát Országot, könnyen viszsza vehették vólna; ennél erősebb Várát egynéhány Országban ember nem láthatot vólna. Mert valaki Klisz Várat látta, minden ember azt mondotta felölle, hogy annál erősebb Várát nem látot. Mondgyák, hogy Diocleciánus Tsászár rakatta, és épéttette vólna.

Báthori Sigmond, Thömös-Várat meg-szállá, és azt erősen töreté, és rontatá. Végre értvén Mehmet Tsászárnak Eger alá-való jövetelét, kénszeritteték viszsza szállani hadával.

Maximilián Hertzeg, Váczot meg-szállá, és azt meg-vévé, azután elmenvén Hatvant meg-szállá, Augustusnak 15. napján, kit erősen törete és vitatá. Végre nagy erős ostrommal és hartzal, vitéz módon azt erővel meg-vévé, Septembernek 3. napján, kiben Oroszlán Béget, mind a' benne való Törökökkel, Bulyákkal, és gyermekekkel, kegyetlenül meg-ölék. A' Várat fel-prédálván mind földig ki-égeték. Mert a' Török Tsászár jövetelét halván, nem hagyának népet benne. A' Hertzeg-is viszsza szálla hadával, Váczhoz.

Szultán Mehmet, személlye szerént ki-jöve, és Eger Várát, ki Magyar Országnak egygyik Nevezetes fő vég háza vala, nagy erővel meg-szállá Septembernek 22. napján, Nyári Pálra, és Tertska Lászlóra, egy Tseh Urra, kiben sok erős ostromok után, Tertska a' Németekkel, Nyári Pál hire nélkül, hitre bé botsátá a' Törökököt, és a' Várat fel-adák nékik, October-nek 15. napján. De meg-nem álla hitiben a' Tsászár, mert ki-jöttökben a' Várból, Nyári Pált, és Tertskát, több fő emkerekkel meg-fogatá, a' több Vitézlő népet pedig le-vágatá, a' Hatvani Törökökben lett kegyetlenségért.

Halván a' több Végbeliek, Egernek veszedelmét, sok környülle-való Kastélyokat hagyának pusztán. Ugy mint Tserepith, Szarvaskőt, Sirokot.

Varius eventus est belli, & nunc hunc, & nunc illum consummit gladius. 2. Reg. cap. 2.

Maximilián Hertzeg, és Báthori Sigmond szép haddal a' Keresztesi mezőre szállának, kit halván Mehmet Tsászár, Egret meg-vévén minden erejével réájok méne, és szemben szál a vélek, és ott két nap estig, rettenetessen vivának egymással. A' Tsászár Agyuit és Taraczkit mind el-nyerék, végre ő magát-is a' Tsászárt meg-futamtaták, látván a' Németek és Magyarok, hogy a' Törökök meg-futammottak, mindgyárást a' Török Táborra ütének, és ott zákmánnak esének a' nagy prédának örülvén. És immár szintén a' Tsászár sátorába-is bé-mentek vala, és a' Tsászár Paplannyát-is, több marhával

hával edgyütt el-hozták vala. Továbbá Nyári Pált-is sok több rabokkal edgyütt meg-szabadíták. Látván ezt a' Törökök és Tatárok meg-térének, és a' mi hadunkat minden rend, és álló sereg nélkül a' Táborban 'zákmányolva találván, igen meg-verék őket, Octobernek 26. napján. Táborokat, és szám alan szép hadakozó szerszámokat is el-nyerék tőllek. Egyedül csak Taifenpoh Kristóf a' Kassai Királyképe mutatá-meg régi vitézségét, mert ő azon éjjel a' Táborban marada, más nap szem-látomást, az ő hadával minden Algyuit, Sátorit, szekereit, kiket Kassából magával hozot vala, békével el hozá; illyen mód nélkül veszték azért mind magokat, mind a' kész nyereséget el.

A' Herélt Szerdár Mehmet Basa, hatvan ezer Törökkel Petrinyát Horvát Országban, Septembernek 11. napján, meg-szállá, és azt úgy meg szoritá, hogy a' sánczokban egy uttal, száz nyólczvan Zászlót ólvastanak-meg. Annak fölötte a' Rév helyeket-is a' Kupa vizén mind el foglalá, hogy az Várbeliéknek segitségek sohonnan ne jőhessen. Látván azért a' Várnak, és abból Országnak-is következendő veszedelmét, Diáskovits János a' Bán, Erdődi Tamással és Péterrel, Lenkovits Györgyel a' Karlóczi Generállal, és Heberstáner Sigmonddal a' Thót Országi Generállal Brészthez a' Szerdárnak ellenében szállának, csak nyólcz ezeren. De mivel hogy a' Kupa vizén semmiképpen által nem mehetnek vala, a' Vár segitségére, mert a' Törökök a' Rév helyeket, mindenütt erősen őrzik vala, fel kelének azért Brészthül és Szisszek felé indulának, hogy ott a' hidon, kit a' Bán immár meg készittetet vala, által mennének a' Kupán, és a' Törökkel meg útkőznének. A' Törökök vélvén aztat, hogy a' hadnak kevés vóltáért megrettenvén, meg-futamodtak vólna a' Keresztyének, nagy sietséggel által jövének a' Kupán, és utánnok indulának. Kikre a' mi hadunk Vitéz módon réá tére, és a' Törökőket nyakra főre a' Kupa vizében hajták, holott sok Török hala a' vizben, e' meg-lévén az Urak ugyan azon napon Szisszekhez szállának, és másod napon által költőzvén a' hidon a' Szerdára indulának, kit értvén a' Basa, meg-nem várá a' mi hadunkat, hanem azon éjjel el szálla Petrinya alóll, és futva szalada Kosztanicza felé. Ez lén 20. napján Septembernek. Igy szabadíták azért meg Petrinyát akkor.

Szigetvári Arnaut Kis Haszán Basa, a' Végbeliekkel Babótsát meg-szállá, Septembernek 26. napján, ki mikor Zrinyi Györgynek, a' Vár segitségére való jövetelét értette vólna, nem várá-meg, hanem Octobernek 3 napján viszsza szálla Sziget Várhoz Babotsa alóll, népében sok kárt valván a' Vár alatt.

AN-

ANNO 1597.

PÁlffi Miklós, és Perſtenſzki János, egy Tseh Ur, Komáromból éjjel Petárdával Tatára menének, kivel a' Várnak kapuját fel-vetvén, bé rohanának, és meg-vévék a' Várat. A' Béget-is elevenen el-fogák. Ezen probálták-meg elsóbben a' Petárdát, kit Gyórnek készitettek vala.

Maximilián Hertzeg, Pápát meg szállá Szemender Basára, és azt sok erós vivás után hitre meg-vévé a' Tórókóktól. Azután Táborával Gyór alá szállá, és ott idejét héjába mulatván a' Várból Perſtenſzki Jánoſt, és Kinſzkit el-lóvék.

Szigetvári Naſzuf Baſa, a' Kaniſaiakat, tsak ott Kanisánál leſre kitsalá, kiket igen meg-vere, a' Kapitány-is Petthó Kriſtóf, ſebben ſzalada-el.

Dráskovits János a' Bán, és Heberſtáner Sigmond a' Generál, Szlatinát Thót Orſzágban el-rabiák és el-égeték, mind Várával egyetemben Septembernek 7. napján. Ugyan azon haddal máſod napon Verócét megſzállák, de a' hadnak kevés vólta miatt meg-nem vehetvén, viſzſza ſzállának alólla.

Satertſi Mehmet Vezér Baſa, ki-jóvén Gyórnek ſegitségére, jóttében Tatát meg ſzállá, és azt nem ſok údóre meg-vevé, értvén azért, hogy Maximilián Hertzeg el ſzállot elótte Gyór alóll, viſzſza méne Mehmet Baſa Budára, és ott a' Dunán által kóltezék a' végre, hogy Mátthyus földét, tóbb ſok tartományókkal edgyütt el rabollya és el-puſzitsa. Maximilián Hertzeg, értvén Mehmet Basának ſzándékát és igyekezetit, Váczon felyüll a' ſzorosban meg-állá uttyát, és ott egy egéſz hétig, nagy erós harczok és ú kózetek valának mind a' két fél kózótt. Végre Váczon fel-égetvén, kénſzeritteték a' Vezér viſzſza térni, népének nagy kárával és veſzedelmével. Váczot Pálffi Miklós ismét meg-épitteté.

Báthori Sigmond hadával Jóſika Iſtván Cancellárius Thómó-Várat megſzállá, és azt ſok ideig vitatá. Kit végre látván, hogy meg-nem vehet, népének nagy kárával el ſzállá alólla.

ANNO 1598.

SZiget Vári Haſzuf Baſa a' Baboltsaiakat leſre ki-tſalá, és igen meg-veré, a' Német Kapitánt Reczinger Kriſtófot, Záſzló-tartójával, és két Vajdával edgyütt el fogák. Ez lén Nagy-Pénteken.

Jericho autem clauſa erat, atque munita timore, filiorum Iſraël, &c. Dixit Dominus ad Joſue: Ecce dedi in manus tuas Jericho, & Regnum ejus, omnésque fortes viros. Joſ. 6. cap.

Et

Et consurgens Samson apprehendit ambas portæ fores cum postibus, & sera, impositásque humeris suis, portavit ad verticem montis. Judic. 16. cap.

Svarczenburg Adólf, és Pálffi Miklós, tsak könnyű szerrel tsata módon Komáromból ki-indulának, és éjjel a' fa Agyuval, kit Petárdának hinak, Győrnek a' kapuját bé-lövék, kin az egész had bé-takarodék a' Várban, és még őket a' Tőrökök eszekben vévék, addig a' Bástyákat, Vártákat, és a' piaczot, el-foglalák, holott a' Tőrökök nagy erős hartzot tartának vélek, úgy hogy hét száz Keresztyénnél többb veszett el a' hartzon, annyira hogy immár szintén a' Kapura hajtották vólt őket viszsza, de végre meg-tolyatának és meg-veretének a' Tőrökök az ott-való Ali Basa-is elesék. Azért Istennek tsudálatos nagy irgalmasságából, igy vévék viszsza Győrt a' Tőrököktől. Kiben 188. Agyut, Taratzkot, és egyéb-féle szerszámot számtalan nagy drága szépséggel és gazdagsággal edgyűtt nyerének. 1400. Tőrök eset halva, és három ezernél többet fogtak elevenen, Asszony ember és gyermek kivűl benne. A' sok szép fő lovaknak pedig számát sem tudhatni. Ez lén Husvét után-való első Vasárnap, kit hivunk *Dominicam in Albis*, az az, Martiusnak 28. napján. Kiért ditsértesék Istennek Sz. Neve, *Gloria in excelsis DEO, & in terra pax hominibus.*

Pálffi Miklósnak hív szólgálatyáért, Rudolphus Tsászár adá az ő öregbig két Fiának Istvánnak és Jánosnak éltekig a' Posonyi Várnak minden Jövedelmét.

Balás Déák Istvánt, az Egri Hadnagyot, kinek veszedelméről oda hátra emlékezénk, a' Kappányi Haszan Bégért váltá-ki a' rabságból Pálffi Miklós.

Lenkovics Györgyőt, a' Karlóczi Generált a' Tőrökök lefre ki-tsalák, és igen meg-verék. A' jó Vitéz Urnak Biágai Istvánnak fejét vévék, az egygyik Lambergert elevenen fogák-el, a' másikának fejét vévék; itt Karlocznak sok válogatot Vitézi hullának-el.

Báthori Sigmond, Erdély Országot Rudolphus Tsászár és Király kezében ereszté, az egész Országot hivségére esküttetvén, Aprilisnek 13. napján. Tsászár Comissáriusi vóltak Szuhai István az Egri Püspök, és Istvánffi Miklós, Báthori Sigmond azért ki-jűve Erdélyből, és Sléziában a' rosz Opáviai Herczegségbe méne.

Svarczenburg Adólf, és Pálffi Miklós, Tatát meg-szállák, és azt harmad napra erővel meg-vévék, kiből a' Béget elevenen el-fogák. Ezen megrettenének a' Szomszéd Végbeli Tőrökök, és Geszteszt, Tsókakőt, Palotát, Beszprémet, Vásonkőt, és Tihamot pusztán hagyák, kikben az Urak ismét népet hagyának.

A' Thômôs-Vári Szulimán Basát, Lugas alatt Barcsi András igen meg-verté, holott halva, és elevenen 700. Tôrôk veszet el.

Dráskovits János a' Bán, és Heberstajner Sigmond, nagy rablást tévének Tôrôk Országban Czernik tartományában; holott Czernik Váránál, a' Czerniki Kurt Béggel meg ûtkôzének, és azt igen meg-verék Septembernek 20. napján.

Jósika Istvánt a' Cancelláriust, nemûnémû gyanóságért, a' meg-nevezet Comissárius Urak Erdélyben meg fogaták, kit fogva Szakmárra kûldének, és ott Rudolphus Tsászár parantsolattyából fejét vévék.

Maximilián Hertzeget, Rudolphus Tsászár bé-kûldé az Erdélyi Fejedelemségbe, és immár Kassát meg-is halatta vala. Ertvén azt Báthori Sigmond, meg-báná Erdélyből-való ki-jövését, fel-kele azért, es titkon csak harmad magával, postán ismét bé-oroszkodék Erdélybe, kit az Ország nagy ôrômmel, és szerettetel ismét bé-fogadá a' Fejedelemségben Augustusnak 21. napján.

Szatertsi Mehmet Basa a' Vezér, ki-jôve a' Tsászár erejével, és Septembernek 29. napján jûttében Tsanádot, Arádot, egynéhány tôbb Kastéllyal edgyûtt meg-vévé. Továbbá, Váradot nagy erôvel meg-szállá Nyári Pálra, es Redér Menyhártra, egy jeles Vitéz Német Urra, kit sokáig vitata és erôssen rontata. Végre immár az egygyik Bástyáját-is meg-vette vala, kinek egy részében egynéhány napig vólt a' Tôrôk. Látván azért a' Vezér, hogy a' Várbeliek vitézûi ôltalmazzák a' helt, végre, sok ideig-való fáradsága után kinszerittetéek, népének nagy kárával és veszedelmével visszza szállani alólla, kiért, és az Györi veszedelemért-is, Szatertsi Mehmet Basát, azután kôvetkôzendô esztendôben, a' Tôrôk Tsászár parantsolattyából meg-fójták.

Mátyás Hertzeg-is ugyan azon ûdôben, Octobernek 4. napján, Budát meg-szállá, és azt rettenetessen rontatá és vitatá, kinek immár két Várassát meg-is vette vala. De végre sok ideig-való munkája után, az iszszonyu nagy esôs ûdô miatt kénszeriteték visszza szállani alólla. Melly szállasnak, ha a' jó ûdô szólgált vólna, kétség nélkûl Budát meg vették vólna. De Várad-is Tôrôk kézben eset vólna.

ANNO 1599.

BAhtóri Sigmond, Erdély Országot az ô Bátryának Báthori Andrásnak a' Cardinálnak adá, és az Országba bé-helyhezteté, ô maga pedig Báthori Sigmond, ismét ki-jôve Országból, és Lengyel Országba méne, feleségét Maria Kristinát, az Annyának és Attyafiainak visszza kûldé.

Nan-

Nandor-Fejér-Várból a' Tôrôkôk, a' Dunán Budára sok éléſt küldének Gályákon, és Sajkákon, kikkel sok ſó áros Tôrôkôk-is jûttek marhájokkal. Halván azt a' Hajduk egyben gyûlének és meg leſvén ôket a' Duna Szigetében, igen meg-verék a' Tôrôkôket. Gályájokat, Sajkájokat az éléſſel edgyûtt a' Dunába sûlyeſzték, a' marhát 'zákmánra hányák kôztôk, a' Bácſi Béget-is elevenen el fogák, de értvén a' Kereſztyénekhez-való fôlôtte nagy kegyetlenségét, meg ölék ôk-is érette a' Béget.

A' Budai Szulimán Basát, ki ennek elôtte Thômôſvári Baſa vólt, ugyan ott Budánál a' Hajduk elevenen el-fogák, kit Pálffi Miklós Bétsbe bé-mutata a' Hertzegnek; ez lén Auguſtuſnak hetedik napján.

Svarczenburg Adólf, és Pálffy Miklós, a' Fejér-Vári Váraſt meg vévék a' Petárdával, kit fel-dulván és prédálván meg-égetének. A' Várnak-is a' Kapujára, ugyan akkor, egy Petárdát vivének, de a' Tôrôkôk el-verteték a' Petárdát Németekkel, és azt el nyerék tôllek.

Mihály a' Havas al-fôldi Vajda ki-jûve Erdélybe, és Báthori Andráſſal a' Cardinállal, ki akkor Erdélyi Fejedelem vala, meg-ûtkôzék, és az Erdélyieket igen meg-veré, Octobernek 28. napján. Báthori Andráſnak futtában fejét vévék az Oláhok, kinek a' Teſtét, nagy bôtsûlettel Gyula Fejér-Várat el-temetteté Mihály Vajda; Itt Erdélynek ſok vállogatott Vitézi hullának-el. Mihály Vajda ez gyôzôdelem Erdély Orſzágot, Rudolphus Tsáſzár ſzámára foglalá és tartá.

Ibraim Baſa a' nagy Vezér, kinél a' Tôrôk Tsáſzárnak Húga vala feleségûl, a' Tatárchám ôtsével, nagy haddal Budához jôvé és ott a' Magyar Urak véle, a' két Tsáſzár kôzôtt-való frigyet igen tractálák, kit mikor véghez nem vihettek vólna, fel-kelé a' Vezér minden erejével, ki elôtt a' Magyarok Váczot fel-égeték és puſztán hagyák. Továbbá, el-indulván Máttyus fôldet, egéſz a' fejér hegyik el-rablá, és el-égeté. Honnan huſzonnyólcz ezer rabot vitt-ki magával rabságra.

Pálffi Miklós, Váczot ismét meg-épité.

Dráskovits János a' Bán, és Heberſtajner Sigmond a' Generál, Poſgának Váraſsát, minden tartományával edgyûtt el rablák, és el-égeték. Holott ôtven eſztendôtûl fogva Kereſztyén had nem járt vala ebben a' tartományban.

Svarczenburg, és Nádasdi Ferencz Cseſzneket, Lakot, és Bolond Várát meg vévék. Azon uttal Kapos-Várat meg-ſzállák, kit a' téli ûdônek miatta meg-nem vehetvén, vilzſza ſzállának allóla.

ANNO 1600.

PÁlffi Miklós, ki a' ſzegény Magyar Orſzágnak fő Oſzlopa, és igaz gondviſelője vala, Orſzágunknak nagy ká ával meg-hala Vereskőn, 24. napján Aprilisnek, az az Szent György napján, idejének 50. eſztendőjében, és el-temetteték Poſonban. Kinek négy fia marada: Iſtván, János, Pál és Miklós.

Sziget Vári Deli Naſzuf Basát, Csőczi András, a' Zrinyi György ſzolgája, egy jeles tsatázó Vitéz ember, a' Végbeli Hajdukkal meg veré, ő maga-is a' Baſa halva esék, kinek a' fejét, Bétsbe a' Hertzegnek vivék.

A' Francziák és Balónok Pápán (kiket Svarczenburg telelni vetet vala oda) fel-támadának, a' fűzetés rövidsége miatt. A' Várbeli Kapitánt Marothi Mihályt, a' Hadnagyokkal, és tőbb Magyar Vitézlő néppel edgyűtt mind feleségeſtűl, gyermekeſtűl, kik akkor a' Várban találtattnak, rabbá tévék, és a' Várral egyetemben Tőrők Tsáſzárhoz hajlának, és hivsége alá adák magokat. Kevés héjá lén, hogy Győrrel-is úgy nem bántak vala.

A' Hajduk azon ődőben egyben gyűlének, és az Eſzeki Váraſt megvévék, kit fel-dulván és prédálván meg-égtének. Az ott-való nagy hidnak-is nagy réſzét el-égeték.

Svarczenburg Adólf, és Nádasdi Ferencz, Pápát a' Francziák ellen meg-ſzállák 26. napján Juniuſnak. De a' Várból Svarczenburgot meg-lővék, végre két hólnapi erős vivás után, a' nagy éhség miatt, Szent Lőrincz napján kinſzerittetének éjjel titkon a' Várból ki-jőnni, és azt puſztán hadni. Kit eſzekben vévén a' Magyarok, Fejér-Vár felé utánnok menének, és el-érvén fel verék őket, a' kiket közzűllők elevenen meg-foghattak, azokat a' Táborba hozták, és érdemek ſzerént iſzſzonyu nagy kinokkal ölték meg, mint árulókat. A' kik pedig el-ſzaladhattak bennek, Fejér-Várra mentenek bé.

Maróthi Mihályt a' Kapitánt, a' Várba találván-meg ſzabadíták, ki mikor haza indult vólna, uttjában a' Tatárok fel-verék, és magát-is megőlék.

Ibraim Baſa a' Vezér, két ſzáz ezer Tőrőkkel Tatárral ki-jőve, és jőttében Babólcsát meg-ſzállá, és azt Septembernek 4. napján meg-vévé, azután Manizát, Septembernek 9. napján, az az, Kis-Aſzſzony napján meg-ſzállá, kinek ſegitségére, Duca de Mercurio, Zrinyi György, Nádasdi Ferencz, Dráskovics János a' Bán, és Herberſtainer Sigmond a' Generál, el menének, holott egynéhány napig tsatazván a' Tőrőkőkkel, kénſzerittetének előttők nagy harczal viſzſza ſzállani, Dráva és Mura közbe. Mert immár a' Tatárok;

élé-

élését-is el-fogták vala a' Tábornak. Ott vitte-el az Algyu Kaſtalánffy Péternek a' fejét; Stankovátski Farkaſt elevenen el-fogák, ki ugyan oda marada.

Ibraim Baſa azért látván, hogy Duca de Mercurio viſzſza ſzállot hadával, Kanisát minden felöll jobban meg-ſzoritá és Octobernek 21. napján, Szent Orſola Aſzſzony napján, a' meg-ſzálláſnak utánna hat héttel, Orſzágunknak nagy kárával, hitre Paradaiſer Györgytöl, az ott való Kapitántul meg vévé. Ez nem csak Magyar Orſzágnak, hanem ſok többb Orſzágoknak is kapuja és óltalma vala, kiért azután-való eſztendőben, Paradaiſer Györgynek, egynéhányad magával a' Tsáſzár fejét véteté Bétsben. Kis-Komáromból, halván Kanisának veſzedelmét ki-ſzökének, kiben Törökőket hellyheztetének.

Murát Baſa a' Belgerbégh, mikor Budáról Ibraim Basának, Kaniſa alá ſegétségére jönne, jüttében Lakot és Bolond Várat meg vévé, kiben Petthő Kriſtófot, jeles és próbált vitéz embert, meg ölék. Ez kétſzer vivot halálig való Bajt egy dólmányban a' Törökökkel.

Báſta György, a' Kaſſai Királyképe, az Erdéllyiekkel edgyütt, nemünémű gyanóságért, véletlenül Mihály Vajdára méne, és 18. napján Septembernek, Miriſzlónál meg-ütközvén véle, igen meg-verék Mihály Vajdát, kit Erdélyből, és Havaſal-földéből ki üzének, annak fölötte, feleségét, gyermekit rabbá tévék, és Fogarás Várában fogva tarták; itt mind a' két fél között ſok válogatot vitézek hullának-el. Ezeket nagy méltatlanúl ſzenvedé tőllek Mihály Vajda.

Csáky Iſtván, egynéhány Erdélyi Urral, Báſta Györgyöt ſzép ſzinnel ki-beſzéllé az Orſzágból, és Báthori Sigmondot, ismét ujjobban bé-hozák a' Fejedelemségbe.

ANNO 1601.

TElekeſi Mihálynak, Rudolphus Tsáſzár fejét véteté Poſonban, egy roſz óráét; igy ſzakaſzták ebben magvát, ennek a' familiának. Evel halálák meg Telekeſi Imrének, ennek a' jóbb Apjának hív ſzólgálattyát, ki az egéſz fel földi Magyar Orſzágot, Ferdinánd Király hivségére hajtotta vala János Király fiátul.

Kerecséni Györgyöt és Barócs Bálintot, Nádasdi Ferencznek két Hadnagyát Kanisánál a' Kaniſai Törökök fel verék, és mind a' két Hadnagyot elevenen el fogák. Ez lén nagy héten.

Ibraim Baſa a' Vezér, meg-hala Nandor-Fejér-Várat.

Mihály Vajdát, és Báſta Györgyöt, el-botsátá Rudolphus Tsáſzár Erdélyre, Báthori Sigmond ellen; kiknek elejkbe Báthori Sigmond ſzép Ma-

gyar és Török haddal ki-jüvé a' határból, Magyar Országba, és meg ütközék vélek Doroszlónal. De igen meg veretek tőllek Báthori Sigmond; kik előtt ő maga Lengyel Országba szalada, Országát el hagyván, el-vesztvén Táborát, minden hadakozó szerszámával edgyütt. Ez lén Augustusnak 4. napján.

Mihály Vajda, és Basta György, e' Győzödelem után bé-menének Erdélybe, az Országot Rudolphus Tsászár számára foglalni és hódóltatni, azért szegény Mihály Vajdát, az Istentelen Basta, a' maga Sátorában a' Balónokkal alnokul, és mordul meg-öleté, minden ok nélkül. Tsak merő irégységből veszté-el ezt a' hires nevezetes vitéz Fejedelmet, kitől a' Török Tsászár-is félt. E' lén Augustusnak 19. napján.

Báthori Sigmond, értvén Mihály Vajdának halálát (kin ő mind az Erdéllyiekkel edgyütt lén felette nagy örömben) ismét bé-jüve Erdélybe, és az Ország-béli fő Urak és Nemesek, minden felőll hozzá gyülekezének Táborba.

Basta György Erdélyt iszonyuképpen raboltatá, és égetteté, az Országnak nagyobb részét a' koltsos Városokkal, Rudolphus Tsászár számára hódóltatá és foglalá.

A' Frigyet a' Törökkel, ismét igen tractálák, de héában.

Ferdinánd, a' Stajer Országi Hertzeg, a' Károl Hertzegnek fia, kinek segitségére a' Nyóltzadik Kelemen Pápa, Aldobrandinust a' maga ötsét, tizen-három ezer Olaszszal botsátotta vala, Kanisát, Septembernek 4. napján meg-szállá, és azt retteneteszen lőveté. De a' Vár meg-szállásának előtte meg-hala Aldobrandinus.

Duca de Mercurio, ugyan azon üdőben Székes-Fejér-Várat, Septembernek 9. napján meg szállá, és azt erős sántzokkal minden felőll környül vévé, kit egy délig-való lövéssel, úgy meg-rontota, hogy dellyest első ostrommal azt erővel meg-vévé, a' benne-való Béget elevenen el-fogá, sok fő Törökökkel edgyütt. E' lén Septembernek 20. napján, kit halván a' Csik-Vári Törökök, pusz án hagyák a' Várat.

Kutasi János az Eszztergami Erdek, és Locumtenens, meg-hala Nagy-Szombatba, Septembernek 17. napján. Ez igen Isten félő, és Szent életű Ur vala.

Mátyás Hertzeg, alá mene a' Fejér-Várnál-való Táborba, Septembernek 26. napján.

Jemiscsi Haszan Basa, Vezér, ki-jüve a' Tsászár erejével Fejér-Várhoz, és a' Mátyás Hertzeg Tábornak ellenébe szállá, holott a' jó okos Fejedelemnek Duca de Mercurionak, bőlts rendeléséből, sok erős Viadalokat

lokat tartanak egymáſſal. A' Baſſa Algyuit és Taratzkit el-nyerék, Mehmet Khajának (kinél a' Tőrökök Tsáſzárnak, okoſſabb és vitézebb had viſelő Basája, akkorban nem vala) és a' Budai Murát Basának, tizen-nyólcz Szanſak Béggel egyetemben Octobernek 26. napján fejét vevék, ki miatt kénſzeritet k Haſzan Baſa, népének nagy kárával és veſzedelmével, Mátyás Hertzeg előtt viſzſza térni és ſzállani.

Rátki Menyhárt, kis Komáromból a' Tőrökőket ki éjeſzré.

Ferdinánd Hertzeg, mikor immár tiz egéſz hétig Kanisát erőſſen vittátta vólna, az Arnaut kis Haſzan Basára, iſzonyu nagy hó, és rettenetes erős hideg űdő esék, ki miatt az Olaſzok és Németek, ſzántalanon meghalának, végre ſemmiképpen a' nagy hideget nem álhatván, kénſzeritteték ki-mondhatatlan nagy ſok kár vallásokkal, viſzſza ſzállani alólla, és egéſz Táborát, negyven öreg fel-törő Agyuját és Taratzkát, ſok ſzámtalan külömb-féle hadakozó ſzerſzámát és elzközét, a' Vár alatt hadni. Az Olaſzok a' Táborban, és az uton, inkább mind el-halának hideggel. Ez lén 18. napján Novembernek.

ANNO 1602.

DUca de Mercurio, kinek kereſzt Neve Philippus Emmánuel vala a' nyomorult Magyar Orſzágnak nagy kárával meg hala, Februáriuſnak 17. napján (azt mondgyák étetés miatt) Ez főlőtte igen jámbor, Iſten félő, Bőlts, okos, és méréz had viſelő vitéz Fejedelem vala, kit ha Iſten tovább éltetet vólna, bizonnyal remélhettük vólna Orſzágunknak ſzabadulását, a' mint a' következendő hadakozáſokból, akár kiis, könnyen eſzébe veheti. Adgyon Iſten ſok illyen Vezért Orſzágunkban.

Keglevits Pétert, Simonnak a' fiát Tzerniknál Thót Orſzágban, egy rablásba meg-ölék a' Ráczok.

A' Budai Ali Basát, a' Hajduk a' Dunán fel-verék, és ő magát elevenen el-fogván hozák Mátyás Hertzegnek. Ez lén Juniuſnak 7. napján.

Báthori Sigmond, Rudolphus Tsáſzárral meg-békélvén, Erdélyt ujjobban kezéhez ereſzté, és ki jővén Tseh Orſzágba mene, holott nyomorult lakó helt rendelének néki.

Székely Mojſes, Borbély György, Szeleſtei János, és többen egynehányan, nem akarák Rudolphus Tsáſzárt urallani, annak okáért Székely Mojſes Erdélyből, a' Vezér Basához mene, a' Németek ellen ſegitséget kérni, feleségét, és gyermekit, addig Thömös-Várrat hagyván.

Szeleſtei János utánna akar vala menni Székely Mojſesnek a' Vezérhez,

hez, kit értvén a' ſzolgái meg-ölék, pénzében és marhájában 'zákmánt tévén.

A' Hajdukat Földvárnál meg-verék a' Törökök, a' kikhez nagy áron jutának.

Jemiſcſi Haſzan Baſa a' Vezér, a' Tsáſzár erejével ki-jöve, ki elött Cſik Várból ki-ſzökének a' Kereſztyének, és Székes-Fejér-Várat, Auguſtuſnak 12. napján meg-ſzállá, kiben Joannes Marcus Konte Holáno, egy jeles Vitéz Olaſz Ur vala fő Kapitány, és azt nagy erős oſtrommok után, Auguſtuſnak 29. napján, erővel meg-vévé, kiben öt ezer Magyar és Német veſzet el. Az Olaſz Gróffot elevenen, de igen ſebeſen fogák-el, Vatthai Ferenczel a' Vice-Kapitányal eggyütt.

A' Vezér Fejér-Várat meg-épitvén Budánál által költözék a' Dunán, és Székely Mojſes kéréſe miatt (mindenüt mellette vala a' Vezérnek) Erdélyre indula, ki elött Váczból a' Várbeliek ki-jövének, fel-égetvén a' Várat.

Mátyási Hertzeg, Octobernek 2. napján Budát meg-ſzállá, és 5. napján Peſtet oſtrommal meg-vévé, kiben ſok fő Törököt vágának le, és elevenen fogának. Annak fölötte, nagy temérdeg gazdag prédát nyerének. Azután Erdet, Adont, Földvárat, Paxot, és Tólnát meg vévék. Kit értvén a' Vezér Baſa, Erdélybe-való uttyából viſzſza tére és Peſt alá iſzálla, mellyet ő-is Forſi Péterre erőſſen törete és vitata, és Octobernek 22. napján, egyſzer 's-mind a' Hertzeg népe Budát, és a' Vezér Peſtet oſtromlak, de mind a' két fél héjában. Ezen közben a' két Tábor között, gyakor és erős hartzok lévének 28. napján, egy harczon Eorſi Pétert, a' jeles, okos, Vitéz Kapitányt, a' maga népe a' tolongásban el tapodá, és meg-ölé. Végre látván a' Vezér, hogy Peſtnek nem árthat, és hogy Budát ſem félti a' Hertzeg ül, el-hagyván Peſtet, viſz za mene hadával, Novembernek 1. napján, Nándor-Fejér-Vár felé.

Ez idő közben, a' Végbeli Törökök Székes-Fejér-Várhoz gyülekeztek vala, kikre Nadasdi Ferencz réájok mene, a' Budai Táborból, és meg-ütközvén vélek igen, meg-veré őket, a' Koppi Béget, ſok fő Törökökkel edgyütt elevenen el-fogák, és a' Táborba hozák.

Mátyás Hertzeg látván, hogy Budát ſemmiképpen meg-nem veheti, Peſtet és Adont néppel, és hadakozó ſzerſzámmal meg-raká, Erdet pedig Földvárat, Paxot, és Tólnát fel égété, és igy Novembernek 13. napján, népében ſok kárt valván, el-ſzálla Buda alóll. Mind eddig-való hadakozáſal ſem veſzet egy eſztendőben, annyi fizetet népe el a' mi Fejedelmünknek, mind ebben az eſztendőben Székes-Fejér-Vár, és Buda alatt. Ha a'

jó

jó emlekezetú, bóltsen hadakozó, jámbor Vitéz Duca de Mercurio, mostan Buda alatt forgolódhatot vólna, kétség nélkúl Isten segitségéból, mind Buda Keresztyén kézben kerúlt vólna, 's mind a' Vezér Basa Tábora, Pest alatt meg-verettetet vólna; Székes-Fejér-Várra-is másképpen viselt-a vólna gondot.

Váczot ismét meg épiték a' Magyarok.

NB. Valaki Budát meg-akarja venni, minden erejével azon mesterkedgyék, hogy a' Viz Tornyát (avagy Viz Bástyát) meg-végye az ellenségtúl; kit ha véghez vihet, bizonyos légyen benne, hogy tsak a' viznek fogyatkozása miatt-is Buda óvé lészen. Mert Budán annyi számtalan nép, ló, és egyéb féle marha szokot szorúlni és rekeszkedni, hogy lehetetlen vólna azoknak, tsak a' Budai Kút-vizekból élni, ha a' Duna vizét el-vennék tóllek.

A' Havas al-földi Ráduly Vajda, a' Tatárokat igen meg-veré Havas alföldében.

Székely Mojses Bektes Basával, egész Erdély Országot a' Tórók Tsászár számára foglalá, nagy kegyetlenséget tselekedvén. Kik elótt Básta György Erdélyból ki-pironkodék Kassára, nem mérvén véllek meg-útkózni.

A' Tatár-Hám, húsz ezer Tatárral ki-jóve, és Baronyában telelteté népét, ó maga pedig Pétset szálla-meg.

ANNO 1603.

A' Tatárok Vasvármegyében, a' Kéményest szintén Kis-Karátson napján el-rablák, és el égeték.

Másodszor-is tsak hamar az elsó után, Sárvárig rablának a' Tatárok.

A' Tatárok Regede felé nagy rablást tévének, és sok szegény rabot vivének-el magokkal.

A' Tatárok, a' Murán, jégen által jóvének, és Dráva Murakózt kétszer rablák el, ki lén Januariusnak 30. és Februariusnak 2. napján.

Szaifrid Kolonits, a' Kanisai Tórókóket, ugyan ott Kanisánál meg-veré; három száz Jantsár veszett-el akkor, azután Berzentze alá méne, és azt ostromoltatá, de meg-nem veheté. Ki lén Martiusnak 27. napján.

A' Kapronczaiakat, igen meg-verék a' Tórókók, kik közzúl ót százan veszének-el, a' Vice-Kapitánt Grázban Jakabot elevenen el-fogák, Aprilisnek 6. napján, ki ugyan oda vesze.

A' Tatár-Hám, az Arnaut Kis Haszan Basával, és az egész Bosznyasággal, az Varasdi mezót, Thót Országban Vinniczé g, és Zegerics B ságig, ótód napig szabadon rablák, és égeték, senki elejekben nem álván, Ra-

ſziniai, és Topolóczi Kaſtéllyokat fel-égeték, és igy nagy prédával, békével viſzſza térének; ki lén 13. napján Aprilisnek. Uiama Baſa után nem járt vólt Tőrők azon a' tartományon.

E' téli egynéhány rabláſſal, vittek-el a' Tatárok és Tőrőkők, többet tizen hat ezer rabnál.

Zriny György meg hala Vépen, Májusnak 4. napján, idejének 54. eſztendőjében, és el temetteték Dráva és Murakőzben, a' Kemete Barátok Kalaſtromában Szent Ilonán, kinek két fia marada, Miklós, és György.

Ugyan azon napon, Kaniſa el-éget.

Alsó Lindvai Váraſt, a' Kaniſai Tőrőkők el rablák, és el-égeték.

Heberſtajner Sigmond, el-hagyá a' Thót Orſzági Generálisságot, és Sigmond Tratmanſtorfer lén hellette Generál. E' fölőtte igen jambor, okos, és Vitéz Ur, a' Magyar és Horvát Nemzetséget fölőtte igen ſzerette, bőtsűlte, és tiſztelte, kiért őtet-is mindnyájan, mint Apjokat úgy ſzerették.

Jemiſcſi Haſzan Basát, Mazullá, tévé a' Tőrők Tsáſzár, és Szokolovics Mehmet Basát, (ki ennek előtte Eſztergamot meg-atta vala) tevé Vezér Basává.

Nádasdi Ferencz, és Kolonits, lakot oſtrommal meg-vévék, és azt el-égeték, azután Bolondvárra menének, kiből a' Tőrőkők ki-ſzőkének, és azt Magyar Vitézlő néppel meg-erőſiték, ki lén Juniusnak 30. napján.

Adonból ki-ſzőkének a' Magyarok, ſemmi előtt, Juliusnak 6. napján.

Erpet, Paxot, és Kalótsát, a' Szekizárdi gátnál-való Kaſtellyai egyűtt meg-vévék, és el-égeték a' Kolonits Hajdui, honnan négy ſzáz rabot hozának, Auguſtusnak 1. napján.

Raduly, a' Havas al-földi Vajda, ki-jűve Erdélyre, Székely Mojſeſſel, és Bektes Basával, Auguſtusnak 22. napján meg ütközék, és ott ellenek győződelmes lévén, Székely Mojſesnek fejét vévék, Bektes Baſa pedig elſzalada, azután az Országot mindeneſtűl; Rudolphus Tsáſzár ſzámára foglalá, és azt éppen Báſta Gzőrgy kezébe ereſzté. Ebben a' hartzban egynéhány ezeren eſtek-el az Erdélyiekből, és 155. Záſzlót nyertek tőllek.

Az frigyet ismét igen tractálák a' Tőrőkőkkel; de héába, mert nem mehete véghez.

Kolonits, Szegſzárd felé mene, holott Murát Baſa a' Béglerbégh vala Táborban, kit Kolonits ki-vere Táborából, de látván, hogy ſenki nem űzi őket, hanem a' Táborban 'zákmánnak eſtek, meg-térének a' Tőrőkők, és ugyan azon Táborban négy ſzazat vágának-le a' Hajduiban.

Szo-

A' Szokolovits Mehmet Basa a' Vezér, az Tsászár erejével ki-jüve, és Buda mellé, kellen földére szálla, és Budát éléssel, néppel, erössen megraká.

Roszburm Hermán, Némettel, és Magyarral, igen szép, és erös haddal, a' Vezér Basának elenébe szálla, Pesten alóll a' Tséppeli szigetnek a' felsö Orrozattyánál.

Dervis Basát a' Vezér, a' hadnak szebb népével Sajkákon által küldé a' szigetbe, kivel Roszburm ugyan ottan meg ütközék, és a' Törökököt a' Dunába hajtá, holott Dervis Basa hét ezer Törökkel el-vesze, Septembernek 28. napján.

Rátki Menyhárt, a' Végbeliekkel, a' Koppáni tartomány-béli Ráczokat el-rablá, és el-égeté.

Ezen üdöben, Tratmanstorfer Sigmond a' Thót Országi Generál, és Dráskovits János Bán, a' Posgai Vára st mind tartományával edgyütt, három mélly földnire Posgán bellól, el rablák és el-égeték.

Roszburm, egy Sánczot tsináltata túl a' Dunán Kellenföldénél, kit a' Törökök meg vévének, és Kolonitsnak négy szász Hajduját vágák le benne.

Roszburm Hermán, Szent-Endrödnél, a' Dunát által hidaltatá, és az egész Táborral által költözék rajta, a' végre, hogy a' Vezér Basával megütközzék, de a' Vezér nem jüve-el a' viadalra. E' pedig Buda miatt, Táborostúl semmiképpen nem mehete réá a' Vezér Táborrára, ki lén Octobernek 31. napján.

Tratmanstorfer Sigmond, a' Thót Országi Generál, és az Iffiu Zrinyi Miklós, a' Tamásinnál-való két Kastélt, kit a' Drávának két felöll való partyán, a' hidnak két végében tsináltak vala a' Törökök, meg-vévék, és mind hidastúl el-égeték, a' benne-való Törökököt le-vágák, Octobernek 12. napján.

Szokolovits Mehmet Basa, Budát néppel és éléssel, jól meg-raká, és Szent Márton napján viszsza mene Nandor-Fejér-Vára, minden hadával.

Roszburm, Pestet néppel, és éléssel, meg raká, és Hatvan alá mene, kit 17. napján Novembernek meg szálla, és 19. napján hitre azt meg vévé a' Törökköktül, kiket minden békével el botsátá, azután a' Tábora az teli üdö miatt el-oszla.

Joo Jánost a' Personálist Rudolphus Tsászár, nemü némü gyanóságért Bétsben meg fogatá; Illesházi Istvánt is ugyan akkor meg akarta fogatni, de vólt olly barattya, ki titkon azt meg jelentette néki, azért ö Bétsböl

futva ſzaladá el Lengyel Orſzágba, de ezeknek ſok, és nagy jövedelmű Várait, és nagy temérdek Kintseit mind a' Tsáſzár ſzámára foglalák el.

Szultán Mehmet, az ő öregbik fiát Szulimánt, a' Jemiſcſi Haſzán Basának hamis vádolásából meg-fojtatá. Melly álnokságnak végére menvén, a' Tsáſzár, Haſzán Basát érette ismét meg-fojtatá.

Szultán Mehmet meg-hala bánattyában, hogy fiát Szulimánt, olly bűntelen meg ölette vala.

ANNO 1603.

ACHMAT, a' Mehmet Tsáſzárnak fia Apjának halála után foglala-el a' Török birodalmat, igen ifiu korában.

A' Fekete Déák, ki Törökül Kara Jedzifiának hinak vala, Mehmet Tsáſzártul pártot ütvén, Aſiának egy darabját el-foglalta vala tölle, végre a' Tsáſzárral meg békéllék, úgy hogy a' Boſznyai Baſaságot fiuról fiura bírja. Ez mikor a' Tsáſzár akarattyából bé-ment vólna Boſznyába, az elöbbeni Boſznyai Szefer Baſa, az egéſz Boſznyasággal ellene támada, kivel meg-ütközék a' Fekete Déák, és Szefer Basát a' Boſznyiakkal igen meg-veré, ſzintén Karátson eſtén. Veſzet Szefer Baſa mellet három ezer Törökel; a' diadalom után, a' Fekete Déák bé-ſzálla Bányalukába.

Ezen eſztendőben, Kaſul Baſa, reá támada a' Török Tsáſzárra, kinek melléje adák magokat a' Török pártoſok.

ANNO 1604.

AZ Hazája ſzerető vitéz Ur, a' jó Nádasdi Ferencz, Duna innenső félnek Orſzág Hadnaggya, meg-hala Sárvárot, Januariuſnak 4. napján, idejének 49. eſztendőjében, és el-temetteték Leukán, kinek egy fia maradá Pál.

A' Boſznyai Szefer Baſa, az egéſz Boſznyasággal ujjobban Fekete Déákra támada, kivel meg ütközék, és igen meg-veré őtet, és Boſznyából ki-űzvén ſzámtalan kintsében 'zákmánt ténn.

Peſten, a' frigyet a' Törökökkel ismét igen tractálak, de héába, mert a' Comiſſarius Urak, éjjel valami hamis hirtől meg-éjedvén, futva ſzaladának Peſtről Eſztergam felé.

A' Kaniſai Törökök, Lindva Várát oſtromlák, de meg-nem veheték, kiket Prastóczi György, az Iffiu Zrinyi Miklós Kapitánya, Murakőzből igen meg-vere. Sétſi Szigetnél akkor két ſzáz Török veſzett-el.

A' Kani-

A' Kanisai Tőrökök, a' Szenyei Kastélt a' Mura mellet meg-lopák, a' benne való népet rabbá tévék, a' Kastélt pedig el-égeték Juliusnak 8. napján.

Tsőszy András, az Iffiu Ztinyi Miklós szolgájá, a' Sziget Vári Tőrökőkőt lesre ki-tsalá, és igen meg-veré őket; egynehány fő Nevezetes Agák tőbb fő Tőrőkőkkel vesztek-el.

Ebben az esztendőben, Rudolphus Tsászár, Bastá Györgyőt, Erdélyből ki-hivá, és Magyar Országban fő hadi Generálissá tévé, ki mind e' következendő esztendőkben meily szerentsétlenül viselte légyen tisztyét, e' következendő hadakozásiból, nyilván meg tetzik.

Szokolovits Mehmet Basa a' Vezér, nagy erővel ki jőve; ki előtt, Septembernek 10. napján Pestről a Németek ki-szőkének, a' Várat sok szép hadakozó szerszámmal, és éléssel, éppen néki hagyván. Ezt halván Váczból, és Hatvanból azonképpen ki szőkének, Hatvant meg-égetvén.

Szokolovits Mehmet Basa, látván illyen szerentséjét, Esztergamot a' fő helt meg szállá, Septembernek 19. napján, kiben vala tiz ezer Német és Magyar. Básta György-is a' Tsászár hadával, ellenében szálla a' Vezérnek a' Duna mellé, ezek úgy vitézkedének; hogy a' külső sánczokat sem hagyák a' Tőrőkőknek meg-venni, végre ki-űtvén a' Tőrőkők sánczára, tiz ezer Tőrőknél tőbbet vágtak le bennek; látván azért a' Vezér, héábanvaló munkáját és sok kár-vallását, három heti viadal után kinszeréttetéké alólla Pesthez viszsza szállani Octobernek 11. napján.

Az Egri, és Szólnoki Tőrőkők, a' Végbeliekkel egyben gyűlvén, Hatvant ismét meg épiték.

Arnaut kis Haszan Basa, Bólondvárra indula, kiben meg-nem várák, hanem ki szőkének előtte. Lakot azon uttal meg-epitteté.

Belgiai Jósának, adá Rudolphus Tsászár, a' Kassai fő tisztséget, hogy Básta hellyet Erdélynek-is gondgyát viselye. Ennek igaz neve e' vala: Joannes Jacobus Barbianus Comes Belgiójosi.

Baláskovits István, Batthyáni Ferenczneк Hadnaggya, a' Bosznyai Basát fel-veré, ő magát a' Basát sebben fogák-el, és mellette fő Agákat, és Iszpáhjákat.

BOTSKAI ISTVÁN
Támadásáról.

Perditio tua ex te Israël. Oseæ 13. cap.

NB. EZ ûdô kôzben, igen szép és kivánt alkolmatosság és mód, jelentette vala magát szerelmes házánknak, és nyomorúlt Országunk jó részének-való meg-szabadulásában, a' Tôrôk ellenségiôl; mert Kazul Basa a' pártos Tôrôkôkkel, a' Tôrôk Tsászáron nagy hatalmat vévén. Birodalmában nagy tartományokat foglalt vala el. Sok szép és Nevezetes Városokat, és erôségeket vett vala meg tôlle. Azért, látván a' Tôrôkôk, hogy illyen hatalmas két Fejedelemmel, úgy mint a' Római Tsászárral, és Kazul Basával egyszersmind nem érkezhetnek két felé hadakozni, bizonyossan a' Portán, a' Tsászár Déványában el vala végezve, hogy Rudolphus Tsászárral, ha kûlômben nem lehetne nagy károkkal is meg-békéllyenek, ha szintén Kanisát avagy Egret, vagy ha ugyan kûlômben nem lehetne, mind Kanisát, 's mind Egret, a' békesség szerentsésben Rudolphus Tsászárnak viszsza adgyak. De ezekben a' hadakozó ûdôkben, az Erdélyieken és a' Magyar Nemzetségen Básta György, és a' tôbb had viselô Német Generálisok, Tisztviselôk, és a' kôz Német Vitézlô rend-is halhatatlan szôrnyû Istentelenségeket, és iszszonyu nagy sok inségeket, és nyomoruságokat tselekesznek vala rajtok, mellyeket az emberi nyelv, lehetetlen hogy meg-mondhasson: mert nem hogy házoknál, jószágokban, maradhattak vólna békével miáttok: de a' Szent-Egyházakban a' fô Uraknak, és Nemesseknek koporsójokat is fel tôrik, és bonttyák, Testeket bellôle ki-hánnyák vala, és úgy kereskedtek bennek, ha valami haszonra valót találhattak vólna. A' hit dolgában-is, hogy meg báborgattattanak vala, azt-is felette igen nehéztellik vala. A' Tsászárnak nem panaszólhatták-meg, nagy nyomoruságokat és inségeket, mert senki eleiben nem botsát vala. A' Német Tanáts pedig senki panaszszát, és kiáltásat meg-nem jelenti vala a' Tsászárnak, mert ôk abból gazdagulnak vala. Kiért a' Magyar Nemzetség annyira meg-unta, utálta, és gyûlôlte vala a' Német Nemzetséget és birodalmat, hogy immár

már tsak azon gondolkodnak vala, (de igen titkon) miképpen találhatnák módot és alkolmatoſságot benne, hogy ezt az tűrhetetlen nehéz igát, és Iſtentelen ſzörnyű nagy inséget, károkkal-is nyakokról el-vetheſsék, és magoktúl el-távoztathaſsák. Azért im találkozék egy átkozot ember, és veſzedelemnek fia Botskai Iſtván, a' ki nem édes házájának ſzabadulását, hanem tsak a' maga haſznát kereſvén fel-zavará a' ſzép tiſzta vizet, és azt a' ſzép alkalmatoſságot el-veſzté tőllünk, és követvén Zápolya János példáját, a' Tőrökkel titkon egybe barátkozék, és egybe tzimborála. Látván azért a' Tőrökök ebből jó módgyokat és alkolmatoſságokat lenni, ők-is a' Dévánban el-végezet akarattyokat és ſzándékokat meg-változtaták és tovább menvén dolgokban, Eſztergamot-is el-vonák tőllünk, ahoz még ſzámlálhatatlan ſok ezer Kereſztyén Atyánkfiait-is rabságra vivék, a' mint majd bővebben meg-érted iráſomból. Atta vólna a' felséges Iſten, ſoha ne-is ſzűletet vólna, ez az átkozot hazája veſzrő, és Nemzetsége rontó ember, Báſtá Györgyel (az ki erre okot adá) egyetemben.

ANNO 1604.

BEthlen Gábort, a' Thőmős-Vári Baſa Tőrök Tsáſzár parantsolattyából az Erdélyi Vajdaságba bé-akarván vinni, a' tőbb Végbeli Tőrökökkel a' Thőmős-Vári mezőre ſzállának Táborba, de mint hogy még akkorban Bethlen Gábor, nem ſzintén jól vetette vala meg ágyát dolgának, és látván ahoz a' Fejedelemséghez-való vékony erejét, és értekét, nem bizakodhaték, hogy ſzintén nyomos lehetne el-inditot dolgában, és a' Fejedelemségben-való meg-maradásban. Azért Botskai Iſtvánnal közlé dolgát, és véle kezde tractálni levelek által, hogy egymás eſzével 's erejével, éllyenek, és Botskai Iſtvánnak, úgy mint maga biróbnak, és akkórban tekéntetesbnek engedé az Erdélyi Fejedelmeſséget. Azonkőzben tőrténetből Don Pier (kinek nevé Henricus Davallo Comes Don Pier vala) és Rákóczi Lajos Kippából, egynéhány ezer Hajdúval éjjel véletlenűl, Thőmős-Vár alatt a' Tőrök Táborra réá ütének, és ott igen meg verék a' Tőrökőket ſzámtalan prédát nyervén tőllek, ő maga Bethlen Gábor, nehezen ſzaladhata bé Thőmős-Várra előttek, holott dolmányát-is el-nyerék tőlle, kinek a' dolmánya 'sebében találták Botskai Iſtván leveleit, mellyekben irtak egy máſnak, miképpen támadgyanak fel Rudolphus Tsáſzár ellen, és mi módgyával indithaſsák el-kezdet practikájokat. Melly levelek jutának a' Németek kezébe, kiből Belgiai Jósá (kinek Joannes Jacobus Barbiánus Comes Belgiojóſi vala neve) akkor béli Kaſſai Királyképe, és Doktor Pecz, okot vévének magoknak, hogy Magyar Orſzágot-is, ſzintén mint Erdélyt

úgy

úgy fel-prédálhattyák. Azért, ez okkól Botskai Istvánt árulónak itélék lenni, az okáért Várait meg-vévék. Ki miatt, meg-látod ide az elő Országbéli iszszonyu pusztulásokat, szörnyű vér-ontásokat, számtalan sok Keresztyén Atyánkfiainak Török rabságra-való viteleket, és sok számtalan vér-ontással viszsza nyert fő óltalmunknak, Esztergamnak, az fő helnek siralmas veszedelmét.

Botskai István, illyen nagy gyanóságáról noha elsőbben mind levelei által, 's mind követi által mentette magát; de látván mentségét haszontalannak lenni, illyen nagy, és el-távoztathatatlan veszedelmében, kénszeritteték Németi Baláshoz, és Lippai Baláshoz folyamodni, kik akkorban a' Hajduságnak fő Kapitányi és elől jároi vóltanak. Ezekkel azért jó móddal végezvén az egész Hajduságnak (kik akkor a' Királyképe számára készen vóltanak) hoo pénzt ada.

Németi Balás, és Lippai Balás azért, az egész Hajdusággal mingyárást Botskai István mellet fel-támadának, és elsőben-is Botskaival edgyütt, Doktor Pecz hadára menének Diószegre, ki a' Királyképének segitségére mégyen vala Kereki alá, melly Botskai Vára vala, és ott Doktor Peczet igen meg-verék, ő magát elevenen meg-fogák, a' Németeket mind le-vágák, Táborokat, Algyujokat, és hadakozó szerszámokat mind el-nyerék. E' len Octobernek 15. napján. Ott nem késének semmit, hanem menének Kerekinek segitségére, és ott a' Király képével hasonló képpen tselekedének, a' Várat-is meg-szabaditák, de ő maga Belgiai Jósa a' Király képe el-szaladván Tokajba mene, azután Kassa felé siet vala.

A' Kassaiak értvén a' dolgot, ők-is pártot útének (mert csak ennek előtte az ő Prédikátorokat Kassaról ki-üzette vala, a' Tsászár Templomokat-is el-foglalta vala tőllek) kiért ők-is a' Tsászár ellen támadának Octobernek 29. napján. A' futó Belgiai Jósát nem botsátták Kassára, marhájában mind 'zákmánt tévének, a' feleségét gyalog küldék ki. E' meg-lévén, mingyárást Botskai Istvánért küldének, ki el-jüvén, a' Kassai Kamarásokat, kik néki meg nem akarának eszkűdni meg-fogatá. A' Kamarást Mikaczius Miklóst a' Váradi Püspökőt, és Szalatnaki Györgyőt a' Pétsi Püspökőt, azon képpen meg-fogatá, és kemény fogságban tartatá őket. A' Kamara kintsét és jövedelmét maga számára foglalá.

Látván az Ország népe Botskainak el-kezdet dolgában illyen szerentséjét, és elő-mentét, a' fő Urak közzül elsőben-is Homonnai Bálint, és György, Magócsi Ferencz, és Kattai Mihály, a' fő Nemes rend, és a' szabad Várasok azon képpen, jobb részre mind mellje állának, Fejedelmekké, és előttek-való járova válaszák, evel az okkal, hogy Rudolphus

Tsá-

Tsáſzár és Király, a' Német és Olaſz Nemzetséggel, őket hitékben igen meg-háboritotta, régi ſzép ſzabadságokban, és igaſságokban meg-nem tartotta, ſemmi réſzében, sőt az egéſz Magyar Nemzetségnek véget akarván vetni, a' fő Urakat, Nemeſſeket, és kiválképpen az kik a' többinél jobban birták magokat, hiti ellen, ölette, fogdoſtatta, jóſzágokat, Várokat, és kintseket, a' Kamaráſokkal foglaltatta, és a' melly mind ezeknél nagyobb, és az egéſz Orſzágot az idegen Nemzettel, tellyeſséggel el-rontatván és puſztitatván, nékik prédául atta, panaſzokat ſemmiben elő nem vette, sőt csak meg-ſem halgatta.

Illyen báratsággal veſztők-el,
Budát-is, tanulhattál vólna rajta.

BOtskai Iſtván azért, noha el-inditot dolgának jó előmenetit írattya vala, de gondolván Rudolphus Tsáſzár ellen, és a' Németség ellen maga és a' meg-fogyatkozott Magyar Nemzetnek elégtelen vóltát, egybe ſzólván az több Magyar Urakkal és fő néppel, kik mellette valának, mindgyáráſt a' Thömös Vári Basahoz küldé, ki által Tőrők Tsáſzárral tractatusba indula, és véle erős hit levél alatt, illyen módon végeze. Hogy a' Tőrők Tsáſzár őtet, és az egéſz Magyar Nemzetséget mind kintsével, 's mind hadi erejével a' Németek ellen, meg-óltalmazza. Hogy a' Tőrők ſohol Magyar Orſzágban Várat, és Erőſséget meg ne ſzállyon, és el ne foglallyon, hanem a' Némettűl nyert prédával a' Tőrők megl-elégedgyék. Viſzontag a' Magyarok-is, hogy ſoha a' Tőrők ellen kardot ne vonnyának, és réájok ne támadgyannak, hanem a' Tőrőkökkel edgyűtt, a' Német Nemzetre hadakozzanak. De térjűnk egy keveſsé Belgiai Jóſa Uramhoz.

Belgiai Jóſa, látván hogy az egéſz fel földi Magyarság, Rudolphus Tsáſzártul, Botskai mellé hajlott vólna, és ott ſohón meg-maradáſa nem vólna, vévén azt-is eſzébe, hogy a' Hajduság mindenűtt utánna ſietne, Szepes Vára Thurzó Kriſtófhoz bé-ſzalada, ki úgy mint vendéget, nagy ſzeretettel bé fogada. Végre Némethi Balás a' Hajduſsággal utánna érkezék, és Szepes Várát mindgyaráſt környűl vévén réá ſzálla, kit egynéhány napig erőſſen vitata; de látván hogy a' Várnak ſemmit nem árthatna, nem akará alatta idejét héaban tölteni, el-ſzálla alólla, tartományába ſok kárt tévén. Belgiai Jóſa onnan nagy ſietséggel Prága felé méne.

Ezen közben Botskainak hada minden felőll többűl vala. Az egéſz fel földi Végbeliek, ſzolgáló rend, Hajduság, ſzabad legények, és egyéb rend-béli föld népe, úgy mint ujságra, és új dologra, hozzá ſietnek vala, főképpen azok, kiket vagy a' Fejedelemek alatt-való Tiſzt Viſelők, Urok,

 avagy

avagy a' Nemesség valaha meg-háboritottak vala boszszuságoknak ki-töltéséjért, mind hozzá mennek vala.

Ertvén Rudolphus Tsászár, hogy az egész fel-földi Magyar-Ország, nagyobb részre tölle Botskaihoz hajlot vólna, és ő ellene támadot vólna, Básta Györgyöt (ki akkor a' Tsászár hadával Esztergam alatt vala, és immár a' Vezér Basa is el szállot vala Esztergam alóll) ugyan azon haddal elküldé Botskaira, és a' pártos Urakra, hogy az Országot ismét az ő szamára hódaltassa, a' partolásnak inditoit pedig meg-bűntesse. Básta György az egész Német Nemzettel, nagy vigan oda felé indula remélvén azt, hogy Magyar-Országgal is, szintén úgy bánnak, mind Erdéllyel, és azonképpen, az egész Magyar Ország ő prédájok lészen; jüttében Básta Lippai Balást felveré, és ő magát elevenen el fogván fel-akasztatá.

Botskai István, értvén Bástának jüvetelit, nem veszi tréfára, hanem a' Thömösvári Basát, Bektes Basával mellé hivatá segitségére; a' föld népét-is mind fel-vévé, és igy bizván hadi erejében, Bástának eleiben szálla Edelinnél, és ott szemben viván egymással, sok erős harczok lévének köztök. Végre mind a' két fél közzül sok erős Vitézek el-hulván, a' Botskai hada meg-tolyaték, és a' mezőből ki-vereték, Botskai ő maga Egerbe szalada, a' többi el-rémülvén imide amoda szaladának.

Itt, ha Básta György okosan hadakozott vólna, és a' mint a' szerentse mutatta hozzá magát azt continuálta vólna, ketség nélkül a' pártosokat meg győzhette vólna, és le-szállithatta vólna őket, az Országot-is a' Tsászár engedelmességére hódoltathatta vólna.

Básta György meg vervén Botskait, Táboroftul Kassa Várasára méne, gondolván azt, hogy mindgyárást tölle el-rémülnek, és meg hódolnak néki, de meg tsalá a' reménség, mert Kassát Botskai jól meg-rakta vala vitézlő néppel, és nékiek, vezérül Segnyei Miklóst, egy jeles próbált vitéz embert, hagya, kik vitézül tarták Básta ellen magokat. Látván azért Básta, hogy ott héjában fáradna, el hagyá Kassát, és Eperjes alá méne, kikkel mindgyárást szóban indula, és végezvén vélek, grátiát ada nékik, és ismét a' Tsászár engedelmességére eskütteté, kit azután hamar meg bántak vala.

Itt a' Német Vitézlő nép, a' nagy szükség miatt fel zendüle, és Bástának semmiben engedni nem akara, tovább sem akarának menni Eperjesnél, valameddig fizetéseket meg-nem hoznák, ki miatt kénszeritteték Básta mind Táboroftul, kikeletig Eperjesnél héjába heverni, és ott füttözni; Jóllehet a' Tsászár a' Németeket fizetésére küldöt vala két száz ezer forint érő ezüstmivet, és posztót: De a' Fülekiek kik azt kisérték az utban a' szekereket fel verék, és azt magok között fel-osztak.

AN-

ANNO 1605.

BOtskai István, értvén Báftának állapattyát meg-bizakodék, és ujjobban el-inditot dólgához kezde: jó alkalmatosságát nem akará el-mulatni; azért ismét Kafsára jüve Bektes Basával, és minden felöl az ö párttyán-való Urakat, Nemesleket, és egéb féle szolgáló rendet, szép biztató szókkal, jó maga ajánlásával, maga mellé hivata, kik engedvén intésének, látván a' Török segétséget-is mellette lenni, minden felöll hozzá jövének; Ugy annyira, hogy rövid üdö mulva hadát ismét hellyére álitá, sót a' préda és szabad nyeresség kedvéjért, naponként többül vala hada, ehez adományával-is édesgeti vala magahoz öket, a' Tsászár párttyán valóknak Várokat, jószágokat, Donatio levéllel fiuról fiura nékik osztogatván. Azoknak a' jószágokat, kik a' Tsászár hivségétöl mellé nem akarnak vala állani, iszonyu képpen raboltattya, dullattya, és égetteti vala. Básta sem hagya semmit hátra dólgában, hanem ö-is a' Németekkel mindenütt a' hová hozzá férhet vala, a' pártosoknak jószágát sokkal kegyétlenebbül raboltattya, dullattya, és égetteti vala, Népét, mind öregét, apróját, öleti és vágattya vala. Illyen iszonyuképpen pusztittya vala mind a' két fél, a' szegény Országot.

Botskai nem akarván hadával idejét héjába mulatni egygyik részét hadának Szakmár alá botsátá, kik nem sok üdöre Szakmárt meg-vévék. Azután Várad alá menének, de ott kedvek nem telék, hanem a' Várnak élését el fogván, a' környülle-való tartománt és földet, mind Botskaihoz hódoltaták. Másik részét Rédei Ferenczhez botsátá, a' Bányák felöl-való vég házak felé, kik mindenütt többülvén, Füleket meg-szállák, és meg-vévék. Az Szétsényiek, Gyarmatiák, Drégelyiek, Dévinyiek, Bujákiak, Palánkiak, és a' több Kastélybeliek, a' Várakban a' Német szólgáló népet le-vágák, és hozzájok hajlának. Nógrádot meg szállák, és meg vévék. A' Bánya Várasokat, a' Fátrán innen-való Vármegyékkel, mind Botskai számára hódoltatták, Lévának a' Várását el-rablák, és el-égeték, de a' Várának nem árthatának. Harmad részét hadának botsátá Tokaj alá, kik a' Várát meg-nem vehetek hanem el fogák minden felöll élését, és el-szállának alólla. Sárospatakot a' több ott való Várakkal meg-vévék, az egész Tátrán innen-való Vármegyéket, Botskai párttyára hódoltatván. De e' meg-nevezet hadak, mindenütt a' hol járnak vala, szörnyü nagy dullast, pusztitást, és égetést tésznek vala, Templomokat dullyák és foszttyák vala. A' Papokat, és Barátokat szegényeket ölik és kergetik vala. Azért Bástát minden felöll környül vévék, Eperjeshez szoriták, és élését minden felöll el-fogák.

Mátyás Hertzeg, látván, hogy az Országnak nagyobb része, mind a'

vég Várakkel edgyütt Rudolphus Tsászártúl, Botskaihoz hajlott vólna, és hogy az Orszáq-is, a' két fél között illyen igen puszttulna; a' Fátrán innen-való, és a' Thót Országi Tanáts Urakat Betsbe hivatá magához, kikkel azt végezé, hogy a' Tanáts Urak magok közzül, küldgyenek követeket Botskaihoz, kik által intsék, hogy efféle pártolástúl, Törökkel-való bará kozástul, Orszáqának és Nemzetségének illyen, és ennél-is nagyobb következendő romlásátul, és veszedelmétúl meg-szünnyék, és Fejedelmének ismét fejet hajtson. Kik ezen instructióval Forgács Sigmondot, és Náprági Demetert az Erdélyi Püspököt, hozzá botsáták, és e' felett erőssen meg-parantsolák nékik, hogy a' Tsászár szavával néki semmit ne szóllyanak, mert aval a' Tsászár méltóságát meg-sértenék, ha a' Tsászár szavaval, úgy mint szólga renden valónak, és tőlle párt ütőnek, valamit szóllanának. Kik el menvén, Szepes Várából Botskaihoz küldének, és meg jelenték néki, hogy ők követségbe küldettenek vólna a' Tanáts Uraktúl hozzá, azért ha szabad uti levelet küldene nékik, ők a' követséggel Kassára mennének hozzája. Erre Botskai illyen választ ada nékik; hogy ha a' Tsászártul jünnek, örömest láttya őket, de ha tsak az Uraktul küldettenek, ismét visszza térhetnek, mert az Urakkal néki mostan semmi végezése nintsen, úgy mint kik ő vele egy-aránt-való veszedelemben, és inségben vólnának a' Tsászár, Német és Olasz Nemzetség miatt, hanem ő magával a' Tsászárral vólna dólga. Azért evel a' válaszszal visszza térének a' követ Urak.

Básta György látván hogy minden felöll a' veszedelemnek közepben vagyon, és hogy a' Fátrán innen-való Vármegyék is, pártot ütvén Botskaihoz hajlottak vólna, a' Tsászár sem élteti sem ujjobb néppel, sem az elöbéni Vitézlő népet fizetéssel: A' Vitézlő nép sem akarna fizetetlen szólgálni, és néki engedelmességgel lenni; kénszerittetének ezekből az okokból, minden hadával Eperjes alóll el indulni, és lassan lassan, visszza Poson felé menni.

El menvén Eperjes alóll, az egész fel földi Urak, és Nemesek, a' Tsászár hivségétöl el-hajolván, Botskainak fejet hajtának. Úgy mint Báthori István, Rákóczi Sigmond, Csáky István, Nyári Pál, és a' többi.

Báthori István meg-hala Etseten, Juliusnak 25. napján, idejének 55. esztendőjében. Ebben szakadot magva a' Nyiri Báthori Nemzetnek.

Horvát Tamás, egy köz tsatázó Katona legény, egynéhány Hajdut Sgűjtvén magához, ő-is titkon pártot üte, és végezvén a' Törökökkel, yzékes-Fejér-Várból egynéhány ruhás Törököt vévén magával, el-méne Vásonkő felé, és tsak ott közel Vásonnál, be-izene a' Kapitánynak Tállai Györgynek, hogy ő tsatáról jünne, és fő rabokat hozna magával, és ha meg-

enge-

engédné, örömest ott hánná Kotyavetyére a' nyereséget, ki ismervén őtet, és semmi efféle latorságtul, és álnokságtul nem félvén, meg-engedi néki. El jüve azért, a' Törökket kötözve oda hozá, és ez alatt a' Várat véletlenül el-foglalá, a' Kapitányt pedig meg-fogá. De nem sok ideig birhatá a' Várat, mert Török István a' Pápai Kapitány, hasonló mesterséggel ismét el-foglalá, és a' Tátár népével azt ismét meg raká. Ez lén a' pá tosoknak a' Dunán által, az innensö félre, elsö által jövetelek és álnokságok.

Rédei Ferencz, ezenközben el-jár réá bizott dólgában, ki Törökkel, Tatárral, Hajdusággal, és a' föld népével, hadát igen meg-tőbitette vala. Azért egy rézés hadának Trentsén alá botsátá, kik nem sok üdö mulva Trentsén egynéhány Némettül meg-vévék, ö maga pedig Rédei Nyitrát meg szállá, kinek a' Várását mindgyárást meg-vévé, a' Várat pedig a' Püspök ellen Forgáts Ferencz ellen, ki akkor Cancellárius vala, meg-szállá, és azt-is a' Várban-való párt ütés miatt, hitre meg vévé. A' Püspökőt Győr felé kisérete békével.

Az Eszzergami Hajduk, kik a' Tsászár hivségében valának, ezen közben találkozanak Békes Basára, ki Botska-hoz Kassára nagy sok kintsel megyen vala, kire réá ütvén, igen meg verek őtet, a' Basának-is fejét vévék, a' kintsben 'zákmánt tévének.

Rédei Ferencz, értvén hogy Básta György Posonhoz szállot vólna, bizván hadi erejében ö-is oda tarta, és a' Táborat Bazin-hoz szállitá; Kihez bizván, Nagy Szombat, Galgócz, Szent-György, Bazin, és Tsallókőz, ö hozzá hódulának. Honnan Rédei, Morva, és Slesia Országot iszszonyu képpen raboltatá, dullatá, égetteté, Bástaval-is Poson alatt gyakorta való hartzot tarta, mesterkedvén azon, miképpen Bástát a' Sánczokból a' mezőre ki vehetné, és véle derék képpen meg-ütközhetnék, kitöl Basta is igen óltalmazza vala magát.

Rédei Ferencz Némethi Gergelyt egy köz Katonát, kit ezer Hajduval és Tatáral, Tsallókőzből a' Dunán által botsáta, illyen tanusággal: hogy Köptsént és a' Duna mellet-való falukat el-égesse, remélvén aztat, hogy Básta minden hadával azoknak óltalmára által költözik a' Dunán, és igy ö Posont környül vévén, Bástat ki-szorittya onnan, vissza sem botsattya a' Dunán. Látván Básta Dunnán innen az égetést és füstet, ö maga a' gyalogokkal a' Táborban marada, a' lovasokot pedig jobb részre által botsátá a' Dunán innensö félnek segétségére, kik Némethi Gergelynek úgy meg-állák uttyát, hogy sohon a' Dunán vissza nem botsáták; Ezen Némethi Gergely rémülvén, nem tud vala hova lenni, hanem némellyek a' hajdu társai közzül, kik a' Duna innensö félnek állapattyát tutták, taná-

tsából, kénszeritteték, Sopron, és Vas-Vármegyén által, Székes-Fejér Vár felé kerülni, hogy ismét Redeihez viszsza térhessenek. Utokban az egész fórtó mellyékét rettenetessen raboltattya, és égetteti vala. Mert akkorban Dunán innen, sohon a' Tsászárnak gyült hada nem vala; Sót a' jó Nádasdi Ferencz hellyében, mind ennyi háboru ûdôben is csak Ország Hadnagya, avagy fô-Ispánnya sem vala, ki az Országra gondot viselt volna (illy jó gondot viseltek a' Németek az Országra) Némethi Gergely azért, Sárvárnál minden hadaval békével menne által a' Rábán, és Marczalli viz mellet meg-szálla, egy vagy két napig ott meg-akarván nyugodni hadával.

Értvén e' dolgot Nádasdi Tamás, és Hagymási Kristóf, sietséggel Némethi Gergely után küldének, intvén és kérvén azon, hogy tovább ne menne, mert ôk a' Dunán innen-való Varmegyekkel, a' Tsászártúl el-akarnak hajolni, és mellé álloni; ki halván ezeket, ott meg-telepedék, varván egynehány napig, mi következnék izenetekbôl és akarattyokbôl.

Hagymási Kristóf ezen közben, szolgáit hertelenséggel Sümegbe küldé a' Püspökhöz Ujlaki Lajoshoz, barátságnak és segétségnek szine allat, kiket a' Püspök (semmi ámokságtúl nem félvén vala) eleibe botsáta. Azok pedig a' Püspökôt Ujlaki Lajost azon helyt agyon verék, és a' fejét a' Vár fokon ki-veték, marháját 'zakmánt tévének, és a' szolgáit Hagymási hivségére eskûtteték, és mindgyárást Urokért küldének, hogy sietséggel el-jûnne a' Várat magának foglalni; De Némethi Gergely, halván e' dolgot, Hagymásinak eleit vévé, és a' Várat Botskai számára foglalá.

Ezenkôzben, a' Dunán innen-való Vármegyék-is, úgy mint ujj dolgon kapván, a' Tsászár mellôl el-állának, és Botskaihoz hódolván, Némethi Gergely mellé hajlának, azonképpen Szombathelly, Kôszegh, a' vég-hellyekkel, úgy mint: Kis-Komárom, Beszprém, Palota, Tata, és Tsetnek, úgy hogy, senki a' Tsászár hivségében meg nem maradot vala, tôbb, Battyáni Ferencznél, Zrinyi Miklósnál, és Tôrôk Istvánnál.

Petthô Márton, akkor-béli Kalotsai Ersek, es Locumtenens, szintén akkorban, Német Várba, Battyáni Ferenczhez kôltôzik vala ez haború elôtt, kit a' Kôrmendi Katonák Toronynál meg lesvén, az uton fel-verének, minden marháját, szekerestûl, lovastûl, el hajták, és el-vivék, ô magát Kor begeten hagyák, azután szekéren vivék Szolnok Várába; kit azután Német Ujvárba hozata Battyáni Ferencz, és mind e' háború ûdônek végeig ott lakott nála.

Némethi Gergely, Nádasdi Tamás, és Hagymási Kristóf a' Sümeghi

ghi dolog után, nem bízván csak a' magok erejekben, mindgyáráſt a' Kaniſai Basához küldének, és kérék azon, hogy mindon erejével ſegitségekre menjenek jönne, sőt a' Boſznai Basat-is hinna ſegitségekre mellejek; és igy Tőrökkel, Tatárral, e' föld népével, álkalmas hadat gyűjtének egyben.

Hagymáſi Kriſtóf azért, Magyarral, Tőrökkel, és Tatárral, háromezeren Sopron alá mene, ott egynéhány ſzáz fegyveres Németet hallott vala lenni, kiknek Tratmanſtorfer Adám vala Kapitányok; azokkal a' Váras előtt ſokaig harczola, de meg-tolyák őtet a' Németek, és Kereſzturig lővöldözék, és vágak őket. Ő maga Hagymáſi alig ſzalada-el, nyólcz ſzáz embernél többet veſztvén oda, mind inkább Magyarokat.

Némethi Gergely Tőrökkel, Tatárral, és Magyarral, az egéſz Bétſi, és Ujhellyi mezőt el égetteté, és raboltatá, és meg-térvén Sopront meg-ſzállá, kinek a' hóſtáttyát fel-égeté.

Rédei Ferencz, látván hogy Báſtának ſemmit nem árthat, viſzſza tére Bazintul, és Erſek Ujvárat meg-ſzállá: az egéſz nyarat alatta mulatá-el, ki akarván belőlle éheztetni a' benne valókat.

Báſta György azért látván hogy Rédei Erſek Ujvárat meg-ſzállotta vólna, kit ő mind vitézlő néppel, éléſſel, és hadakozó ſzerſzammal, jól meg-rakot vala, által költözék a' Dunán, Poſont azonképpen néppel, és éléſſel, jól meg-rakván, Auſtriának, és Sopronnak ſegitségére mene, ki mikor Soproohoz közőlgetet vólna, Némethi Gergely, meg-nem várá Sopron alatt őtet, hanem Taratzkit él hagyván, népének ſok kárával el-ſzálla alólla.

Báſta György, a' Sopron környűl-való falukat, kik a' Némethi hadátul meg marattanak vala, mind el-raboltatá, és égetteté, és aval Béts felé viſzſza tére, mert az alatta-való vitézlő nép nem akara fűzetetlen hadakozni véle.

Némethi Gergely Kőrmendhez ſzálla Táborban, és Stiriát Regedéig, és közzel Greczig, nagy Iſtentelenűl raboltatá és égetteté.

Tratmanſtorfer Sigmond, a' Thót Orſzági Végbeliekkel, és egyébb alatta-való ſzólgálo néppel, Regedébe ſzálla, Stiriát akarván óltalmazni.

Dráskovits János a' Bán, azonképpen, az Orſzág-béli Urakkal, Nemeſekkel, és a' föld népével, Varasdnál a' Dráva mellé ſzálla Táborban, vigyázván, és őrizvén a' Dráván-való keleteket a' pártoſoktul.

Botskai Iſtvánt, az egéſz Erdélység Fejedelemmé valaſztá, azért bé-

bé-méne Erdélybe, és meg-esküvék nékik a' Fejedelemségre: viszontag az Ország-is néki hivségre; ott maga képében Rákóczi Sigmondot hagyá, ő maga pedig ismét ki-jüve Kassára.

Tratmanstorfer Sigmond, a' Thót Országi Generál, Dráskovits János a' Bán, Battyáni Ferencz, és Zrinyi Miklós, egyben gyülekezvén, a' Némethi Gergelly Táborára menének, ki akkor Hidvégnél Rába mellet vala Táborba; de Némethi meg-nem várá őket, hanem el-futván előttek, hadának maradékjával kis Komáromon alóll tartozek meg.

Az Urak azért, mind a' három Vármegyének grátiát adának a' Tsászár akarattyából, és a' fő Nemeseket Tsászár hivségére esküttették, tsak Nádasdi Tamás, és Hagymási Kristóf az ő népekkel maradának Némethi mellett, Szombathelt, Kőszeget, Kőrmendet, Sümeget, és a' több vég házakat, kis Komáromtul, és Szent Györgytől meg-válva, ujjobban a' Tsászár számára foglalák vissza.

Tratmanstorfer, és Battyáni Ferencz, Kőrmendnél, azután Szent Gothárdnál maradának Táborban, vigyázván, és a' földet óltalmazván.

A' Bán, és Zrinyi Miklós, meg tévének, az ő földőket, és a' Drávánvaló keleteket óltalmazni.

Somogyi Mátyás, ki a' Tsallokőzi Hajdusságnak Kapitánnya vala, mind az egész Tsallókőzzel, és benne-való Hajdusággal, tractatus által ismét a' Tsászár hivségére hajla Botskaitól.

Némethi Gergelly, Tőrőkkel, Tatárral, ujjobban egyben gyülekezék, és Sümeget meg-szálla; mert Sümegnek tőlle pártolását igen bánnya vala, mivel minden prédáját, és nyereségét, a' Várnak erős vóltához bizván, oda takaritotta vala.

Tratmanstorfer Generál, ezer lovas katonát, botsáta Sümeg felé, hogy meg látnák a' Várnak dólga mi állapatban vólna; ezeknek vezérül adá Rintsen Andrást, és Keglevits Györgyőt, kik a' Tábor széllyre, martalékot botsátának, ő magok pedig lesben állának. A' Tőrők, Tatár, mindgyárást a' martalék után indula, és míg a' derék sereg el-érkezék, addig a' Németekkel mind hartzolnak vala, és tartoztattyák vala őket, el-érkezvén azért a' derék sereg, a' Németeket kőrnyűl vévék, és ott igen meg-verék, honnan nem sokan szaladának vissza a' Táborban bennek; itt Gyulaffi Kristófot, és Geréczi Mátyást, több sok fő emberrel elevenen el-fogák.

Tratmanstorfer Generálnak a' hada, a' fűzetetlenség miatt mind oszol és kevesdik vala; a' Némethi hada pedig minden felóll többűl vala. A' Vezér

zér hadából-is, a' préda kedvéjért sokan jönnek vala hozzá, ki miatt Tratmanstorfer Generál, kénszeritteték minden hadával viszsza Regedébe szállani.

Szombathellyen hattak vala nyólcz száz Istentelent Balónt, kik a' Vármegyében tűrhetetlen kóborlást és pusztitást tesznek vala. Ezeknek Kapitányok Alexandri Rudolphi vala. Kikre Hagymási, réájok mene, és lesre ki-tsalá őket; ezek rettenetes nagy harczot tartának vele, és igazán vitéz módon oltalmazzák vala magokot. Végre nagy késére a' sokaságtul meg győzetetvén, meg-verettetének, kik közzűl igen kevesen szaladhatának-el Szombathellyre. Minden marhájokat 'zákmánra hányák, és fel-prédálák, számtalan gazdagságot találának nálok, mert szintén akkor hoztak vala fizetést nékik, kit el-sem osztottak vala még.

Némethi Gergely, látván, hogy Sűmeget meg-nem veheti; értvén azt-is, hogy a' Thót Országi Generál minden hadával viszsza szállot Regedébe, el-szálla Sűmeg alóll, és ismét bé szállá Vasvármegyébe; Kőrmendet meg-szállá és meg vévé. A' Vármegyéket ismét Botskai számára foglalá, Kőszegtűl meg valva, kit Némettel igen meg-raktak vala. Nempti, Alsó, Lindva, Bánffi Kristóffal, Szétsi Szigeti, és Murai Szombat, ezek-is hozzá hódolának. Stiriát Muránttul közel Gréczig, 's mind innen Dráváig és Regedéig szörnyen raboltattya és égetteti vala, Regede alatt a' Generállal egynéhányszor meg-harczoltak, szintén a' hóstáttyában-is, mesterkedvén mindenképpen azon, mi módon tsalhatnák-ki őtet Regedéből, és derék képpen meg-útkőzhetnének vele.

Inter duos litigantes, tertius gavisus est.

SZokolovits Mehmet Basa a' Vezér, mikor Rudolphus Tsászárral, és a' Németekkel, a' Magyarok illyen iszszonyuképpen veszekednek, látván minden dolgában fölette nagy alkalmatosságát lenni, nagy erővel ki-jőve, és jüttében Visegrádot meg-vévé. Azután a' hires nevezetes Várat Esztergamot Törők Tsászárnak Botskaival lett alkolvása és hiti ellen meg-szállá, és azt erőssen vitatá. Kit jóllehet a' Németek, mind éléssel, 's mind hadi lővő szerszámmal bővségessen meg-raktak vala: Német vitézlő népet-is nyólcz ezert küldöttek vala az előbenniekhez bé; de a' Magyar vitézlő nép közzűl, senki nem vala benne, mert annak előtte, mind onnan, 's mind a' több vég Várakból a' Magyarokat ki küldötték vala a' Németek, gyanakodván ellenek, és félvén tőllek. Midőn azért a' Törökök a' külső Sánczokra immár tizen hat erős ostromot tettek vólna, és a' Sánczokat meg-nem vehették vólna a' Né-

metek-

metektől: az utólsó ostrom után másod napon, igen nagy temérdek sűrű köd támada, melly alatt a' Törökök ismét nagy csendesen ostromnak készülének; a' Németek pedig a' nagy sűrű köd miatt nem láthattyák vala őket, sőt akkor ostromtul semmit nem is félnek vala, és közűllek ki-fekszik, 's ki alusznak vala a' sok fáradság után. A' Törökök azért vélenlenűl nagy hirtelenséggel reájok űtének, és aluva, készűletlen találván a' Németeket meg-győzék, és mingyárást meg vévék tőllek a' sánczokat, ő magokat pedig le vágak benne. A' ki a' Várba szaladhatot vólna is bennek, nem botsáták bé őket a' Várbeliek, félvén azon, hogy a' Németekkel edgyűtt a' Török is el-vegyesslen bé rohanna a' Várba, azért ezen az ostromon három ezer Német veszett-el, a' fő Kapitány-is Gróff Vón Ettingh, sok fő tiszt viselő Németekkel, és egyéb Vitéző népnek szinével és erejével. Azután nem sok űdővel, a' Viz Várat, és a' kűlső bástyákat egy ostrommal meg-vévék, ezen az ostromon is három ezer Német veszett el. A' több Németek kik a' Várban szorultanak vala el-réműlének, egy más közőtt pártot űtének, és másod napon a' nevezetes fő Vég házat (kiért számtalan keresztyén Vér ontaték-ki két uttal, minek előtte meg-vennék azt, a' Törököktől) hitre a' Vezérnek meg-adák, kiből öt ezer, hat iz z épp és egésséges Német jőve ki, ezek közzűl négy százán maradának a' Törökök közőt. Igy veszték el a' fő házat a' Németek a' Magyarok nélkűl, kiket az Ur Isten azért gyalázá igy meg, hogy ennek előtte mikor vagy valamelly Várat vettek-meg tőllek a' Törökök, vagy mezőben verték-meg őket, mindenkor a' Magyar Nemzetre vettetek, és őket okoszták. Azért ezt nyerők a' Törökkel-való barátkozással.

Esztergamot meg vévén a' Vezér, barátságnak szine alatt kűlde Ersek Ujvár allá, segitségre Homonnai Bálinthoz, Rédeihez (kik immár tok űdőtűl fogva hevertek alatta) húsz ezer Törököt: de Homonnai, és Rédei látván a' Törököknek tsalárdságát, ezen el-réműlének; tudván aztot, hogy ha a' Törökkel edgyűtt meg-vennék-is Ersek Ujvárat, de azt-is, mint Esztergamot el-foglalnák a' Magyaroktűl a' Törökök. Minek okáért a' Törököket magaktól viszsza botsáták, és Mátyás Hertzeggel végezvén, bizonyos okokkal maga adta a' Hertzeg nékik Ersek-Ujvárat. Ezenközben ő maga a' Vezér Esztergamot erőssen épitteté.

Básta György ezenközben a' Német haddal, mind Nagy Komárom-nál vala Táborban; honnan ő őmesst segitségére ment vólna Esztergamnak, de Homonnai Bálint és Rédei Ferenz miatt, kik az egész nyáron Ersek Ujvár alatt hevertek Táborban, nem mehetet oda Básta, félven azon, hogy egy felőll ők, más felőll a' Török rajta lészen, és fel verik hadát. Jóllehet

het kérte légyen Bástá-is, Homonnai Bálintot, és Rédeit, hogy tekintvén a' közenséges jót, és Országoknak maradását, adgyanak hit levelet néki: hogy nem bánttyák, sem nem háborgattyák őtet hadával, és ő el-mégyen, Esztergamnak segitségére. De az Istentelen emberek nem akarának ahoz álani. Kit azután Országunknak nagy kárával, mid ők, mind mi meg-bántunk.

Kis Haszan Basa, a' Vezér Basa akarattyából Esztergam alóll el-indulá, és Palotát meg szállá, és azt meg vévé.

Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis

NB. ANnyira meg bolondultak vala akkorban a' Magyarok, hogy a' Némethi Gergely Tábor-ban halván hogy Esztergamot a' Tőrőkök meg-verték, JEsust kiáltottak őrömökben, Taratzkokat, és puskájokat, a' Tőrőkökkel edgyütt ő öm e ki sü ögették.

Vox in excelsis audita est lamentationis, luctus, & fletus, Rachel plorantis filios suos. Jerem. 31. cap.

EZenközben Némethi Gergely, a' mellette való pártosokkal, Tőrőkkel, és Tatárral, valahova érkezhetik vala, iszszonyu rablást, és pusztitást tészen vala, nem csak a' Németségen, és a' Tsászár párttyán-valókon, de maga párttyán-valók jószágát-is, a' Tőrőkök, és Tatárok kéméletlenül égetik, pusztittyák, és rabollyák vala. Ugy hogy a' Dunán innen-való Ország, ki ez ideig mind a' Tőrőktől és Németségtől éppen meg-maradot vala, e' pártolás miatt szintén el-pusztula. NB. Bizonyossan beszéllik, hogy azon a' nyáron csak a' Némethi Gergely Táborából, nyolczvan ezer léleknél többet Németet és Magyart vittek az Eszeki hidon által a' Tőrőkök. A' Magyar Hajduság is mind Német 's mind Magyar rabot, egy arant el-adot pénzen a' Tőrőknek és Tátárnak.

Tratmanstorfer, a' Thót Országi Generál, a' Végbelieket és a' Karlóczi hadat magához gyűjté Regedebe, és az egész Mura mellyéki Magyarságot el égeté és el-rablá, Petánczi, Rakitsáni, és a' Iserneczi Kastéllyokat földig égetteté.

Munsur Joannes Hercules Comes a' Tilli, Rudolphus Tsászár Marsalkja, látván hogy Némethi Gergely a' mellette-való pártosokkal, Tőrőkkel és Tatárral, a' Németségen számtalan kárt és pusztitást tészen, a' Tsászár hadával réájok méne a' Thót Országi Generállal edgyütt, és a' Némethi hadának egy részét meg-veré, ő maga hadának több részével nem meré megvárni: hanem Nádasdi Tamással, Hagymási Kristóffal, Bánffi Kristóffal, és a' több pártosokkal a' Tőrőkökhöz folyamodék; és mivel hogy immár

téli ûdő vala, közûllek ki Kanisán, ki Sziget Várban, ki Pétsen telele-ki. A' Marſalk pedig a' Vármegyéket ujjobban a' Tsáſzár ſzámára foglalá és hodoltatá.

Botskai Iſtván valami gyanóságért Némethi Baláſra meg-haraguvék, és meg ölté őtet; kit Segnyei Miklós Kaſsán valami lakodalomban véletlenűl maga kezével agyon vere. Azért illyen végek lén Balás Uraiméknak.

Roſzburm Hermánnak Rudolphus Tsáſzár Prágában fejét véteté, Novembernek 29. napján, ki ez előtt a' Tsáſzárnak mezei fő Marſalkja vala, és mindenütt vitézűl, és ditséretesen viſelte hadait.

Botskai Iſtván, Erdélyből ki-jőve Kaſsára: azután el-indulván, Peſtnél ſzemben lén Szokolovits Mehmet Basával a' Vezérrel, ki noha nagy tiſztességgel, és bőtsűlettel fogadá őtet, és Tsáſzár nevével egy Koronát-is tén az fejére, Szent Márton napján, de azért álnoksága ugyan nyilván ki-tetzék néki.

Serò ſapiunt Phryges

LAtván azért Bótskai Iſtván a' Tőrőkőknek álnokságokat, úgy mint kik hitek ellen, és véle való végezéſek ellen Eſztergamot, és a' tőbb vég Várakat magoknak foglalák; meg-térvén a' Vezértűl, Korponára méne, és az ő párttyán-való Uraknak, Nemeſeknek, és Vármegyéknek oda Gyűléſt hirdete; holott eggyenlő akarattal azt végezék: hogy Rudolphus Tsáſzárral jó módgyával meg békéllyenek, mert a' Tőrőkkel-való barátkozás miatt, és ez nagy viſzſza vonyás miatt, az Orſzág tellyeſséggel el-veſzne. Azért Illyésházi Iſtvánt, egynéhány fő Nemes emberrel rendelék és válaſzták Bétsbe Mátyás Hertzeghez, biyonyos conditiókkál a' frigyet tractálni.

Illyésházi Iſtván, még Botskai Iſtvánnak támadáſa előtt, Tsáſzárnak haragjában eſett vala, kit proſcribáltatot-is; ki miatt minden jóſzágát, és ſok Várait hátra hagyván Bétsből, Lengyel Orſzágba futot vala, honnan, a' Tsáſzártúl nem találhatván magának grátiát kinſzeréttetet oſztán Botskaihoz folyamodni. Azért illyen nagy háboruſsággal és viſzſza vonyáſſal, végezék-el ezt az eſztendőt.

Sigmondnak, a' Lengyel Királynak meg-halván a' feleſége, hozá magának feleségűl azon Stiriai Károly Hertzegnek, máſik léányát, ki az előbbeni feleségével, egy Attyátul, Annyátul-való vólt.

ANNO 1606.

ILlyésházi Iſtván azért, egynéhány Urral, és fő Nemes renddel, ebben az eſztendőben háromſzor jőve Bétsbe Mátyás Hertzeghez Kaſsáról, a' béke-

békeſség ſzerzéſre, hová Mátyás Herczeg-is, mindenkor oda gyűtette a' Tanáts Urakat. Végre azért, illyen okkal alkoltattá-meg Illyesházi, Rudolphus Tsáſzárt, Botskai Iſtvánnal.

Elsőben, mivel hogy Botskai Iſtván vólt inditója a' Magyar Nemzet régi ſzabadságának, és igaſságának hellyére-való állatásában, azért-való nagy kőltségéjért, fáradságáért, és leg-főképpen életének ſzerentséltetéséjért, hogy Erdély, és Tiſzáig Magyar-Orſzág, Tokajal edgyűtt fiuról fiura öve légyen.

Továbbá, hogy az Orſzágnak régi ſzabadságát és igaſságát, Rudolphus Tsáſzár ismét meg-adgya a' Magyaroknak, Nador-Ispán, Kints-tartó légyen, a' Kamarát pedig ſemmivé tegye, az Orſzág beli Tiſzteket és Kapitánságokat (Győrtűl, és Komáromtul meg-válva) a' Németektől el-végye, és Magyaroknak adgya. Annak fölötte, ezt a' támadáſt, ſe-ő maga Tsáſzár, ſe a' Németek, ſoha ſzemekre ne veſsék a' Magyaroknak, kiről mind ő maga a' Tsáſzár, 's mind a' tőbb Orſzágok, levelet-is attak a' Magyaroknak.

Ugyan akkor ſzámkiveték és proſcribálak a' fő Kamarás Urakat, tudni-illik: Szuhai Iſtvánt az Egri Püſpőkőt, és Mikáczius Miklóſt az Váradi Püſpőkőt; azért, hogy ſok törvéntelenséget, tselekedtek az Orſzág ſzabadſága ellen, mind az Urakon, 's mind a' Nemes renden valókon.

Mind ezek felett, hogy a' Törők Tsáſzárral meg-békéllyék; mert addig a' meg-romlott Orſzág meg-nem épűlhetne, még a' Törőkkel-való békeſség meg-nem léſzen.

Szokolovits Nehmet Baſa a' Vezér, meg-hala Konſtántzinapolyban, ki hellyett Murát Baſa a' Béglerbég lén Vezérré.

Ugyan onnan Bétsből, Rudolphus Tsáſzár követi: Thurzó György, Iſtvánffi Miklós, Batthyáni Ferencz, és Erdődi Kriſtóf, Botskai Iſtván kővetével, tudni-illik: Illésházi Iſtvánnal, Nyári Pállal, és Czobor Mihállyal alá menének Komáromba, azután, Sitva torokhoz, a' Törőkkel való békeſség ſzerzéſre, hová az ujj Vezér-is a' Murát Baſa (ki akkor a' Tsáſzár hadával Budánál vala Táborban) A' Budai Ali Basát, egynehány fő Törőkkel oda botsátá, és ott a' frigy dólgát illyen okkal végezék-el a' két Tsáſzár közőtt: Hogy Rudolphus Tsáſzár, fiává fogadgya; viſzontag, a' Törők Tsáſzár a' mi Tsáſzárunkat Apjává fogadgya. Hogy moſtan Törők Tsáſzárnak két ſzáz ezer forint érő, ajándékot adgyon, ennek utánna ne adózon Rudolphus Tsáſzár a' Törők Tsáſzárnak, hanem egy máſnak Fejedelemnek való ajándékot küldözzenek. Továbbá, hogy a' frigy húſz eſztendeig tartson. És a' ki mit egy máſtul meg-vett, az annál maradgyon.

ANNO 1606.

BOtskai István, Kassán meg-hala vizi betegségben Decembetnek 17. napján, idejének 50. esztendőjében; kit el temettének Erdélyben, Gyula Fejér Várat (*cum divite &c. Luc* 16. *cap*) Mondgyák azt-is, hogy Káttai Mihály az ő Cancelláriussa, étette vólna-meg, melly gyönyörüségért, azon másod napon hogy meg-hala Botskai, az piaczra ki-hozák Káttait, és aprórа vagdalák szegént.

Abstulit omnes Magnificos meos, Dominus de medio mei: vocavit adversum me tempus, ut contereret electos meos. Thren. 1. cap. *Propter hoc scelus.* 2. Paral. 29. cap.

NB. Kérlek szeretö Attyámfia, nyisd jól fel szemeidet, és tekintsd-meg ezeknek a' pártos Uraknak, Botskaival edgyütt, mint jutalmazta légyen-meg az Isten, a' számtalan ártatlan Keresztyén lelkek Törökknek, és Tatarnak-való el-adását. Négy avagy öt esztendö alatt inkább mind el-halának a' fö fö Urak. Meg-hala Botskai István, Báthori István, Illésházi István, Homonnai Bálint, Magócsi Ferencz; és Thurzó Kristóf; ezek mind magtalanul halának el, idejeknek pedig jobb korában. Rákóczi Sigmond, Csáki István, és Nyári Pál ezekkel edgyütt oda vadnak. Azért illyen szem látomást bünteté-meg Isten a' bünt, ezekben.

Ezen közben ebben az esztendőben, a' békeségnek szerzéséjért, a' hadak minden felöll meg-szüntenek, és az egész esztendö békeségben mulék-el.

ANNO 1607.

RUdolphus Tsászár, mint okos és elmés Fejedelem, látván hogy Esztergamnak, Kanisának, és Egernek el-veszésével, Magyar-Ország ak nagy része a' Török birtokában esett vólna: szeme elöttt viselvén azt-is, hogy Országának illyen veszedelme, és sok fáradságá nagy fogyatkozására lenne, nem akarta a' Török Tsászárral bitva toroknál szerzett frigyet meg-confirmálni, hanem ujjobban hadat akar vala Török Tsászár ellen inditani. Azért, a' Tsászár Imperiomba, Rézen Várasában Gyülest hirdete, hová Ferdinánd Hertzeget, a' Græczi Károl Hertzegnek fiát, elbotsárá maga képében, és a' Török ellen ujjobban hadat kére az Imperiombeliekül, hogy evel a' haddal Magyar-Országnak valami részé ismét meg-szabadithassa töllek. Ferdinánd Hertzeget pedig (a' maga öttseit meg-vetvén) Romai Királlyá akarja vala tétetni; és ezt az el szánt igyekezetit, a' jó Tsászár mind véghez-is vitte vólna, ha a' nyughatatlan elméjü emberek békét hattak vólna néki. Melly dólgot a' Magyarok e-

szek-

szekben vévén, igen meg-rémülének rajta, és főképpen azok, a' kik Botskai párttyán vóltanak, és a' Németségen tóbb kárt tettenek; félvén azon, hogy ugyan azon haddal a' párt útésért őket-is meg-bünteti a' Tsászár. E' dólgot azért a' Budai Ali Basának tuttára adák, hogy Rudolphus Tsászár, sem a' Tőrők Tsászárral, sem a' Magyarokkal, nem akarná a' békeséget meg-tartani, hanem ujjobban réájok akarna hadakozni, és kérék azon a' Basát: hogy lenne minden segitséggel mellettek, ők módot találnak benne, hogy mind a' Tőrők Tsászárral, 's mind a' vélek-való békeségnek meg tartására, reá kénszeritik a' Tsászárt; kiknek a' Basa minden segitséggel ajánlá magát, mert ő-is igen fel vala Tőrők Tsászártul, ha a' frigy fel-bomlot vólna.

Más felől Mátyás Hertzeg is igen meg-indult vala azon, hogy a' Tsászár őtet, úgy mint öregnig Attyafiát, és a' kire elsőben-is nézne a' birodalom, minden ok nélkül meg-vetvén, hellyette Ferdinándot akarná Romai Királlyá tétení. Továbbá, azt is igen neheztelli vala, hogy Magyar-Országért sokat faradván, és mind a' Magyar Nemzetséggel, 's mind a' Tőrőkökkel, nagy munkával, békeséget szerezvén az ő végezését a' Tsászár semmivé akarná tenni ujjobb háboruságot akarná inditani; a' Magyar Nemzetet is, ki sok száz esztendőtül fogva, a' tőbb Országoknak, óltalma vala, tellyességgel ki akarná tőrleni. Azért illyen nagy mél atlanságáért, ő is Magyarok mellé álla. A' Magyarok is látván Mátyás Hertzegnek, eleitül fogva hozzájok való Attyai szeretetit és szorgalmatosságát, réá felelének néki, hogy őtet Magyar Országi Királlyá akarnák tenni. Austria és Mórva hasonló képpen a' Hertzeg mellé állának: mert ők-is el-untak vala a' sok in éget és hadakozást; tudgyák vala azt-is, hogy ez ujjonnan-való hadakozással, elsőben-is ismét őket pusztitanák el.

Azért nagy Andrást, egy kőz lator Hajdu legént, a' hajduságnak vezérül rendelék, és a' hajduságot ismét fel-lázzazták, kik elsőben is a' felföldet Tokajig mind el foglalák, Kassát-is kőrnyűl vévék, kiben Forgáts Sigmond, és Dóczi András vala Király képe. E' lén Novemberben.

Mátyás Hertzeg azért, Januariusban 1608. esztendőben a' Tsászár akarattya ellen, egy hértelenséggel-való Gyűlést hirdete Posonba, és ott a' Magyarok kőzött, Austriaiak, és Mórvaiak kőzött, erős szővetséget, és őkős confæderátiot csinála, hogy ők semmi némű szükségekben egy mást el nem hadgyák, és valaki a' Tőrőkkel-való frigyet, és a' Bétsi végezést fel akarná bontani, akár ki legyen az (itt a' Tsászárt érettek) arra úgy mint kőzenséges ellenségre, egyenlő erővel réá támadgyanak (Igen mesterkedet azután Királyságában lévén Mátyás Király rajta, miképpen tehetné vólna semmivé

mivé ezt a' confederatiot, de nem tehette szerét) ugyan akkor Mátyás Hertzeget a' Magyarok Gubernátorrá valaszták. E' meg-nevezet Országot azért el-végezék, hogy kikelettel mindgyáráft, mind a' Magyarok, Austriaiak, és Morváiak a' mezőre ki-szállyanak.

ANNO 1608.

MÁtyás Hertzeg, a' végezés szerént kikelettel a' Magyar-Országi, Austriai, és Morvai hadat egybe gyűjte, és Szent György nap előtt, szép erővel Bétsből meg-indula, és Prága felé menvén, a' Tsászár ellen Táborba szálla. De a' Tsászárnak akkorban semmi kéiz hada nem lévén, kénszerittették békesség tractálásra állani, és mikor azt sok ideig tractálták vólna kőztők, végre igy alkuvának-meg: a' Tsászár a' Magyar Országi Koronát az Országgal edgyűtt, annak felette Austriát, és Morvát, az őtsének Mátyás Hertzegnek adá. Továbbá, a' Tsehek-is őtet nevezék a' Tsászár halála után kővetkőzendő Királyoknak. E' lén Sz. László Király napján. Fel-vévén azért Mátyás Hertzeg a' Koronát, ki immár őtven hét esztendeig vala a' Németek kezében, nagy örömmel viszsza jőve Bétsbe véle.

Mátyás Hertzeggel Prága alatt, ezek a' Magyar Urak valának: Thurzó György, e' vala fő a' Magyar had előtt. Zrinyi Miklós, Erdődi Kristőf, Sétsi Tamás, Nádasdi Tamás, Hagymási Kristőf és tőbben sokan.

Mátyás Hertzeg meg-jővén a' Prágai hadból, a' Magyaroknak Gyűlést hirdete Posonba, hová minden felőll az Urak egybe gyűlének. Melly Gyűlésben.

ANNO 1608.

XLI MÁTYÁS Hertzeg Maximilián Tsászárnak fia, és Rudolphus Tsászárnak őtse, Báttyának éltében koronáztaték Magyar Országi Királlyá Posonban, Szent Ersébet Asszony napján.

Illésházi Istvánt ugyan akkor tévék Nádor-Ispánnyá.

A' Koronát pedig a' Magyarok, nem akarák semmiképpen magok kezek kőzűl el-botsátani, hanem azt a' Posoni Várba hellyheztették, kinek őrsésére Révai Pétert, és Pálffi Istvánt rendelék.

Ebben a' Gyűlésben, ujjobban meg-erősíték a' Tőrökkel-való frigyet, és a' Bétsi végezést.

Istvánffi Miklóst, ezen Gyűlés alatt meg-űté a' gutta Posonba bánattyában, mert Illésházi István a' Palatinus proscribáltatni akarta azon Gyűlésben azért, hogy ő ellene (a' mint ő mondotta) az Ország törvénye ellen hamis szententzia levelet adot vólt-ki a' Tsászarnak, melly proscriptiótul ez a' betegség mentette-meg.

AN-

ANNO 1609.

ILlésházi István a' Nador-Ispán, meg-hala Bétsben Májusnak 5. napján, idejének 63. esztendőjében. Ez igen nagy temérdek kintset hagyot maga után.

Mátyás Király, Gyűlést hirdete Posonba, holott

Thurzó Györgyőt, választák Nador-Ispánnyá Decembernek 8. napján, Illésházi helyett.

ANNO 1610.

RUdolphus Tsászár, eszébe vévé, hogy el kőlt tőlle Magyar-Ország; felindula azért rajta, és Mátyás Király ellen hadat indita, hogy érette meg-állya rajta boszszuját; a' Király is (noha véletlenül, és hértelen-szerzet vala hadat ellene a' Tsászár) nem hagya semmit hátra dólgában, hanem ő-is minden felőll egybe gyűjté népét a' Tsászár ellen. De az Imperiomi Hertzegek mint jámborok, a' keresztyén Vér-ontást el-akarván távoztatni, a' két Fejedelem közibe állának, és le-tsendesíték köztők a' hadat.

ANNO 1611.

RUdolphus Tsászár, még sem felejtheti-el Magyar-Országot, hanem ismét hadat gyűjté, és Leopoldust a' Stiriai Károl Hertzegnek fiát és Ferdinánd Hertzegnek az őtsét, akarja vala titkon, Mátyás Király ellen, Tseh Országi Királlyá koronáztatni; de az Tseh Országi Urak e' dolgot idején eszekbe vévék: a' Tsászár ellen fegyvert fogának, és Mátyás Királynak ez dolgot sietséggel tuttára adák. Mátyás Király-is hertelenséggel Austriát, és Morvát fel-vévén, a' Tsehek mellé Prágába bé-szálla az ó Várasba, holott a' két fél közőtt, a' Várasban erős őrkőzetek lettenek, és mind két felőll sok ezeren el-hullának; mert a' Tsászár népe, Leopoldus Hertzeggel a' Vár felőll-való Várasokat el foglalta vala, és a' nagy kő hidnak a' végét bé-sánczolván, azt erőssen őrzi vala. A' Király népe pedig az ó, és új Várasokat birja vala, ők is a' hidnak a' másik végét bé-sánczolák, és azt hasonlóképpen erőssen őrzik vala. Végre az Urak közzűl némellyek, addig járának a' két Fejedelem közőtt, hogy meg alkottaták. A' Tsehek azért, szeme láttára a' Tsászárnak, a' Prágai Vár-ban, a' szokot ceremóniák szerént, Mátyás Királyt Tseh Országi Királlyá koronázák. Májusnak 13. napján, és valamig a' koronázás, és az ebéd tartot, addig a' fegyveresek a' Vár piaczán mind ló háton valának, a' Német gyalogok pedig a' Mus-kérákkal, az ő módgyok szerént készen seregekben állottak. E' meg-lévén a' Tsászár népe Leopoldussal el-méne, és el-oszlék Prágából. Azért, a' jó

Tsáſzár igy jára vénségére az ötsével-való veſzekedés miatt. Ennek legnagyobb okai az régi titok tanátſi valának, kiket ő ennek előtte nagy méltatlan gyalázatokkal illetvén, magátul el-űzött vala, úgy mint Trauczon Pál, Liektenſtainer Károl, és Zaifrid Prainer, a' Magyar Urak közzűl pedig Illéshází Iſtván. Ezek a' Tsáſzárnak minden dolgait jól tudgyák vala, kik egy felőll igen félnek vala haragjátul, más felőlli a' rajtok eſett gyalázatért igen boſzokodnak vala. Azért ezek Mátyás mellé állának, ő pedig mindeneket az ő tanátsokból és igazgatáſokból tselekeſzik vala.

Et ſic: *Ludit in humanis divina potentia rebus.*

NB. MAjd haſonlóképpen lén a' jó Rudolphus Tsáſzárnak-is dolga az ötsével, a' mint régenten a' negyedik Henricus Tsáſzárnak történt vala fiátúl, az ötödik Henricuſtól; kihez mikor a' fia, Mogunciai, Coloniai és Vormaciai Püſpökőket hozzá küldötte vólna, hogy az Apjátúl a' Tsáſzári Koronát kérnek néki, a' Tsáſzár ezt halván, a' Koronát fejére tévén, és az Iſtápot kezébe vévén, a' Tsáſzári ſzékbe bé-űle, és nem akará a' Koronát a' fiának adni; de a' meg-nevezet Püſpökök, réá támadának, és a' Tsáſzátnak fejéről a' Koronát erővel el vonák, az Iſtápot-is ki vévék kezéből. Ez a' Negyedik Henricus Tsáſzár, olly hadakozó vitéz Fejedelem vala, hogy hatvan kétzer űtközőt-meg az ellenséggel derék képpen.

Báthori Gábor, az Erdélyi Fejedelem, a' Havaſal földi Rádul Vajdára méne haddal, és azt ki-veré Havas al-földéből, az Országot pedig maga ſzámára foglala-el.

Mátyás Király, Báthori Gáborra réá küldé Forgáts Sigmondot, a' Kaſſai Király képét; ki mentében Nagy Andráſra a' Hajduság Kapitanyára réá mene (mert azok Báthorival tartnák vala) de meg-nem vivának a Forgátsal a' Hajduk, hanem alkovásba esének vele; ott Nagy András, az egéſz Hajduſággal a' Király hivségére meg-eskűvék. Ez űdő alatt Rádul Vajda Báthori Gábort Braſsónál fel-veré, holott Imreſſi János el-veſze egy sárba, ő maga Báthori Gábor Szebenbe ſzalada bé; kit halván Forgáts, bé ſiete Erdélybe, hogy az Orſzágot Rádul magának el-ne foglallya. Rádul Vajda azért, Forgáts Sigmonddal, ſzembe ſzálla, de ſémmit nem árthata néki; Forgátsnak ſegitségére a' Palatinus Thurzó György, a' Végbeliekkel utánna botsátá Boſnyak Tamáſt, és Forgáts Miklóſt. Azon közben Nagy András viſzſza kőté a' kardot, és éjjel véletlenűl meg-űté Boſnyák Tamáſt, és azt fel-vere, Táborában és lovaiban 'zákmánt tévén, azután bé-mene Erdélybe Báthorinak ſegitségére. A' Törökök-is Tatárokkal edgyűtt ſegitségére érkezének, kikkel egyetemben Forgátsra réá mé-

ne,

ne, de meg-nem vára ötet, hanem hadát két-felé szakasztá; az eggyik részét, kik nem ö ömest hatták vólna-el lovokat, a' Váradi utra botsatá, de azokat el érék a' Tö ökök, és Tatárok, és fel-verék. A' hadának más részével ö maga az Urakkal, Havas al-földére, és a' Móldvai erös havasokra méne: holott el-vétvén az utat, tizen ötöd napig bujdosának, sótalan ló hussal élvén a' havasokon. Azután egy juhász pásztornak vezérlése által, Forgáts hadának egy részével viszsza tére Móldvára, és Lengyel Ország határán Kassára jöve. Más része hadának Mármarosson által jöve, de e' rosszul jára, mert az Oláhok ezeket fel verék, meg fosztták, és közzülök sokat le-vágának, kiknek egyben rakott testeket, most is Forgáts halmának hiják. Forgáts Sigmonddal, ezek az Urak vóltak: Homonnai György, Dóczi András, és Czobor Mihály

Szétsi Tamás, egy részét a' Hajduságnak meg-veré.

A' Tö ökök és Tatárok azért, faradságokért Erdélyt el-rablák, és a' Székelységből tizen két ezer rabot vivének-el.

Azért ez esztendőben, igy bolondoskodának az Erdélyiekkel, oda vesztvén sok válogatott vitéz embert Táborostul és szép hadi szerszámostul edgyütt, úgy annyira, hogy a' Tö ökkel-való hadakozásban a' Magyar Nemzetből egy derék ütközetben nem veszett-el ennyi válógatott vitéz ember. Ott veszet el Petthö István jeles Katona iffiu legény.

Mátyás Király hozá magának feleségül az Anna Asszont, a' Tyroli Ferdinánd Hertzeg leányát, Decembernek 4. napján.

ANNO 1612.

RUdolphus Tsászár meg-hala Prágában, Szent Fabián és Sebestény napján, vizi betegségben, életének hatvan-egygyedik, a' Magyar Országi Királyságnak-való koronazása után negyvenedik esztendőjében magtalanul, mert feleségе nem vala soha. Temetteték Prágában az Apja koporsójában éjjel, nem az ö érdeme és méltósága szerént, Octobernek első napján. Ez felette igen gazdag Fejedelem vala, szántalan nagy temérdek, és drága kintset találtak nálla, úgy hogy sok ődőtől fogva nem vólt gazdagabb Fejedelem nálanál. Annak felette igen kemény és haragos, de igen igaz mondó Fejedelem vala. A' Tö ökökkel 15. esztendeig hadakozot a' mind ide elő bőven meg-irtam, és ha az ellene-való támadással és pártolással meg-nem bántátták vólna, nagy győzödelmet vett vólna személlye szerént a' hadban. Es ha ollyan igen kedvetlen, és magának-való ember nem lett vólna, sok ődőtül fogva nem vólt Keresztyénségben illyen Fejedelem; de mivelhogy senkit

maga elejében nem botsát vala, és senkivel nem nyájaskodik vala, az Országok és Urak igen el-idegenedtek vala tőlle. NB. Ennek pedig ez lén az oka; hogy a' Német Tanáts Urak valami jövendő mondók által el-hitették vala a' Tsászárral, hogy ő csillaga azt mutattya, hogy ha igen nem vigyáz magára, és magát nem fogja őrzeni, vagy étetéssel, avagy valami mordálysággal, ki-vesztik világból; azért azt tanátsolák néki, hogy magánoson éllyen, az emberekkel ne nyájoskodgyék, és jól meg lássa kit botsát maga eleiben. Ezt pedig mind magok hasznokért tselekedék az álnok Tanáts Urak, hogy minden dolog, a' Tsászárnak tudtára ne légyen, hanem ők mindeneket a' magok kivánságok szerént tselekedhessenek, és abból gazdagulhassanak. Azért a' jó Tsászár el-hitte az álnok embereknek szavokat, és úgy vona-meg magát az emberektűl, az Ország dolgait-is mind a' Tanátsokra bizá, de a' derék dolgokat maga-is tudni akarta. Jóllehet a' mikor ő-is valamiben kaphatta őket, ők-is laktak érette; igy vesztték-el azért a' Tsászárt az álnok emberek.

Mátyás, a' Magyar Országi, és Tseh Országi Király, választaték Romai Tsászárságra, Szent Iván napján. Ez a' Báttyának kintsét mind magának foglalá.

Nagy András a' Hajdusagnak Kapitánya, Báthori Gáborral egybe háborodék, és a' Törökök közibe méne, de ismét kegyelmet találá Báthori Gábornál magának, és viszsza jöve hozzá; ki nem sok üdő után, ujjobb latorságban találtaték, kiért Báthori Gábor, a' maga kezevel agyon veré a' latrot. Azért Nagy András, igy vévé jutalmát sok latorságának.

ANNO 1613.

BÁthori Sigmondnak, meg-szánó Isten sok nyomoruságát, és ki-vévé az világból Prágában gutta ütéssel.

Erdődi Péter, a' jámbor Vitéz Ur, meg-hala Februariusnak 27. napján.

Dráskovits János, meg-hala Posonban, Martiusnak 11. napján; temettetet ugyan ott Posonba. Ez a' Bánságot sokáig nagy dicséretessen és vitézűl viselte. Thót Országnak nagy hasznával, és öregbülésével, végre elhagyván a' Bánságot, az Ersek Ujvári tisztre, és a' Dunántul-való Ország Hadnagyságára mene; ott-is jó emlékezetet hagya maga után.

Erdődi Tamás a' Bán, el-nyeré pőrrel Monyorókeréket a' Zrinyi Uraktul, és azt el-foglalá Majusnak 4. napján.

Bethlen Gábor, Konstántzinápolyban méne Báthori Gábor előtt, és őtet az Török Tsászárnál igen be-vádola, és a' Tsászártul meg-kéré magának

nak az Erdélyi Vajdaságot, ki Szkender Basát és a' Boſznyai Basát nagy haddal melle adá, és be-viteté Erdélybe, Bethlent Gábort. Látván azért Báthori Gábor, a' Tôrôk erô ellen, maga elégtelen vóltát, ki-jôve Erdélyből Váradra, oda maga melle várván a' Magyar és Lengyel ſegítseget, kivel ismét ki akarja vala verni Erdélyből Bethlen Gábort a' Tôrôkôkkel. És immár mellé is érkezet vala, Abaffi Miklós két ezer Magyar lovaſſal: de azonban titkon réá tanátskozának Abaffi Miklós, Geczi András, Kamuti Fa kas, Szilási János, és Ladányi Gergely, Rédei Ferenczel, és tôbben ſokan. És mikor ſzekeren Váradból ki-ment vólna a' Tábort látni, az el-rendelt latrok Szilási János, Ladányival a' Váradi hóſtátban kéſzek várván ôtet, réá ütének, és ugyan azon ſzekerben meg-ölék Báthori Gábort, Octobernek 27. napján.

Báthori Gábornak a' teſte, harmad napig fekûvék a' Váradi uczán, kit azután egy taligán ôkrôkôn vontattak-ki a' temetô hellyre. Igy lén vége Báthori Gábornak. Ez igen katona természetû, nagy erejû, és ſzép termetû ember vala, csak hogy még a' Iffiuság birt véle.

E' meg lévén, Bethlen Gábort az Erdélyi Fejedelemségben hagyák, a' Tôrôkôk pedig ki-jôvének Erdélyből, tizen-hat ezer Kereſztyén rabot hozván ki belôlle. Azután nem ſok ûdôvel, Bethlen Gábor, nem akarván hálá-adatlan lenni a' Tôrôk Tsáſzárnak hozzá-való jó vóltáért, ô-is Lippát egynéhány kôrnyûlle-való Vég Várakkal, a' Tôrôk Tsáſzárnak adá ajandékôt (jól jártunk vele.)

A' Németek, látván Erdélyben ezt a' változáſt, ôk is belé kapának Erdélybe, és Dóczi András által, Huſztot, kô Várat, a' Bányákkal egyûtt el foglalák. De nem ſok ûdô mulva, viſzſza ada Mátyás Tsáſzár nékiek ismét azokat: Azután, a' hires Nevezetes Várat Etsetet a' Tsáſzár ſzámára foglalá Dóczi András.

ANNO 1614.

SZiláſi Jánoſt, és Ladányi Gergelyt, Erdélyben a' Medgyeſi Toronyban meg-ölék, kiből alá hányák teſteket Báthori Gábor halálaért.

A' Balatoni jegen, a' Kaſtélyokból a' ſzabad Katonák, és Hajduk, ezeren egybe gyûlekezvén, által menének Somogyban: kikre ott a' Tôrôkôk réájok gyûlekezének, és Kópánnál meg-ütközének vélek, de igen megverék a' Tôrôkôket: a' Kópáni, és Mohátſi Bégeket elevenen el-fogák, és el-hozák: de Mátyás Tsáſzár ismét el-botsátá a' Béget.

ANNO 1615.

IStváſſi Miklós meg-hala, 80. eſztendô-béli korában, Aprilisnek elsô napján,

ján, kiben magva ſzakada az Iſtvánffi Nemzetségnek. Ez irta a' Magyar Hiſtoriát igen ſzép ékes déák ſzókkal.

Forgáts Ferencz a' Cardinál, és Eſztergami Erſek, meg-hala Octoberének tizen-hatodik napján. Ez igen jeles, okos, Iſten félő Ur vala.

A' Velenczéiek nagy hadat inditának, a' Græczi Ferdinand Hertzeg ellen, és Orſzágát-is Goriczáig mind el-foglalták vala tőlle, ki miatt ſzántalan vér ontás, és ſok fő nevezetes had viſelő Urak, és fő rendek veſzedelme és halála lén a' Velenczeiek, és Ferdinánd Hertzeg között. Ott veſze-el a' fő hadi Generál-is, Tratmanſtorfer Adám.

ANNO 1616.

DRáskovits Péter, az elmés, és okos Ur meg-hala Februariſnak tizenhetedék napján.

Thuróczi Benedek a' Bán meg-hala Novembernek 8. napján.

Pázmán Pétert, a' Jeſuiták ſzerzetin-való Doctort, az ő elméjének és tudományának nagy és ditséretes vóltáért, tévé Eſztergami Erſeké Mátyás Tsáſzár.

Thurzó György a' Palatinus, meg-hala, a' fogyatkozot Magyar Orſzágnak, fölötte nagy kárára; mert ő a' Magyarok ſzabadságának igen nagy óltalma vala, kiért méltán óhajthattya az Orſzág; ez lén Karátson eſtin. Ha ez élhetett vólna, ſoha ezek a' támadáſok, és Orſzágunk-béli ſzörnyű puſztuláſok nem lettek vólna, kik csak hamar következének.

ANNO 1617.

FErdinánd Hertzeget a' Stiriai Károl Hertzegnek fiát, Tseh Orſzági Királlyá koronázták Prágában a' Tsáſzár akarattyából, Szent Péter napján.

ANNO 1618.

FErdinánd Király, meg-békéllék a' Velencziſekkel.

Mátyás Tsáſzár, Gyűléſt hirdete Poſonba, hová az Urak minden felőll egybe gyűlének a' Tsáſzár akarattyából.

ANNO 1618.

XLII. FERDINÁND ezen néven máſodik, a' Tseh Orſzági Király a' Stiriai jó Károl Hertzegnek öregbig fia Mátyás Tsáſzárnak éltébe, válaſztatek és koronáztaték Magyar Orſzági Királlyá Poſonba, Juliuſnak elsö napján. Ez ſem ártotta az Orſzág biradolmába magát Mátyás éltében.

Ugyan azon Gyűlésben válaſzták, Forgáts Sigmondot Magyar Orſzági Palatinuſsá.

Con-

Concurrere faciam Ægyptios adversùs Ægyptios, & pugnabit vir contra fratrem suum, & vir contra amicum suum, Civitas adversus Civitatem, & Regnum adversùs Regnum. Isaiæ 19. cap.

Ezen Posoni Gyűlés alatt, az egész Tseh Ország támada Mátyás Tsászár ellen, és el foglalák a' Prágai Varat, a' Tsászár Tarházzával edgyűtt, azután az egész Országot tőlle; ki miatt az egész Keresztyénség fel-zendűlle és fel-támada, és lének olly iszszonyu Ország-béli pusztulások, romlások, szántalan sok Keresztyén vér ontások, a' mineműek ennek előtte talám soha nem vóltak. Ennek pedig mostan sintsen vége, és csak az Isten tudgya, mikor lészen.

Kleseliust Cardinált, ki Mátyás Tsászárnak fő, kedves, titok Tanáts adója és mindenesse vala, meg fogák Ferdinánd Király, és Maximilián Hertzeg, a' Tsászár hire nélkűl, Bétsben a' Várban, és Tyrolba kűldék fogságba. Kit azután űdő jártában a' Pápa szabaditá-ki és magához vévé Romába.

Ebben az esztendőben, egy nagy űstőkős Tsillag támada, és sokáig tarta, ki e' következendő nagy támadásokat, és Országok-béli iszszonyu romlásokat, és nagy Fejedelmeknek halálát jövendőlte.

A' jó Maximilián Hertzeg, a' Tsászárnak őtse meg hala Bétsben. Ez igen jámbor, és Vitéz Fejedelem vala, de hadakozásban igen szerentsétlen vala, a' mint fellyűl meg-irtam. Ez vivot-meg Mehmet Tsászárral szemellye szerént a' Keresztesi mezőn, kit még soha egy Német Fejedelem sem próbált vala-meg. A' Magyar Nemzetséget igen szerette, kiért őtet-is a' Magyarok igen szerették.

Az Anna Asszony, a' Mátyás Tsászárnak felesége meg-hala Bétsbe.

ANNO 1619.

Mátyás Tsászár és Király, meg-hala Bétsben, jó vén korában, Martiusnak 20. napján magtalanul. Ez-is igen jámbor, és Vitéz Fejedelem vala. Eztet a' Magyarok fölőtte igen szerették, mivelhogy inkább mind köztők lakott. A' Magyar Országi Koronát ez hozta vala meg nékik Prágából, nagy haddal ki vévén a' Bátyátul Rudolphus Tsászártul, melly Korona annak előtte, ötven hét esztendeig vala idegen Országban.

Gróff Henrik Mátyás Vón Turn, a' Tseh pártosoknak inditója és fő Hadnagya, Béts alá a' fő Város alá szálla a' Tseh haddal, Ferdinánd Királyra, kit a' Bétsi Luteranus Urakban egynéhányan, és a' Pólgárok hittak vala oda, biztatván aval őtet, hogy be-botsáttyák Bétsbe, és a' Várást, a' Királlyal egyetemben kezében aggyák. De nem engedé az Isten azt végbe vitődni, mert a' Király is az ő hiveivel vigyázásban vala ott-

ben-

ben, kit látván a' Gróff el-pironkodék Béts alóll egynéhány nap mulva.

A' Király látván a' Bétsi Polgároknak latorságokat, az egész Polgárságnak fegyverét el-szedeté, és a' szerszám-tartó házban bé-hordatá, ki szántalan vala.

A' Király Marsalkja, Conte de Buqója, a' Király hadával Tseh Országot, és Gróff Dón Pjer, Morvát, iszszonyuképpen dulták, égették, rablották és pusztitották.

ANNO 1619.

FErdinánduſt, a' Magyar Országi, és Tseh Országi Királyt választák Imperiomban Romai Tsászárá, kiben adgyon a' jó Isten, jó szerentsét a' jó Fejedelemnek, minden ellenségi ellen.

BETHLEN GÁBORNAK
Elsö Támadásáról.

ANNO 1619.

Si invicem mordetis, & comeditis, videte, ne ab invicem consummamini. Gal. 5. cap.

FErdinánd Tsászár még Imperiomba jára a' választásra, addig Bethlen Gábort az Erdélyi Fejedelmet, egynéhány nyughatatlan elméjü, és Hazájok pusztitásában gyönyörkedö Magyar Urak, úgy mint Thurzó Imre a' Palatinusnak fia, Rákóczi György, Thurzó Stanislló, Szétsi György, és többen egynéhányan, nagy hertelenséggel bé-hozák Magyar-Országba Ferdinánd Tsászár és Király ellen, és vele edgyütt minden ok nélkül, pártot ütenek, és fel-támadának ellene. A' Tsehekkel, Austriajakkal, Morvajakkal, Slesiaiakkal, és a' több pártos Országokkal erös kötés alatt egyben esküvének Ferdinánd ellen. És elsöben-is a' Kassajak Rákóczi Györgyöt éjjel, titkon bé-botsáták a' Kassai Varasba, ki a' Várasba Dóczi Andrást meg fogá, és fogva Bethlennek kezében adá, ezek mellet két jámbor Jesuvitát isz zonyu undok halálal ölének meg. Végre Dóczi András, Lónaival ugyan Bethlen Gábor fogságában halának-meg.

Azután Homonnai György e menének, de ö el-szalada elöttek Lengyel Országba, a' Várait pedig Bethlen, minden kintsével magának foglalá-el.

Ezen közben, Bethlen bé-érkezék Kassára, kit a' Kassaiak nagy örömmel

mel, és Pompával, bé-fogadának a' Várasba. Hová Bethlen a' Fátrantul-való Vármegyéknek Gyűlést hirdete, kik előtt indulattyának egynéhány himes, és ízines okát elő számlalván, és beszélvén, ugyan ott a' Gyűlésben, maga hívségére hódultatá, és e kűtteté őket.

Még Bethlen Kassán késék, addig Szétsi György a' végekre mene, és azokat Bethlen számára foglalá, és eskűtteté. Mert még szájokban vala ize, a' Botskai István támadásakkor való prédának.

Az Erdek-Ujvári Vitéz ő nép is, követé a' többinek tselekedetit, sőt aval pótolák meg, hogy Kohári Péterr az ott-való Vice Kapitánt (mert akkorban fő Kapitányok nem vala) hogy nem akar vala vélek edgyűtt, természet szerént-való Koronás Királlya ellen támadni, meg-fogák, és fogva Szétsi Györgynek adák kezébe.

Bethlen azért, el rendelvén dolgát a' fel földön, és ott maga képében Rákóczi György hagyván, el-jővé ő is hadával, és a' Magyar Országi haddal egyben jővén, Nagy-Szombathoz érkezék. Azért a' helynek erőtlen vólta miatt, az-is meg hódola néki.

A' Palatinus Forgáts Sigmond, értvén ezeket, ő-is ira minden felé keményy parantsolatokat, hogy sietséggel mellé gyűlekezzenek, hogy vélek edgyűtt Bethlennek, és a' pártosoknak ellenek álhassanak, de senki nem jőve mellé. Azért kérszeritteték a' Palatinus a' Posoni Kamarásokkal, és a' Korona őrző Urakkal, Poson Várában, a' Korona mellé bé-szorulni. Honnan Leopoldus Hertzegnek Bétsbe (kit a' Tsászár maga képében hagyott vala ott) mindeneket tuttára ada.

Leopoldus Hertzeg azért, látván hogy Bethlen immár igen közzől vólna, és a' Korona-is nagy veszedelemben vólna Posomba, Taisenpoh Rudolphot ezer Német gyaloggal el küldé, hogy azokkal bé-szorullyon a' Várba, és azt Bethlen ellen meg óltalmaza, még másképpen gondolkodik a' dologról. Ki mikor estve, hajókon a' Dunán alá érkezet vólna, nem akarák a' Posoni Polgárok őket bé botsátani a' Várasban; sőt Revai Péter az edgyik Korona őrző Ur, a' Korona őrzésére sem akará a' Németeket bé-fogadni a' Várba; hanem kin a' hóstátban száliták őket. Azonközben azon éjjel titkon, nagy sietséggel a' Posoni Polgárok Bethlennek (ki immár Szencznél vala hadával) a' Németeknek oda-való jőveteleket, és állapattyokat tuttára adák, kérvén azon, hogy siessen oda jőnni, mert ha többen érkeznek oda a' Németek, azután nem olly könnyen juthat a' Várashoz, sem a' drága Kintshez Koronához, ki a' Várban vagyon.

Bethlen értvén a' dolgot, mindgyárást réájok inditá hadát, és ugyan azon éjjel, készűletlen, úgy mint kik széllyel a' hóstátban oszolván, száraz-

kodnak vala, réájok útnek, és ott mind le-vágák őket; Taifenpoh pedig akkor a' Várba vala a' Palatinusnál, és a' Korona őrző Uraknál.

Ez meg-lévén, Bethlen-is el-érkezék Posonhoz, kit a' Várafiak, követvén a' Kassaiakat, nagy örömmel és pompával bé-fogadák a' Várasban, és meg-eskűvének néki hivségre.

Bethlen azért Posonba bé-é kezvén, a' pártos Urak által tractálni kezde a' Palatinussal, igen szép szót adván néki. Hogy ők nem inditottak ezt a' dolgot a' Magyar Nemzetnek romlására, hanem inkább szabadságoknak hellyre való allitására. Azért kérék igen szép szókkal őtet, ne állana-el a' Magyar Nemzetségtől, hanem inkább tartana és értenne eggyet véllek, és jönne alá vellek a' Fejedelemhez, ki minden kegyelmességgel, és barátsággal ajánlya néki magát. Es hogy az ő hire és akarattya nélkűl, sem a' Fejedelem, sem az Urak nem tselekeznek semmit, hanem mindenben az ő akarattyán járnak. Azért réá vévék, illyen, és több efféle mézes szókkal Palatinusunkat, ki hivén beszédeknek, alá méne vélek a' Korona őrző Urakkal edgyűtt Bethlenhez a' Várasba; Ezen, hogy immár a' Palatinus is köztők vala, Bethlennek, és a' pártos Uraknak igen nagy örömök vala, tudván hogy evel, dolgoknak igen nagy elő mente és szerentséjeknek öregbűlése következik.

A' Püspökök, Papok, és egyéb szerzetesek azért, látván illyen veszedelmét (mert ugyan tsak a' Papisták ellen vala ez a' támadás) ki Bétsbe, ki Győrré, és a' hol ki bátorságosb helt találhat vala magának, oda szaladozának, és valameddig ez a' háboruság és támadás le-nem tsendesedék, ott lappangnak, és nyomorognak vala szegények. Tsak Majtini László a' Püspök, akadot vala kezekben, kit nem tsak meg-foszrának, de sőt inkább, rútt undok verésségekkel-is illeték, nem tekintvén régi bőtsűletes nemzetségét.

Ezeknek jószágokat mind el foglalá Bethlen, és azokat kit summában kit másképpen osztogatta el a' maga pártyán valóknak.

Leopoldus Hertzeg azért, látván Magyar Országnak a' több Országokkal-való veszedelmes allapattyát, Buqvóját, és Don Pjért, a' Tsászár hadával, ki Tseh Országba, Morvába, és Austriába az ott-való pártosok ellen vala, mind Bétshez gyűjté, és a' Dunán való hidak mellé szállitá

Bethlen Gábor, látván el-kezdet dolgának, illyen jó előmenetit: gondolván azt-is, hogyha azt a' Tsászár hadát meg-verheti, és semivé teheti, nem tsak Magyar Országot, de a' több Országokat-is könnyen meg-birhattya; Egybe gyűjté azért a' Tseh Országi, Morvai, és Austriai pártosok hadát, kiknek fejek, és azoknak előttek járó fő Kapitányok Gróf Henrik Mátyás

tyás vón Turn vala, véle edgyütt Rédei Ferenczet, igen szép Magyar haddal el-botsáta, hogy a' Tsászár hadával meg ütkűzzének. Kik igen szép és erős haddal szemben szállának a' Bétsi hidak előtt Buqvojával, és ott három egész napig, nagy erős harczokat tartának véle. De Buqvója tovább néz vala; nem akará vak szerentsére vetni népét, továbra tartván hadát, azért éjjel el-szálla előttek, a' hidakon békével által hozván hadát.

Mikor immár Bethlen, a' Dunáig egészi Magyar Országot, a' Végekkel, és Vármegyekkel magához hódoltatta vólna, és Munkátsnál, Nyitránál hátra több nem maradot vólna: Palatinusunk-is mellette vólna, ahoz a' Korona-is birtokába vólna, által hidaltattá Posonnál a' Dunát, és által költözék rajta hadával és Béts felé indula (hová immár a' Tsászár-is Imperiomból meg-térvén, bé-érkezet vala) Béts táján harmad napig mulata, sok szép seregekbe viadalra rendelvén hadát. Azért látván, hogy senki ellene nem állana, nem-is jönne semmi ellenség, Sópron-felé tére, kit a' Sóproniak, nem akarván a' Posoniaknál eszesbek lenni, hasonló örömmel és Pompával bé fogadának a' Várasba, és néki a' Vármegyékkel edgyütt meg-hodolának, úgy hogy a' Dunán innen Muráig, az erősségekben Kőszegnél tőbb, az Urakban pedig Eszterházi Miklósnál, az Isfiu Zrinyi Györgynel, és Nádasdi Tamásnál tőbb nem marada a' Tsászár hivségében.

Azonközben Homonnai György-is Lengyel Országban, Lengyelből, és Kozákból-szép hadat szerzett vala, és azokkal bé útót vala Magyar Országba, és elsőben-is Rákóczi Györgyőt mind Táboroftul fel-veré, azután az ott való Vármegyéket iszszonyuképpen rablá, égeté, és fel-prédálá. Azért Homonnai nagy nyeresseggel ismét visszza tére Lengyel Országba. Értvén Sópronnál Bethlen a' Homonnai dolgát visszza tére Posonba, és oda a' Palatinussal edgyütt Gyűlést hirdete, hogy ott az Ország állapattyáról végezzenek. Azonközben szegény Hazánk és Nemzetségünk minden felőll iszszonyuképpen, és kegyetlenűl rontatik, égettetik vala, mind a' két felőll-való hadaktul.

A' Gyűlésbe Posonba követeket küldé a' Tsászár; azokkal valának más más felőll-való követek-is, kik által Bethlennél, és az Országnál azon igyekezik vala, hogy le-tsendesednének, meg-egygyenének véle, és ismét az előbbeni állapatra térnének; ne rontanák és veszt-enék Országokat, és magokat illyen szörnyűképpen, ajánlván azzal magát az Országnak, hogy erről soha meg-nem emlekezik, és ha szabad-ágokban valami sérelem és fogyatkozás vólna, azt-is kész meg-adni nékik. De a' jámbor Isten-félő Tsászárnak, illyen Atyai szép izenetit, kegyes maga ajánlását, és Országoknak meg-maradásáról-való szép intését, főképpen a' pártolásnak inditói

nem fogadák; kit az Országnak nagyobb reize, két kézzel is ö-ömest kapot vólna. Mert viszontag a' Tsch Országi, Morvai, és Austriai pártosók, ellenközö képpen, azon törekednek vala Bethlennél, és a' pártos Uraknál, hogy Ferdinánd Tsá zárt semmiképpen ne Urallának, és ne türnék a' birodalomban. Mind azon által azt végezék, hogy a' következendö Nyáron Bethlen ismét Gyülést hirdessen Beszterce Bányára, hova a' Tsászár hivei is gyüllyenek, és ott az Ország állapatyáról, és meg-maradásáról, egy aránt-való akaratból végezzenek. Azonközben Szent Mihály napig, még a' Gyülésnek vége lészen, mind a' két fél tsendessen, és békével légyen: egymás ellen eggyik fél se probállyon semmit. Ebben a' Gyülésben, nagy és nehéz adót vetének-fel. Azért igy végezödik-el ez az esztendö mind a' Gyüléssel egyetemben.

Azonközben, Ferdinánd Tsászár a' Portán Török Tsászárral erössen solicitállya vala, hogy a' véle végezet frigyet meg-tartsa. Bethlen-is azonképpen esedezik vala néki, hogy ne hadná-el inditot dolgában, hanem segítsége lenne segitséggel néki, ajánlván aval néki magát, hogy az egész Imperiomot, Tseh Országot, és Austriát, néki hódoltattya, és adózóvá tészi.

ANNO 1620.

NÁdasdi Tamás meg-hala, Februariusnak 29. napján, ki ebben a' támadásban, Ferdinánd Tsászárnak igen hiven szolgál vala.

Homonnai György a' nagy bötsületes fö Ur, meg-hala Lengyel Országba, Juliusnak 25. napján, étetés miatt, Országunknak nagy kárával. Mert ha ö élhetet vólna, bizonyossan igen nagy akadékjára lett vólna, Lengyel Országból Béthlennek.

A' Tsehek el-küldének Fridericusért az Elector Hertzegért, ki Palatinus Reni vala, és azt be-hozák a' Király ágba, és Prágában Tseh Orszagi Királlyá koronázák. Tizen-két Kalvista Prædicátor tette a' Koronát fejére, mivel hogy ennél a' Fridericusnál vala feleségül az Angliai Királynak leánaya; vólt abban nagy bizodalmok a' Tsehekeek, hogy ötet Ferdinánd Tsászár ellen a' Királyságban meg-óltalmazhattya. De azt meg-nem gondolták, hogy sokkal hatalmasbb vólna az Isten, ki Ferdinándnak pártyát fogná az Angliai Király ellen és Fridericus ellen.

A' végezés szerént el kezdeték a' Beszterce-Bányai Gyülés, hová Ferdinánd Tsászár is követeket küldé, oda menének a' Franczia, és Lengyel Király követi-is, és mind Bethlent, 's mind az Országot, ezek bövszóval intik vala a' békeségre, és a' természet szerént-való Koronás Királyokhoz-való engedelmességre, ajánlván a' Tsászár szavával nékik minden

den kegyelmeſséget, és minden ſzabadságoknak meg-adását, kiben valamelly Királytul meg-bántattanak vólna, es arra ajánlák a' Tsáſzár mellett magokat: a' Pápa, Spanyól Király, Franciai Király, és a' Lengyel Orſzági Király, hogy ha Ferdinánd Tsáſzár meg-nem tartaná abban őket, és azt meg nem állana, hogy ők a' Tsáſzár ellen támadnának a' Magyarok mellett. NB. (Bezzeg itt vala ám egyſzer kezünkön a' dolog, itt kell vala ám eſzünkel élnünk jó Magyar Uraim) de más felöll az új Tseh Király Tseh Orſzággal, Morvával, Auſtriával, és a' pártoſok (kikkel Bethlen, és Magyarok nagy erő kötés alatt eskűttek vala egybe, hogy halálig nem hadgyák egymáſt, hanem minden erejekkel rajta léſznek Ferdinánd Tsáſzáron, nem is békéllenek egy más akarattya nélkűl meg vélle) ezek, addig untaták mind Bethlent, 's mind a' pártos Urakat, hogy ugyan azon keménységben, és Királyok ellen az előbbeni pártolásban maradának meg, kire a' Tőrökök is kénſzeritik vala őket (mondgyák, hogy Thurzó ímé vólt ieg nagyobb ellen tartó az békeſségnek véghez vitelében) a' többi Urak pedig, az követek, és az egéſz Nemeſseg, nagy ohajtáſſal fohászkodva kivánnyák vala a' jó békeſseget, látván Orſzágoknak, és magoknák illyen ſzörnyű romlását, és veſzedelmét. Azért ebben a' Gyűlésben

NB. Bethlent Gábort válaſzták Magyar Orſzági Királlyá, és arra felemelék űret Ferdinánd ellen. A' kik ellen tartók vóltak vólna is benne, nem mernek vala féltekben semmit ſzóllani ellene, mert igen fenyegeti vala őket. Ehez, igen nagy adót vetének fel az Orſzágra. Azért, lásd immár hátra Orſzágunknak ſok romlását, veſzedelmét, és Nemzetségűnknek ſzámtalan ſok vér-ontását. Meg-indulának mind két felöll a' hadak, és ſzörnyen ronták egymáſt. Hogy azért az apró tsataknak és harczoknak békét hadgyák, hozom elő ebben az én iráſomban, tsak az derék, és emlekezetre méltó dolgokat.

Még ezek egymáſſal veſzekednek vala, addig a' Budai Baſa ſzép barátság alatt, Váczot meg-ſzállá, és azt Sztrucz Ferencztűl az ott való Kapitánytul hitre meg-vévé. Ő néki is jutni kellett a' kapſiban, nem felejtiol magát ő is ſzegény az többi között.

Bethlen Gábor azért Haller Győrgyőt, és Fekete Pétert három ezer Katonával, és Hajduval, Győr, és Komárom között által költözteté a' Dunán. Ezek Pápát, Sűmeget, Kis Komáromot, Pőlöskét, Egerſzeget, Eger Várát, a' bennek-való Uraimmal, Szala-Vármegyét, Bethlen hivségére eskűtteték és hodoltaták. A' Beſzprimiek az ő Kapitányokat Zieſi Pált, hogy terméſzet ſzerént-való Koronás Királlyá ellen, nem akart vélek támadni, ki-űzék a' helyből, és ők-is a' többi mellé állának.

Ezekre, a' Tsáfzár párttyáról a' jó hires Neves Vitéz Úr, Gróff Don Pjér fzorgalmatoffan vigyáz vala, Német-Ujhelynél lévén népével.

Hufzár Iftván, három ezer lovaffal, és a' Végbeli gyalogsággal réá méne Lákompakra, és Elzterházi Miklóft benne fzoritá, és azt keményen kórnyúl vévé és oftromlá, kit értvén Gróff Don Pjér, fietséggel réájok jóve, és véletlenúl kéfzúletlen találván, ott igen meg-veré őket, úgy hogy nem fok fzaladhata-el bennek, főképpen a' gyalogában, kik inkább mind a' végekből valának. Vefztek itt többen nyólcz fzáznál él. E' meg lévén, Don Pjér ismét vifzfza tére Német-Ujhelyre.

Bethlen Gábor, fzeméllye fzerént minden hadával, Pofonnál, által költőzék a' Dunán, és előben-is Lákompokót meg vévén, Kőfzög alá fzálla Hagymáfi Kriftófra, ki Kőfzeget a' Tsafzár fzámára birja vala tifztűl, akarván Hagymáfit fzóra venni, és Kőfzegből ki befzélleni, avagy másképpen-is ki éjefzteni belőlle: de meg-tsalaték; mert Hagymáfi tsak jó fzót fem ada néki. Kit látván Bethlen, nagy haraggal és fzitkokkal el-méne hadával alólla, és fzálla Szombathelyhez, azután tére Rohonczra, és ott fzemben lén Batthyáni Ferenczel, akarván onnan Thót Orfzágra menni, és azt-is meg-hódoltatni, avagy, ha kűlőmben nem lehetne, erővel-is meg-hajtani, melly fzándékáról Batthyáni Ferencz verte-el.

Azonkőzben, még Bethlen ide kések, addig Gróff Don Pjér Bétsből a' Dunán hajókon alá erefzkedék, Petardár, kit fa Algyunak hinak, hozván magával, hogy aval a' Pofoni Várat meg-próbállya, de nem folgála a' fzerentse néki; mert világos nappal érkezék Pofon Vára eleibe, holott, a' Vár előtt mikor egyben lővőldőztek vólna a' Várbeli Hajdukkal, két golyóbiffal találák Don Pjért lőnni, ki miatt el efsék, és ugyan ott fejét vévék, a' többi ezt látván vifzfza a' hajókban fzállának, és Hamburgba térének. Igy vefze azért-el a' nagy hires neves Vitéz Gróff Don Pjér, kinek halála, lén Tsáfzár ő felségének nagy kárára, mert ez a' Tőrőkők ellen-is tudot vólna hadakozni. Mondgyák, hogy a' teftét Bethlen igen fzépen temettete-el.

E' dolog mikor Bethlen meg értette vólna, el hagyá előbbeni el-végezet fzándékát és akaratyát, és vifzfza té e hadával Pofonba.

A' Thót Orfzági Bán is Therfacski Miklós, fel vévé az Orfzág béli Urakot, Nemefeket, és a' föld népét, és Várasdba fzálla Táborba, hogy Bethlentől a' Drávan-való keleteket meg őrizze. Azért, egy ideig ott fűttőzvén, Várasd táját el-pufztitá, el dullatá, és úgy méne ismét vifzfza haza felé.

Spinola Ambrus a' Spanjól Királynak hadi Generálifsa, a' Spanjól Király hadával, a' Palatinátusságnak nagyobb réfzét, az új Tseh Királytúl Fridericuftúl meg-vévé, és azt el-foglalá. Azonkőzben Móricz Hertzeggel,

gel, és Mansfeldel sok erős hartzokat tarta győzedelmessen. Igy jár minden, a' ki a' másét hamissan kivánnya, a' magáét is el-veszti. Az eb-is igy járt vólt a' tsontal.

Maximilián a' Bavariai Hertzeg, igen szép és erős haddal fel-készúle, és felső Austriába bé-úte. Linczet a' fő helt, és az ott-való fő Vátasokat meg vévé, és az egész Országot Tsászár hivségére eskütteté, és hódoltatá, az erősségekben mindenütt népet hagyván.

Onnan hertelenséggel el indula hadával (mert immár a' téli üdő is rajta vala) és Buqvójával, ki a' Ferdinánd Tsászár hadával, a' Tseh Országi határban vala, egybe gyűjté maga hadát, és minden erősségeket hátra hagyván, Prága alá szálla, hová Fridericus-is az új Tseh Király, nagy haddal, Némettel, Magyarral (mert Bethlen kilencz ezer Magyar lovast küldött vala segitségére) készen várja vala őtet. Azért egynéhány napig a' két fél között erős harczok tartatnak vala. Végre Sz. Márton napján, minden erejével az új Tseh Király Táborára méne, ki szinten Prága mellé szorúlt vala, és aval derék képpen meg-ütközvén, az Ur Istennek segitségével az egész hadat meg-veré és semmivé tévé, Táborát fel dullá, és prédálá.

Fridericus azért az új Tseh Király, látván illyen nagy veszedelmét, és szerentsétlenségét, nem mere meg-maradni, hanem azon éjjel el-szökék és ki-méne Prágából, ki mind feleségestűl sok ideig széllyel bujdosék és lappánga. Végre Angliába a' felesége Attyához takarodék. Itt sok Magyar Vitézlő nép vesze-el, mert az első útközet óvék lén.

Másod napon, a' Bavariai Hertzeg Buqvójával ismét fel-készűlének, és Prágára menének, kinek eleiben az Prágai Pólgárságban egynéhánynan kijövének, és nagy alázatossággal kegyelmet kérvén tőlle, a' Koltsokat kihozák néki, és szépen bé-botsáták. A' Hertzeg ott találá a' Várban, a' Tseh Országi Koronát, minden Privilegiomokkal, és a' Tseheknek szabadságokról-való levelekkel. Értvén e' dolgot az Országnak több Várasiban és erősségiben, és látván illyen nagy veszedelmeket, az egész Tseh Ország meg-rémüle rajta, és meg hódola, és meg-eskűvék Ferdinánd Tsászárnak hivségére. A' Hertzeg is Prágát, és a' több erősségeket mindenütt az Országban meg-raká néppel, és illyen szép szerentséről és Diadalomról Istennek hálát adván örömmel tére-meg Bavariába.

Méltán-is adhatot bizony Istennek hálát, mert ugyan tsudára méltó, hogy egy uttal, ollyan két hatalmas Országot, illyen kevés üdőben megvehetet, ollyan derék erős hadat-is meg-vert. Azért, illyen hasznát vévé Fridericus a' Tsehekkel árultatásoknak, Istennek igaz itileti szérént.

NB. Ezen tanulhatnak az Iffiu Fejedelmek, és Urak, mint kellyen

az

az Iffiu Tanáts után indulni, és a' Vének Tanátsát meg-vetni. Mert ha Fridericus-is, a' vén emberek Tanátsát fogatta vólna, veſztég maradot vólna maga Orſzágában, és nem kapot vólna mód nélkúl más ember Fejedelemségébe, moſtan, ſem egygyikét, ſem máſikát nem birja, hanem Orſzága kivúl bujdoſik.

Batthyáni Ferencz a' Sétſi Tamásné ſzolgaival, kik Kőſzeg Várában valának, titkon végeze, és a' Végbelieket, és maga ſzolgait Kőſzeg alá kűldé, kiket a' Várbeliek éjjel titkon egy ál kapun bé botsátának a' Várba (de ebben Hagymáſi Kriſtóf a' Várasban ſemmit nem tud vala) és más napra viradóra, kivúl oſtromot kiáltanak, kire Hagymáſi fel-ébrede, azonban a' Várból véletlenúl bé-ütének a' Hajdúk a' Vá asba, és igy a' Hagymáſi, feleségével, és gyermekeivel a' Szentegy házba ſzorulván, kénſzerétteték magát meg-adni nékik. 'Zennyei Gáſpar Hagymáſit Sopronba vivé fogva, Sopronból Bethlenhez kűldék. Ez lén Novembernek 17. napján.

Bethlen, Hamburgnak a' Váraſſakat meg oſtromoltatá, ki alóll népének ſok kárával verék viſzſza.

Ez eſztendőben, az Iffiu Rákóczi Sigmondot, mind feleségeſtűl, és ſzólgaival, kik kőzzel harminczig valának étetéſſel meg ölék. Ugy hogy, valamennyin akokban az étkekben ettek, mellyeket az aſztalra fel-hoztak vólt, azok mind egygyik meg-hóltak.

Don Pjér halála után, Ferdinánd Tsáſzár Gróff Coláldot botsátá a' Dunán innen-való félre, ki Szolnok táját, és Tsepreget el-rablá, el-égeté, és fel dullá; Szántóházi Ferenczet a' Meſtert, és Kisfaludi Baláſt a' Vice-Iſpánt, ott el-fogák, és adák őket a' Tsáſzár fogságába. De a' jámbor Tsáſzár hamar el botsáttatá őket.

Bethlen Gábor, mig a' Bavariai Hertzeg a' Tsehekkel Prágánál hadakozék, addig mind békével Poſonnál vala, várván azt, minémű vége lenne a' Tsehek hadának. Valának pedig Bethlen mellett Németek, feles gyalog nép, kiket Morvából és Sileſiából kűldőttek vala mellé; ezek a' dőg miatt mind el-halának Poſonnál, úgy annyira, hogy el-ſem győzik vala temetni őket.

Halván a' Magyarok, és a' tőbb pártos Orſzágok, Fridericuſnak, és Orſzágnak veſzedelmét, ſőlőtte igen meg-rémúlének rajta, és meg-bánák tselekedeteket.

A' Magyarok azért, a' Palatinuſt, a' Bethlen kővetivel, és egynéhány Urral el-valaſzták, hogy a' Tsáſzárral valami jó okokkal frigyet és békeſséget ſzerezzen; ki ira a' Tsáſzárnak felőlle. A' Tsáſzár-is mint jó, és Iſten félő Fejedelem, ki nem kivánta a' Kereſzttyén vér ontáſt, réá álla akarattyok-

tyokra. Azért, ez az esztendő is igy, és illyen sok keresztény vér ontásokkal mulék és végeződék-el. De tovább vagyon még a' nagy óltár.

ANNO 1621.

ENnek az esztendőnek kezdetiben azért, el-küldé Ferdinánd Tsászár Hamburgba a' Francziai Király követét, egynéhány Német Urral, kikkel Eszterházi Miklós is ott vala. A' Magyarok pártyáról-is el jöve a' Palatinus Forgács Sigmond, a' Bethlen követével Pétsi Simonnál a' Cancelláriussal, kikkel egynéhány Magyar Ur, és fő Nemes ember jöve, és ott a' békeséget sokáig, közél Husvét napjáig tractálák egy más között. De mint hogy a' Németek az Tseh Országi diadalommal, szokások szerént igen el-bizták vala magokat, és a' Magyarokat immár csak semminek tarttyák vala lenni; más felöll Bethlen is keményen tarttya vala magát, és semmi félelmet nem mutat vala, nem mehete a' békeség véghez. Kit látván a' Palatinus, nem méne vissza Hamburgból Magyar Országba, hanem meg-alázván magát, és vétkeit meg-ismérvén, Bétsbe méne Ferdinánd Tsászá hoz, kitöl könnyen kegyelmet nyere magának.

Vajha Palatinus, ha te Posonban az erős Várban meg-állod vala a' helyt, soha Bethlennek az ő dolga nem ment volna ennyire elő.

E' tracta alatt, a' Thót Országi Báo Thersacski Miklós Thót Országban Batthyáni Ferencznek, egy Várat, kit Grebennek hinak, igen nagy erős hideg üdőben véletlenül meg szállá, és azt meg-vévé, mert semmi szolgáló nép nem vala benne, hanem a' Tisztartók, egynéhány gyulevész emberekkel rekeszkettek vala belé a' Várban. Ez lén Februariusnak 9. napján. *Dominus his opus habebat.*

Bethlen Gábor azért, látván hogy a' békeség véghez nem ment volna, el-jöve Posonba, és a' Koronát fel-vivé magával Zólyomba, azután Kassára, Kassáról az erős Várba Etsetbe, és ott hagyá, azt gondolván, hogy jövendőben-is a' Koronáért, meg-alkuszik Ferdinánd Tsászár véle, a' mint úgy-is lén a' dolog.

Látván a' Magyarok, hogy a' Tsászár haddal és fegyverrel akarja engedelmességre hajtani őket, felette igen meg-rémülének rajta, a' hadakozástis, és a' nagy inséget immár szintén el untak vala. Félnek vala attúl felette igen, hogy ők-is úgy ne járnának a' mint a' Tsehek. Ezek bizonnyal, készek lésznek vala immár a' Tsászárnak minden rend béliek, minden conditiók nélkül meg-hódolni, és fejet nyakát hajtani; csak egyedül Bethlen keményité-meg magát, és ő tartá fen hadat a' Tsászár ellen, a' mint majd jobban ki-tetzik.

Szétsi György Bethlentöl, a' Tsászárhoz hajla, és Fúleket-is a' Tsászár számára hoditá.

Ferdinánd Tsászár azért két-felé botsátá hadát Magyar Országra. Egygyik részével Dunán innen Gróff Coláldót botsátá Eszterházi Miklóssal, ki elsöben-is mindgyárást Köszegre méne, és azt meg-hódoltatá, meg-is eskütteté a' Tsászár hivségére öket, és népet vete belé. Onnan Batthyáni Ferencz Várára méne, és Körmendet meg-szállá, és azt meg-vévé. Végre Rohoncz alá méne, és azt-is meg-vévé, kikben Németeket hagya.

Rohonczról el-indula, úgy hogy Szolonokot meg szállya, de meg tartózék csak ott közél Rohoncznál, és ott hevere Táborba. Itt ha Coláldó serénséggel élt vólna a' szerentsével, a' mint elsöben meg-rémülnek vala tölle az emberek, bizonyára sok dolgot tselekedhetet vólna. Azért, még Coláldó ott mulatá jó alkolmatosságát héában, addig Batthyáni a' Végbélieket magához gyüjté Német Uj Várhoz, honnan a' Coláldó hadára szüntelen tsatáznak vala, a' Németeket vágják, ölik, és mindenképpen fogyattyák vala. A' Törököket-is el hiva maga segitségére Batthyáni, kik a' jó nyereségért félelessen jövének-el, úgy hogy a' Magyaroknál sokkal többen valának, kiktöl immár tartnak vala a' Magyarok-is. Látván azért Coláldó, hogy roszszul vagyon dolga, viszsza szallá Köszeghez; azt néppel, éléssel, meg-raká, azután viszsza vivé hadát.

Az Ifiu Zrinyi György ott vala Coláldó mellet, kinek a' szolgái Muraközböl mikor hozzá mentek vólna a' Taborban, egy Német faluban, mikor semmit nem vigyáznának magokra, és akkorban köztök ki még az ágyban fekút, ki öltözöt, egy jó reggel réájok ütének a' Batthyáni szolgái, és azokat mind fel-verék; és noha vitézül óltalmazzák vala magokat, de réájok gyuták a' falut és rüzzel vesz-ék-el öket. Ott esének fogva Magrudits Iván, hogy jeles próbált Horvát Vitéz ember, kinek az Ifiak ha szavát fohadták vólna, jobban vigyázták vólna magokra, és nem jártak vólna úgy. Vélle edgyütt három Orehóczi egy testvér Attyafiak, Ferencz, Gáspár, és Sigmond, Pathatsits György, Orgován István, és több sok fö emberek. Azért azokat fogva bé-vivék Batthyáni Ferencznek, Német Uj-Várba. E' lén Juliusnak 5. napján.

Batthyáni Ferencz, látván hogy Coláldó viszsza ment vólna hadával, és hogy Törökkel és Magyarakkal az ö hada meg-sokasodot vólna, Körmendet meg-szállattá a' Németekre, és azt viszsza vévé töllek. Rohonczot azonképpen meg-vévé. Végre Köszöget szállattá-meg, és az alatt sokáig heverének, de héjában, mert azt meg-nem veheték, sőt inkább sok

kárt

kárt vallának népekben alatta. Továbbá, a' Bétsi mezőt, keresztül kossul, mind a' nagy havasokig, szörnyűképpen rablák, égeték, és dulák. A' szegénységet a' Törökök rabbá tévék, és sok ezer lelket vivének magokkal Török Országba: Valamikor akarták, a' Bétsi mezőt szabadgyában nyargalták, sohon senki elejekben nem áll vala. E' mind az erős téli ideig tarta, úgy menének-el ősztán vissza a' számtalan nyereséggel a' Törökök.

Verùm tamen inimicos meos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Luc. 19.

Ferdinánd Tsászár Prágábá huszonnyólcz Urat vágata le, úgy mint kik inditói valának a' Tseh támadásnak, Juliusnak 26. napján. Kin a' Magyar Urak is felette igen meg félemlének.

Más részét hadának, a' Duna tulsó felére botsátá a' Tsászár, Conte Buqvójával és a' Palatinussal. Ezek élsőben-is Posonra menének, kiknek a' Váras mingyárást meg-hódola, és meg-eskűvék, a' Vár-is meg-adá magát. De ki lopták vala a' lovat belőlle, mert pusztán talalák a' Koronatartó házot. Ezeket azért Németekkel meg-raká, és előbb méne hadával Ersek-Ujvár felé, uttyában az apró Várak meg-hódolának néki. Meg-szállá azért Ersek-Ujvárat, kiben benne vala Thurzó Sztanisztó, de azt erősen meg-rakták vala vitézlő néppel, és egyéb szálláshoz-való szűkséggel.

Buqvója azért egy részét hadának el botsátá Bosnyák Tamással, és Pálffi Istvánnal, a' Tátrán túl való Vármegyéket hódoltatni; de azonkőzben még azok Bethlennel tractálnak vala a' Békességűl, fel veré őket a' Bethlen nepe, mind Táborostól, és mind a' két Urat fogva vivék Bethlennek Kassára. Itt Pálffi István igen emberűl vitézkedett, és egynéhány nehéz seb esett rajta.

A' Palatinus Forgáts Sigmond, meg betekedék a' Táborba Ersek-Ujvár alatt, és betegen Nagy-Szombatba viteté magát, és ott egynéhány nap mulva meg-hala Palatinusunk.

Bethlen Gábor, látván Ersek-Ujvárnak állapattyát, Horvát Istvánt négy avagy öt ezer lovassal és Hajduval, mingyárást Ersek-Ujvárhoz botsátá, olly tanusággal, hogy a' Buqvója hadának, élését el fogja, Strásáit, és a' Tábora széllyit gyakorta meg-űsse, és probállya, és a' Németeket szűnetlen fárasztá, még ő Kassán hadát egybe gyűjti, kivel Ersek-Ujvárnak segétségére jőhessen. Horvát István azért vitézűl el-járá réá bizot dolgában, és minden felőll éléseket a' Németeknek el-fogá, Strásájokat, Táborokat; gyakorta meg-űzi, és meg-próbállya vala, úgy hogy miatta semmi

nyugodalmok nem lehet vala a' Németeknek. A' Várból-is gyakorta kiűtnek vala, mert az egyik kapuját annak bé-sem teszik vala a' Németek-nek előtt, hanem a' Németek szeme láttára, szabadgyában hordgyák vala az éléſt bé rajta nékik. A' Németeknek pedig sohonnan senki nem horgya vavala az éléſt. Végre egykor a' Német Tábornak széllyére űtének a' Magyarok, és a' harczon egy Magyar Katona, Buqvóját kopiával által veré, melly seb miatt meg is hála Buqvója. Azért illyen vége lén Buqvója vitézségének a' Magyarok miatt, kiket ő semminek tart vala lenni. E' lén Juliusnak tizedik napján.

Buqvója el-veszvén a' Németek fölötte igen meg-rémülének, mint a' fejetlen lábak nem tudnak vala mihez kezdeni.

Bethlen értvén Buqvójának halalát, nem akará jó alkalmatosságát héjába mulatni, Kassáról sietséggel meg-indula hadával, kit halván a' Németek, nem várák-meg Bethlent, hanem meg-indulának, Ersek-Ujvár alóll a' Duna mellé szállának előtte, huszon nyólcz fal törő szép Algyut, és egyéb hadakozó szerszámot számtalant hagyának oda. De mentekben a' Magyarok mindenűtt nyomokban valának, úgy annyira hogy számtalanon veszének-el a' Németekben, ki vizben, ki szárazon. A' maradékja Tsallókőzben szálla-bé; de ott sem maradhatának-meg, hanem szintén Posonhoz szállának vissza a' Duna mellé, és ott áſtanak sánczokat magoknak. Olly igen meg-rémült had vala ez a' Német had, hogy valahon Magyar Koronát látnak avagy halanak vala, azon hellyt készek valának meg-futamodni.

Azért igy járának a' Németek Ersek Ujvár alatt a' nagy fel-fuvalkodásért, kinek mind ez lén oka, hogy Magyar had nem vala mellettek. A' Tsászár fogadot vala ugyan számos Magyar hadat, de mihelyen Ersek-Ujvár felé indulának, el hagyák a' Németeket és ottan Bethlenhez állának.

Vala a' Tsászárnak Lengyelből, Kozákból állo szép hada, kihez valóban bizhatot vólna, de Buqvója a' Tsászárral azokat el botsáttatá, irigyelvén aztot, hogy ők mindenűtt előll járnak, és probálnak vala, és nyerességek is gyakorta lett légyen, kit csak hirrel hallanak vala a' Németek-nek. Ezt vette vala eszében Buqvója, hogy nem kellett vólna a' Lengyeleket elbotsátani, és meg bá:á, de kősére. Irt-is vala a' Tsászárnak hogy ismét érettek küldene, de meg-lén addig a' Vásár.

Bethlen pedig Ersek-Ujvártól Nagy-Szombatba jőve, és ott mellé vévén a' Jagondorffi Hertzeg gyalog Némettyét, Poson alá jőve, és azt megszállá, és erőssen lőteté. ott gyakorta-való harczok lének a' két fél közőt. Végre látván Bethlen hogy Posont meg-nem veheti, és népében-is sok

kárt

kárt valla alatta, el szálla alólla, Szakolcza felé menvén hadával. Szakolczából Morvának, és Austriának a' maradékját, kiméletlenül raboltatá, égetteté, és dullattá.

Erdődi Kristóf, a' nagy jámbor Ur, meg-hala jó Isiu korában.

Balási Péterr is meg hala minden otsével egyetemben.

ANNO 1621.

OSZMÁN Tsászár Amhatnak a' fia, hatalmas nagy erővel fel-készűle, és Lengyel Országra indula személlye szerént hadával. A' Lengyel Király igen nagy készűlettel vitéz módon várja vala magára, bizik vala-is erejében, mert ennek előtte immár két Urral, két erős hadát verte vala-meg és számtalan Törökököt vágtak vala le. Azért mikor a' Török Tsászár bé-érkezet vólna Lengyel Országba, mingyárást szemben szálla a' Lengyel Király hadával, és kilencz napig, szűntelen-való viadalt, és harczot tarta a' Lengyelekkel. De a' Lengyelek igen vitéz módon tarttyák vala magokat, úgy hogy inkább mindenkor meg-tollyák vala a' Tö ökököket. Végre el-esék egynéhány Vezér Basa, sok szántalan Törökök. El-esék az utólsó harczon a' Tsászárnak-is a' pattyolattya fejéről, ki ugyan oda marada a' Lengyeleknél. Azért, népének számtalan veszedelmével, és magának nagy gyalázattyával, kénszeritteték a' Tsászár maradék hadával viszsza térni. Mondgyák, hogy száz ezer Töröknél, Jántsárnál, több veszet akkor odá. A' Lengyelekben is sokan vesztek el. Illyen nagy erős útközetet régtül fogva nem hallattunk vala. A' Lengyeleknek a' Német had használa sokat, mert vólt harmincz ezer Németye a' Királynak. Ebben a' hadban nem vala személlye szerént a' Király, hanem a' fiát Vladislaust botsátota vala oda, ki igen vitézül és ditsiretessen forgolódot a' harczon. De a' Király-is utánnok jó vala, igen szép és erős haddal, ki ha az útközetre érkezhetett vólna, kétség nélkül fogytig el-verhették vólna a' Törökök hadát. Azért illyen gyalázattal hadakozék Oszman Tsászár a' Lengyelekkel. Kiért ditsértelsék a' jó Istennek Szent Neve.

Ferdinánd Tsászár, és Bethlen Gábor, látván a' Keresztényeknek iszszonyu sok vér-ontásokat, ismét ujjobban hozá kezdének a' békeség tractalásához. Azért, a' Tsászár Dieterstajner Cardinált Pázmán Erseket, egynéhány Német Urral, kikkel Eszterházi Miklós-is ott vala, el-küldé Niklosburgba Morvába; a' tractára Bethlen-is el-küldé Thurzó Imrét a' Palatinus fiát, Sándor Jánost, és többeket ugyan oda Niklosburgba, és el-kezdeték a' tracta. De Thurzó Imre el-nehezedék, mert oda is betegen jött vala, és el-vitetvén magát, meg-hala igen iffiu korába, ki hellyében Thurzó Stanisztó jöve oda. Ezek mind az egész esztendőnek a' végéig tractálák a'

békeſséget: Végre ez eſztendőnek utólsó napján, ſok fáradságokkal, és törökedéſekkel vivék véghez a' kivánt békeſséget; kit Uj eſztendő napján, az az, Kis-Karátson napján publikálanak, a' condiókkal edgyütt. Melly békeſség, Bethlen Gábornak igen jól esék; nem kőtötte vólt kardgyát hejában fel. Azért, ditſirteſsék a' jó Iſtennek Szent Neve, hogy ez eſztendőnek vége, a' ſzent békeſségnek véghez vitelével mulék-el.

ANNO 1622.

Quare Domine DEUS Iſrael factum eſt hoc malum in populo tuo, ut hodie una tribus auferetur ex nobis. Judic. 21. cap.

UJ eſztendő napján, az az, Kis-Karátson napján, mind a' két fél felőll való Comiſsárius Urak, Niklasburgban a' ſok fáradsággal (Ferdinánd Tsáſzár kőzőt, és Bethlen Gábor kőzőt) végezzet békeſséget ki publikálák, ki illyen conditiókkal lén: hogy a' Tsáſzár Bethlen Gábornak Magyar Orſzágban hét Vármegyét, tudni-illik Szakmárt, Szabóltsot, Ugotsát, Bereget, Zemplint, Borſodot, és Aba-Ujvárt, Kaſſa Váraſsával eltéig néki engedgyen bírni. Ahoz Szakmárt, Etsedet, Munkátsot, és Tokajt bizonyos ſummába inſcribálta néki, hogy hólta után válthaſſa ki a' Tsáſzár azokat, azoktól, kiknek hadgya Bethlen. Ezeknek felette Imperiomi, Hertzeggé tévé. Bethlen viſzontag, a' Király válaſztásnak, és Titulusnak az Orſzág több réſzének, úgy mint a' Vármegyéknek, Váráſoknak, és Végházaknak tellyeſséggel cedála. A' Koronat viſziza adá a' Tsáſzárnak, kit a' Comiſsárius Urak Trintsén Váraſsába hozának, és azt az Orſzág Gyűléséig oda hellyhezteték.

Továbbá, a' Tzáſzár a' Magyaroknak mindeneket meg-engede. A' Bétſi végezéſeket, a' tizen hét kondiciókat, kiknek meg-tartására Koronázattyakor felelt vala a' Tsáſzár, több ſzabadságokkal edgyütt meg confirmálá a' Tsáſzár. A' rab Urakat, és fő embereket el-botsáták. De Bethlen váltságon botsátá-el azokat, csak Pálffi Iſtvántól is ötven ezer forintot vett. Azért, igy vállának-el egymáſtul a' Comiſsárius Urak Niklásburgból. Adgya a' jó Iſten, ſokáig tartson e' Szent békeſség Orſzágunkba, ne romollyon, veſzſzen, és puſztullyon ſzegény hazánk és Nemzetségünk, magunk fegyvere miatt, kit a' nélkűl is ſzintén el-nyomoritot a' Törők. Tizen-őt eſztendeig hadakozot Rudolphus Tsáſzár három Törők Tsáſzárral, de mind annyi eſztendőkben ſem veſzet vala-el annyi ſzép nép a' Magyarok kőzzűl, a' mennyi ebben a' háboruban veſzett-el.

Ferdi-

Ferdinánd Tsáſzár, hozá magának feleségül az Eleonóra Aſzſzont, a' Mantuai Hertzeg léányát.

Batthyáni Ferencz ſzolgája Turkovits György egynéhányad magával éjjel meg hágá Greben Thót Országba, kiben Vherſaczki Miklóſnak a' ſzolgáit meg fogdosá, a' Varat pedig Batthyáni Ferencz ſzámára foglalá, nagy erős és havas údőben. E' lén 8. napján Februariuſnak. Ez akkor-is benne vala Greben Várában, mikor a' Bán meg-vette vala aztot.

Konſtántzinápolyban halhatatlan nagy támadás történék, a' minémű ſoha ennek előtte a' Tőrők birodalomba nem történt vala. Mert a' Tőrőkők a' Jantsárokkal edgyű t, Oſzmán Tsáſzárra támadának, ő magát Oſzmán Tsáſzár, és a' Vezéreket, több ſzámtalan Tiſzt viſelő Tőrőkőkkel megőlék. Ez a' kőſztők-való őldőzés őrőd napig tartot úgy annyira, hogy ez údő alatt, negyven ezer Tőrőknél több veſzett-el. Melly iſzſzonyu nagy támadáſt, nagy nehezen tsendeſíthettenek le a' Tőrőkők; okát azt vetik ennek a' tamadáſnak, hogy a' Lengyel Orſzági hadba, és útkőzetben, annyi ſok Tőrőkőt veſztet vala oda, és hogy ismét ujjobban a' Tsáſzár, a' Tőrőkők akarattyok ellen, Lengyel Orſzagra akar vala menni haddal, kiről ſoha el-nem verhetik vala a' Tőrőkők; Mert nem vala kedvek a' Tőrőkőknek Lengyel Orſzágra hadakozni. Húſz eſztendős iffiu legény vala Oſzmán Tsáſzár mikor meg őlék. Ez igen nagy akaratu, fel-fuvalkodot, maga biró Tsáſzárnak mondgyák hogy vőlt. Nem gondolt a' Tanátsokkal, hanem a' maga akarattyán jár vala. Ditſirteſsék a' nagy Iſtennek Sz. Neve, hogy ennek a' Tsáſzárnak igy lén halála; mert ha ez ſokáig élhetet vólna, az egéſz Kereſztyénség meg-ſiratta vólna. Olly hadakozó ember lett vólna belőlle, a' minémű Szultán Szulimán után, hozzá fogható hadakozó és vérſzopó Tsáſzár nem vőlt.

ANNO 1622.

MUSZTAFAT, az Ottmán Nemzetségből válaſzták Oſzmány hellyében a' Tsáſzárságra; ezt igen tsendes, és ſzelid erkőltsű Tsáſzárnak mondgyák hogy lett vólna.

Ferdinánd Tsáſzár és Király, Sopromba Gyűléſt hirdete, hová a' Magyar Urak, és követek minden felőll bé-gyűlének.

Thurzó Staniſzlót vállaſzták Palatinuſsá ebben a' Gyűlésben.

A' Koronát Trintsénből Sopronba hozák, kivel

A' Tsáſzárné Aſzſzont ugyan ott nagy őrőmmel meg koronázták.

Ebben a' Gyűlésben, Therſaczki Miklóſt a' Bánt, az ő nagy és halhatatlan kegyetlen Iſtentelenségért, kivel Thót Orſzágban minden rendeket,

ket, Urakat, Nemeſeket, és ſzabad Váraſokat, minden ok nélkül ſanyargat vala, Thót Orſzágnak nagy és erős panaſzſzára, érdeme ſzerént megfoſzták Tiſztitól, ki a' tóbb kegyetlenségi között Kruséli Jánoſt a' Tsáſzár Directorát meg-fogatá, és Greben Várában a' hóhérral rettenetesſen megtſigáztatá minden törvény nélkül, végre egy Rácz lator ſzolgájával véletlenül, fekűvő hellyében által lőtteté, meg-ſem hagyá gyónni; illy nagy kegyetlenül öleté meg nyavalyáſt.

Az Iſſiu Zrinyi Györgynek adá, Ferdinánd Tsáſzár a' Bánságot.

Revai Péter, az eggyik Korona őrző Ur meg-hala, ki hellyében Aponi Pált váláſzták.

Ebben a' Gyűlésben, inkább mind tsak a' békeſségnek meg-tartasáról, és az el-foglalt jóſzágoknak meg-téritésérol, és viſzſza adásáról végeztek. Melly Gyűlés igen ſzép tsendeſſen, és nagy ſzeretettel mulék és végeződék el, ſemmi háboruság ſem veſzekedés nem vala a' Magyar, és Német Nemzet között az egéſz Gyűlés alatt.

El-végeződvén azért a' Gyűlés, a' Koronát a' Palatinus a' tóbb Urakkal, Sopronból Poſoni Várába a' régi hellyre vivé.

Thót Orſzágba, a' Kőrőſi Kapitánságból kilencz ſzázan rablani menének Tőrők Orſzágba, de azokat viſzſza jöttekben a' Törökök, igen keveſen lévén, fel-verék, kik közzül öt ſzázan veſzének oda.

A' Karlócziakban azonképpen rablani menének Török Orſzágba, de azokat-is fel-verék a' Törökök, Szemenicsét a' Kapitánt elevenen el-fogák.

Ezenközben, Imperiomban nagy hadakozáſok, ſok ſzámtalan kereſztyén vér-ontáſok, ſok fő nevezetes had viſelő Uraknak és fő rendeknek veſzedelmek és halálok lett; ahoz iſzſzonyu ſok Orſzág-béli puſztuláſok, és romláſok a' Tsáſzárral a' hit dolgában. El-puſztula Magyar Orſzág, Tseh Orſzág, Auſtria, Morva, Siléſia, Palatinatus, és Imperiomban egynéhány Birodalom, a' ſok hadakozásban. Ha a' Kereſztény Fejedelmek ezeket a' rettenetes hadakat és költségeket, a' Török ellen fordiitották vóna, kétség nélkül Europából ki-verhették vólna őket; Kiról elég példánk, tsak a' minapi Lengyel Orſzági hadakozás-is egy Királytul.

Ezek a' ſok Orſzágok-béli ſzörnyű nagy támadáſok, és párt ütéſek, mind a' végre indiitatanak vala, hogy az Auſtriai házból való Fejedelmeket birodalmokból ki-vetheſsék. Mert jól dudgyák vala aztot hogy egyedül tsak ezek a' Fejedelmek óltalmazzák és fenn tarttyák a' régi Romai Kereſztény hitet: kiket ha birodalmokból ki-vehettek vólna, a' Kereſztény hitet-is, úgy mint kinek ſenki óltalma nem lett vólna ez ſzéllyes

Vilá-

Világból tellyeségessen ki-fogatták vólna. De mind a' régi Romai Keresztyén hitnek, 's mind a' jámbor Isten félő Fejedelmeknek, az erős Isten vala ólt-almok.

Ezekben a' hadakozó üdőkben felette igen nagy drágaság vala mindenben. E' pedig lén mind a' sok számtalan hitván pénz verésből, és a' jó pénznek ki-fogyatásából. Mert a' jó pénzt fel-vérik vala a' pénz verő házakba, és azokból olly igen rosz pénzt vernek vala, a' minémű soha senki nem hallot sem olvasot. Mert egy régi garasból, négy, öt, rosz garast, egy Magyar pénzből, egy rosz garast, vernek vala. A' régi jó Tallér négy, öt, Magyar forintban kél vala. A' jó arany forint nyólcz Magyar forinton. A' Magyar pénzt immár tsudának tartyák vala, régi garast azonképpen. E' pedig mind egynéhány telhetetlen Német Ur tanátsából lén; melly dolog miatt felette nagy fogyatkozások valának az Országokban, mert ahoz képest, minden féle marhát, annyi öt, hat áron adgyák vala az emberek.

Ehség, és Dög-halál, halhatatlan szörnyű nagy vala, a' minémű ennek előtte talám soha Magyar Országban nem vólt, kit az ő iszszonyuságának szörnyűsége miatt le-sem merek irni. Mert nem is hinnék-el az utánunk következendő emberek. Illyen nagy nyomorusággal, és minden féle inséggel vala szegény Magyar Ország minden felőll környűl vétetve. Könyörűly Ur Isten a' Keresztyénségen, szánd-meg népednek veszedelmét, és számtalan sok vér-ontását, és adgy békeséget mi üdőnkben. Amen.

ANNO 1622.

SZultán Mustafa el-hagyá a' Tsászárságot, és Dervissé, az az, Török Barátta lén.

MURAT ezen néven nagyedik, az Oszmánnak az ötse, lén Török Tsászárrá igen iffiu korában.

BETHLEN GÁBORNAK
Második Támadásáról.

ANNO 1623.

BEthlen Gábor ismét fel-bontá a' békeséget Ferdinánd Tsászárral, és Septemberben Magyaból 's Törökből álló nagy erővel Magyar Országon által Morvába jőve, és azt szörnyű képpen raboltatá, és égetteté mind a' derék téli üdőig, azután békével vissza tére népével. A' Törökök

kók sok számtalan ezer Keresztény lelket vivének rabságra magokkal, kiknek egy részét Eszterházi Miklós a' Végbeliekkel, Ersek Uj-várnál felveré, és sok Keresztény rabokat szabadítá meg tőllek.

Conte de Monte Nigro a' Tsászár hadával, (elég erős de haszontalan haddal) ott hevere Morvában, erőssen bé-sánczolván magát, de sohon semit az ellen nem probála, kikkel Bethlen ott eleget koplaltata, és bőjteltete, ló hússal hizlalván őket, mert élést sohonnan nem botsát vala nékik. Végre Conte de Monte Nigro, szemben lén Bethlennel ugyan ott Morvában, Táborából nagy alazatossan ki jövén audienczíára eleibe, kezet foga vélle.

A' Thót Országi Urak, és Nemesek, mind ennyi sok háboruságokba és viszsza vonásokba, a' jámborságba maradának-meg, és a' Tsászárok-mellet, nagy álhatatos hivségben lének, remélvén, hogy jövendőben megjutalmazzák azt nékik a' Tsászárok, kiért, nem hogy valami gratiával lettek vólna hozzájok, avagy szabadságokat meg-térítették, és sullyos Igájokat meg-könnyebitettek vólna, de csak meg sem kőszönék, és egy Ghottankot sem mondának nékik a' jó Tsászárok érette.

A' Kanisai Tőrökök, Dráva Murakőzbe bé-ütének, és a' Kotori nevű Falut el rablák, kikre Zrinyi György szolgái Légrádból, ugyan ott réájok ütének, és mind a' vizben hajták őket, holott őt száz Tőrök vesze a' vizben.

ANNO 1624.

A' Jó régi, fő Ur, Erdődi Tamás meg-hala Krupina Várában 17. napján Januáriusnak idejének 67. esztendőjében, őrökké-való bóldog emlekezetett hagyván mega után. Kit a' Fia Erdődi Sigmond, nagy pompával, és drága szép készűlettel, Fejedelem módgyara, el temettete a' Zábragyi nagy Templomban 29. napján Juliusnak. E' felette igen jeles, jámbor, Isten félő, szent életű, Igaság szerető, Ember betsűllő, minden féle jószágokkal tellyes, minden Lelki és Világi dolgokban ditsiretes és álhatatos Vitéz Ur vala, kiért, az egész Országban senki nem találtaték, a' ki siralmasan nem óhajtaná az őrökké-való ditsiretre és emlekezetre méltó Urat. Ennek az ő ditsiretes élete, és jó maga viselése, sok Uraknak lehet tűkőre, és példája.

Bethlen Gáborral a' békeséget ez egész télen mind tractálák: melly békesség szerzésben Ecsedet a' fő Várat, őrökősön néki adá a' Tsászár.

A' Zábrágyi nagy Templomot, meg űté az menykő, ki miatt az egész Templom a' drága szép nagy Oltátral, és az egész Várral edgyűtt rettenetessen

tessen meg-égett. Ez a' Templom vala minden dútsósége, sót leg-dragább, és nagyobb Kintse Thót Országnak. Ki lén Pünkösd hetfőn, az az 27. napján Majusnak éjjel 11. órakor. Ez az égés történék Domitrovics Péter Püspökségében.

ANNO 1625.

EZen a' Télen, a' Kanisai Tőrökök egynéhány uttal, rablásokkal, égetésekkel, Dráva Murakőzben sok károkat tettek.

Továbbá, ebben az esztendőben sok fő Ur hala-meg Magyar Országba-s.

Zrinyi Miklós meg hala Tsakatornyán, Martiusnak 24. napján.

Thurzó Stanislló a' Palatinus, meg-hala Majusnak 1. napján.

Batthyáni Ferencz, meg-hala hértelen-való halállal Szolnokban, Septembernek 13. napján.

Sétfi Györgyöt, a' maga szolgái éjjel aluvó hellyében az ágyban által lövék és meg ölék Istennek igaz itéletiből az ő álhatatlanságáért, mert ugyan kereskedik vala immár a' Fejedelmek között-való pártolkodással, hol az Tsászár párttyára, hol Betthlenére hajolván egynihányszor.

Erdődi Sigmond rablani mene, kit a' Tőrökök készen vártak, és mikor immár a' rablásból viszsza tért vólna, Zrinyi Váránál egy igen erős szorosson a' Tőrökök meg-ütték, és meg-verék őtet, holott Kralits Mátyást az ő Kapitánnyát elevenen el-fogák. Ebben a' harczban ő maga Erdődi Sigmond igen vitézül forgolodot; mert lováról a' gyalogok köziben ugordván, igen biztatta, és batoritotta őket, de héjában; azután lovon is igen harczola a' Tőrökökkel. Végre meg-ölék alatta a' lovat, kik közzül egy köz paripán nehezen jőhete el. E' lén Aprilisnek 29. napján.

Azután tsak hamar Erdődi Sigmondnak a' szólgai ismét rablani menének, kiket valami Tőrök Pribégek el-arulának a' Tőröknek, és készen várván őket meg-ütközének véllek: és noha nagy későre meg-verék őket; de igen álhatatossan vitézkedtek, úgy hogy a' harcz hellyén sok fő Tőrök esék halva, azok mellet három annyi Tőrök-is veszett el a' mennyin ezek közzül vesztek, mert sötét éjjelig tartott a' harcz köztők. Ott eset el halva Kralits Miklós, annak a' Kralits Mátyásnak fia, kiről tsak mostan emlekezénk. E' lén Juniusnak 2. napján.

Tőrök Tsászár között és Ferdinánd Tsászár között, Komáromba a' Frigyet sokáig tractálák.

Ferdinánd Tsászár, Magyar Országnak Gyűlést hirdete Sopronba, hová egybe gyűlének az Urak-is.

Eſzterházi Miklóſt valaſzták Magyar Orſzági Palatinuſsá, Octobernek 25. napján ugyan azon Gyűlésben.

ANNO 1625.

XLIII. FERDINAND ezen neven harmadik, a' máſodik Ferdinánd Tsáſzárnak a' Fia Apjának akarattyából válaſztaték és koronaztaték Magyar Orſzági Királlyá Sopronba, idejének 16. eſztendőjében; e' lén Decembernek 8. napján, az az, Bóldog Aſzſzony Fogantatáſa napján. De Apjának éltében nem vólt birodalma az Orſzágon.

Ide azért hellyheztettem, ezeknek a' fellyűl meg-irt Auſtriai Hertzegekből lett Magyar Orſzági Királyoknak Genelógyiájokat, hogy abból az Olvasó jobban meg-értse a' Hiſtóriát, ki a' Fölep Kaſztelotól, az elsó Maximilián Tsáſzár fiátúl kezdvén, igy találtatik.

PHILIPPUS CASTILIÆ
ARCHI-DUX AUSTRIÆ.

Carolus V. Imperator & Rex Hiſpan. Ferdinandus Imperator & Rex Hungariæ.
II. Philippus Rex Hiſp:
III. Philippus Rex Hiſp:
IV. Philippus Rex Hiſp:

qui

Maximilianum Imper: Ferdinand: Carolum: & Regem Hung: Duc: Tyrol: Duc: Styr:

qui

Rudol: Imper: Erneſt: Matth: Imp: Maximil: Albert: & Venceslaum. & Reg: Hung: & Reg: Hung:
Carolus Dux Styriæ

qui

II. Ferdinandum Imp: Maximil: Leopol: Carol: & Reg: Hungariæ.

qui

III. Ferdinandum Carolum
Reg: Hungariæ.

AN-

ANNO 1626.

BEthlen Gábor, hozzá magának feleségül a' Katarina Aszszont, a' Brandeburgi Elector Hertzeg Leányát, Februariusnak 22. napján.

Itt immár nagy örömmel véget akarok vala vetni irásomnak, remélvén aztot, hogy e' mostani uj és immu Királyunknak idejében, az ő szerentséjével kivánt békességben, szép tsendes és bátorságos állapotban élhessünk és maradhassunk meg Országunkban. De ime' az irigy ördög, ki a' békességet, és tsendességet elejtől fogva minden üdőben ellenzette, az maga eszközi által, újjobban-való viszsza vonyásokat, és haborusságokat inditá és támaszta-fel a' Keresztény Fejedelmek között.

Mert a' Luter és Calvinista Fejedelmek látván hogy Ferdinánd Tsászár minémű nagy hatalmat és győzödelmet vett légyen rajtok az Imperiomban, igen meg-rémülének félvén azon, hogy az egész Imperiomból az ő tévelygéseket ki-tisztittya és semmivé teszi a' Tsászár. Azért el-mult esztendőben az Angliai, a' Dániai, és Svéciai Királyok, a' Velenczeiek, és Bethlen Gábor ujjobban egybe esküvének, és halhatatlan nagy és erős szövetséget és kötést tsinálának egymás között, a' végre, hogy minden erejekkel és tehetségekkel Ferdinánd Tsászár ellen támadgyanak, hogy aval a' Tsászárt meg-győzhessék és hatalmat vehessenek rajta. De héjában lén minden tanátsok és igyekezetek, mert nintsen Isten ellen tanáts, és az igaz Isten látván Ferdinánd Tsászár igaz igyét, szem látomást hadakozik vala ellenek mellette, és valamint régenten a' Babilon Tornya épittőjinek tanátsokat az Isten semmivé tévé, úgy ezeknek-is minden tanátsokat, és végezéseket tsudállatossan, de igen irgalmassan és kegyelmessen mind fel-forditá, és eszeket veszté; sőtt, a' minémű vermet néki ásnak vala, abban őket ejté.

A' felső Austriában nagy por had támadot vala fel a' Tsászár ellen, kik között titkon fő Urak, és Nemessek-is lappangottak, és ott egynéhány Várast meg-is vettek vala, Linczet-is a' fő Várast meg-szállották, és azt erőssen vitattyák vala; de ezeket a' Tsászár hada kevés erővel, kétszer-is hamar egymás után igen meg-veré, és el-oszlata.

Ezenközben Zrinyi Györgyöt a' Hotvát Országi Bánt, a' Tsászár Imperiomba botsátá ezer lovas Katonával, az ott-való hadnak segitségére Boleszájner Hertzeg mellé, ki ez egész esztendőben mind mellette hadakozot. Zrinyivel azért ezek a' Hadnagyok vóltak: Bakács Farkas, Dovolich György, Eorsi Sigmond, és Mikulics László, ezek az ő maga öt száz lovassi között mindenik száz lovas Katonának vólt Hadnagya. Az Orehóczi Ferencz öt száz lovassi között pedig Orthóczi Gáspár, és Pathachich

chich János, ez-is mindenik ízáz Koronának vólt Hadnagygya, kikkel Thót Országból és Horvát Országból sok fő emberek és más legények mentek fel.

A' Daniai Christiernus Király azért idején nagy erővel ki-jóve Országából Imperiomba, és ott sokáig hevere héjába hadaval Táborban. De végre a' Bavariai Maximilián Hertzegnek fő hadi Generálissá és Marsalkja, a' jó, okos, és Isten félő Vitéz Úr, Munsur Joannes Hercules Comes a' Tilli, a' Daniai Királt egynihányszor csak hamar egymás után igen meg-veré, és minden hadát semmivé tévé, huszon-nyólcz fal törő Agyuján minden hadakozó szerszámával, és Táborával edgyűt el-nyeré tőlle, jóllehet ő maga a' Király igen vitéz módon forgolódot a' harczon, és sebben szaladot is el onnan. Ezek a' Vereségek, és győzedelmek csak hamar egymás után lének, kit értvén az ellenségnek több része, igen meg-rémülének rajta.

A' Sveciai Királynak pedig az uttyát, a' Lengyel Országi Sigmond Király, úgy meg állá, hogy a' rendelt helyre Silesiába, hova a' végezés szerént Bethlen Gáborral és a' Törők segitséggel egyben kőllőt vólna gyűlniek, semmiképpen el-nem jőhetet, hanem meg-kellett térni hadával.

A' Livóniai Kozákok is a' Tatárokat felette igen meg-verék Lengyel Országba, kiket Bethlen Gábor a' végre botsátot és rendelt vala Lengyel Országra, hogy azok miatt a' Lengyelek a' Sveciai Királynak ki-jövésében akadékul ne lehetek vólna.

BETHLEN GÁBORNAK
Harmadik Támadásáról.

ANNO 1626.

BEthlen Gábor azért illyen Istentelenül inditá-el, minden méltó ok nélkül, harmadszor-való támadását Ferdinánd Tsászár ellen.

Es mivel hogy a' Budai Szoffi Mehmet Basa, Törők Tsászárnál igen ellen tartó vala, a' Ferdinánd Tsászárral szerzet békeségnek fel bontásába, azért őtet Bethlen a' Törők Tsászárnak bé-vádolá, hogy ő a' Németeknek igen nagy barátttyok vólna: kit értvén a' Tsászár, Budán meg-fójtatá, Szóffi Mehmet Basát, és Bethlennek ajánlásából a' Bosznyai Murtézán Basának adák a' Budai Basaságot.

A' Budai Murtézán Basa azért a' Ferdinánd Tsászárral-való békeséget Bethlen akarattyából mindgyárást fel-bontá, és elsőben-is, a' frigy ellen Nitra tartományában huszon-hat falut raboltatta és égettete-el.

Ezen-

Ezenközben Mansfeld Ernest, annak a' jó Mansfeld Károlnak, ki Esztergamot a' Törökökül meg-vette vólt, (kiről ide hátra, méltán bőt úlletessen emlekezünk.) Fatyu őtse Bethlennel lett végezése szerént, hertelenséggel egynéhány Országokon által (Silesiába, Morvába, és onnan véletlenül Magyar Országba) bé-jöve tizen öt ezer Némettel, kit Illésházi Gáspár Bethlen hive, Trinsinnél a' Vagon békével által botsáta, onnan a' Bánya Városokhoz szálla közellyebb Bethlenhez: de onnan is bellyebb szálla hadával Bethlen tartománnyába, mert még Bethlen Gábor meg-nem indult vólt Kassáról hadával.

Bolestájner János Hertzeg Imperiomból a' Tsászár hadával nagy erővel, és igen szép haddal, mindenütt nyomában vala Mansfeldnek, és egynéhány hellyen el érhette, 's meg-is verhette vólna őtet, ha akarta vólna. De eggyik varju a' másikának nem vája-ki szemeit. Bé-é kezék Bolestájner-is minden hadával mindgyárást Mansfeld után Magyar Országba, és Galgóznál szálla Táborba; Zrinyi György-is a' Bán, az ő hadával, mindenütt vélle vala, és mellette igen vitézül és dicséretessen viselte magát. Ez olly erős had vala, hogy mioltátul fogva az Austriai Fejedelmek birják Magyar Országot, soha Magyar Országban illyen szép és erős hadak Török ellen nem vólt, úgy hogy ő magával-is a' Törökök Tsászárral szabadon megűtközhettek vólna, mert csak lovas fegyveresse-is Magyar nélkül huszon hat ezer vólt, gyalogja pedig negyven ezer. De héjaban-való a' jó had, mikor Kabala a' Vezére (régi Magyar szó ez) Eszterházi Miklós-is a' Palatinus a' Magyar haddal oda jöve Bolestájner mellé.

Azonban a' Budai Muttézán Basa, kivel a' Boszonyai Törökök-is vélle vóltak; Bethlen akarattyából Nógrádot Eszterházi Pálra a' Palatinus őtsére meg-szállá, és azt erősen vitatá; azért Bolestájner a' Palatinussal el-menének Nógrádnak segitségére: de meg-nem vá-á őket a' Basa, hanem népének nagy kárával el-szállá alólla. Ez igy lévén Bolestájner-is viszsza szállá hadával Ersek Uj várhoz.

Bethlen Gábor-is el-érkezék az ő hadával, és a' Budai Murtézán Basával egyűvé szállá Táborba, kivel edgyűtt Palánkhoz jöve, a' végre, hogy a' Tsászár hadával Bolestájnerrel derék képpen meg útközzék. Bolestájner-is a' Palatinussal eleibe jövének, és ott ők-is szembe szállának Bethlennel, sok szép és erős seregekben viadalhoz rendelvén a' hadat. De mihellyen meg látá Bethlen a' Német hadát, azon helyt fölette igen el-éjede és el-némüle tőllek a' Törökökkel egyetembe, annyira, hogy nem tud vala mihez kapni, és immár mind Török mind Magyar hada futó félbe vala, hanem az álnok ember, Róka bőrre forditá ki a' kődment, és mindgyárást kő-

vete-

veteket küldé Boleſtájnerhez és a' Palatinushoz illyen tsalárdsággal: hogy nem jött vólna moſtan a' Tsáſzár ellen, úgy mint ellenség, hanem látván Magyar Orſzágnak a' Tőrők miatt-való veſzedelmét, azért jött, hogy ő Ferdinánd Tsáſzár között és Tőrők Tsáſzár között békeſséget ſzerezzen, és hogy arra ő néki a' Tőrők Tsáſzártul tellyes hatalma vagyon, azért kéri őket, hogy bár or tsak harmad napig, avagy ha tovább nem akarják, ottan tsak málod napig, legyenek mind a' két felőll békeſséggel, és ő minden bizonnyal a' két Tsáſzár között béketſséget ſzerez. De a' Palatinus tudván Bethlennek ravaſzságát, igen kéri és inti vala Boleſtájnért, hogy ne hidgyen néki, mert ő tsak tsavarog és tzigánkodik, hanem ugyan derékképpen meg-ütközzék véle, kire az Iſtentelen ember azt felelte vala a' Palatinuſnak, hogy ha nyilván tudná azt, hogy azon nap Konſtántzinápolyt meg-vehetné is a' Tőrőköktül, de ő nem akarja az ütközetet és viadalt. Azonközben a' Bethlen követi addig fuskosának ide 's tova köztök, hogy végre a' nap el-enyészö félbe vala, azért Boleſtájner málod napig-való békeſséget adá néki, és egy éjjelre mind az két fél Táborba ſzálla. Bethlen Gábor ezt a' kivánt alkolmatoſságot kaphatván, azon éjjel nagy tsendeſen minden hadával fel-kéſzüle, és a' Tőrőkkel együtt el-vakarodék onnan, három mélly földnyére hátráb, kit Boleſtájner más nap viradóra vénn eſzébe. Igy jószattatá-meg a' nagy bölts és okos hadakozó Németeket Bethlen Gábor.

Itt ha Ferdinánd Tsáſzárnak jó és okos hadviſelő Vezére lett vólna, egy úttal és fáratsággal mind Bethlen Gábort a' Tőrőkökkel, mind Mansfeldet fel-verhette és ſemmivé tehette vólna, azon kivül akár melly erős Várat is a' Tőrőköktül meg vehetet vólna.

Bethlen Gábor mindazon által ismét Táborba ſzállá Lévához a' Tőrőkökkel, hova Mansfeld-is az ő hadával el-érkezék.

Boleſtájner Nagy-Szombathoz ſzálla hadával, és mind az egéſz erős télig ott hevere népével. Edes házánkat Magyar Orſzágot harmincz mélly földnyére, mind fel-prédálá, és azt ſzörnyen el-puſztitá, halhatatlan nagy Iſtentelenségeket tselekedvén benne, az Iſtentelen ember, mellyeket a' ſzemérem miatt meg ſem irhatni. De nem ſzenvedé-el a' boſzizu-álló igaz Iſten azt nékik, mert iſzſzonyu nagy Dög-halált botsátá réájok, ki miatt huſzon öt ezer emberénél több hala-meg. Végre onnan viſzíza Sleſiába és Morvába vive hadát telelni.

Bethlen Gábor-is a' Tőrőkökkel haza méne telelni.

Mansfeld Ernest immár nem tud vala hová lenni, mert a' Tsáſzár népe minden felőll réá vigyáz vala, melly felé menne viſzíza. Azért minden-

Algyu-

Algyuit, és Tarafzkit a' Budai Basának adá, hadának egy réfze Bethlennél marada, fokan el-halának bennek, fokan Tőrökké-is lének kőzzűlek; ő maga Budára méne, onnan Horvát Orfzágon, és Dalmatián által (a' Tőrök tartományan) Velenczébe akar vala menni, de uttyában Bofznyában meg-hala. Igy lén vége Mansfeldnek is.

A' jó Zrinyi Győ gy a' Horvát Orfzági Bán, kiről csak ennek előtte-is egynéhány hellyen, méltán nagy bőtsűlletessen emlékezénk, meg-betegedék, és 18. napján Decembernek Posonban meg-hala, iffiuságának és előmenetének fzintén virágzó idejében, úgy mint életének huszon nyólczadik esztendőjében, O fzágunknak nagy kárával, mert immár-is követi vala jó vitéz eleinek nyomdakit, jó hireket, neveket; és bizonyára ha tovább élhetett vólna, fogyatkozot hazánknak és nemzetségűnknek felette hafznosan fzolgált vólna; ki felőll mindenek igen nagy jó reménségbe valának. Temettetet Dráva Murakőzben, a' Remete Barátok Kalaftromában Sz. Ilonán, Septembernek őtődik napján, elég fzép cæremóniával, és méltóságához illendő pompával. Két fzép kis fiatskája maradot, Miklós, es Péter, kikből nevellyen Isten jó Urakat.

Még ezek egymáffal a' Dunántul igy vefzekednek vala, addig a' Kanifai Tőrökök a' Mura mellyékét Mura Szombatig, és Raba mellyékét Szent Gothárdig, egynéhány uttal el-rablák, el-égeték, és valamikor akarták, fzabadgyában jartak oda, fohón fenki nem állott ellenek, honnan fzámtalan kerefztyén rabot hordottak-el.

A' Győri Királyképe Prajner János, és Nádasdi Pál az Orfzág Hadnagya, Székes Fejér-Vár felőll, Somogyságban a' Ráczokat el-rablák, honnan fok rabot és barmot hoztak-el.

A' Thót Orfzági Végbeliek-is fokat rablának a' Tőrök birodalomban.

Ez alatt Posonban, azután Bétsben, végre Komáromban a' békefséget igen tractálák, egy felőll a' Tőrök Tsáfzár kőzőtt, és Bethlen Gábor kőzőt, más felőll Ferdinánd Tsáfzár kőzőtt egéfz Télen, és következendő Nyáron.

Ebben az efztendőben Kazul Bafa Babilónia alatt, a' Tőrök Tsáfzár erejét másodfzor ismét igen meg-veré, Táborát, és minden hadakozó fzerfzámat el-nyeré. Es mint hogy Tőrök Tsáfzárnak oda bé illyen nagy és erős ellenségi valának, nem lett vólna néki femmi kedve, a' Tsáfzárunkalvaló frigyet fel-bontani, és ellenűnk hadakozni, ha Bethlen Gábor nem untatta, és nem follicitálta vólna őtet. Amen.

V É G E.

PETTIÚ. ROYAL